

2017-05-22

Socialnämnden

Tid 2017-05-22, kl 19:00

Plats kommunalhuset i Tumba, plan 2 rum 2/

Ärenden

Justering

- 1 Det besvärliga våldet. Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer - muntlig information
- 2 Delårsrapport nr1 för 2017 (SN 2016:1)
- 3 Ersättningsboende Idavall – Ansökan om utökad budget (SN 2016:1)
- 4 Redovisning av verksamheten ensamkommande barn - muntlig information
- 5 Remissvar - Promemoria med förslag om ändrade övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård (prop. 2016/17:106) Dnr S2017/01662/FS (SN 2017:80)
- 6 Remissvar-Motion-Inför familjecentraler i både norra och södra Botkyrka (KD), KS/2017:80 (SN 2017:47)
- 7 Godkännande av tjänsteresa till USA
- 8 Rapportering enl. 16 kap § SoL av ej verkställda beslut (SN 2017:94)

- 9 Förvaltningschefen informerar - muntlig information
- 10 Uppföljning av Dialogforum – Fråga om orosanmälan från Tullinge Dialogforum 2017 (SN 2017:15)
- 11 Samordningsförbundet för Botkyrka, Huddinge och Salem (SN 2017:14)
- 12 Anmälan av Delegationsbeslut (SN 2017:13)
- 13 Anmälningsärenden (SN 2017:11)

Majoritetspartierna träffas i kommunalhuset i Tumba, plan 2 rum 3, kl. 18.00
Oppositionspartierna träffas i kommunalhuset i Tumba, socialförvaltningens stora sammanträdesrum på plan 8, kl. 18.00 .

Var vänlig och meddela Anneli Sjöberg om du inte kan närvara, tfn 530 618 34 eller anneli.sjoberg@botkyrka.se.

MATS EINARSSON
ordförande

ANNELI SJÖBERG
sekreterare

1

Det besvärliga våldet. Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer - muntlig information

Beslut

Socialnämnden har tagit del av informationen.

Ärendet

Lektor och filosofie doktor Veronica Ekström från Ersta Sköndal Bräcke högskola presenterade sin avhandling ”Det besvärliga våldet, Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer”.

Det besvärliga våldet

Socialtjänstens stöd till kvinnor
som utsatts för våld i nära relationer

Veronica Ekström

Linköping Studies in Arts and Science

No. 689

Filosofiska fakulteten

Linköping, Oktober 2016

Linköping Studies in Arts and Science • No. 689

Vid filosofiska fakulteten vid Linköpings universitet bedrivs forskning och ges forskarutbildning med utgångspunkt från breda problemområden. Forskningen är organiserad i mångvetenskapliga forskningsmiljöer och forskarutbildningen huvudsakligen i forskarskolor. Gemensamt ger de ut serien Linköping Studies in Arts and Science. Denna avhandling kommer från Avdelningen för socialt arbete vid Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.

Distribueras av:
Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier
Linköpings universitet
581 83 Linköping

Veronica Ekström
Det besvärliga våldet
Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer

Upplaga 1:1
ISBN 978-91-7685-723-6
ISSN 0282-9800
Omslag och inlägga: Emelie Stachewsky
Omslagsbroderi: Veronica Ekström

©Veronica Ekström
Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier 2016

Tryckeri: Liu-tryck, Linköping 2016

Jag existerar inte utan en politisk blick.
Jesper Weithz

Abstrakt

Socialtjänstens ansvar för stöd till våldsutsatta kvinnor har förstärkts i lagstiftningen och utgjort ett viktigt område inom den socialpolitiska debatten under senare år. Det finns dock få studier som undersöker hur stödet utformas och vad det innehåller. I den här avhandlingen analyseras hur våldsutsatta kvinnors behov tolkas, omförhandlas och anpassas för att kunna hanteras inom socialtjänstens organisation. Avhandlingens övergripande frågeställningar fokuserar på insatser och behov, betydelsen av socialtjänstens organisering och betydelsen av socialarbetarnas handlingsutrymme. Avhandlingen bygger på kvalitativa analyser av statliga propositioner, intervjuer med socialarbetare och med kvinnor som varit utsatta för våld i nära relationer. Det teoretiska ramverket innehåller bland annat Frasers (1989) teoretiska perspektiv som tar sin utgångspunkt i samhällets tolkningar av människors/grupperns behov av stöd/insatser, nyinstitutionell teori (DiMaggio & Powell, 1991; Grape, 2006) och teorier om gatubyråkrater (Lipsky, 2010).

I avhandlingen visas att socialarbetares tolkningar är en central aspekt av förhandlingen om hur våldsutsatta kvinnors behov och rätt till stöd ska förstås. Analysen visar också att behoven hos våldsutsatta kvinnor, så som de beskrivs av socialarbetarna, ofta är komplexa, och att det finns stora variationer mellan olika kvinnor. De behov och insatser som de intervjuade socialarbetarna beskriver kan sammanfattas i kategorierna boende (skydd, stöd och långsiktigt), ekonomiskt/praktiskt stöd och samtalsstöd. De våldsutsatta kvinnor som intervjuats betonar, utöver att ha någon att tala med, behov av stöd i samband med rättsprocessen. Detta lyfts dock inte fram som ett prioriterat område i intervjuerna med socialarbetare.

Socialtjänstens organisering i termer av specialisering av stödet till våldsutsatta kvinnor har betydelse för vilken sorts stöd våldsutsatta kvinnor erbjuds. Specialiseringen påverkar frågor som rör handledning och fragmenteringen

av ansvaret för de olika former av stöd som våldsutsatta kvinnor behöver. Ett viktigt resultat i avhandlingen är att det stöd som erbjuds till våldsutsatta kvinnor innehåller stora skillnader. Avhandlingen ger inga svar i kvantitativa termer på hur olikheten är fördelad, men den ger exempel på hur skillnaderna tar sig uttryck. I kommuner där specialiseringen innebär att socialarbetarna i första hand utreder behov och fattar beslut om insatser, måste det också finnas adekvata insatser att beslut om. Saknas det så erbjuds inte heller något stöd. Ett konkret exempel på insatser som inte alltid går att erbjuda, enligt de intervjuade socialarbetarna, är stödsamtal och behandling. Ett annat exempel är möjligheten att ordna nya bostäder. Flera av socialarbetarna nämner just bostadsfrågan som det största problemet, eftersom de saknar konkreta möjligheter att hjälpa kvinnorna.

Stödet till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer blir också olika eftersom socialarbetare ställer olika krav och sätter upp olika trösklar för att kvinnor ska få stöd. En del ger stöd till alla kvinnor, medan andra bara ger stöd till kvinnor som lämnat eller bestämt sig för att lämna sin man. En del kvinnor placeras på skyddade boenden och andra på vandrarhem eller hänvisas till vänner och bekanta, därför att socialarbetarna eller kommunen har åsikter om huruvida det ska finnas konkreta risker eller ej för att kvalificera sig för en plats på ett skyddat boende.

Avhandlingen visar att faktorer som gemensam kunskap och syn på sociala problem är centralt för att samarbetet inom den specialiserade socialtjänsten ska fungera och i längden också för vilket stöd människor kommer att erbjudas. Avhandlingen visar också att socialarbetares handlingsutrymme är avgörande för det stöd som kommer att erbjudas. Precis som Lipsky (2010) tidigare hävdade begränsas handlingsutrymmet av lagar, resurser och ämnets/socialarbetarnas status, men avhandlingen visar att såväl organiseringen/specialiseringen som utbudet av insatser sätter gränser för socialarbetarnas handlingsutrymme.

Nyckelord: *socialtjänst, våld i nära relationer, gatubyråkrater, behovstolkningar.*

Artikelförteckning

- I. Ekström, V. (2012). Inte bara kvinna – Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck. *Retfærd*, 3, 51-68.
- II. Ekström, V. (kommande a). Carriers of the Troublesome Violence – the Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence. *European Journal of Social Work*. Accepterad för publicering.
- III. Ekström, V. (2016). Negotiating and Justifying Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence. *Nordic Social Work Research*. Publicerad online före tryck.
- IV. Ekström, V. (2015). Violence Against Women – Social Services Support during Legal Proceedings. *European Journal of Social Work*, 18(5), 661-674.

Förord – en himla massa tack

Den här avhandlingen har fått titeln *Det besvärliga våldet*. Den handlar om socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. I avhandlingen framkommer att arbetet inte är helt enkelt att rymma inom socialtjänstens specialiserade organisation, att engagerade socialarbetare uppfattas som besvärliga och att skillnaderna i vad stöd till våldsutsatta kvinnor ska bestå av tolkas olika mellan olika kommuner och mellan olika socialarbetare. Våld i nära relationer är förstås inte ”besvärligt”. Att reducera våldet till besvärligt skulle vara att gravt förminska dess förödande, skadliga och ibland också dödliga konsekvenser. Det är hanteringen av våldet inom socialtjänsten som framstår som besvärligt och det är det som avses i avhandlingens titel.

När nu avhandlingen är färdig kan jag konstatera att det är många personer som jag vill tacka. Först och främst alla de kvinnor – de yrkesverksamma och de kvinnor som socialtjänstens stöd riktar sig till – som har ställt upp på intervjuer. Tack för att ni tog er tid och tack för att ni delade med er. Utan er hade det inte blivit någon avhandling.

En avhandling är inte någonting som blir till i ett vacuum. Alla de kurser och seminarier som man deltar i hjälper till att forma det som i slutändan blir den färdiga avhandlingen. Jag har haft stor nytta av de kurser som Nationella forskarskolan i socialt arbete har arrangerat och som jag har deltagit i. Jag har också haft nytta av mina kollegor på Avdelningen för socialt arbete vid Linköpings universitet och på Institutionen för socialvetenskap vid Ersta Sköndal högskola. Ersta Sköndals högskola har också bidragit med delfinansiering av avhandlingsarbetet, vilket jag är väldigt tacksam för. Utan det stödet hade det sannolikt inte blivit någon avhandling. Tack doktorandgruppen på Avdelningen för socialt arbete vid Linköpings universitet och tack Våldsforskarnätverket i Stockholm. Tack Frigörelsearmén, som framför allt under de första åren av avhandlingsarbetet gjorde tillvaron möjlig att uthärda.

Särskilt tack till Jennie K. Larsson som var den som tipsade mig om att det fanns en doktorandtjänst ledig, som introducerade mig i Frigörelsearmén och som också bidragit genom att läsa text. Tack till Nina Åkerlund för alla samtal som varit så viktiga. Tack till Anna Herdy, Jenny Lindahl Persson och Margareta Rooth som ägnade delar av sommaren åt att läsa mitt slutmanus. Tack till syster-yster Emelie Stachewsky som inte bara varit en fantastisk syster och vän som stöttat när det har behövts, utan som också har sett till att avhandlingen blev så här snygg, både på in- och utsidan.

Mitt slutseminarium kom att bli viktigt för avhandlingsarbetet. Staffan Höjer var utsedd kommentator och i bedömargruppen satt Tina Mattsson, Ann-Charlotte Münger och Karsten Åström. Jag vill rikta ett stort tack till alla fyra som delade med sig av kloka och viktiga kommentarer om mitt arbete. Urban Markström kommenterade en tidigare version av slutseminariemanuset och även han ska ha stort tack för insiktsfulla kommentarer. Det är en ynnest att få sina texter granskade av så kloka personer och som har förmågan att bidra med konstruktiv kritik som leder arbetet framåt.

Avslutningsvis är det tre personer som jag vill tacka särskilt, eftersom de har haft extra stor betydelse. Johanna Schiratzki var min biträdande handledare under mitt första år, men då hon bytte arbetsplats upphörde vår formella relation. Däremot upphörde inte hennes betydelse för mitt avhandlingsarbete. Stort tack för att du alltid tagit dig tid att läsa mina manus, haft utrymme för att både kritisera och berömma och har hjälpt mig att komma ända hit. Att ha personer inom akademien som håller en om ryggen och puttar en framåt är väldigt bra. Inte minst för en som inte riktigt känner sig hemma. Din generositet är beundransvärd.

Magnus Karlsson har varit biträdande handledare under hela avhandlingsarbetet. Stort tack för all hjälp och alla kloka kommentarer på mina texter. Det hinner ju bli ganska många utkast att kommentera under fem år. Tack också för att du har bidragit till att jag har kunnat behålla min koppling till Ersta Sköndal högskola. Det har varit mycket viktigt för mig.

Martin Börjeson utsågs till min huvudhandledare efter ungefär ett och ett halvt år. Jag är oändligt tacksam för det. Jag är tacksam för att du Martin, har låtit mig driva mitt avhandlingsarbete dit jag ville och för att du har haft förtroende för mig. Din stora kunskap om och intresse för socialtjänsten har gjort viktiga avtryck i det som blev min avhandling. Jag hoppas att vi ska kunna få samarbeta mer i framtiden, inte minst för att det är bra att då och då få höra: Bra jobbat, Ekström!

Tack alla. Nu kör vi.

Innehåll

KAPITEL 1	19
INLEDNING	19
<i>Syfte och frågeställningar</i>	21
Begreppsdefinitioner	22
Avgränsningar	23
Disposition	24
KAPITEL 2	27
SOCIALTJÄNSTEN I VÄLFÄRDSTEORETISK OCH JURIDISK KONTEXT	27
<i>Inledning</i>	27
<i>Socialtjänsten i välfärdsstaten</i>	27
<i>Från fattigvård till socialtjänst</i>	29
<i>Socialtjänsten, New Public Management och riskhantering</i>	32
<i>Från helhetssyn till specialisering</i>	35
<i>Från helhetssyn till olika grupper</i>	36
<i>Socialtjänstens ansvar för våldsutsatta kvinnor</i>	38
KAPITEL 3	41
KVINNOR SOM UTSATTS FÖR VÅLD AV MÄN I NÄRA RELATIONER	41
<i>Inledning</i>	41
<i>Omfattning och statistik</i>	42
<i>Från individuellt icke-problem till samhälleligt och socialt problem</i>	44
<i>Vilka kvinnor söker stöd, när och av vem?</i>	47
<i>Våldsutsatta kvinnors behov av stöd</i>	48
<i>Kvinnors uppbrottsprocesser</i>	49
<i>Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor</i>	50
Socialtjänstens tillkortakommanden	50
Våldsutsatta kvinnors erfarenheter	51
Innehåll i socialtjänstens arbete	53
Sammanfattning	55

KAPITEL 4	57
TEORETISKT RAMVERK	57
Inledning	57
Hanteringen av sociala problem i välfärdssamhället	57
Organisationer i nyinstitutionell teoribildning	59
Organisatoriska fält och verksamhetsdomäner	59
Likriktning	60
Gatubyråkrater	61
Gatubyråkraters strategier	62
Intersektionalitet	63
Våldsutsatta kvinnors hjälpsökande	64
Sammanfattning	66
 KAPITEL 5	 67
METODOLOGI, METOD OCH EMPIRI	67
Inledning	67
En kritisk ansats	67
Avhandlingens delstudier och helhet	68
Design och empiri	71
Avhandlingens tillförlitlighet	71
Forskningsetiska överväganden	72
Urval	73
Artikel I	73
Artikel II och III	73
Artikel IV	75
Analys	76
Artikel I	76
Artikel II och III	76
Artikel IV	77
 KAPITEL 6	 79
SAMMANFATTNING AV AVHANDLINGENS ARTIKLAR	79
Inledning	79
Artikel I. <i>Inte bara kvinna. Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd</i> – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck	79
Artikel II. <i>Carriers of the Troublesome Violence</i> – <i>The Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence</i>	81
Artikel III. <i>Negotiating and Justifying Social Services' Support for Female</i> <i>Victims of Domestic Violence</i>	83
Artikel IV. <i>Violence against women</i> – <i>Social services support during legal proceedings</i>	85
 KAPITEL 7	 87
VÅLDSUTSATTAS KVINNORS BEHOV OCH ERBJUDNA INSATSER	87
Inledning	87

<i>Beskrivningar av våldsutsatta kvinnors behov</i>	87
<i>Insatser</i>	90
Boende – akut, kort och lång sikt	90
Ekonomiskt och praktiskt stöd	91
Stöd och behandling	92
<i>Sammanfattande slutsatser</i>	93
KAPITEL 8	95
ORGANISERINGENS BETYDELSE	95
<i>Inledning</i>	95
<i>Organisering av stödet inom individ- och familjeomsorgen</i>	95
<i>Helhetssyn och samarbete</i>	96
Domänkonflikter och domänkonsensus	98
<i>Kompetens och handledning</i>	99
<i>Sammanfattande slutsatser</i>	100
KAPITEL 9	103
HANDLINGSUTRYMMETS BETYDELSE	103
<i>Inledning</i>	103
<i>Handlingsutrymmets begränsningar</i>	103
<i>En fördjupad förståelse av handlingsutrymmet</i>	104
<i>Socialarbetarnas gränsdragningar</i>	106
<i>Sammanfattande slutsatser</i>	107
KAPITEL 10	109
HANTERINGEN AV DET BESVÄRLIGA VÅLDET – AVSLUTANDE DISKUSSION ...	109
<i>Inledning</i>	109
<i>Socialtjänst i förändring</i>	109
Specialisering och helhetssyn	109
Formalisering och standardisering	111
Den marknadsanpassade socialtjänsten	113
<i>Slutord – om icke färdiga tolkningar av behov</i>	113
Bristande rättighetsperspektiv	113
Det besvärliga våldet	114
Implikationer för praktik, politik och forskning	115
Slutord som bidrag till en fortsatt diskussion	116
ENGLISH SUMMARY	118
REFERENSER	121
APPENDIX	133

Kapitel 1

Inledning

När jag arbetade på socialkontor mötte jag blåslagna kvinnor. Ibland. Det var ibland uppenbart att de hade blivit utsatta för våld av sina män. Ändå lät jag bli att fråga om just detta, våldet. Allt annat tog jag enkelt upp, men inte våldet. Efteråt anklagade jag mig själv för att ha svikit kvinnorna, att jag inte frågade om det som kanske var viktigast och svårast i deras liv. Det som de behövde hjälp med. (...) Men det var enkelt, anledningen till att jag inte frågade var enkel. Det fanns ingen hjälp att erbjuda. (Alakoski, 2012, s. 56-57)

Susanna Alakoski arbetade som socialsekreterare i början av 1990-talet och citatet ovan kommer från hennes bok *Oktober i fattigsverige*. Jag själv arbetade som socialsekreterare i början av 2000-talet. Vi hade nog kommit lite längre då, men mitt intryck var ändå att det fanns en stor osäkerhet om vilket som var socialtjänstens uppdrag och hur vi som socialsekreterare bäst kunde hjälpa kvinnor som utsatts för våld. När jag fick mitt första "ärende" om våld i nära relationer frågade jag min chef vad jag förväntades göra. Svaret jag fick var att det nog kanske fanns en handlingsplan i en pärm i fikarummet. Efter visst letande fann jag pärmen och där satt en dåligt uppdaterad och extremt kortfattad handlingsplan. Jag arbetade på en enhet som i huvudsak utredde misstankar om barn som for illa och det var också vår ingång när vi skulle erbjuda stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Det dubbla uppdraget – att erbjuda stöd till kvinnan och samtidigt utreda båda föräldrarnas omsorgsförmåga – problematiserades inte alls. Vilket som var vårt, det vill säga socialtjänstens individ- och familjeomsorg, ansvar i relation till polisens eller de ideella kvinnojourernas ansvar fanns det väldigt lite vägledning om.

Knappt tio år senare intervjuade jag socialsekreterare på olika socialkontor om deras arbete med kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. En del av socialsekreterarna tillhörde specialiserade avdelningar som enbart arbetade

med ärenden som handlade om våld i nära relationer. Andra tillhörde individ- och familjeomsorgens traditionella avdelningar, men hade fått ett särskilt uppdrag att ha ansvar för de ärenden som handlade om våld mot kvinnor. Jag skulle vilja påstå att alla jag intervjuade gjorde ett så gott arbete de kunde utifrån de förutsättningar de hade och fick, men skillnaderna var stora. Där de förstnämnda hade vidareutbildning och specialhandledning saknade de sistnämnda allt detta. Socialsekreterare har en hög arbetsbelastning generellt (Tham, 2014), men de socialsekreterare som tillhörde traditionella enheter hade särskilt svårt att få gehör för att arbetet med våldsutsatta kvinnor tar mer tid än att handlägga ett ärende om ekonomiskt bistånd. Dessa socialsekreterare fick inte heller, till skillnad från de som tillhörde specialiserade enheter, handledning som var anpassad för att arbeta med personer som utsatts för våld i nära relationer.

Socialtjänstens ansvar för våldsutsatta kvinnor har förstärkts och förtydligats vid flera tillfällen sedan början på 1990-talet. Socialtjänstlagen har skärpts vad gäller ansvaret för brottsoffer i allmänhet och våldsutsatta kvinnor i synnerhet (Ljungwald, 2011). En viktig aspekt av diskursen om mäns våld mot kvinnor i 1980- och 90-talets Sverige har varit att kvinnomisshandel förekommer i alla samhällsklasser (Lundberg, 1998; Peter, 2006). Socialtjänstens insatser har historiskt sett riktat sig till de ekonomiskt och socialt utsatta lägre samhällsskikten, inte till över- och medelklassen (Åström, 1988). Att samhället allt tydligare pekar ut socialtjänsten som ansvarig för stöd till våldsutsatta kvinnor i allmänhet är, i ljuset av detta, intressant såväl empiriskt som teoretiskt. Det fält som kan beskrivas som stöd till kvinnor som utsatts för mäns våld i nära relationer är ett fält med många viljor och aktörer. Det handlar till exempel om socialtjänsten, kvinnojourerna, brottsofferjourerna, polisen och rättsväsendet. Det handlar om politiska prioriteringar av resurser och det handlar om olika ideologiska uppfattningar kring hur våldet ska förstås och bemötas.

Mäns våld mot kvinnor utgör en viktig fråga i den politiska debatten i Sverige och det har blivit allt tydligare att det är välfärdsstaten – snarare än frivilliga krafter – som måste ta itu med problemet (Enander, Holmberg & Lindgren, 2013, Wendt Höjer, 2002). Med hjälp av teoretiska utgångspunkter från Nancy Fraser (1989), kan denna utveckling förstås som en kamp där misshandlade kvinnor – särskilt genom kvinnojour rörelsen – har fått sina behov bekräftade och erkända. Dessa behov förhandlas och omformuleras och konkretiseras i vad Fraser kallar det administrativa systemet. För att socialtjänsten ska kunna hantera frågan behöver den passa in i den befintliga verksamheten. Det som började som en politisk kamp med krav på rättigheter för en utsatt grupp håller på att omvandlas till individuella behov och egenskaper som skall mötas med insatser inom socialtjänsten.

Arbetet med stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer beskrivs ofta som besvärligt eller svårt (Holmberg & Bender, 2003). Ansvaret för stödet till våldsutsatta kvinnor överförs till socialtjänsten eller enskilda socialarbetare utan politiska direktiv (a.a.). Det finns en risk att våldet neutraliseras och kvinnors utsatthet kommer således försummas (Mattsson, 2013). Socialarbetare och socialt arbete har ofta kritiserats för att inte bemöta våld mot kvinnor adekvat och för att inte erkänna kvinnor som offer för våld i hemmet (se till exempel Münger, 2009; Pyles & Postmus, 2004; von Schantz Lundgren, 2011; Seith, 2001). Ur de våldsatta kvinnornas perspektiv kan socialtjänstens metoder spä på känslan av maktlöshet på ett sätt som liknar vad de har upplevt i relationen med en man som misshandlat dem fysiskt och eller psykiskt (Keeling & van Wormer, 2012). Stödet blir långt ifrån stärkande och förebygger sannolikt inte heller att kvinnan ska utsättas för våld i framtida relationer (a.a.). De få studier som finns om den svenska socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor visar att många kvinnor uttrycker missnöje (Ekström & Berg, 2008; Münger, 2009; von Schantz Lundgren, 2011) och att socialtjänsten tenderar att fokusera på kvinnor med barn (Hammerin, 2010; Ljungwald & Svensson, 2007). Som ett resultat av detta, blir stödet för kvinnor utan barn otillräckligt. Socialtjänstens lagstadgade ansvar för skydd av barn kan upplevas som negativt av de våldsutsatta kvinnorna, eftersom deras föräldraförmåga ifrågasätts (Agevall, 2012). Studierna som finns är dock få. Kunskapen om hur socialtjänsten arbetar, vilken typ av stöd de erbjuder och varför är outvecklad. För att återvända till Frasers (1989) resonemang så vet vi ganska lite om resultaten av ”förhandlingarna” om hur stödet ska utformas och realiseras. Denna kunskap är avgörande om vi vill utveckla och förbättra stödet för våldsutsatta kvinnor.

Syfte och frågeställningar

Den här avhandlingen tar sin utgångspunkt i Frasers (1989) resonemang om erkännande av utsatta gruppers behov och den förhandling om såväl form som innehåll som tar vid när en grupps behov väl har erkänts som ett samhälleligt problem. Syftet med avhandlingen är att analysera hur våldsutsatta kvinnors behov tolkas, omförhandlas och anpassas för att kunna hanteras inom socialtjänstens organisation. Detta syfte konkretiseras genom tre övergripande frågeställningar vilka söks svar på i avhandlingens empiriska material:

- 1 Vilka insatser erbjuder socialarbetare våldsutsatta kvinnor och hur kan dessa förstås i relation till de behov våldsutsatta kvinnor beskrivs ha?

- 2 Vilken betydelse har socialtjänstens organisering för stödet till våldsutsatta kvinnor?
- 3 Vilken betydelse har socialarbetares handlingsutrymme för stödet till våldsutsatta kvinnor?

Avhandlingen är en så kallad sammanläggningsavhandling som består av en sammanfattande kappa och fyra fristående artiklar. I de olika delstudierna fokuseras tre olika perspektiv: policy, socialarbetare och våldsutsatta kvinnor. Tillsammans skapar de möjligheter för en djupare förståelse än om bara ett perspektiv hade studerats. Var och en av artiklarna har sina egna frågeställningar och syften (se kapitel 5 för en beskrivning av artiklarnas syfte och metod). I avhandlingens kappa knyts delar av resultaten från dessa artiklar samman och används för att besvara avhandlingens övergripande frågeställningar. Följande tabell illustrerar avhandlingens frågeställningar och hur de svarar mot respektive artikel:

Tabell 1: Avhandlingens frågeställningar relaterade till de fyra artiklarna.

1	Vilka insatser erbjuder socialarbetare våldsutsatta kvinnor och hur kan dessa förstås i relation till de behov våldsutsatta kvinnor beskrivs ha?	Artikel I, III och IV.
2	Vilken betydelse har socialtjänstens organisering för stödet till våldsutsatta kvinnor?	Artikel II.
3	Vilken betydelse har socialarbetares handlingsutrymme för stödet till våldsutsatta kvinnor?	Artikel II och III.

Begreppsdefinitioner

Det finns flera olika traditioner som använder olika begrepp och olika avgränsningar för hur problemet mäns våld mot kvinnor ska benämnas. På svenska används begreppen kvinnomisshandel, intrapersonellt våld (IPV), våld i nära relationer, relationsvåld, etc. På engelska förekommer termer som domestic violence, wife abuse, intimate partner violence, partner violence, family violence, etc. Jag har valt att använda termen mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Det är det begrepp som bäst beskriver det min avhandling handlar om, och dessutom det begrepp som återfinns i socialtjänstlagen (5 kap. 11 § SoL). Det fångar relationen mellan mannen och kvinnan, vilken jag menar är central. Begreppet fångar också könsdimensionen, det vill säga

att det handlar om män som utövar våld mot kvinnor. Det är viktigt hur vi väljer att namnge och definiera mäns våld mot kvinnor (Hearn, 2013). Könneutrala beskrivningar av såväl brottsoffer som förövare får konsekvensen att mäns makt och kvinnors underordning kommer i skymundan (Pease, 2008; Young, 2000). Begreppet våld ska ses som bredare än bara fysisk misshandel. Det handlar om fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. I avhandlingen används "våldsutsatta kvinnor" som benämning på de kvinnor som utsatts för våld av män i nära relationer.

Med socialtjänst avses den kommunalt organiserade socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Myndighetsutövningen är central, men inom ramen för den kommunala socialtjänsten finns också verksamhet som inte handlar om myndighetsutövning. Som exempel kan nämnas de olika stödverksamheter som finns för våldsutsatta kvinnor i vissa kommuner. Såväl myndighetsutövarna (det vill säga socialsekreterarna) som stödpersoner och behandlare bedriver socialt arbete. Socialt arbete är däremot ett vidare begrepp som omfattar verksamhet även utanför den kommunala socialtjänsten.

Avgränsningar

Mitt fokus i avhandlingen är socialtjänstens stöd till vuxna kvinnor som utsatts för våld i nära relationer av män. Det medför avgränsningar mot viktiga ämnen och teman som jag på inget sätt menar att förringa genom mina avgränsningar. Jag skriver inte om män som utsatts för våld i nära relationer av kvinnor i heterosexuella relationer och inte heller om våld i samkönade relationer. Avhandlingen handlar inte heller om barn som bevittnar våld i nära relationer.

Avgränsningen mot socialtjänsten innebär att jag inte skriver om kvinnojourernas eller brottsofferjourernas arbete. De gör dock många och viktiga insatser för våldsutsatta kvinnor, vilka jag på inget sätt vill förminska betydelsen av (se till exempel Helmersson, Kommande och Jägervi, 2015). Jag skriver om stödet till de våldsutsatta kvinnorna, inte om stödet till eller behandlingen av de våldsutövande männen. Detta har dock blivit en allt vanligare insats i socialtjänstens arbete, även om mycket behandling utförs inom ramen för kriminalvården eller verksamheter som exempelvis Manscentrum (se till exempel Mattsson, 2011).

Jag har också valt att avgränsa avhandlingen så att den handlar om vuxna kvinnor. I socialtjänstens organisation innebär särskiljandet av barn och vuxna att unga kvinnor under 18 år i de flesta fall hänvisas till socialkontorets ungdomsenhet om de behöver stöd med anledning av att de utsatts för våld av en pojkvän.

Disposition

Avhandlingens kappa består av tio kapitel, där de fem första utgör en beskrivning av avhandlingens problemformulering, bakgrund, teori och metod. I avhandlingens fem sista kapitel presenteras och diskuteras det som är avhandlingens resultat. Den läsare som läser avhandlingen från pärm till pärm kommer att märka att resonemangen i sammanfattningarna av de fyra artiklarna i kapitel 6 på flera punkter återkommer i kapitel 7-10. Jag har valt att skriva en kappa som ska kunna läsas som en självständig text, samtidigt som kappan bör uppfylla vissa formaliakrav som förväntas av en avhandling. Avhandlingens resultat redovisas och diskuteras således i fyra kapitel. Kapitel 7-9 diskuterar avhandlingens tre frågeställningar utifrån de fyra artiklarna samt det teoretiska ramverket för avhandlingen och i kapitel 10 förs en något bredare diskussion om avhandlingens resultat. Avhandlingens tio kapitel är följande:

Kapitel 1 beskriver avhandlingens problemformulering, syfte och frågeställningar.

Kapitel 2 innehåller en beskrivning av socialtjänstens roll och funktion i välfärdsstaten. Fokus är både välfärdsteoretiskt och juridiskt, i bemärkelsen att jag redogör för det juridiska ramverk som socialtjänstlagen utgör för socialtjänstens arbete. Jag redogör för den moderna socialtjänstens framväxt och beskriver också några centrala aspekter i den moderna välfärdsstaten som jag menar är viktiga för att kunna förstå socialtjänstens roll och funktion.

Kapitel 3 omfattar tidigare forskning om mäns våld mot kvinnor och i synnerhet om stöd till och behov hos våldsutsatta kvinnor. Kapitlet redogör för både svensk forskning och utländska studier som är relevanta för avhandlingen.

Kapitel 4 beskriver det teoretiska ramverk som använts för rama in avhandlingen och tolkningen av det empiriska materialet i avhandlingens sammanfattande slutdiskussion. Avhandlingen sätts in i dess välfärdsteoretiska kontext, bland annat med hjälp av Frasers (1989) teoretiska perspektiv som tar sin utgångspunkt i samhällets tolkningar av människors/grupperns behov av stöd/insatser. Centrala begrepp från nyinstitutionell teori och gatubyråkratsteori presenteras, liksom intersektionell teori och en teoretisk modell för att förstå våldsutsatta kvinnors hjälpsökande.

Kapitel 5 presenterar avhandlingens metod. Här återfinns beskrivningar av respektive artikels syfte, empiriska material och analysmetod. Innehållet

ska ses som ett komplement till de metodbeskrivningar som finns i var och en av de fyra artiklarna. Framför allt läggs här vikt vid att förklara hur de olika delstudierna hänger samman och mina metodologiska utgångspunkter. Helheten i avhandlingen diskuteras också utifrån dess begränsningar och forskningsetiska aspekter.

Kapitel 6 innehåller sammanfattningar av avhandlingens fyra artiklar. Artiklarna återfinns också i sin helhet i slutet av avhandlingen.

Kapitel 7 behandlar den första frågeställningen, vilken handlar om hur våldsutsatta kvinnors behov beskrivs och vilka insatser socialarbetarna erbjuder för att möta dessa behov. Här utgår diskussionen ifrån såväl statliga propositioner som intervjuer med socialarbetare och med kvinnor som utsatts för våld i nära relationer.

Kapitel 8 behandlar den andra frågeställningen. Här fokuseras diskussionen kring betydelsen av socialtjänstens organisering. Aspekter som helhetssyn, specialisering, samarbete, kompetensutveckling och handledning diskuteras.

Kapitel 9 behandlar den tredje frågeställningen som handlar om socialarbetarnas handlingsutrymme. Faktorer som på olika sätt begränsar handlingsutrymmet diskuteras, liksom socialarbetarnas strategier för att hantera arbetsbelastning och krav.

Kapitel 10 är avhandlingens sista och avslutande kapitel. Här diskuteras avhandlingens viktigaste slutsatser och dess implikationer för praktik, politik och framtida forskning.

Därefter återfinns en engelsk sammanfattning, referenslista, appendix med intervjuguider samt de fyra artiklarna i sin helhet.

Kapitel 2

Socialtjänsten i välfärdsteoretisk och juridisk kontext

Inledning

I det här kapitlet är ambitionen att kontextualisera det som är avhandlingens forskningsområde, det vill säga socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för mäns våld i nära relationer. För att kunna förstå socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor måste vi också veta något om socialtjänsten. Först placeras socialtjänsten i välfärdsstaten. Därefter beskrivs framväxten av vår moderna socialtjänstlagstiftning, vilket också blir en beskrivning av hur hanteringen av fattiga och utsatta människor har förändrats från fattigvård till socialtjänst.

New Public Management har inneburit stora förändringar för välfärdssektorn och socialtjänsten är inget undantag (Lauri, 2016; Wiklund & Sallnäs, 2011). Ett särskilt avsnitt ägnas därför åt att kortfattat redogöra för denna utveckling. Särskild vikt läggs vid riskhantering och utvecklingen mot manualbaserade metoder och verktyg i socialtjänsten, eftersom det är högst relevant för denna avhandling. Därefter beskrivs utvecklingen av den svenska socialtjänsten, från helhetssyn till specialisering och till olika grupper. Rådande lagstiftning och policy kring socialtjänstens ansvar för stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer beskrivs också.

Socialtjänsten i välfärdsstaten

I en välfärdsstat spelar staten en viktig roll, bredvid marknaden, civilsamhället och familjen (Arts & Gelissen, 2002). Socialpolitiska reformer utgår från universella principer där alla befolkningsgrupper sorteras in under samma offentliga försörjningssystem – oavsett klasstillhörighet eller yrke. Välfärdsregimer som den svenska karaktäriseras också av väl utbyggd offentlig service som barn- och äldreomsorg (Esping-Andersen, 1990).

I Sverige är framför allt relationen mellan individen och staten den väsentliga och åtgärder och resurser riktas mot den individuella medborgaren utan att gå via familjen eller privata organisationer (Trägårdh, 2013). Den enskilde skyddas därmed från att hamna i beroendeställning till föräldrar, makar eller välgörenhetsorganisationer. Socialförsäkringar, barnbidrag, studiestöd och andra former av statlig omfördelning är tydliga sociala rättigheter som tillfaller den individuella medborgaren. I andra länder, som till exempel USA, är det snarare relationen mellan individen och familjen/civilsamhället som står i fokus och i exempelvis Tyskland är det relationen mellan staten och familjen/civilsamhället (a.a.). I Sverige har därmed välfärdspolitiken en avgörande roll för individens livschanser genom till exempel utbildning, barnomsorg, sjukvård, arbetslöshetsstöd och äldreomsorg (Olofsson, 2013).

Sverige är dock inte ett land där relationen mellan staten och individen är den enda. Den ideella sektorn är och har länge varit stark. Inom välfärdssektorn har dock Sverige haft en förhållandevis liten frivillig sektor, men den är oerhört viktig för vissa utsatta grupper såsom våldsutsatta kvinnor, utsatta barn och hemlösa (Lundström & Svedberg, 2003). Inom områden där viktiga delar av välfärdsstatens uppgifter har skötts av frivilligorganisationer, har det under 1900-talet skett en förändring som inneburit att staten har tagit över arbetet (a.a.). En förklaring är frivilligorganisationernas nära samarbete med staten, vilket har underlättat den typen av övertagande. En viktig del är de statliga bidrag som finansierar delar av frivilligsektorn. Inom området socialt arbete har frivilligsektorn aldrig varit fullständigt oberoende av staten (a.a.)

Socialtjänstens funktion i välfärdsstaten kan beskrivas i termer av att utgöra ett skyddsnet för de människor som faller utanför de kollektiva lösningarna i form av exempelvis arbetslöshets- eller sjukförsäkring. Kanske kan man beskriva socialtjänstens fält som de områden i människors liv som inte anses ligga inom ramen för den generella välfärdspolitiken. Många arbetslösa omfattas till exempel inte av arbetslöshetsförsäkringen och blir därför en del av socialtjänstens fält. Samma sak gäller många sjukskrivna. Vad som kommer att utgöra "socialtjänstens fält" är således ingenting av naturen givet. En annorlunda utformning av arbetslöshets- eller sjukförsäkringarna förändrar också vilka som hänvisas till socialtjänsten. På liknande sätt skulle vissa insatser som i dag utförs inom ramen för den behovsprövade socialtjänsten kunna erbjudas utan behovsprövning av andra aktörer än socialtjänsten. Föräldrar- eller familjestöd inom ramen för förskole- och skolverksamhet skulle kunna vara ett exempel. Väl utbyggda stödverksamheter kopplade till landstingets ungdomsmottagningar skulle kunna vara ett annat. Stöd till våldsutsatta kvinnor skulle också i allt högre grad kunna ges utan biståndsbeslut inom ramen för frivilligsektorns kvinnojourarbete.

Socialtjänsten kan dock sägas ha två funktioner. Marcus Herz och Thomas Johansson (2012) beskriver det som en spänning mellan att å ena sidan vara stödande och å andra sidan vara moraliserande. Den stödande socialtjänsten är den som erbjuder både materiellt och socialt stöd. Det kan till exempel handla om ekonomiskt bistånd, att se till att föräldrar får stöd i föräldrarollen eller att personer med missbruksproblematik får den behandling de behöver. Å andra sidan har socialtjänsten också en repressiv sida, med ett historiskt arv som handlar om att sortera värdiga från ovärdiga mottagare av hjälp och som syftar till att ändra människors – i samhällets ögon oönskade – beteende. Socialtjänsten har befogenhet att ingripa med tvång enligt tvångslagstiftningen i LVU¹ och LVM², men det är också relevant att prata om tvång i samband med krav på till exempel motprestationer för att få försörjningsstöd eller nykterhet för att få en bostad (Svärd, 2013).

Till denna komplexa dubbelhet hos socialtjänsten bör man också lägga risken för stigmatisering hos dess klienter. Mot bakgrund av den svenska välfärdsmodellen, där stora gemensamma försäkringslösningar ska garantera medborgarna ett gott liv, blir det kanske särskilt utpekande att hamna ”utanför”. Risken – utöver stigmatiseringen i sig – är att människor inte vänder sig till socialtjänsten för stöd och hjälp. Det blir problematiskt om det är enbart genom socialtjänsten som samhället kanaliserar sitt stöd till vissa grupper.

Från fattigvård till socialtjänst

Den socialtjänstlag (SFS 2001:453) som i dag styr socialtjänstens arbete har förvisso genomgått en del förändringar, men har ändå i stort sett varit densamma sedan den infördes 1982 (SFS 1980:620). Tidigare under 1900-talet präglades det sociala arbetet av en moralisk hållning (Börjeson, Börjeson & Svedberg, 2006). Samhället markerade sitt ogillande gentemot individer med sociala problem och som ansågs ligga samhället till last. Det sociala arbetet var detaljstyrt och handlade snarare om kontroll än om att påverka människor i positiv riktning. Under 1960- och 1970-talet förändras synen på utsatta människor, vilket manifesterades i den nya socialtjänstlagen (a.a.).

Socialtjänstlagen var något helt nytt i svensk socialvård (Pettersson, 2014). Ambitionen var att komma bort från den auktoritära synen på de fattiga och

---

1 Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

2 Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

utsatta och att komma bort från de repressiva inslag som den tidigare lagstiftningen innehöll. Den nya socialtjänstlagen ersatte den tidigare barnavårdslagen, nykterhetslagen och socialhjälpslagen. Frivillighet var en viktig utgångspunkt, och vid sidan om socialtjänstlagen – vars verksamhet enligt den inledande paragrafen ska bygga på respekt för människornas självbestämmande rätt – reglerades samhällets möjlighet att ingripa med tvång separat. Socialtjänstlagen har en ramlagskaraktär och det innebär att kommunerna har stor frihet att anpassa insatser och stöd utifrån lokala förutsättningar och behov. Socialtjänstens mål regleras i det inledande kapitlet i den så kallade portalparagrafen:

1 kap. Socialtjänstens mål

1 § Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser.

Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Rätten till bistånd utvecklades och kom att gälla även olika insatser för äldre och personer med funktionsnedsättning. Människor gavs rätt till bistånd om behov fanns, oavsett orsak, vilket var en viktig förändring gentemot tidigare lagstiftning (Pettersson, 2014). Biståndet skulle försäkra den enskilde om en skälig levnadsnivå.

Ytterligare en viktig princip som genomsyrade den nya lagstiftningen var normaliseringsprincipen (a.a.). Socialtjänstens insatser skulle normaliseras så att människor inte kände sig utpekade eller stämplade. Helhetssyn var en annan viktig utgångspunkt, som enligt förarbetena var socialtjänstlagens bärande princip (a.a.). Helhetssynen innebar dels att det infördes strukturinriktade insatser i socialtjänstlagen (medverkan i samhällsplaneringen, samhällsarbete och uppsökande verksamhet) och dels att det individinriktade arbetet skulle förändras. De individuella problemen skulle ses i ett större sammanhang. Helhetssynen fick också praktiska konsekvenser för synen på hur socialtjänsten borde organisera sitt arbete. Integrerat socialt arbete pekades

ut som viktigt i förarbetena till den nya lagen och funktionsuppdelning skulle undvikas (Bergmark & Lundström, 2007).

Karsten Åström (1988) har i sin avhandling studerat socialtjänstlagen och dess roll i genomförandet av politiska beslut. Åström pekar på socialtjänstlagens dubbla funktioner: att kommunicera en socialpolitisk lösning till den berörda myndigheten och att reglera rättsförhållanden mellan den enskilde och myndigheten. Dessa två funktioner kommer, enligt Åström, ofta i konflikt med varandra. Såväl portalparagrafens målformulering (1 kap. 1 § SoL) som de särskilda grupperna i socialtjänstlagen (5 kap. SoL) är exempel på materiella regler som anger mål som socialtjänsten ska verka för. Socialnämnden saknar dock möjlighet att verka för att fördela resurser mellan och inom grupper, annat än inom ramen för den kommunala budgeten som ofta är mycket begränsad. Dessutom måste socialnämnden förhålla sig till likställighetsprincipen i kommunallagen (2 kap. 2 § KomL), vilken innebär att kommunen inte utan lagstöd får gynna en grupp individer på någon annans bekostnad. Åström menar också att trots att socialtjänstlagen i vissa delar är inriktad på strukturella problem och kollektiva lösningar, garanterar lagstiftningen inte att socialnämnden får redskap eller resurser för att bedriva en social konfliktlösning som tar sikte på de strukturella problemen.

En av tankarna bakom den ramlagskonstruktion som präglar socialtjänstlagen, är att vaga regler ska konkretiseras efterhand, till exempel genom prejudikat i domstolar, tillsynsverksamheter eller genom professionell utveckling. Rättsregler som präglas av normrationalitet (till exempel rätten till bistånd i 4 kap. 1 § SoL) innebär större förutsättningar för att stegvis normering via prejudikat från Högsta förvaltningsdomstolen ska lyckas, jämfört med rättsregler som präglas av målformuleringar. Åströms analys utmynnar i begreppet parallella normbildningsprocesser där tre parallella – alltså icke hierarkiska – former av normering pågår samtidigt. Det handlar om förvaltningsdomstolarna, som genom avgöranden i enskilda fall bidrar till en precisering av lagen. Det handlar också om Socialstyrelsen som ska bidra till likriktning mellan kommuner. I Åströms studie beskriver tjänstemännen Socialstyrelsens allmänna råd som det viktigaste beslutsunderlaget i enskilda ärenden. Den tredje normerande instansen som Åström lyfter fram är kommunens egen roll, i form av normer och riktlinjer. Den normering som sker är, enligt Åström, varken hierarkisk eller successiv. Normeringen är parallell eftersom den följer flera normeringsvägar som är relativt autonoma i förhållande till varandra. Att tillämpningen ser ut på detta vis komplicerar den juridiska analysen av socialtjänstlagen, eftersom den juridiska analysen förutsätter att högsta instans (Högsta förvaltningsdomstolen) har högre dignitet än ett avgörande i förvaltningsrätten eller av en socialsekreterare på ett socialkontor.

Socialtjänsten, New Public Management och riskhantering

Nyliberalismen slog igenom på 1980-talet och blev så småningom allt vanligare runt om i Europa och världen (Hemerijck, 2013), men utvecklingen har sett olika ut i olika länder. Prisstabilitet, budgetdisciplin, flexibel arbetsmarknad och begränsade välfärdsåtaganden har kommit att prägla välfärdspolitiken. Inte minst har globaliseringen i form av samarbetsunioner som EU och EMU bidragit till att likrikta politiken (a.a.). Även om utvecklingen har sett olika ut och har gått olika fort har 1980- och 90-talet inneburit ökade inkomstklyftor och fattigdom, även i starkare välfärdsstater som i de skandinaviska länderna och delar av Europa (a.a.).

Nyliberalismen och det som kallas New Public Management (NPM) har medfört förändrade villkor för välfärdsprofessionella, genom förändrade villkor för styrning, administration och organisation av den offentliga sektorn (Hood, 1995; Lauri, 2016; Liljegren & Parding, 2010; Wiklund & Sallnäs, 2011). De offentliga åtagandena för staten begränsas och de styrs enligt marknadsmässiga principer. Inom det sociala arbetets område har vi inte bara sett stora förändringar i styrningen. Inom delar av det faktiska behandlings- eller omsorgsarbetet har stora avregleringar ägt rum och vi har i dag en stor privat, vinstdrivande sektor (Wiklund & Sallnäs, 2011). Som exempel kan nämnas privatiseringen av institutionsvården för barn och unga (SOU 2014:3) eller äldreomsorgen, där den privata vården har ökat med 20 procent sedan 1990-talet (Erlandsson, Storm, Stranz, Szebehely & Trydegård, 2013). Även skyddade boenden för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer drivs i dag i privat regi.

Socialt arbete behöver analyseras i termer av de politiska, sociala och ekonomiska förändringar, omvälvningar och förskjutningar som har lett till de osäkerheter och risker som utmärker vår senmoderna tid (Smith & White, 1997; Webb, 2006). Det är en period av snabb utveckling, i synnerhet kring sociala, politiska, kulturella och ekonomiska förändringar (Webb, 2006). Moderniteten har också inneburit enorma förändringar i välfärd, demokratisering, vetenskap och teknologi. Socialt arbete har beskrivits som en produkt av detta moderna samhälle. I den klassiska moderniteten (från mitten av 1800-talet fram till andra världskrigets början) präglades det sociala arbetet av välgörenhet och filantropi. Förbättring stod i fokus. Under moderniteten (från andra världskrigets slut till slutet av 1970-talet) stod behov i fokus. Det sociala arbetet övergick till att i allt större utsträckning vara universellt och statligt finansierat. En central aspekt av NPM är också ett ökat fokus på risker, övervakning och utvärdering (Power, 2010). Även om utvecklingen i Sverige inte är exakt lika som den i Storbritannien, vilken Webb (2006) utgår från, finns betydande likheter.

Enligt Webb (2006) är det två dimensioner av risk som är relevanta för förståelsen av socialt arbete i det senmoderna samhället: logiken om regleringar och logiken om säkerhet. Webb beskriver utvecklingen av expertsystem i välfärden, som exempelvis socialt arbete, som ett sätt att erbjuda säkerhet för medborgarna i den ovisshet som präglar senmoderniteten. Dessa expertsystem fungerar både begränsande och möjliggörande. Den tidigare välfärdsstaten handlade huvudsakligen om att ge hjälp i efterhand till de som hade fått det svårt. Risksamhället handlar om att identifiera faror innan de inträffar. Den nyliberala orienteringen innebär att individen sätts i centrum. Bandet mellan delat ansvar och solidaritet går förlorat och i stället utvecklas ett socialt kontrakt baserat på idén att varje person är en fullständigt fri, ansvarig, oberoende och väljande individ. Som exempel nämner Webb The Community Care Act, vilken innebär att personer med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar och inlärningssvårigheter får pengar för att på egen hand rekrytera och anställa personliga assistenter. Socialarbetarna gör en bedömning av hur mycket tid personerna har rätt till. En motsvarande utveckling har vi sett i Sverige i och med införandet av rätten till assistansersättning för personer med funktionshinder.

Fokuseringen på risk och reglering av risk har lett till att användandet av olika metoder för riskbedömningar har blivit allt vanligare. I Storbritannien kom till exempel riskbedömningar att dominera den sociala barnavården i slutet av 1990-talet (Broadhurst, Hall, Wastell, White & Pithouse, 2010). Dessa riskbedömningar görs ofta utifrån checklistor. Kritiken mot den här typen av riskbedömningar handlar bland annat om att de förutsätter precision och kvantifierbarhet, vilket sällan är fallet i verkligheten. Riskbedömningar fokuserar dessutom enbart på riskfaktorer och exkluderar ofta klientens/brukarens behov och resurser. Riskbedömningar har använts för att prioritera mellan behov och för att avgränsa insatser till endast de som är i störst risk. Broadhurst et al. (a.a.) är kritiska till utvecklingen mot ett allt för toppstyrt och instrumentellt användande av riskbedömningsformulär och checklistor, som inte innehåller utrymme för socialarbetarna att navigera bland motstridiga moraliska, känslomässiga och praktiska omständigheter. Messing och Thaller (2015) har studerat riskbedömningsinstrument för våld i nära relationer utifrån ett socialarbetarperspektiv. De argumenterar för att riskbedömningsinstrument är ett bra verktyg inom ramen för ett evidensbaserat socialt arbete. De varnar dock för att riskbedömningsinstrument inte är anpassade för särskilt utsatta grupper, vilket gör att socialarbetare bör vara försiktiga och ta hänsyn till faktorer som kultur, etnicitet, förmåga, etc. när de gör riskbedömningar.

Utöver riskbedömningar har standardiserade bedömnings- eller utred-

ningsinstrument kommit att bli allt vanligare (Ponnert & Svensson, 2016). Konkreta exempel inom den svenska socialtjänsten är till exempel ASI (Addiction Severity Index), ADAD (Adolescent Drug Abuses Diagnosis) och BBIC (Barns Behov i Centrum, som har utvecklats utifrån en brittisk förlaga. Se till exempel Herz, 2012a för en kritisk genomgång). För arbetet med våld i nära relationer har Socialstyrelsen tagit fram ett manualbaserat risk- och bedömningsinstrument, FREDA (se till exempel Stranz, Vogel & Wiklund, 2015).

Syftet med standardiserade utrednings- och bedömningsmetoder, manualer och liknande är att de professionella ska kunna fatta välgrundade beslut i sina ärenden och genom standardiseringen ska klienter få tillgång till likvärdiga och kvalitetssäkrade insatser (Liljegren & Parding, 2010). Det går dock att ifrågasätta om de manualbaserade metoderna enbart kartlägger och bedömer problem. Manualbaserade metoder bidrar sannolikt också till att peka ut vilka sociala problem som är relevanta och det finns en risk att de professionella enbart ser sådant som det finns bedömningsinstrument och manualer för. Det sociala arbetet är ett komplext fält och sociala problem är inte sällan mångfacetterade. Studier har visat att socialarbetare har en tendens att uppmärksamma sådana klienter som har behov som det inom organisationen finns färdiga lösningar för (se till exempel Thorén, 2005). Herz (2012b) riktar också kritik mot att flertalet av de manualer och metoder som köps in och används inom socialtjänsten i dag oftast baseras på individualistiska eller psykologiska teorier, vilket riskerar att i förlängningen leda till att strukturella frågor negligeras eller glöms bort i det sociala arbetet. Standardisering inom socialtjänsten kan tolkas som ett sätt att minska socialarbetares handlingsutrymme och därmed innebära en avprofessionalisering, men det kan också ses som en professionell strategi för att stärka professionen (Ponnert & Svensson, 2016).

Enligt Lauri (2016) skapar dagens organisering och styrning av socialtjänsten avstånd och likgiltighet. Socialarbetarna görs alltmer främmande inför sitt arbete. Uppdelningen av arbetsuppgifter (så kallade beställar- och utförarmodeller) är en central aspekt av detta, enligt Lauri. Omfattande utrednings- och dokumentationsprocesser utgör en sorts kontroll av både klienter och socialarbetare och medför att kontakten med klienterna blir ytligare. Lauri menar också att ett allmänt samhällsideal kring individuell ansvar framhäver klientens eget ansvar för och vilja till förändring. Detta legitimerar i sin tur ett avståndstagande hos socialarbetarna. Parallellt med kritiken mot den ökade individualiseringen inom socialtjänsten finns de som menar att socialt arbete behöver hantera såväl strukturella som individuella aspekter och att olika maktordningar som till exempel klass, kön och etnicitet/ras samverkar och formar människors liv på olika sätt (se till exempel Mattsson, 2010; 2012).

Från helhetssyn till specialisering

I praktiken har talet om integrerade arbetsätt och undvikande av funktionell specialisering inte fått något reellt eller långvarigt genomslag (Bergmark & Lundström, 2007). Under de senaste två decennierna har individ- och familjeomsorgen förändrats från integrerade arbetsgrupper till att i dag nästan uteslutande vara organiserade i specialiserade enheter (Bergmark & Lundström, 2005; Perlinski, Blom & Morén, 2012). Marknadsorienteringen inom välfärdssektorn har bland annat inneburit en ökad uppdelning av beställare och utförare, det vill säga mellan beslutsfattande och insatser (Blom, 2006). Det innebär att trots socialtjänstlagens betoning på helhetssyn arbetar handläggare av missbruksärenden, ekonomiskt bistånd och barnavårdsärenden i olika specialiserade enheter (Bergmark & Lundström, 2007). I slutet av 1980-talet hade ungefär hälften av kommunerna någon form av specialiserad individ- och familjeomsorg. År 2007 var det drygt 90 procent (Lundgren, Blom, Morén & Perlinski, 2009). Framför allt är det små kommuner som fortfarande har integrerad socialtjänst. Blandade varianter finns naturligtvis också. Bergmark och Lundström (2007) konstaterar att ”specialiseringen som sådan snarast kan betraktas som en institutionaliserad strategi för att hantera sociala problem och förväntningar från omgivningen” (a.a. s. 56). De hävdar att specialiseringen kan ses som ett led i professionaliseringen av socialt arbete. Lauri (2016) menar dock att socialtjänsten i dag tvärtom håller på att de-professionaliseras och arbetsuppdelningen är ett led i denna utveckling.

Studier om specialiserade kontra integrerade enheter visar inte på entydiga resultat (Perlinski et al., 2012). I en studie av Bergmark och Lundström (2007) framkommer att specialiseringen har gjort det svårare för klienter att få tillgång till stöd och enligt Lundgren et al. (2009) uppskattas specialiseringen inte av klienter som tvingas ha många kontakter med olika socialsekreterare som samarbetar dåligt. Perlinski (2010) ifrågasätter idén om att en specialiserad organisationsform medför att en socialarbetare kan specialisera sig på en viss problematik. Han menar att många socialarbetare anser att organisatorisk specialisering tvärtom medför en kompetensförlust avseende förmågan att uppfatta och tolka helheten i klientens situation. Morén, Blom och Perlinski (2010) har dock visat att många socialsekreterare som arbetar i specialiserade organisationer på egen hand söker samarbete och arbetar utifrån ett holistiskt perspektiv.

Från helhetssyn till olika grupper

Helhetssynen och portalparagrafen till trots fanns några grupper särskilt framlyfta redan från början i socialtjänstlagen: barn och ungdom, äldre, människor med funktionshinder och missbrukare. I den nuvarande lagstiftningen återfinns dessa i socialtjänstlagens femte kapitel: *Särskilda bestämmelser för olika grupper*. Kapitlets innehåll är av skyldighetskaraktär, vilket kan jämföras med det fjärde kapitlet (Rätten till bistånd) som har en utpräglad rättighetskaraktär. Till exempel framgår att ”Socialnämnden ska verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden” (5 kap. 1 § SoL) och att ”Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service” (5 kap. 5 § SoL).

År 1997 gjordes det första tillägget till dessa grupper och det handlade om personer som vårdar eller stödjer närstående, vilka socialnämnden enligt tillägget ska ge stöd. Tillägget gjordes i den dåvarande socialtjänstlagens 5 § (SFS 1980:620) under rubriken *Socialnämndens uppgifter*. Stödet ska underlätta för de personer som vårdar en anhörig. Lagen är dock begränsad till anhöriga som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder (5 kap. 10 § SoL).

I samband med regeringens proposition *Kvinnofrid* (Prop. 1997/98:55) gjordes ett tillägg i socialtjänstlagen som handlade om stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Tillägget innebar att ”Socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation” (se tabell 2 nedan för fullständig lagtext). Regeringen argumenterar i propositionen för att tillägget behövs eftersom Kvinnofridskommissionen (SOU 1995:60) visat att socialtjänstens stöd var bristfälligt, men poängterar samtidigt att socialtjänstens ansvarsområde enligt gällande lagstiftning redan omfattar kvinnor som utsätts för våld i nära relationer.

År 2001 kompletterades lagrummet med skrivningar som påtalar socialnämndens ansvar för brottsoffer i allmänhet (se tabell 2 nedan). Lagtexten förändrades också så att det handlar om att beakta att våldsutsatta kvinnor kan vara i behov av stöd och hjälp, till skillnad från den tidigare formuleringen som handlade om att verka för att våldsutsatta kvinnor får stöd och hjälp. I propositionen (Prop. 2000/01:79) motiverade regeringen tillägget med att det inte innebär någon egentlig förändring, men att bestämmelsen ändå klargör socialnämndens ansvar. I övrigt kommenterade regeringen inte alls den förändrade lagtexten. Brottsofferutredningen (SOU 1998:40), vilken behandlades i Prop. 2000/01:79, föreslog att socialtjänstlagens skrivning om stöd till

våldsutsatta kvinnor i första hand skulle ersättas med en generell skrivning om brottsoffer och som skulle lyda: ”Socialnämnden bör verka för att den som har drabbats av brott får det stöd och den hjälp som den brottsdrabbade personen liksom dennes anhöriga behöver”. Om det ansågs viktigt att särskilt lyfta fram våldsutsatta kvinnor kunde detta anges i en separat skrivning, skrev man i utredningen (SOU 1998:40).

Dagens socialtjänstlag, som trädde i kraft år 2002 (SFS 2001:453), innebär att de särskilda grupperna samlades i det femte kapitlet som fick rubriken *Särskilda bestämmelser för olika grupper*.

År 2006 tillfördes ytterligare en särskilt utsatt grupp i den paragraf som handlar om stöd till brottsoffer: barn som bevittnat våld (Prop. 2005/06:166). Regeringens argumentation handlade återigen om att tillägget förvisso inte ändrar någonting i ansvarsfrågan, men att det behövs ett förtydligande kring socialnämndens ansvar. Det handlade enligt regeringen om barn som ”sett eller hört den brottsliga gärningen begås” (a.a. s. 16).

Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor behandlades explicit i proposition 2006/07:38. Socialnämndens ansvar skärptes, och ändrades från *bör* till *skall*, både vad gäller stödet till brottsoffer i allmänhet, stödet till våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld. Tabell 2 nedan visar förändringarna i lagrummet under åren 1998-2007:

Tabell 2. Lagrummets utformning 1998, 2001, 2006, 2007³.

1998	2001	2006	2007
Socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation.	Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.	Socialnämnden bör verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Nämnden bör också beakta att barn som bevitnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.	Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevitnat våld eller andra övergrepp mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Socialtjänstens ansvar för våldsutsatta kvinnor

Kommunerna har, enligt socialtjänstlagen, det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Till social-

---

3 Ytterligare ett tillägg gjordes år 2012 som handlar om barn som utsatts för brott (SFS 2012:776).

nämndens uppgifter hör att svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det (2 kap. 2 § SoL samt 3 kap. § 1 SoL). Citatet nedan från år 1983 visar att även om våldsutsatta kvinnor inte särskilt omnämns i lagtexten tidigare så har statens uppfattning varit att socialtjänsten genom helhetssynen i socialtjänstlagen har ett ansvar för att ge dem stöd och hjälp.

Den helhetssyn som präglar nutida socialvård och som kommit till uttryck i socialtjänstlagen innebär vid fall av misshandel inom familjen att stöd- och hjälpinsatser inte bör begränsas till att avse den drabbade, i regel kvinnan, utan de bör avse hela familjen. Det sagda hindrar dock inte att det kan vara motiverat med särskilda insatser för att ge hjälp och stöd åt den som utsätts för misshandel och åt barnen i familjen. (Ds S 1983:2, s. 13)

Ett uttalat ansvar för våldsutsatta kvinnor infördes trots det i socialtjänstlagen år 1998, vilket beskrivits i avsnittet *Från helhetssyn till olika grupper* ovan.

Socialstyrelsen publicerade i slutet av år 2014 föreskrifter om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4). De nya föreskrifterna innehåller också allmänna råd som ersätter de tidigare allmänna råden för socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. De delar som är formulerade som bindande föreskrifter handlar om att socialnämnden ska bedöma risken för fortsatt våld när de gör en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Socialnämnden ska vidare erbjuda insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd och stöd. Till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas ska socialnämnden använda utredningen och riskbedömningen. De bindande föreskrifterna anger också att socialnämnden ska erbjuda lämpligt tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen. I övrigt har Socialstyrelsen valt att specificera insatsernas innehåll i form av allmänna råd. Bland de insatser som socialnämnden bör erbjuda nämns:

- Information och råd
- Stödsamtal
- Hjälp att ordna stadigvarande boende
- Stöd i föräldraskap
- Förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer
- Hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården och andra myndigheter, till exempel Polisen och Skatteverket.

Socialstyrelsen hänvisar också till de allmänna råden som rör ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1) där det framgår att socialnämnden bör ta hänsyn till om det förekommer våld när de gör bedömningar.

Socialtjänstens faktiska arbete skiljer sig åt mellan landets kommuner. Hur socialtjänsten väljer att organisera det lagstadgade stödet, och annat stöd, är upp till varje kommun. Det kan vara fråga om stöd inom ramen för den ordinarie individ- och familjeomsorgen, men det kan också finnas särskilda mottagningar där kvinnor (och/eller andra personer utsatta för våld i nära relationer, samt i vissa fall även de våldsutövande personerna) kan få psykosociala stödsamtal, familjeterapi eller delta i gruppverksamhet. Ibland krävs en remiss från individ- och familjeomsorgen, men inte alltid (Bangura Arvidsson & Mattsson, 2008; Ekström, 2008; Mattsson, 2011).

Socialstyrelsen publicerar öppna jämförelser över bland annat kommunernas stöd till brottsoffer (Socialstyrelsen, 2016). De jämförelser som publicerats för år 2016 visar att variationerna i landet är stora. Nästan alla kommuner kan erbjuda skyddat boende, men bara 78 procent kan erbjuda skyddat boende till kvinnor med aktivt missbruk. Cirka 80 procent av kommunerna uppger att de kan erbjuda stödsamtal till våldsutsatta kvinnor. Som Agevall, Denvall, Kjellgren och Skillmark (2016) poängterar speglar öppna jämförelser enbart vad kommunerna har rapporterat in, det vill säga deras tolkning av vilken information som ska rapporteras. Dessutom är ett svar som anger att en kommun kan erbjuda en insats inte samma sak som att de som behöver insatsen får ta del av den (a.a.).

Mäns våld mot kvinnor har stått i fokus för flera statliga satsningar de senaste åren. Bland annat har regeringen avsatt pengar för projekt runt om i landet. Två av dessa projekt: KARIN i Malmö (Brå, 2013; Rejmer, Sonander & Agevall, 2010) och Relationsvåldscentrum (RVC) i Stockholm (Ekström, 2011; Ekström, kommande b; Ekström & Lindström, 2016) är tydliga exempel på just samhällliga responser på mäns våld mot kvinnor som handlar om att stötta kvinnor som utsätts för våld i nära relationer under brottsutredningen. Båda dessa verksamheter drivs dessutom i samverkan mellan bland andra socialtjänsten och polismyndigheten. Samverkan är i sig ingenting nytt, men att socialarbetare och socialtjänsten så pass uttalat agerar i en brottsofferkontext där målen för verksamheterna handlar om att få fler kvinnor att medverka i brottsutredningar eller att få fler ärenden att leda till åtal är förhållandevis nytt. Utvecklingen kan ses som en respons på samhällets definition av mäns våld mot kvinnor som ett allvarligt samhälls- och jämställdhetsproblem, men också att detta problem främst ska lösas genom rättsliga/juridiska metoder. Fler kvinnor ska göra polisanmälningar och fler åtal ska väckas.

Kapitel 3

Kvinnor som utsatts för våld av män i nära relationer

Inledning

I inledningen till det föregående kapitlet hävdades att om man ska förstå socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, behöver man också veta något om eller förstå socialtjänsten. Motsvarande gäller också för målgruppen i sig. Ska man kunna förstå socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer behöver man också veta någonting om våldsutsatta kvinnor. I detta kapitel presenteras ett urval av den forskning som finns inom detta område. Forskningen om våld i nära relationer i allmänhet är omfattande. Kunskapsintresset i avhandlingen innebär dock avgränsningar i termer av att jag är intresserad av specifikt socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Det präglar också det urval av forskning som presenteras i detta kapitel. Kapitlet beskriver framför allt situationen i Sverige, i synnerhet när det handlar om omfattning av våldet, utvecklingen av synen på våldet och tidigare forskning om socialtjänstens arbete med kvinnors som utsatts för våld i nära relationer. I den mån det har gått att finna relevanta utländska studier om socialtjänstens arbete redovisas dessa (till exempel Haeseler, 2013a; Pyles & Postmus, 2004; Seith, 2001). I två avsnitt relateras dock avhandlingen även till det internationella forskningsfältet när kvinnors hjälpökande och stödbehov beskrivs.

För den läsare som är intresserad av att läsa om andra aspekter av våld i nära relationer finns ett antal svenska avhandlingar att ta del av. Några av dessa kommer att presenteras mer ingående senare i detta kapitel, eftersom de har betydelse för avhandlingens frågeställningar. Den första svenska avhandlingen om mäns våld mot kvinnor skrevs av Bo Bergman (1987) och lades fram i ämnet medicin. Den andra svenska avhandlingen kom fyra år senare. Den lades fram i socialt arbete och var skriven av Margareta Hydén (1992). Den svenska forskningen om mäns våld mot kvinnor kan sägas ”ha tagit fart” först på 2000-talet (Nilsson, 2009). Bland publicerade avhandlingar, utöver

de redan nämnda av Bergman (1987) och Hydén (1992), kan nämnas: *I skuggan av pappa: Familjerätten och hanteringen av fädrens våld* av Maria Eriksson (2003), *Negotiating normality and deviation – father’s violence against mother from children’s perspectives* av Åsa Källström Cater (2004), *Hans (ord) eller hennes?: en könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp* av Ulrika Andersson (2004), *Separationer och mäns våld mot kvinnor* av Hans Ekbrand (2006), *Rädslans politik* av Maria Wendt Höjer (2002), *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor* av Monica Burman (2007), *Women leaving violent men: Crossroads of Emotion, Cognition and Action* av Viveca Enander (2008), *Könsmakt eller häxjakt? Antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor* av Gabriella Nilsson (2009), *”Från himlen rakt ner i helvetet”: Från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer* av Maria Scheffer Lindgren (2009), *The Emergence of the Crime Victim in the Swedish Social Services Act* av Carina Ljungwald (2011), *Om patriarkat, motstånd och uppbrott: tjejers rörelse i sociala rum* av Sigbritt Björktomta (2012), *Väldet och kärleken* av Charlotte Agevall (2012), *Ofridstid – Fädrens våld, staten och den separerade familjen* av Linnéa Bruno (2016) samt *Mellan systemskap och familjebehandling. (Om)förhandlingar inom ett förändrat stödfält mot våld* av Sara Helmersson (kommande). Det finns också ett flertal kunskapsöversikter (till exempel Eliasson, 1997; Mellberg, 2004; Steen, 2003).

Omfattning och statistik

Våld i nära relationer används av till exempel Socialstyrelsen och Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) som ett samlingsbegrepp som också inkluderar våld mot barn. Den vanligaste formen av våld i nära relationer som utövas mot vuxna är dock en man som utövar våld mot en kvinna som han har eller har haft ett förhållande med (NCK, 2016). Kännetecknande är att den utsatta har en nära relation med, och ofta starka emotionella band till, förövaren. Det försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Väldet sker vanligtvis inomhus i den egna bostaden och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår. Väldet kan ta sig uttryck i form av fysiskt, sexuellt eller psykiskt våld. De kränkningar, försök till isolering och psykologisk nedbrytning som de psykiska övergreppen innebär upplevs av många som svårast att värja sig mot. Parallellt med dessa olika former av våld kan även hot mot den utsatta själv eller andra närstående förekomma, samt våld mot barn eller husdjur.

Våld i nära relationer utmärker sig från andra former av övergrepp då det ofta utövas under en längre period och tenderar att öka i intensitet med tiden (a.a.).

Det finns två sätt att skapa sig en uppfattning om hur omfattande mäns våld mot kvinnor i nära relationer i Sverige är. Båda tillvägagångssätten har tillkortakommanden och metodologiska problem. Det ena sättet är att studera statistik över gjorda polisanmälningar. År 2014 anmäldes närmare 13 400⁴ misshandelsbrott där en kvinna över 18 år utsatts för våld av en person som hon har eller har haft en nära relation till. Utöver det görs cirka 2 000⁵ anmälningar om grov kvinnofridskränkning varje år. Ungefär 17 kvinnor mördas varje år av en nuvarande eller tidigare partner (Brå, 2014). Statistik över polisanmälningar visar dock bara det polisanmälda våldet. Det säger ingenting om mörkertalet. Det alternativa tillvägagångssättet är att använda undersökningsmetoder som innebär att man frågar urval av befolkningen om de har varit utsatta för våld i nära relationer. De studier som gjorts i Sverige under senare år visar att problematiken är omfattande, men hur omfattande är svårt att säga eftersom resultaten mellan olika studier skiljer sig åt. Enligt en studie riktad till 10 000 slumpmässigt utvalda kvinnor hade så många som 28 procent någon gång utsatts för fysiskt våld av en man de varit gifta eller sambo med (Lundgren, Heimer, Westerstrand & Kallioski, 2001). I en enkätstudie riktad till 502 slumpmässigt utvalda kvinnor i Sverige svarade åtta procent att de blivit utsatta för våld i en nära relation (Lövestad & Krantz, 2012). En sammanfattning av de trygghetsundersökningar som genomförts i Sverige det senaste decenniet visar att mellan en och tre procent av de tillfrågade kvinnorna uppger att de utsatts för våld i nära relation under det senaste året (Lindström, 2004). I en stor nationell undersökning genomförd av Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK, 2014), uppgav 14 procent av de kvinnliga respondenterna att de i ett livstidsperspektiv hade varit fysiskt misshandlade eller hotade av en nuvarande eller tidigare partner.

Ett av problemen med studier av den här typen är att de ofta har låg svarsfrekvens. Ovan nämnda studie av Lövestad och Krantz (2012) hade till exempel en svarsfrekvens bland kvinnliga deltagare på cirka 50 procent (för de manliga respondenterna var svarsfrekvensen så pass låg som 35 procent). Görs de genom telefonintervjuer finns en risk att personer inte har möjlighet att svara sanningsenligt på grund av risken för represalier om till exempel den våldsutövande mannen befinner sig i bostaden när telefonintervjun äger rum. Dessutom riskerar människor att tolka enkätfrågor på olika sätt och

---

4 Enligt uppgift från BRÅ:s offentliga statistik över anmälda brott:
www.bra.se/bra/brott-och-statistik/statistik/anmalda-brott.html 2015-11-05.

5 Enligt uppgift från BRÅ:s offentliga statistik över anmälda brott:
www.bra.se/bra/brott-och-statistik/statistik/anmalda-brott.html 2015-11-05.

studier har ofta olika frågeformuleringar och tillvägagångssätt, vilket försvårar jämförelser mellan studier.

Sammanfattningsvis kan man dock konstatera att oavsett mätmetod så framstår mäns våld mot kvinnor i nära relationer som ett omfattande problem i Sverige. Det speglas bland annat i de många kontakter som frivilligorganisationerna uppger att de har. I Sverige finns det i dag ungefär 200 kvinno- och tjejjourer. Den första bildades år 1978. Kvinnojourerna arbetar med två huvudsakliga uppgifter. De bedriver praktiskt socialt arbete gentemot kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, samtidigt som de också bedriver ett politiskt påverkansarbete. Framför allt bygger kvinnojourarbetet på ideella insatser, men en del jourer har också anställda. Kvinnojourerna är organiserade i två riksförbund; ROKS och Unizon. På respektive hemsida framgår att under år 2013 sökte drygt 13 300 kvinnor stöd hos ROKS⁶ och under år 2014 sökte cirka 9000 kvinnor stöd på en av Unizons⁷ kvinnojourer. Brottsofferjourernas riksförbund (BOJ) bildades år 1988 och samlar i dag ett hundratal lokala brottsofferjourer. Under år 2014 var drygt 3 800 av de kvinnor som BOJ⁸ hade kontakt med utsatta för brott nära relation.

Från individuellt icke-problem till samhälleligt och socialt problem

Maria Wendt Höjer (2002) har i sin avhandling studerat hur det svenska samhällets syn på mäns våld mot kvinnor har förändrats över tid. Hennes studie tar sin utgångspunkt i 1930-talets Sverige. Fram till 1960-talet präglades den samhälleliga diskussionen av huruvida våld mot kvinnor över huvud taget skall ses som ett problem eller om det snarare ska ses som en naturlig del av en äktenskaplig relation, och i vilken utsträckning samhället ska ingripa mot våld mot kvinnor. Wendt Höjer skriver att våldet (om det inte handlade om mycket grov misshandel eller mord) främst ansågs vara problematiskt om det på något sätt utmanade samhällsordningen eller kränkte den allmänna moralen. Våld i hemmet var i stort sett en privatsak. Bilden av en hustrumisshandlare var en alkoholiserad man som utövade mycket grovt våld. Lösningen på problematiken fokuserade på faktorer som nykterhet och det var

---

6 www.roks.se/nyheter/2014-04-10/roks-statistik-2013-ar-har. 2016-04-29.

7 http://unizon.se/sites/default/files/media/kartlaggning_av_unizon_slutrapport_1.pdf. 2016-04-29.

8 www.brottsofferjouren.se/uploads/userfiles/files/Brottsofferjourens%20statistik%202014%281%29.pdf. 2016-04-29.

alkoholistlagstiftning och sinnessjukslagstiftning som skulle användas för att råda bukt med dessa män. Att värna familjens sfär var en viktig utgångspunkt.

Sexualbrottsutredningen kom år 1976 och den möttes av mycket stark kritik från kvinnoorganisationer och debattörer på grund av kvinnosynen i utredningen. Kritikerna till utredningen ansåg att kvinnor gavs ansvar för de våldtäkter de utsatts för. Kritiken var så pass omfattande att en ny utredning tillsattes nästan omedelbart. Enligt Wendt Höjers analys sker en förskjutning från en syn på våldet som normalt till socialt problem under 1970- och 80-talet. Det uppmärksammades att ”varken rättsväsende, sjukvård eller sociala myndigheter är utformade för att hantera våldet” (a.a. s. 89), vilket förklarades med att kvinnomisshandel var ett förhållandevis nyupptäckt problem. Synen på våldet som ett i första hand socialt problem innebar att vård, omsorg och kurativt stöd skulle prioriteras. Det innebar samtidigt att till exempel juridiska lösningar på problemet kom i andra hand. En i sammanhanget helt central juridisk förändring under perioden var dock att våld i hemmet kom att falla under allmänt åtal. Wendt Höjer lyfter fram tre huvudsakliga argument till förändringen. Det handlade om att samhället ville markera att misshandel av kvinnor (och barn) i hemmen var ett allvarligt brott som var lika straffvärt som misshandel i andra sammanhang. Det handlade också om att underlätta för misshandlade kvinnor att få hjälp samt att förändringen skulle leda till att färre kvinnor blev utsatta för misshandel. De misshandlande männen beskrevs fortfarande ofta som missbrukande eller så lades förklaringen på ett psykologiserande plan. Man pratade också om socioekonomiska förklaringar där klass snarare än kön förklarade våldet.

Ansvaret för stödet till misshandlade kvinnor stod också i fokus för en del av den parlamentariska debatten under 1980-talet. Våld mot kvinnor hade kommit att bli en viktig statlig angelägenhet. Det kommunala självstyret och socialtjänstlagens ramlagskaraktär innebar dock att våldet i första hand var (och är) en angelägenhet för den kommunala socialtjänsten. Wendt Höjer påpekar att samma dilemma fanns i diskussionerna om kvinnojourerna och huruvida de skulle ges ett permanent statligt ekonomiskt stöd. Avgörande för om kvinnojourerna skulle få statligt stöd var om deras verksamhet i första hand skulle ses som en politisk rörelse eller som sociala insatser. I slutet av 1980-talet slogs det fast att det arbete som kvinnojourerna utför är ett angeläget socialt arbete, det vill säga inte politiskt/ideologiskt arbete, och kvinnojourernas statliga stöd permanentas.

I början av 1990-talet genomförs flera reformer som tydliggör våldsutsatta kvinnor som brottsoffer. Eller rättare sagt – brottsofferretoriken stärks generellt. Under den här perioden möts ofta förslag på reformer för våldstutsatta kvinnor med argumentet att det måste skapas reformer för alla. Att peka ut

kvinnor eller lyfta fram kvinnor som särskilt behövande ansågs strida mot likabehandlingsprinciper (a.a.).

Perioden som startar vid 1990-talets början benämner Wendt Höjer som en period då det manliga våldet är centralt. År 1990 skriver regeringen i den jämställdhetspolitiska propositionen (Prop. 1990/91:113) att mäns våld mot kvinnor är en jämställdhetsfråga. Våldet sägs bero på de ojämlika maktrelationerna mellan kvinnor och män. Wendt Höjer påpekar att det dock inte är den enda förklaringsmodellen som existerar under 1990-talet. I den statliga utredningen om våld och brottsoffer från år 1990 talar man till exempel om familjevåld och man har stort fokus på social utslagning och alkoholism som förklaringsmodeller. Det finns också förklaringar som handlar om att våldet generellt har ökat och det är denna våldsspiral som är förklaringen till mäns våld mot kvinnor. I brottsofferretoriken är språket könsneutralt. Även om man pratar om könsmaktsordningen som förklaring till våldet lägger man också stor vikt vid att poängtera att det inte är alla män som slår och att vi i Sverige är bättre än många andra länder. Under den här perioden börjar man tydligare poängtera att våldet drabbar alla samhällsklasser, men fortfarande finns alkoholen med som en utlösande faktor.

År 1995 kom Kvinnofridsutredningen. Den – och debatten efter den – är central för hur den här perioden formas och hur vi i dag ser på mäns våld mot kvinnor. Det är viktigt att hålla isär å ena sidan utredningens förslag, SOU 1995:60, och det som sedan blev regeringens förslag, Prop. 1997/98:55. Utredningen ville skapa ett nytt könsspecifikt brott som handlade om just mäns våld mot kvinnor och som tog sin utgångspunkt i kvinnors upplevelser av våldet. Det som sedan blev beslutat var ett nytt brott där man lägger samman misshandel som inte är grov för att kunna döma ett strängare straff än om man bara dömde för de enskilda händelserna var för sig. Detta brott kallas fridskränkning och är könsneutralt i första hand (4 kap. 4 a § 1 st. BrB). Därefter har man lagt till en skrivning i ett andra stycke där det står att om en man utövar detta mot en kvinna i nära relation så ska han dömas för grov kvinnofridskränkning (4 kap. 4 a § 2 st. BrB). Kvinnofridsutredningen resulterade också i att misshandlade kvinnor särskilt uppmärksammas i socialtjänstlagen (se ovan).

Utvecklingen under åren 1996-2010 analyseras i artikel 1 i denna avhandling (Ekström, 2012). Utvecklingen har framför allt inneburit att kvinnor som utsatts för våld i allt högre grad diskuterats i termer av särskilt utsatta grupper. Dessa grupper har successivt blivit allt fler. Under perioden efter år 2006 har regeringens initiativ på området varit intensivt. Flera skrivelser och statliga utredningar som på olika sätt har handlat om mäns våld mot kvinnor har presenterats. Som exempel bland många kan nämnas *Handlingsplan för att*

bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Skr. 2007/08:39) *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga* (SOU 2014:49) och *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck* (SOU 2015:55). Våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor uppfattas således som ett angeläget socialt och politiskt område i Sverige.

Vilka kvinnor söker stöd, när och av vem?

Två faktorer är avgörande för att söka stöd: att kvinnan önskar en förändring och att hon anser att hon behöver hjälp från andra för att komma till rätta med problemet (Liang, Goodman, Tummala-Narra & Weintraub, 2005). Det finns ett samband mellan våldets allvarlighetsgrad och hjälpsökande (a.a.). Benägenheten att söka hjälp ökar i takt med att våldet blir allvarligare. Forskning har också visat att många kvinnor först söker hjälp i sin privata sfär (informellt stöd) och att de först senare söker formellt stöd hos polis, kvinnojourer, sjukvård eller socialtjänst (Haggerty & Goodman, 2003; Liang et al., 2005).

Det informella stödet från vänner och släktingar är viktigt för många kvinnor (Yoshioka, Gilbert, El-Basse & Baig-Amin, 2003) och de flesta kvinnor vänder sig i första hand till vänner eller släktingar, innan de eventuellt söker formella kontakter. De responser som kvinnor får kan upplevas som både positiva och negativa (Moe, 2007; Trotter & Allen, 2009), varför det är viktigt att inte bara fokusera på antal personer kvinnor har berättat om våldet för eller vänt sig till för hjälp.

Det formella sociala stödet kan kvinnor få hos många olika aktörer. Det kan till exempel handla om kvinnojourer, religiösa samfund, sjukvården, socialtjänsten eller särskilda offentliga verksamheter för just våldsutsatta kvinnor. I den internationella forskningen är olika verksamheter där ”advocates”, företrädare som ibland har juridisk kompetens och ibland inte, arbetar med former av egenmakt vanligt förekommande (se till exempel Weisz, 2005). Dessa verksamheter har ofta ett starkt fokus på den rättsliga processen, men inte alltid.

Senare forskning ger stöd åt bilden av våldsutsatta kvinnor som aktiva i sitt agerande för att hantera våldet, vilket starkt ifrågasätter den tidigare bilden av inlärld hjälplöshet och passiva offer (se till exempel Hydén, 1999; Lewis, 2004; Lewis, Dobash, Dobash Emerson & Cavanagh, 2000; Moe, 2007) De flesta kvinnor söker hjälp på många olika sätt för att stoppa våldet (Barrett & St. Pierre, 2011; Bennett Cattaneo, Goodman, Kaltman & Dutton, 2007; Meyer, 2011).

Våldsutsatta kvinnors behov av stöd

Vad våldsutsatta kvinnor behöver för typ av stöd varierar mellan olika kvinnor. Behoven hänger bland annat ihop med kvinnornas socioekonomiska och kulturella bakgrund (Hahn & Postmus, 2014; Sokoloff & Dupont, 2005). Flera amerikanska studier har visat att våldsutsatta kvinnor har behov av ett holistiskt stöd som kombinerar ekonomiskt bistånd, anställning, barnomsorg, transporter, rådgivning om rättsprocesser, etc. (Gillis et al., 2006; Haeseler, 2013b). I synnerhet för ekonomiskt utsatta kvinnor är stöd för att lösa just den ekonomiska utsattheten avgörande, men det behöver kombineras med insatser som tar hänsyn till det våld kvinnan varit utsatt för och eventuella säkerhetsrisker (Hahn & Postmus, 2014). Att få hjälp att finna en ny bostad är en annan aspekt av stöd som för vissa kvinnor är av stor vikt (Clough, Draughon, Njie-Carr, Rollins & Glass, 2014). Hydén (1999) lyfter fram att det är nödvändigt att kvinnorna får möjlighet att hantera sin egen rädsla för att de ska kunna gå vidare i livet. De behöver konkret hjälp och olika former av skydd. Det stöd som erbjuds begränsar oftast kvinnans frihet (boende på kvinnojour, larm, skyddat identitet, etc.). Kvinnor kan också behöva hjälp att göra en säkerhetsplanering (Messing & Thaller, 2015).

Stöd i samband med rättsprocessen är ett annat område som studerats i tidigare forskning, såväl internationellt som i Sverige. En stor andel kvinnor uppger att de har haft behov av stöd som de inte fått hjälp med under brottsutredningen (Brå, 2009). Många kvinnor känner sig utsatta i och med att de känner att de själva måste ta ansvar för rättsprocessen samtidigt som de upplever att de saknar kunskaperna som krävs för att kunna ta det ansvaret (Brå, 2010). Många kvinnor som uttrycker tveksamheter och tvivel under brottsutredningen övertalas ändå av bland annat polisen att fortsätta medverka (Brå, 2008). Studier har visat att kvinnor som vänder sig till rättsliga instanser för hjälp ofta möter ett system som är präglad av stereotypa och anklagande attityder gentemot brottsoffer (Agevall, 2012; Meyer, 2011). Erfarenheterna varierar dock. Några uttrycker tacksamhet, några har blandade känslor och några uttrycker ilska och besvikelse. Misstron till polisens möjlighet att åstadkomma förändring, rädsla för repressalier och upplevd stigmatisering är faktorer som bidrar till att kvinnor inte söker hjälp från polisen (Jordan, 2004).

Socialt stöd till våldsutsatta kvinnor i samband med den rättsliga processen ökar sannolikheten för att kvinnan ska fullfölja åtalsprocessen (Ekström & Lindström, 2016; Gillis et al., 2006). Gillis et al. (2006) studie visar också att stöd till kvinnan under den rättsliga processen ökar sannolikheten för att hon ska vilja vända sig till polisen och rättsväsendet igen för hjälp.

Kvinnors uppbrottsprocesser

I Sverige har i synnerhet forskning inom socialt arbete fokuserat på kvinnors uppbrottsprocesser. Margareta Hydén (1999) diskuterar kvinnors upplevelse av rädsla över tid. Med referens till Foucault påpekar Hydén att där det finns makt finns det också alltid motstånd. Detta gäller även för misshandlade kvinnor och Hydén riktar därför blicken mot just misshandlade kvinnors motstånd. Kvinnors rädsla kommer ur det faktum att även om uppbrottet från mannen ses som en form av motstånd, så är det mycket osäkert om det innebär att våldet upphör eller om mannen kommer att förfölja kvinnan och fortsätta att utsätta henne för våld. En av Hydéns slutsatser är att det är nödvändigt att kvinnorna får möjlighet att hantera sin egen rädsla för att de ska kunna gå vidare i livet.

I en senare artikel (Hydén, 2005) som baseras på samma empiriska material fortsätter Hydén att analysera uppbrottsprocesser utifrån motstånd och fokuserar på hur kvinnor positionerar sig själva. Hon finner tre kategorier: skadade (wounded), själv-anklagande (self-blaming) och överbryggare (bridge-building). För en kvinna som ska forma sitt nya liv efter att ha lämnat ett förhållande där hon blivit utsatt för våld, har alla dessa tre positioner både potential och begränsningar. ”Den skadade” positionen frigör kvinnan från ansvar och skuld och hon vinner sympati hos andra. Det ger till exempel kvinnan tillgång till stöd från kvinnojourer. I ett längre perspektiv är ”den skadade” den mest begränsande positionen, enligt Hydén. Offerrollen gör att hon exkluderar sin egen styrka och sitt eget motstånd. Den självanklagande positionen leder ofta till isolering och hon riskerar att utsättas för våld igen. Positionen som ”överbryggare” är den som enligt Hydén är den mest fördelaktiga eftersom den omfattar försoning och samhörighet.

Uppbrottet kan ses som en process som inte bara handlar om att bli fysiskt fri från våldet, utan också känslomässigt och mentalt fri (Enander, 2008). Carin Holmberg och Viveca Enander (2004) beskriver tre överlappande uppbrottsprocesser: att bryta upp, att bli fri och förståelse. I den första processen, att bryta upp, identifierar de två viktiga vändpunkter: att det är en fråga om liv eller död och att någon annan än kvinnan själv utsätts för risk. Att bli fri beskrivs som en process som kan pågå under många år. Den sista processen, förståelse, handlar om den kognitiva processen då kvinnan uppfattar och tolkar sina upplevelser av misshandel och sig själv som en misshandlad kvinna. Denna process äger oftast rum efter själva uppbrottet. Att kvinnor fysiskt lämnar en man som slår dem innebär med andra ord, enligt Holmberg och Enander, att hon uppfattar sig själv som misshandlad först senare.

”Från himlen rakt ner i helvetet” Från uppbrott till rättsprocess vid mäns

våld mot kvinnor i nära relationer är titeln på Maria Scheffer Lindgrens avhandling (Scheffer Lindgren, 2009). Scheffer Lindgren beskriver också uppbrotsprocessen i tre faser. Den första fasan utmärks av flera faktorer som hindrar kvinnan från att bryta upp. Hon nämner en passionerad förälskelse i mannen, våldets smygande förlopp, pendling mellan våld och värme, kvinnans anpassning till mannen och hopp om förändring, fokus på barnen samt känslor av skam och skuld. I nästa steg i processen gör kvinnan olika försök att lämna mannen på grund av att våldet ökar. Mannens vägran att släppa taget orsakar dock ambivalenta känslor hos kvinnan. Den tredje fasan i uppbrotsprocessen handlar om en balansgång mellan att lämna eller att stanna. Externt stöd beskrivs som viktigt för det faktiska upprottet. En annan faktor som pekas ut är att kvinnan inser att våldet aldrig kommer att upphöra eller att barnen blir indirekt eller direkt drabbade. Situationen kan också bli så hotfull att hon helt enkelt känner sig tvungen att välja mellan att leva eller att dö. Scheffer Lindgren beskriver att kvinnorna gradvis utvecklar starka emotionella band till männen. Olika former av rädsla fungerar både kvarhållande och frigörande, men när rädslan blir ännu starkare än de emotionella banden möjliggörs det definitiva upprottet. Scheffer Lindgren betonar att uppbrotsprocessen inte framskrider på en rak linje utan snarare genom ”två steg framåt och ett steg bakåt och så framåt igen” (a.a. s. 60).

Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor

Socialtjänstens tillkortakommanden

Socialarbetare och socialt arbete har kritiserats för att inte bemöta våld mot kvinnor adekvat och för att inte erkänna kvinnor som offer för våld i hemmet (se till exempel Münger, 2009; Pyles & Postmus, 2004; von Schantz Lundgren, 2011; Seith, 2001). I en amerikansk studie framkommer att socialtjänstens stöd inte i tillräckligt hög grad utgår ifrån ett holistiskt synsätt för att kunna möta de komplexa behov våldsutsatta kvinnor har (Haeseler, 2013a). Den ekonomiska tryggheten är central för våldsutsatta kvinnor och för många är försörjningsstöd det enda alternativet. Socialbidragshandläggningen präglas dock av en logik där villkorandet av rätten till stöd och disciplinering är primär. Det innebär stora konsekvenser för våldsutsatta kvinnor som därmed riskerar att inte få sina behov tillgodosedda (Ulmestig & Panican, 2015). I en norsk studie framkommer att diskursen om våldsutsatta kvinnor som viljelösa offer som omgärdar våldsutsatta kvinnor hindrar socialarbetare från att göra individuella bedömningar (Saur, 2007). Tina Mattsson (2013) har studerat en enhet inom socialtjänsten som arbetar med våld i nära relationer, där

såväl våldsutsatt som förövare kan vara både kvinnor och män. En av hennes slutsatser är att våldet tenderar att osynliggöras och neutraliseras. Carin Holmberg och Christine Bender (2003) har undersökt attityder till våld mot kvinnor hos lokala politiker och chefer inom socialtjänsten. Deras studie visar att såväl politiker som chefer ser våldet som ett problem som ska lösas inom familjen, trots att det har definierats som ett socialt problem i en nationell kontext. Ansvar för att hantera frågan överförs till individuella socialarbetare eller socialtjänsten utan politiska direktiv eller mål. Mäns våld mot kvinnor blir en onämbar fråga, som Holmberg och Bender uttrycker det (a.a.).

När kvinnor som utsatts för våld i nära relationer söker stöd behöver de begripliggöra våldet inte bara för sig själva, utan också för andra (Agevall, 2012). Särskilt lyfter Agevall fram de kvinnor som väljer att stanna kvar i, eller återuppta, relationen med mannen. Dessa kvinnor riskerar i särskilt stor utsträckning att bli utan stöd och hjälp från omgivningen. För att få ta del av det stöd som respektive organisation erbjuder måste kvinnan skriva in sig i den institutionella identitet som tillhandahålls. Denna identitet är, enligt Agevall, baserad på berättelsen om kvinnan som ett rent offer och där hon dessutom ska finna tacksamhet inför att andra hjälper henne ut ur sin utsatthet. Socialtjänstens lagstadgade ansvar att utreda barns utsatthet kan upplevas som negativt av våldsutsatta kvinnor som får sitt föräldraskap ifrågasatt, en upplevelse som kan bidra till att kvinnorna väljer bort stöd och hjälp från socialtjänsten. På samma sätt riskerar kvinnor som fortfarande har en relation till mannen bli obegripliga för det juridiska systemet. Berättelsen om tvåsamheten är, enligt Agevall, obegriplig därför att den är relationell och därmed suddar ut gränserna för vem som är offer och vem som är gärningsman. Dessutom bygger den på kärlek, vilket är våldets antites (a.a.).

Våldsutsatta kvinnors erfarenheter

I en studie av von Schantz Lundgren (2011) finns våldsutsatta kvinnors berättelser om stöd från socialtjänsten. Bilden är överlag negativ. Von Schantz Lundgren kopplar detta till maktdimensionen som präglar socialtjänstens arbete. Även stöd från ideella organisationer uppfattas i von Schantz Lundgrens studie som problematiskt. Kvinnorna saknar uppföljning och adekvat stöd. De önskar ett obligatoriskt⁹ stöd, men ett stöd som är frikopplat från socialtjänsten. I den enkätundersökning som gjordes i samband med utvärderingarna av

---

9 Jag tolkar det som att obligatoriet är riktat mot den stödgivande organisationen och inte till individen.

Relationsvåldscentrum (RVC) var knappt hälften av de kvinnor som besvarade enkäten nöjda eller mycket nöjda med bemötandet från socialtjänsten och 30 procent var missnöjda (Ekström, 2010; Ekström & Berg, 2008; Ekström & Berg, 2009). I Müngers (2009) studie är bilden av socialtjänstens insatser också överlag negativ. Flera kvinnor uppger att det saknas ett övergripande ansvarstagande hos kommunen och att de upplevt en oförmåga hos kommunen att hjälpa till. Det finns dock positiva upplevelser även i Müngers studie. Framför allt är det den individuella terapi som kvinnorna fått hos socialtjänsten¹⁰ som beskrivs som bra och betydelsefull. Avsaknaden av stöd från samhället kan vara en avgörande, eller åtminstone fördröjande faktor till varför kvinnor inte lämnar en våldsam man (a.a.). Münger (2015) har även i en senare studie intervjuat våldsutsatta personer som har fått stöd från socialtjänsten. Tre former av behov identifieras i studien: kunskap om våld hos socialarbetarna, emotionellt stöd och praktisk hjälp. Bristen på samordning mellan olika delar av socialtjänsten kritiserar av flera av de intervjuade.

Anders Tengström (2011) har på uppdrag av Socialstyrelsen genomfört en utvärdering av fyra olika kommunbaserade verksamheter och tjugo ideella kvinnojourer. Utvärderingen är kvantitativ och bygger på en jämförelse med en kontrollgrupp med våldsutsatta kvinnor som inte fått några insatser alls. Slutsatsen i utvärderingen är att ”eftersom även de kvinnor som inte erhöll någon direkt insats för sin våldsutsatthet också förbättrades under uppföljningsåret går det inte att dra slutsatsen att de specialiserade insatserna på gruppnivå är effektiva att hjälpa kvinnorna” (a.a. s. 5). Samtidigt skriver Tengström att de deltagande kvinnorna var utsatta för omfattande våld, hade en sämre psykosocial hälsa än normalbefolkningen och att de hade ett stort behov av vård och stöd. Dessutom konstaterar Tengström i slutet av rapporten att jämförelsegruppen delvis skiljer sig från grupperna som fått olika insatser. Av de som fått insatser var många nöjda. Nästan 90 procent av kvinnorna som fått stöd uppger att de också haft stöd i sitt informella nätverk. Bland de kvinnor som inte fått några insatser från socialtjänsten eller kvinnojourerna (kontrollgruppen) var den vanligaste anledningen (drygt 45 procent) att de inte ansett sig vara i behov av hjälp. Knappt 15 procent visste inte vart de skulle vända sig och bland de övriga svarande nämndes upplevelser av rädsla och skam.

---

10 Münger skiljer inte på olika enheter inom kommunen utan kallar dem för det gemensamma samlingsnamnet kommunens sociala enhet. Det kan sannolikt både betyda socialtjänst i traditionell bemärkelse, men också rena behandlande verksamheter där ingen myndighetsutövning utövas.

Innehåll i socialtjänstens arbete

När det kommer till studier om hur socialtjänsten arbetar eller vilken typ av insatser de erbjuder är existerande studier såväl *få* till antal som *små* i sin utformning. I en studie av socialtjänsten i Stockholms kommun (Ekström, 2008) framkommer att arbetet med kvinnor som utsätts för våld i nära relationer varierade starkt mellan stadsdelarna. Såväl utredningar som insatser skiljde sig åt. Studien visar också att socialtjänsten arbetade med en mycket liten andel av de kvinnor som utsatts för våld i nära relation (a.a.).

I en studie av Hammerin (2010) undersöks socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor utifrån socialsekreterares, men också andra organisationsföreträdares (till exempel polis, kvinnojour, kriminalvård, hälso- och sjukvård) perspektiv. Ett av resultaten är att kvinnor med barn prioriterades framför andra typer av ärenden, medan kvinnor utan barn inte prioriterades på samma sätt. Ett annat resultat i Hammerins studie är att socialsekreterarna gav uttryck för osäkerhet kring rutiner och regelverk hos den egna myndigheten. Det fanns tydligare upparbetade rutiner när det handlar om kvinnor med barn. Den starka barnfokuseringen inom socialtjänsten kan bidra till att kvinnans eget behov av stöd kommer i skymundan. Socialsekreterarna uppgav att de framför allt arbetades med att slussa våldsutsatta kvinnor vidare till andra instanser och att de saknade möjlighet för att själva erbjuda kvinnorna stöd utifrån ett behandlingsperspektiv.

I en studie av Ljungwald och Svensson (2007) dras slutsatsen att socialsekreterares syn på brottsoffer baseras på en kategorisk förståelse kopplad till synen på brottsoffer som svaga och oskyldiga (se Saur, 2007 för liknande resultat). Det fanns ett tydligt fokus på kvinnor med barn hos socialsekreterarna i Ljungwald och Svenssons studie. Socialsekreterarna uttryckte också en osäkerhet kring sitt eget arbete i förhållande till brottsoffer. De kan hjälpa till att lotsa brottsoffer till olika stödinsatser, men såg inte sig själva eller den egna organisationen som resurser i detta avseende. Brottsoffer som kategori av klienter hade inte nått acceptans hos socialsekreterarna, konstaterar Ljungwald och Svensson.

I Carina Ljungwalds avhandling (Ljungwald, 2011) studeras hur gruppen brottsoffer har skrivits in i socialtjänstlagen. Brottsoffertilläggen i socialtjänstlagen bör, enligt Ljungwald, ses som en reflektion av statens ökade oro för mäns våld mot kvinnor och individens eget ansvar. Slutsatsen i avhandlingen är att brottsoffertilläggen innebar en normativ omorientering av socialtjänstlagen, där individens ansvar i allt högre grad har ersatt solidaritet, helhetssyn och rätten till bistånd utifrån behov. Att peka ut brottsoffer som en särskild grupp i 5 kap. 11 § SoL och samtidigt hävda att grupperna inte ska ha företräde framför andra, lyfts fram som motsägelsefullt.

Ljungwald konstaterar att det finns indikationer på att brottsoffertilläggen är ett resultat av ökade krav på individens ansvar. Ljungwald konstruerar den tilltagande individualiseringen mot helhetsperspektivet i socialtjänstlagens andra delar. Hon skriver också att brottsoffertillägget i socialtjänstlagen kan ses som ett resultat av behovet att definiera misshandlade kvinnor som brottsoffer, som ett svar på kvinnorörelsens kritik mot brister i socialtjänstens arbete.

Sara Helmersson (kommande) har i sin avhandling studerat kommunala specialistmottagningar för våld i nära relationer och kvinnojourer, med fokus på professionell inramning. Enligt Helmersson pågår en förskjutning från kvinnoemancipatoriska stödideal mot mer behandlande stödideal, även om begrepp som "empowerment" fortfarande används i hög grad inom framför allt socialtjänstens verksamheter (se också Helmersson & Jönson, 2015). Helmersson finner också att den tydliga fokuseringen på behandlande samtal innebär att annat mer praktiskt inriktat stöd begränsas och nedprioriteras. Dessutom lyfter hon fram att det finns en risk att icke-svensktalande kvinnor sorteras bort eftersom de inte riktigt passar in i den behandlingsmodell som hennes intervjupersoner arbetar utifrån.

Socialstyrelsen har gett ut en systematisk kunskapsöversikt (Anttila et al., 2006), med vad författarna menar är metoder som skulle kunna vara relevanta för den svenska socialtjänstens arbete med stöd till våldsutsatta kvinnor. De konstaterar att det saknas effektutvärderingar av svenska verksamheter. Den absoluta majoriteten av de 26 artiklar som inkluderades i studien var amerikanska (a.a.). Framför allt lyfts tre arbetssätt som utvecklats i USA och presenteras mer ingående: kognitiv traumaterapi för kvinnor med posttraumatiskt stressyndrom (CTT-BW), Community-based Advocacy (CBA) samt Social Support Intervention (SSI). De två senare är metoder för gruppträffar som används på skyddade boenden.

Socialstyrelsen har också utvecklat och implementerat FREDÅ som består av tre instrument: kortfrågor (för så kallad screening), beskrivning samt farlighetsbedömning. Utvärderingen av instrumenten visar på små faktiska förändringar både vad gäller andelen klienter som förmedlas insatser och innehållet i insatserna (Stranz et al., 2015). De ärenden som fått en hög farlighetsnivå har också i högre grad mer omfattande insatser är ärenden med låg farlighetsnivå, men om detta beror på instrumentet i sig är oklart. FREDÅ-kortfrågor syftar till att genom så kallad screening öka andelen våldsutsatta som identifieras. Utvärderingen som gjorts visar dock att instrumentet främst används i ärenden där socialsekreterarna redan har en tydlig indikation på att det förekommer våld. Med andra ord ger utvärderingen inte svar på om fler personer de facto identifieras eller ej. Stranz et al. (2015) menar att det finns

ett betydande glapp mellan å ena sidan verksamhetsföreträdarnas ambitioner med verktygets implementering och socialarbetarnas konkreta praktik.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar genomgången av tidigare forskning att kunskapen om socialtjänstens insatser till kvinnor som utsätts för våld i nära relationer är begränsad. Såväl utländska som svenska studier visar att våldsutsatta kvinnor söker stöd från många aktörer, inte minst i sina privata nätverk. Våldsutsatta kvinnors behov varierar och påverkas bland annat av deras socioekonomiska och kulturella bakgrund. Stödet till våldsutsatta kvinnor behöver vara brett och ges utifrån ett helhetsperspektiv. De få studier som finns visar på brister i socialtjänstens arbete och det förefaller finnas en osäkerhet kring hur arbetet ska bedrivas. Våldet i sig har i flera svenska studier beskrivits som svårhanterligt. Flera av de studier som redovisats i det här kapitlet diskuterar sällan socialtjänstens insatser i en bredare kontext än ett enskilt projekt eller en enskild utvärdering. Det saknas studier som teoretiskt diskuterar socialtjänstens insatser till våldsutsatta kvinnor. Med den här avhandlingen hoppas jag kunna bidra till denna kunskapsutveckling.

Kapitel 4

Teoretiskt ramverk

Inledning

I detta kapitel redogörs för avhandlingens teoretiska ramverk. Inledningsvis sätts avhandlingen in i dess välfärdsteoretiska kontext, bland annat med hjälp av Frasers (1989) teoretiska perspektiv som tar sin utgångspunkt i samhällets tolkningar av människors/grupperas behov av stöd och insatser. Därefter presenteras några centrala begrepp hämtade från nyinstitutionell teori som har använts i analysen, liksom gatubyråkratsperspektivet som ursprungligen utformats av Lipsky (2010). Dessa två teoretiska perspektiv, nyinstitutionalism och gatubyråkratier, har använts i analysen av intervjuerna med socialarbetare, men också som en utgångspunkt i hur avhandlingen har designats. Därefter görs en kortare beskrivning av intersektionalitet, vilket framför allt har använts som analytiskt verktyg i artikel 1. I analysen av intervjuerna med de våldsutsatta kvinnorna har en teoretisk modell för att förstå våldsutsatta kvinnors hjälpsökande använts. Den har utvecklats av Belle Liang, et al. (2005) och presenteras kortfattat i detta kapitel.

Hanteringen av sociala problem i välfärdssamhället

Karsten Åströms (1988) avhandling om socialtjänstlagen har refererats tidigare i avhandlingen (se kapitel 2). Han utvecklar i den en teoretisk modell för hur sociala problem erkänns och hanteras i välfärdssamhället. Åström tar sin utgångspunkt i konflikter som genom en politisk process definieras som problem. Dessa problem leder i sin tur till politiska beslut om hur problemet ska hanteras. Besluten kan till exempel vara av juridisk karaktär i form av lagstiftning, ekonomisk i form av budgetbeslut, utnämningar, etc. Därefter transformeras problemet och dess tänkta lösning över till ett genomförandesystem. Den tänkta lösningen eller hanteringen av problemet möter då verkligheten i

form av myndighetspersoner och andra aktörer. Generella regler ska omsättas i individuella handlingar. Regelverk och enskilda myndighetspersoners handlande, men också det omgivande samhället spelar roll för vilka effekter genomförandesystemet åstadkommer. Dessa effekter kan i sin tur påverka den ursprungliga konflikten.

Det finns likheter mellan Åströms modell och den teoretiska modell som Fraser (1989) utvecklat och som tidigare refererats i avhandlingen. Värderingar, normer och samhälleliga föreställningar ligger till grund för ställningstaganden om vilka som bör få sina behov tillgodosedda av välfärdsstatens sociala trygghetsnät (Fraser, 1989). Först och främst måste behovet betraktas som en politisk angelägenhet. Därefter måste frågan om vem som ska tillgodose behovet lösas. Fraser menar att när ett behov väl har accepteras som politiskt och välfärdsstaten ska lösa detta så avpolitiserar det. Den bakomliggande politiska kampen osynliggörs. En viktig poäng i Frasers teoretiska resonemang är att hon skiljer på ytliga (thin) och täta (thick) behovstolkningar. Ytliga behovstolkningar är lätta för de flesta att hålla med om, till exempel hemlösas behov av att ha någonstans att bo. Däremot uppstår konflikter när behovstolkningarna ska konkretiseras och göras "tätare". Tätare behovstolkningar handlar till exempel om huruvida någonstans att bo innebär lägenheter eller härbärgen och vilka krav som ska ställas på de hemlösa.

I Sverige har mäns våld mot kvinnor sedan 1990-talet utvecklats från en privat angelägenhet till ett politiskt problem som välfärdssamhället ska hantera (Enander et al., 2013; Wendt Höjer, 2002). Socialtjänsten har genom den förstärkta lagstiftningen pekats ut som en central aktör. Det som den här avhandlingen fångar är just den process som handlar om hur behoven hos de våldsutsatta kvinnorna tolkas, omförhandlas och anpassas för att kunna mötas inom socialtjänstens struktur och organisation. Socialtjänsten i Sverige har genomgått stora förändringar sedan socialtjänstlagen infördes i början av 1980-talet. Utvecklingen har gått från helhetssyn till specialiserade enheter och det är i den specialiserade socialtjänstorganisationen som stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer ska hanteras.

Socialtjänsten har dock, vilket också tidigare beskrivits i kapitel 2, genomgått en rad andra förändringar i takt med att samhället och synen på välfärdsstaten har förändrats. Välfärden i dagens Sverige är inte längre centraliserad, utan kan snarare beskrivas decentraliserad (Montin & Hedlund, 2009). Den tidigare välfärdsstatens utmärkande grad av kollektivism har förskjutits till att i stället bestå av en allt större grad individualism, där den enskilde medborgaren själv är ansvarig (Kananen, 2014). De offentliga åtagandena för staten begränsas och de styrs enligt marknadsmässiga principer. Ett ökat fokus på risker, övervakning och utvärdering (Power, 2010) har också med-

fört viktiga förändringar. Inom socialtjänstens fält konkretiseras detta bland annat i standardiserade bedömningsmetoder, ett ökat krav på uppföljning samt separationen av å ena sidan utredning och beslutsfattande och å andra sidan utförandet av eventuella insatser.

Organisationer i nyinstitutionell teoribildning

Organisatoriska fält och verksamhetsdomäner

Inom nyinstitutionell organisationsteori är en viktig utgångspunkt att organisationer ses som öppna system som är starkt påverkade av sina omgivningar (Blom, 2006). Organisationer behöver därför analyseras i sitt organisatoriska sammanhang. Ett sätt att göra det är genom att använda sig av begreppet *organisatoriskt fält* (DiMaggio & Powell, 1991). Ett organisatoriskt fält beskriver ett område där flera olika organisationer ägnar sig åt samma eller liknande verksamhet. Inom ett organisatoriskt fält finns institutionella logiker, eller ramar, som ger en standard för vad en viss organisation bör göra eller vad som kan (eller inte kan) ifrågasättas av andra inom ett visst verksamhetsområde (Grape, 2006). Grape exemplifierar detta med ”arbetsrehabilitering” som organisatoriskt fält. Inom detta fält finns försäkringskassan (socialförsäkringsjuridisk logik), arbetsförmedling (arbetsmarknadspolitisk logik) och dessutom andra aktörer som styrs av sina respektive logiker.

Verksamhetsdomän beskriver en specifik arbetsuppgift inom ett organisatoriskt fält (a.a.). Inom verksamhetsdomänen finns flera aktörer som kan komma att ha olika uppfattningar om vem som ska göra vad och på vilket sätt. De har skilda *domänanspråk*. Om de inte kommer överens resulterar det i *domänkonflikter*. Om de olika aktörerna tvärtom kommer överens skapas *domänkonsensus* (a.a.). Grape sammanfattar:

Inom ett organisatoriskt fält finns det oftast flera verksamhetsdomäner och för vart och ett av dessa har olika organisationer skilda domänanspråk. Dessa anspråk utgör inget organisatoriskt problem så länge verksamhetsdomänen hanteras endast av en enda organisation. Det är när flera organisationer gör överlappande domänanspråk på en verksamhetsdomän som problemen uppstår (Grape, 2006, s. 56).

Det organisatoriska fält som studeras i denna avhandling kan således beskrivas som ”stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer”. Inom det fältet finns en rad aktörer, såsom socialtjänsten, polisen, kvinnojourer, brottsofferjourer, psykiatrin, etc. Inom fältet finns olika verksamhetsdomäner, inom vilka specifika aktörer agerar. Till exempel kan psykosocialt stöd

och behandling sägas utgöra en verksamhetsdomän, inom vilken i synnerhet socialtjänsten, kvinnojourer och psykiatrin är centrala aktörer. Dessa agerar utifrån sina egna respektive logiker. Stöd i samband med rättsprocessen utgör en annan verksamhetsdomän där relevanta aktörer är exempelvis polisen, målsägandebiträden, socialtjänsten och brottsofferjourer.

Jag har valt att fokusera särskilt på samarbetet *inom* socialtjänsten i denna avhandling, snarare än mellan socialtjänsten och andra aktörer. Jag betraktar socialtjänsten som flera aktörer/organisationer utifrån den starka specialisering som präglar socialtjänsten (Bergmark & Lundström, 2005; Perlinski et al., 2012). Även om de alla kan sägas styras av en och samma logik (exempelvis socialtjänstjuridisk), präglas olika enheter inom individ- och familjeomsorgen också av egna logiker. Ekonomiskt bistånd, barn- och familj, kvinnofridsenheter, särskilda behandlingsenheter, etc. skiljer sig åt i detta avseende.

Likriktning

En annan utgångspunkt i nyinstitutionell teori är att organisationer anpassar sig till institutionella krav i omgivningen. Vissa aktiviteter förutsätts bli bäst utförda på ett särskilt sätt inom en särskild organisatorisk struktur (Johansson, 2006). Omgivningen som ställer dessa institutionella krav kan vara politiska beslutsfattare, professionella grupper, lagstiftning, allmän opinion, etc. De institutionella kraven leder till att organisationerna anpassar sig och blir lika varandra, förhållandevis oberoende om hur effektivt arbetet faktiskt blir (a.a.). Institutionaliserade myter är ett begrepp som används inom nyinstitutionell teoribildning för att beskriva just föreställningar som ingen vet om de är sanna, men många tror på och agerar utifrån som om de vore sanna (Blom, 2006).

Likriktningen mellan organisationer inom samma organisatoriska fält kan också analyseras utifrån de tre former av likriktning (isomorfism) som DiMaggio och Powell (1983) identifierar: *tvingande likriktning* som handlar om till exempel lagstiftning, föreskrifter och riktlinjer. *Mimetisk likriktning* innebär att de organisationer som betraktas som framgångsrika blir imiterade av andra organisationer. *Normativ likriktning* sker då personal med professionell utbildning agerar inom organisationen. Likriktningen äger rum eftersom den professionella utbildningen och identiteten innebär att idéer och synsätt sprids och delas inom den professionella kategorin.

Socialtjänsten utsätts för alla tre av dessa former för likriktning. Socialstyrelsens nya bindande föreskrifter (SOSFS 2014:4) är ett tydligt exempel på tvingande likriktning, men även allmänna råd och kommunala riktlinjer har av tradition en stark normerande ställning inom socialtjänsten (Åström,

1988). Att lära av framgångsrika exempel är en vanlig metod när socialtjänsten ska utveckla sitt arbete och flera nationella aktörer, som Socialstyrelsen och Länsstyrelserna arbetar ofta aktivt med att sprida ”goda exempel”. Med utgångspunkt i socialarbetarnas professionella status och olika professionella sammanslutningar (fackförbunden Vision och Akademikerförbundet SSR och Föreningen Sveriges socialchefer, et al.) är också normativ likriktning i allra högsta grad relevant för socialtjänstens utveckling.

Gatubyråkrater

Street-level bureaucracy som teoretiskt begrepp lanserades av Michael Lipsky i början av 1980-talet (Lipsky, 2010). Med det avses offentligt anställda av en viss sort som utför sitt arbete under särskilda omständigheter. Begreppet har översatts till såväl *gräsrotsbyråkrater* (Sundh, 1999; Östberg, 2010) som *frontlinjebyråkrater* (Rothstein, 1994). Jag har, i likhet med till exempel Larsson (2015), valt att använda *gatubyråkrater*, eftersom det rent språkligt ligger närmast originalet. Gatubyråkraters arbete präglas av relativt hög grad av handlingsutrymme och regelbundna möten med medborgare. Normalt sett också upplever de ständigt otillräckliga resurser i relation till de arbetsuppgifter de är tillsagda att utföra. Behoven av service eller tjänster tenderar att öka när tillgången ökar. Dessutom är målformuleringarna för myndigheterna ofta tvetydiga, vaga eller motstridiga. Måluppfyllelse tenderar vara mycket svårmeasurable och klienterna är oftast ofrivilliga. Ofrivilligheten kan både handla om formella tvång, men också om avsaknaden av alternativ för den enskilde individen.

Handlingsutrymmet är fundamentalt i gatubyråkratier eftersom gatubyråkrater arbetar med människor som är oförutsägbara, olika och har skilda och dynamiska behov (Evans & Harris, 2004). Situationerna de möter är för komplexa för att reduceras till förutbestämda svar, oavsett trycket att göra det, eftersom den typen av svar skulle göra det omöjligt för dem att utföra sitt arbete. Tillsammans med handlingsutrymmet är en relativt stor autonomi från organisatorisk styrning de två komponenter som gör gatubyråkrater till policy-görare i praktiken. Det är summan av gatubyråkraternas agerande som utgör organisationens beteende.

Exempel på gatubyråkrater är poliser, lärare och socialarbetare. Det finns offentligt anställda som inte har tids- eller resursbris, men begreppet har urvattnats och kommit att användas som ett begrepp för alla offentligt anställda, oavsett arbetsvillkor (Lipsky, 2010). I den här avhandlingen är det dock Lipskys egen definition som avses.

Evelyn Brodtkin (2011) konstaterar att gatubyråkratier de facto är huvudaktörer i utförandet av politik. Gatubyråkrater svarar inte bara på instruktioner, de använder också sitt handlingsutrymme för att justera dem. De producerar därmed informella praktiker som politiker och chefer tenderar att erkänna.

Street-level organizations are pivotal players in the making of public policy. Although they do not determine policy's explicit content, these organizations can be understood as de facto policymakers in the sense that they informally construct (and reconstruct) policy in the course of everyday organizational life. In a sense, they not only do policy work, but are manifestly responsible for making policy work. (Brodtkin, 2011, s. 253-254)

Lipsky har kritiserats för att han har ägnat för lite uppmärksamhet åt professionaliseringens roll och vilken betydelse den har för förhållandet mellan chefer och anställda och gatubyråkraternas handlingsutrymme (Evans, 2011). Socialarbetarnas professionella status påverkar både handlingsutrymmet i sig och på vilket sätt detta styrs. Professionell status har inflytande över i vilken mån en yrkesgrupp kan utöva frihet och innebär också värderingar som handlar om hur handlingsutrymmet bör användas. Professionell status har också en påverkan på gatubyråkraternas relation till sina chefer.

Gatubyråkraters strategier

Gatubyråkrater gör inte nödvändigtvis vad de önskar, utan vad de kan (Brodtkin, 2011). I vissa sammanhang kan handlingsutrymmet vara ett viktigt professionellt attribut. I andra sammanhang kan det vara skynket som politiker gömmer sig bakom eller en möjlighet för professionellt maktmissbruk (Evans & Harris, 2004). I mötet med socialtjänsten kategoriseras människor till behandlingsbara klienter eftersom det inte är möjligt att behandla varje individ som ett unikt fall (Börjesson & Palmblad, 2008). Dessa individer transformeras till klienter och behandlas som om de passar in i standardiserade och förutbestämda definitioner (Lipsky, 2010). Kategoriseringarna är inte sällan stigmatiserande för klienten, även utanför den specifika myndigheten. Denna process influeras ofta av fördomar, stereotyper och okunnighet, snarare än objektiva faktorer. Den klientifiering som äger rum får, enligt Lipsky, konsekvenser för det arbete som ska utföras av gatubyråkraterna. Därmed behöver vi också – om vi vill förstå policy – studera gatubyråkraters arbete såväl som lagstiftning och höga chefers beslut. Orden ”såväl som” är väsentliga i sammanhanget. Att till exempel säga att formell lagstiftning inte är avgörande är inte att förminska dess uppenbara betydelse (Brodtkin, 2011).

Gatubyråkrater utvecklar, enligt Lipsky (2010), tre generella responser för

att hantera den obestämbarhet som omgärdar deras arbete. För det första utvecklar de rutiner i arbetet som tenderar att begränsa efterfrågan, maximera användandet av tillgängliga resurser och få klienterna att efterleva myndighetens procedurer. De organiserar sitt arbete för att finna en lösning inom de resursmässiga restriktioner de möter. För det andra modifierar de definitionen av sitt arbete, så att klyftan mellan tillgängliga resurser och mål minskas. För det tredje modifierar de uppfattningen av människorna – klienterna – de arbetar med för att minska klyftan mellan sina prestationer och mål.

En viktig aspekt är gatubyråkraternas differentiering mellan klienter. ”Creaming” är ett begrepp som Lipsky (a.a.) använder för att beskriva hur gatubyråkrater väljer att arbeta med klienter som förefaller ha störst chans att lyckas. I verksamheter som arbetar med arbetslösa kan det innebära att handläggarna väljer att fokusera på de klienter som har lättast att få ett nytt arbete, och som i realiteten kanske också har minst behov av hjälp. Differentiering kan också handla om att gatubyråkrater väljer att jobba med vissa klienter framför andra för att man har egna preferenser eller fördomar, som påverkar synen på vilka klienter man väljer. Det kan till exempel handla om huruvida man uppfattar att klienterna förtjänar stöd eller inte. Genom att definiera vissa klientgruppers problem som mer akuta kan man låta vissa ärenden gå före och tilldelas särskilda resurser. Akuta ärenden medger också undantag från riktlinjer och regler. Dilemmat är att samtidigt som en viss klientgrupp får gå före och tilldelas särskild uppmärksamhet på grund av sin status som ”akut ärende” får andra klientgrupper, vars behov av stöd kanske är lika stora, stå tillbaka. Enligt Herz och Johansson (2012, s. 50) befinner sig socialt arbete i ”en spänning mellan byråkratiska regler och normer, klienterna, socialarbetarnas egna åsikter samt mötet dem emellan”. Det sammanfattar väl den komplexitet som socialarbetares handlingsutrymme bär med sig.

Intersektionalitet

I artikel 1 används intersektionalitet som analytiskt perspektiv, vilket kan bidra till fördjupad kunskap om kvinnor som utsätts för våld i nära relationer (Crenshaw, 1991; Sokoloff & Dupont, 2005; Thiara & Gill, 2010). De los Reyes och Mulinari (2005) definierar intersektionalitet som ”ett teoretiskt perspektiv som synliggör hur olika historiskt och situationsbaserade maktrelationer skapas i och genom den simultana verkan av klass, kön och ’ras’/ etnicitet” (de los Reyes & Mulinari, 2005, s. 24). Intersektionalitet som begrepp har sina rötter i svarta feministers kritik av de bristande perspektiv som den vita, medelklassdominerade feministiska forskningen har representerat.

Kvinnor är inte en homogen grupp, utan består av olika grupper av kvinnor med olika erfarenheter. Klass, etnicitet/ras och sexualitet är centrala olikheter mellan kvinnor (Mattsson, 2012). Ojämlighet och förtryck kan inte studeras utifrån vare sig en kategori eller genom att enbart summera kategorier eftersom komplexiteten i förtrycket då går förlorad (Anthias & Yuval-Davis, 1983; Crenshaw, 1989; de los Reyes & Mulinari, 2005). Ett intersektionellt perspektiv möjliggör andra konstruktioner av våldsutsatta kvinnor än den vita medelklasskvinnans perspektiv (Sokoloff & Dupont, 2005). Stöd och andra interventionsstrategier riktade till våldsutsatta kvinnor som baseras på en ensidig erfarenhet från vita medelklasskvinnor, kommer att ha begränsad betydelse för kvinnor som på grund av sin hudfärg eller sin klasstillhörighet möter helt andra hinder (Crenshaw, 1991).

Våldsutsatta kvinnors hjälpsökande

Belle Liang et al. (2005) har utvecklat en teoretisk modell för att förstå processen när våldsutsatta kvinnor söker hjälp. Modellen understryker att såväl individuella som interpersonella och sociokulturella influenser påverkar kvinnans uppfattning om hennes situation, hennes beslut att söka hjälp och var hon söker hjälp. De reaktioner eller responser hon möter kommer att påverka hennes uppfattning om problemet i sig och framtida beslut om stöd. På så sätt skapas en process som kan beskrivas som dialektisk (a.a).

Om en kvinna till exempel kategoriserar det våld hon utsätts för som en avvikande händelse, är det osannolikt att hon skulle söka hjälp (Haggerty & Goodman, 2003). En nära relation, till skillnad från andra sociala relationer, kännetecknas av nära och omfattande umgänge som att äta, sova, föräldraskap, umgås och beslutsfattandet. Våldsfyllda relationer kan kännetecknas av både våld och kärlek. En nära och intim relation gör subtila former av misshandel svåra att upptäcka och ännu svårare att förstå och definiera. Definitionen av det våld en kvinna utsätts för påverkas också av det sociala sammanhang hon ingår i, vilket är format av kön, klass och kultur.

Individuella faktorer som påverkar kvinnor att söka hjälp är om kvinnan uppfattar problemet som främmande, och om hon ser det som osannolikt att problemet kommer att upphöra utan hjälp från andra. På individnivå påverkas beslutet också av kvinnans individuella egenskaper, eller rättare sagt på hur hon ser på sig själv. Om hon till exempel ser sig själv som en person som är svår att lära känna, en enstöring och försiktig i allmänhet när det gäller relationerna med andra, kommer det att påverka hennes beslut att söka hjälp. Interpersonella och sociokulturella faktorer som kön, klass och etnicitet

spelar också en viktig roll för våldsutsatta kvinnors beslut att söka hjälp eller inte. Kvinnor från kulturer eller religioner som kännetecknas av starka familjeband, patriarkala drag och få skilsmässor kan ha större svårigheter att söka hjälp och stöd utanför familjen.

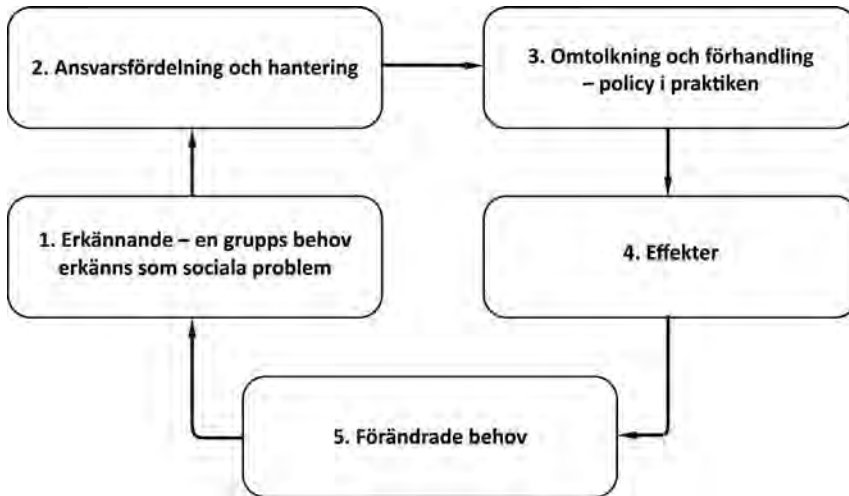
Beslutet om var eller hos vem kvinnan kommer att söka hjälp är således påverkat av individuella, interpersonella och sociokulturella faktorer. Kvinnans individuella egenskaper kan påverka om hon är i första hand söker socialt stöd (från till exempel en terapeut, en vän eller en religiös ledare) eller om hon söker hjälp från polisen eller vänder sig till en kvinnojour. Interpersonella faktorer såsom stöd från familj och vänner, påverkar en kvinnas förmåga att söka hjälp från till exempel polisen. Beslutet om var kvinnan vänder sig till för att få hjälp är också påverkat av sociokulturella faktorer. En viktig poäng i modellen är att processen inte är linjär, utan en process där kvinnans definition av sig själv och våldet, hennes behov av stöd och var hon vänder sig för stöd förändras.

I tillägg till den teoretiska modell Liang et al. (a.a.) har utvecklat är det också relevant att lyfta fram att välfärdssystem i olika länder varierar. Det påverkar i vilken grad stöd och hjälp organiseras i samhället, vilket i sin tur ger kvinnor olika valmöjligheter när det kommer till det aktiva valet kring var man ska söka stöd och hjälp (Strand Hutchinson & Weeks, 2004).

Sammanfattning

I figuren nedan beskrivs hur sociala behov omsätts till konkreta insatser för välfärdssamhället, utifrån de teoretiska utgångspunkter som har presenterats i detta kapitel. Figuren är gjord med inspiration från både Åström (1988) och Fraser (1989).

Figur 1. Erkännande och hantering av sociala problem och behov.

Avhandlingen handlar framför allt om steg 3 i figuren, det vill säga den process när ett problem eller en grups behov har erkänts som relevanta och när välfärdsstaten ska hantera dessa. Steg 2 berörs i avhandlingen framför allt i termer av socialtjänstens funktion och roll i välfärdssamhället, men också i artikel 1 där innehållet i statliga propositioner analyseras. Där används intersektionalitet som analytiskt verktyg. I det som kallas steg 3 i bilden kan avhandlingen sägas röra sig på två nivåer. Dels en organisatorisk nivå där ny-institutionell teori används för att analysera hur de studerade organisationerna fungerar. Dels en nivå där socialarbetare i termer av gatubyråkrater står i fokus och där deras beskrivningar av sitt arbete analyseras med hjälp av den teori-bildning som började med Lipsky (2010), och som riktar blicken mot handlingsutrymme och strategier för att hantera arbetsbelastningen. Den teoretiska modell som Liang et al. (2005) har utvecklat används för att analysera hur välfärdssamhällets organisering av stödet möts av de våldsutsatta kvinnorna.

Kapitel 5

Metodologi, metod och empiri

Inledning

I detta kapitel kommer jag att redogöra för och diskutera avhandlingens design och metod. En mer specifik redogörelse för tillvägagångssätt i de olika delstudierna finns dessutom återgiven i respektive artikel. Först presenteras innebörden av den kritiska ansats som jag valt att utgå ifrån. Därefter diskuteras avhandlingens delstudier och dess helhet och hur dessa relaterar till varandra. Här diskuteras också avhandlingens tillförlitlighet och forskningsetiska överväganden. Kapitlet avslutas med en redovisning och diskussion av dess empiriska material i termer av urval och analys i respektive delstudie.

En viktig aspekt när arbetet med den här avhandlingen påbörjades var att det nästan inte fanns någon forskning om socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Fältet i sig är dessutom under utveckling, vilket bland annat är ett resultat av förstärkt lagstiftning och ökad uppmärksamhet från statligt håll. Det innebar att det inledningsvis var nödvändigt att ta mig an ett antal grundläggande frågor. Jag ville helt enkelt undersöka vad socialtjänsten gör och varför de gör det de gör och inte gör och hur socialarbetare resonerar om detta. Detta utmynnade i avhandlingens syfte, det vill säga att analysera hur våldsutsatta kvinnors behov tolkas, omförhandlas och anpassas för att kunna hanteras inom socialtjänstens organisation.

En kritisk ansats

I kritisk samhällsvetenskaplig forskning blir forskarens roll inte att slutgiltigt slå fast "hur det är". Forskarens anspråk handlar snarare om att visa på bilder och motbilder. Forskningen erkänner det inflytande som historia, kultur och social position har över uppfattningar och handlingar. Det går inte att i någon samhällsvetenskaplig forskning undvika politiska och etiska frågor (Alvesson

& Deetz, 2000). Min utgångspunkt är att det är inte möjligt att förhålla sig neutral som forskare i samhällsvetenskap. Studerar man sociala problem omgärdas också hela forskningsprocessen av val som styrs av värderingar. Det handlar om vad som över huvud taget uppfattas eller formuleras i termer av sociala problem. Det gäller inte minst det område som står i fokus i denna avhandling.

Hur vi formulerar forskningsfrågor, vilka röster vi låter komma till tals i forskningen och vilka teorier vi använder oss av är aspekter som oundvikligen färgas av våra egna ståndpunkter och värderingar. Inom kritisk samhällsvetenskaplig forskning ställs dessa frågor i förgrunden och de betraktas som centrala för både reflektion och kreativitet (Alvesson & Sköldberg, 1994). Forskarens objektivitet diskuteras på olika sätt inom olika vetenskapliga paradig. Inom viss feministisk teori hävdas till exempel att ett mer adekvat sätt att närma sig frågan om objektivitet, är att inkludera vittnesmål och belägg från den subjektiva sidan (Montuschi, 2003). Dorothy Smith (1987) skriver att "Beneath the gender neutrality of the impersonal or absent subject of an objective sociology is the reality of the masculine author of the texts of its tradition and his membership in the circle of men participating in the division of the labor of ruling" (Smith, 1987, s. 408). Alvesson och Deetz (2000) argumenterar för att begreppen "objektiv" och "subjektiv" i sig är socialt konstruerade och därför, hävdar de, finns det goda skäl från avstå från att söka ett objektivt angreppssätt eller från att bestrida det och beteckna en alternativ ståndpunkt för "subjektiv". Det som uppfattas som en neutral och distanserad ståndpunkt är en särskilt delad social ståndpunkt (a.a.).

Den kritiska ansatsen har i avhandlingsarbetet påverkat vad jag har valt att studera, vilka frågor jag har ställt och hur jag har valt att försöka besvara dessa frågor. Det påverkar också hur jag skriver fram mina resultat. I linje med Alvesson & Deetz (2000) är min ambition inte att slå fast hur någonting slutgiltigt är, utan snarare peka på olika bilder och motbilder och sätta in dessa bilder av socialtjänstens arbete i en samhällelig kontext.

Avhandlingens delstudier och helhet

Som beskrivs i kapitel 1 består denna avhandling av en kappa samt fyra artiklar. Avhandlingens syfte och frågeställningar ska besvaras i denna kappa, med hjälp av de fyra artiklarna. Varje artikel har dock sitt eget syfte och sina egna frågeställningar. Tabellen nedan beskriver respektive artikels syfte och frågeställningar.

Tabell 3: Delstudiernas syfte såsom de är formulerade i respektive artikel.

I	Syftet är att granska hur våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd framställs i svenskt offentligt tryck. Med hjälp av ett intersektionellt perspektiv identifieras hur kategorier som klass, kön och etnicitet synliggörs/ osynliggörs i de studerade propositionerna och hur detta kan förstås. I artikeln diskuteras hur mäns våld mot kvinnor i nära relationer framställs som problem, hur de våldsutsatta kvinnorna framställs och konstrueras samt hur dessa framställningar förhåller sig till lagstiftarens motiveringar till lagstadgat stöd till dessa kvinnor.
II	I artikeln undersöks hur socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relation är organiserat. Artikeln svarar på frågor om socialarbeters uppfattning om betydelsen av organiseringen och i vilken utsträckning socialarbetare kan utvecklas till specialister.
III	Syftet i artikeln är att undersöka socialarbeters uppfattning om de behov de möter bland kvinnor som utsatts för våld i nära relation, vilken typ av stöd de erbjuder för att möta dessa behov och hur de använder sitt handlingsutrymme för att omförhandla och motivera sitt arbete.
IV	I artikeln undersöks våldsutsatta kvinnors attityder till och erfarenheter av stöd från socialtjänsten i samband med polisens utredning av våld i nära relation och rättegång. Syftet är att öka kunskapen om socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relation. De frågeställningar som diskuteras i artikeln är: Vilken typ av stöd beskriver de intervjuade kvinnorna att de behöver? Hur kan stöd från RVC och stöd från socialtjänsten förstås i förhållande till kvinnornas upplevelser och behov av stöd?

Den första delstudien som gjordes var den som redovisas i artikel I i avhandlingen. Jag började med att studera policynivån och valde att särskilt studera statliga propositioner som ett sätt att sätta mig in i fältet och i synnerhet den juridiska regleringen av detta. När arbetet med artikeln var färdigt kunde jag konstatera att innehållet i socialtjänstens stöd inte var särskilt utvecklat i varken lagstiftning eller policy. Tillsammans med genomgången av tidigare forskning på området blottades ett fält som var bristfälligt studerat och dessutom löst reglerat. Eftersom jag var intresserad av att studera hur socialtjänsten arbetade, snarare än vad lokala politiker eller chefer beskrivit i handlingsplaner eller andra dokument, föll valet på att studera socialarbeters uppfattningar om sitt arbete. Jag betraktar socialarbetare som en sorts gatubyråkrater, vilka kan beskrivas som huvudaktörer i utförandet av politik och det är deras agerande som utgör organisationens beteende (Brodkin, 2011; Lipsky, 2010).

Även om jag inte studerar effekter av socialtjänstens stöd till våldsutsatta

kvinnor ansåg jag att det var relevant att ha med kvinnors erfarenheter av socialtjänsten i avhandlingen. Jag valde att göra denna delstudie innan jag gjorde intervjuerna med socialarbetare som ligger till grund för artikel II och III. Tanken var att jag genom att undersöka våldsutsatta kvinnors erfarenheter av stöd skulle kunna precisera undersökningen av socialarbetarnas erfarenheter. När jag analyserade intervjuerna med de våldsutsatta kvinnorna blev jag bland annat uppmärksam på de kvinnor som inte vill ha kontakt med socialtjänsten. Jag blev nyfiken på hur socialarbetare förhöll sig till detta. En annan viktig aspekt som framkom i intervjuerna med våldsutsatta kvinnor var bostadsproblematiken och svårigheten att få hjälp att ordna en ny bostad. Intervjustudien med de våldsutsatta kvinnorna utgör avhandlingens artikel IV. Det bör påpekas att analysen i artikel IV bygger på en ny analys av sex intervjuer jag gjort tidigare inom ramen för en utvärdering av Relationsvårdscentrum (RVC).

Inför intervjuerna med det som blev 16 socialarbetare, utvecklade jag en intervjuguide. Jag testade den genom att intervjua tre socialarbetare i en pilotstudie. Det som framför allt blev uppenbart var att mina frågor som handlade om huruvida olika grupper av kvinnor hade olika behov, fick olika typer av stöd eller fanns i olika utsträckning hos socialtjänsten – frågor som var inspirerade av resultaten i både artikel I och i artikel IV – inte fungerade. En möjlig tolkning är att det handlar om att socialarbetare ofta är upptagna med att hjälpa just de klienter som de har framför sig, och inte ägnar tid åt att fundera på vilka som eventuellt inte kommer till socialkontoret. Kanske handlar det om en ovilja att kategorisera de kvinnor de möter utifrån till exempel klass eller etnicitet. En annan förändring som gjordes i intervjuguiden var att jag lade till frågor som handlade om hur socialarbetarna såg på problemet – mäns våld mot kvinnor – och hur de tänkte kring socialtjänstens uppgift i relation till detta problem. Dessa frågor inledde intervjuerna och först senare i intervjuerna ställde jag frågor om vilka konkreta insatser som de erbjöd de kvinnor de arbetade med. Tanken var att det skulle möjliggöra en diskussion om behov (också bland olika grupper av kvinnor) som var mer frikopplad från vilka insatser som fanns i den specifika kommunen. Valet att göra intervjuerna med socialarbetare sist i avhandlingsarbetet framstår i efterhand som viktigt. Den kunskap jag hade med mig från såväl tidigare forskning som från de två delstudierna var viktiga för både själva intervjuerna och för analysen av dem. Det har hjälpt mig att synliggöra skillnader i hur till exempel policy har formulerats och hur policy tolkas och används i det sociala arbetets praktik.

Som beskrivningen ovan visar har jag valt att i de olika delstudierna fokusera på tre olika perspektiv: policy, socialarbetare och våldsutsatta kvinnor. Jag undersöker således ett och samma fenomen utifrån flera olika håll och jag menar att detta tillvägagångssätt skapar möjligheter för en djupare förståelse än om bara ett perspektiv hade studerats.

Design och empiri

Avhandlingens fyra artiklar baseras på tre kvalitativa delstudier. Jag är intresserad av komplexiteten i socialtjänstens arbete och anser därmed att kvalitativ metod är det som är mest lämpligt. Det innebär dock att avhandlingen inte ger svar på frågor som handlar om vilket som är det vanligaste arbetssättet eller hur ofta en viss typ av insats ges. Den första artikeln baseras på en analys av text (statliga propositioner). I de övriga tre artiklarna görs analysen på intervjuer, vilka gjorts med semi-strukturerade intervjuguider som grund (intervjuguiderna återfinns i avhandlingens appendix). Det är viktigt att påpeka att det som studerats handlar om socialarbetarnas beskrivningar av och reflektioner kring sitt arbete och socialtjänstens insatser. Det är inte samma sak som en beskrivning av vad de faktiskt erbjuder våldsutsatta kvinnor. På samma sätt är de sex våldsutsatta kvinnornas berättelser inte exakta återgivelser av vad de har fått eller inte fått för stöd.

Samtliga intervjuer har spelats in digitalt och transkriberats ordagrant. Såväl intervjuer som transkribering har gjorts av mig själv och det ser jag som en styrka då såväl intervjuandet och transkriberingen utgör en del av analysprocessen (Braun & Clarke, 2006). Urval och analysmetod i respektive artikel beskrivs sist i detta kapitel. Tabellen nedan illustrerar det empiriska materialet:

Tabell 4: Empiriskt material och analysmetod i avhandlingens fyra artiklar.

	Material	Analysmetod
Artikel I	Sex propositioner	WPR (Bacchi & Eveline, 2010)
Artikel II	Intervjuer med 16 socialarbetare	Innehållsanalys
Artikel III	Intervjuer med 16 socialarbetare	Innehållsanalys
Artikel IV	Intervjuer med sex kvinnor	Tematisk analys

Avhandlingens tillförlitlighet

Vilka begrepp som är relevanta för att granska studiers tillförlitlighet hänger samman med forskarens vetenskapsteoretiska utgångspunkter och vilken metodologisk teoribildning forskaren tillhör. Graneheim och Lundman

(2004) använder begreppen *trovärdighet* (hur väl det empiriska materialet och analysprocessen svarar mot studiens syfte), *pålitlighet* och *överförbarhet*. För att underlätta bedömningen av avhandlingens tillförlitlighet har jag beskrivit intervjudeltagarna, sammanhang, intervjufrågor, etc. i respektive artikel. I artiklarna har jag valt att återge förhållandevis många citat för att öka transparensen i mina analyser. Intervjuguiderna återfinns i avhandlingens appendix. Jag har kritiskt granskat mina egna intervjuer och reviderat intervjuguiden. Jag har diskuterat såväl studiernas och intervjuguidernas utformning som de genomförda intervjuerna med andra forskare för att minimera risken för förväxling eller feltolkning, och jag har försökt att redogöra för detta i respektive artikel. Genom att relatera mina resultat till tidigare studier och de teoretiska perspektiv som används i avhandlingen menar jag att de är möjligt att analysera hur våldsutsatta kvinnors behov tolkas, omförhandlas och anpassas för att kunna hanteras inom socialtjänstens organisation och svara på avhandlingens frågeställningar.

Forskningsetiska överväganden

Jag har under avhandlingsarbetet följt det som anges i lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460). Intervjustudien med de våldsutsatta kvinnorna är granskad och godkänd av Etikprövningsnämnden i Stockholms län.

Att intervjua kvinnor som utsatts för våld i nära relationer kräver särskild försiktighet. Det är dels ett känsligt ämne i sig som kan väcka obehag hos de som intervjuas. Dels kan deras medverkan innebära direkt fara för deras liv om deras identitet skulle röjas. Ett par av de intervjuade kvinnorna levde vid intervjutillfället under skyddad identitet och det innebär att deras vistelseort absolut inte får vara möjlig att identifiera. Av den anledningen är alla namn fingerade. Inga detaljer som kan röja kvinnornas identitet har tagits med och i en del fall har minde detaljer ändrats för att säkerställa deras säkerhet. Kvinnorna fick själva välja plats för intervjun för att så långt som möjligt möjliggöra att de kände sig trygga och bekväma. Fyra av dem ville genomföra intervjun i sitt eget hem och två valde offentliga platser. De informerades om att de skulle delta anonymt, hur intervjumaterialet skulle förvaras och användas samt att de kunde avbryta sin medverkan om de önskade. De informerades också om att de kunde hoppa över vissa frågor om de upplevde att de inte ville svara.

Även i intervjuerna med socialarbetarna har anonymiteten varit viktig. För att de ska kunna prata om både styrkor och svagheter i det egna arbetet och den egna organisationen, behöver de kunna göra det utan att riskera repres-

salier från chefer eller politiker. Min upplevelse är att socialarbetarna vågade prata fritt. Flera av dem resonerar tämligen frispråkigt om såväl chefer som kollegor och politiker. Även socialarbetarna informerades om anonymiteten, studiens syfte och hur materialet skulle användas och att de kunde avbryta sin medverkan om de så önskade.

Urval

Artikel I

I artikel I utgörs det empiriska materialet av propositioner under perioden 1997-2010. Den senaste propositionen som bedömdes relevant och därmed ingår i urvalet är från år 2007. Utgångspunkten är Kvinnofridspropositionen (Prop. 1997/98:55), som har beskrivits som banbrytande för synen på mäns våld mot kvinnor i Sverige (Burman, 2007; Wendt Höjer, 2002). Det empiriska materialet har begränsats till att endast bestå av propositioner, eftersom det är i propositionerna som regeringens slutgiltiga argument för lagstiftning presenteras. Dessa betraktas därför som regeringens, och riksdagsmajoritetens, inställning till den offentliga diskursen om stöd till kvinnor som utsätts för våld i nära relationer. Ett bredare grepp, som till exempel Wendt Höjer (2002) tar när hon också inkluderar statliga utredningar och debattinlägg i riksdagen, ger däremot också en bild av hur olika politiker förhåller sig till mäns våld mot kvinnor.

De propositioner som har inkluderats är sådana som handlar om mäns våld mot kvinnor i nära relationer och som dessutom fokuserar på stöd. Eftersom det är relationen mellan konstruktionen av kvinnan och det lagstadgade stödet till våldsutsatta kvinnor som undersöks i artikeln är förändringar i socialtjänstlagen centrala för analysen.

Artikel II och III

Artikel II och III baseras på intervjuer med 16 socialarbetare. Urvalet av informanter gjordes i två steg. Först rekryterades tre socialarbetare till en pilotstudie. De identifierades genom personliga kontakter. Dessa tre personer arbetade i tre olika stadsdelar/kommuner i området runt Stockholm. Enligt Patton (1987) utgör grunden för kvalitativa studier ett målmedvetet (*purposeful*) urval (se också Creswell, 2013 för ett liknande resonemang). Styrkan i målmedvetna urval handlar om att välja informationsrika fall för att studera grundligt (Patton, 1987). Baserat på de tre pilotintervjuerna, men också tidigare erfarenheter av intervjuer med socialarbetare inom ramen för utvärderingarna av RVC, identifierades organisationsform som en viktig faktor för

att få variation i materialet. En förfrågan skickades via e-post till ett 20-tal stadsdelar/kommuner. Förfrågan skickades till den kontaktperson som i förekommande fall fanns angiven på kommunens hemsida eller till kommunens e-postadress. Under perioden september-december 2014 skickades flera påminnelser till de kommuner som inte svarat. I samtliga kommuner som tackat ja till medverkan genomfördes intervjuer, utom i ett fall där intervjun ställdes in med kort varsel på grund av sjukdom och inställd tågtrafik vid två tillfällen. I några kommuner ville flera socialarbetare bli intervjuade. Eftersom det är socialarbetare – inte kommuner – som står i fokus för avhandlingen valde jag att göra intervjuer med alla de som tackade ja. Socialarbetarna deltar anonymt i studien, varför uppgift om i vilka kommuner de arbetar inte redovisas här. Tabellen nedan ger en översiktlig beskrivning över deras arbetsplatser:

Tabell 5. Beskrivning av socialarbetarna i studien.

1	Storstad	Kvinnovårdsenhet	S	9	Medelstor stad	Missbruksenhet	M
2	Storstad	Kvinnovårdsenhet	S	10	Medelstor stad	Försörjningsstödsenhet	M
3	Storstad	Barnenhet	M	11	Medelstor stad	Kvinnovårdsansvar	M
4	Storstad	Kvinnovårdsansvar	M	12	Medelstor stad	Kvinnovårdsansvar	M
5	Storstad	Kvinnovårdsenhet	M	13	Medelstor stad	Kvinnovårdsenhet	M
6	Storstad	Kvinnovårdsenhet	M	14	Medelstor stad	Kvinnovårdsenhet	S
7	Mindre ort/landsbygd	Försörjningsstödsenhet	M	15	Medelstor stad	Försörjningsstödsenhet	M
8	Mindre ort/landsbygd	Öppenvård	S	16	Medelstor stad	Kvinnovårdsenhet	S

M=myndighetsutövning, S=stöd, arbete utan myndighetsutövning i tjänsten. Deltagarna som arbetar i storstäder gör det i samtliga fall i en kommunal eller en stadsdel (beroende på kommunens uppdelning).

Studien är kvalitativ och syftet var att få kunskap om hur socialarbetare ser på sitt arbete. Hade syftet varit att undersöka hur vanlig en viss typ av organisering var eller hur många kommuner som erbjuder vissa typer av insatser, hade kvantitativ metod varit att föredra. Att det blev just 16 personer beror på att det var så många som tackade ja inom de tidsramar som stod till förfogande. Ytterligare nio kommuner kontaktades med en förfrågan om att medverka i studien. Dessa tackade antingen nej eller svarade inte på upprepade kontaktförsök. Det som studien kan säga någonting om är, som tidigare nämnts, hur socialarbetarna beskriver sitt arbete. Detta behöver inte vara – och är sannolikt inte heller – en exakt återgivning av vad som faktiskt äger rum i mötet med klienterna. Vill man svara på den typen av frågor behöver man studera arbetet genom till exempel deltagande observationer eller genom att också intervjua klienter till de intervjuade socialarbetarna.

Artikel 1 v

De sex kvinnor som ingår i delstudien har rekryterats via de anställda på Relationsvåldscentrum (RVC). Det fanns inget annat urvalskriterium än att de av praktiska skäl skulle kunna genomföra intervjun på svenska. Det är de anställda på RVC som har valt ut vilka som ska tillfrågas. Urvalet gjordes via och genom RVC på grund av de höga säkerhetsaspekterna när det handlar om kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Det innebär dock att kvinnorna kan vara utvalda för att de är sådana som personalen på RVC har haft goda relationer till och som de har ansett kan beskriva deras verksamhet i positiva ordalag. Eftersom intresset i såväl artikel 1 v som i avhandlingen inte är att värdera RVC:s insatser menar jag att intervjuerna ändå utgör relevanta berättelser om hur våldsutsatta kvinnor kan uppfatta behovet av och erfarenheter av stöd.

Endast sex kvinnor har intervjuats trots att flera försök har gjorts för att kunna intervjua fler kvinnor. Det innebär att intervjuerna bör tolkas med försiktighet. Samtidigt är syftet inte att på ett enkelt sätt kunna generalisera utifrån dessa intervjuer. Genom att relatera kvinnornas berättelser till den teoretiska modell som Liang et al. (2005) har utvecklat, menar jag att analysen ändå bidrar till att lyfta fram relevanta aspekter av våldsutsatta kvinnors erfarenheter av rättsprocessen och av stöd. Att deras berättelser inte kan sägas utgöra en majoritetsståndpunkt är, enligt mitt sätt att se det, mindre relevant i detta sammanhang.

Analys

Artikel I

I analysen av propositionerna användes Carol Bacchis ”What’s the problem-approach” (WPR) (Bacchi & Eveline, 2010). WPR är en analysmetod som Bacchi har formulerat för policyanalys och som används för att analysera text där fokus är på konstruktion av problem och lösning. Bacchis utgångspunkt är att problem som sägs lösas i till exempel statliga policydokument snarare bör ses som ett skapande av problemen i sig. Det sätt på vilket problem formuleras påverkar vad som kan ses som problematiskt, vad som tystas ned och för hur människor tänker kring dessa frågor. Det sätt på vilket problem representeras i policydokument, är därmed en sorts politiska interventioner som konstituerar problem i verkligheten (a.a.). WPR uppmuntrar ett kritiskt förhållnings-sätt genom att ställa ett antal kritiska frågor till det empiriska materialet. Det handlar om att fråga sig hur problemet beskrivs och hur det inte beskrivs. Vilka underliggande antaganden ligger bakom beskrivningarna? Vem eller vilka tystas genom att de inte beskrivs? Vad innebär beskrivningen av problemet? Hur kan problembeskrivningen ifrågasättas, störas och ersättas? (a.a.).

Artikel II och III

Intervjuerna i artikel II och III har analyserats med hjälp av innehållsanalys. Innehållsanalys som begrepp innefattar såväl kvantitativt inriktad forskning som kvalitativ, tolkande forskning. Hsieh & Shannon (2005) identifierar tre dominerande sätt på vilket innehållsanalys har kommit att användas: konventionell, direkt och summativ. Den konventionella innehållsanalysen är det som jag tolkar som närmast min egen studie, i och med att jag inte har utgått ifrån på förhand formulerade koder. Koderna har formulerats successivt under analysarbetet. I ett första steg lästes intervjuerna igenom i sin helhet för att få en överblick över innehållet. Därefter lades intervjuerna in i Open Code, vilket är ett program för kvalitativ analys (utformat för grounded theory, men användbart även för annan form av kodning eller kategorisering av kvalitativa material).

Kodningen av intervjumaterialet har gjorts i två separata omgångar: en för artikel II och en för artikel III. I artikel II var analysen induktiv, såtillvida att intervjumaterialet kodades utan att försöka passa in det i på förhand formulerade koder eller utifrån ett på förhand utvecklat analytiskt ramverk. Dock menar jag att det inte går att frigöra sig från teoretiska eller epistemologiska ståndpunkter (Braun & Clarke, 2006). I artikel III var analysen induktiv, men också teoridrivna vad gäller delstudiens tredje frågeställning. Teorier om gatubyråkrater, dess handlingsutrymme och sätt att hantera arbetet (se kapitel 4) styrde delar av kodningen.

Konkret bestod analysprocessen båda gångerna i att intervjuerna först lästes på nytt. Denna gång ordagrant, rad för rad och utsagor kodades löpande. Koderna utvecklades under arbetets gång. När samtliga intervjuer kodats kontrollerades så att sent skapade koder inte missats i de tidigare kodade intervjuerna. Koder som bara förekommit enstaka gånger i materialet slogs samman med temamässigt angränsande koder i del fall det var möjligt för att underlätta det fortsatta analysarbetet. I arbetet med artikel III användes ytterligare ett steg för att kategorisera materialet. I Open Code finns en möjlighet att gruppera koder i vad jag valt att kalla kategorier. Konkret innebar det att de 46 koder som identifierats sorterades in under sex övergripande kategorier. Även om vissa menar att kategorier i innehållsanalys måste vara ömsesidigt uteslutande (Graneheim & Lundman, 2004) har jag valt att inte vara så strikt. Flera av mina kategorier innehåller samma koder. Som Graneheim & Lundman (a.a.) påpekar är det inte alltid möjligt att skapa ömsesidigt uteslutande kategorier när materialet består av beskrivningar av erfarenheter.

Artikel IV

I analysen av de sex våldsutsatta kvinnorna användes tematisk analys (Braun & Clarke, 2006). I ett första steg lästes samtliga sex utskrifter för att få en överblick. Relevanta delar om erfarenheter av stöd ströks under. I detta steg kan tillvägagångssättet beskrivas som induktivt. I ett nästa steg användes den teoretiska modell som utvecklats av Liang et al. (2005) och beskrivningar av tidigare erfarenheter och olika former av stöd identifierades och kodades. I detta steg var tillvägagångssättet snarare deduktivt, i och med att den teoretiska modellen användes. De första stegen i form av såväl läsningen som kodningen kan beskrivas som en vertikal analys (Thomsson, 2002). Därefter sammanfogades koder från de sex intervjuerna så att alla utsagor om till exempel behov av stöd utgjorde ett eget dokument. Detta kan kallas för horisontell analys (a.a.). Genom att läsa intervjumaterialet både horisontellt och vertikalt identifierades sedan teman som koder kunde sorteras in under.

Kapitel 6

Sammanfattning av avhandlingens artiklar

Inledning

I avhandlingen ingår fyra artiklar. I detta kapitel presenteras dessa översiktligt, med fokus på artiklarnas resultat. Metodologiska aspekter för respektive artikel diskuteras i kapitel 5. Artiklarna återfinns i sin helhet sist i avhandlingen.

Artikel 1.

Inte bara kvinna. Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck

Retfærd, nr. 3/138, 2012.

Syftet i artikeln är att granska hur våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd framställs i svenskt offentligt tryck. Med hjälp av ett intersektionellt perspektiv identifieras hur kategorier som klass, kön och etnicitet synliggörs/osynliggörs i de studerade propositionerna och hur detta kan förstås.

Några av propositionerna har ett tydligt maktperspektiv där en form av könsmaktsanalys påverkar beskrivningarna. I *Kvinnofrid* (Prop. 1997/98:55) sägs våldet bero på ”fördomar och föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning” (a.a. s. 21). En liknande beskrivning finns i *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken* (Prop. 2005/06:155). Även i *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (Prop. 2006/07:38) slås det fast att mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem som ställer krav på att samhället också tar sitt ansvar. Våld mot kvinnor beskrivs som ett komplext problem som berör flera politikområden och samhällsaktörer såsom rättsväsendet, hälso- och sjukvården samt sociala myndigheter eftersom det leder till svåra sociala problem, såsom social isolering, ekonomiska problem, svårigheter med bostadssituationen och sjukskrivningar. Om man jämför propositionen med formuleringarna i

Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken (Prop. 2005/06:155) med *Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer* (Prop. 2002/03:70) blir skillnaderna stora. I den sistnämnda är det utmärkande att förslagen är könsneutralt formulerade. Till exempel kallas mäns våld mot kvinnor för partnervåld. Wendt Höjer (2002) har beskrivit perioden runt kvinnofridspropositionen som präglad av en syn på våldet som ”det manliga våldet”. Hon pekar dock också på att det finns samtida och motstridiga förståelser om våld, makt och kön. Det är en analys som stämmer väl in även på perioden efter hennes studie. Könsneutrala beskrivningar av såväl brottsoffer som förövare konsekvensen att mäns makt och kvinnors underordning kommer i skymundan (Pease, 2008; Young, 2000). Det blir skillnad om våldet beskrivs i termer av ”partnervåld” och ”hot och trakasserier” som i *Ytterligare åtgärder för att motverka våld i nära relationer* (Prop. 2002/03:70) eller att ”mäns fysiska, sexuella eller psykiska våld mot kvinnor är ett allvarligt hinder för jämställdhet” som det står i *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken* (Prop. 2005/06:155).

I artikeln beskrivs också hur konstruktionen av den våldsutsatta kvinnan som ”vem som helst” har förändrats till att beskriva våldsutsatta kvinnor i termer av ”de andra”, i form av särskilt utsatta grupper. Grupper av kvinnor med särskilda behov lyfts till exempel fram i *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (Prop. 2006/07:38). Det handlar om kvinnor med missbruksproblem, kvinnor med funktionshinder, kvinnor med utländsk bakgrund, kvinnor som drabbats av hedersrelaterat våld samt äldre kvinnor. Analysen visar dock att det strukturella maktperspektivet kommer i skymundan. Det handlar snarare om att fokuseringen på vissa individer/grupper gör dem ansvariga för sin egen underordning (de los Reyes & Mulinari, 2005). Det kan ses som problematiskt, inte minst när stöd och insatser ska formuleras för de våldsutsatta kvinnorna. Precis som Baachi & Eveline (2010) påpekar så påverkar det sätt på vilket problem formuleras vad som kan ses som problematiskt och hur människor tänker kring dessa frågor. Utvecklingen mot att allt fler grupper av kvinnor lyfts fram som i behov av särskilt stöd väcker frågan vilka kvinnor som blir kvar. I de första propositionerna handlar det endast om ”kvinnan” – hon som är som vem som helst. Det som sker när specifika grupper lyfts fram som särskilt utsatta är att ”den andra” kvinnan konstrueras. Hon som inte är som oss. Det blir en förändring i förhållande till den starka diskursen om den våldsutsatta kvinnan som vem som helst och en av oss (Lundberg, 1998; Peter, 2006; Sokoloff & Dupont, 2005). Den vita medelklasskvinnan är fortfarande ”normen” eller utgångspunkten, men i relation till detta lyfts de särskilt utsatta eller hjälpbehövande kvinnorna fram. Det är de utländska, de missbrukande och de handikappade (dit också

äldre kan sägas inkluderas eftersom det är framför allt de fysiska aspekterna av ålderdom som lyfts fram).

Det är slående att klass och socioekonomiska förhållanden så sällan diskuteras i propositionerna. I den mån klass nämns så är det i termer av att våldet drabbar alla, oavsett klass. Sokoloff & Dupont (2005) menar att även om forskningen utifrån klassperspektiv är outvecklad, så visar forskningsresultat från USA att fattigdom är en av de viktigaste förklaringarna till varför mäns våld mot kvinnor är vanligare i områden som domineras av svarta. Skillnaderna mellan Sverige och USA är i och för sig stora när det handlar om välfärdssystem (Peter, 2006). Det förefaller ändå som att diskursen om den våldsutsatta kvinnan som vem som helst är så pass dominerande i det svenska offentliga trycket att socioekonomiska faktorer (klass, fattigdom, arbetslöshet etc.) knappt ens nämns. Våldets konsekvenser borde se annorlunda ut för fattiga kvinnor, precis som det på senare år beskrivs se annorlunda ut för till exempel kvinnor med utländsk bakgrund. Kvinnor med utländsk bakgrund lyfts fram för att de saknar sociala nätverk. Möjligheten att ordna en ny bostad hänger i många delar av dagens Sverige nära ihop med möjligheten att köpa en bostad eller att ha betalt för att stå i bostadskö under många år. Möjligheten att på egen hand finansiera terapi är också kopplat till ekonomiska resurser. En välutbildad kvinna med medelklassbakgrund har rimligtvis lättare att orientera sig i rättssystemet. Inget av detta berörs i propositionerna.

Analysen av propositionerna visar att de inte innehåller särskilt detaljerad information om vad det lagstadgade stödet och annat stöd till de våldsutsatta kvinnorna är tänkt att innehålla. Det framkommer att det handlar om psykosocialt stöd, rådgivning och praktisk hjälp med att till exempel ordna ett skyddat boende. Särskilda insatser eller behov lyfts fram i relation till vissa specifika grupper, till exempel kvinnor med missbruksproblem. En djupare beskrivning eller analys om behov av stöd hos hjälp hos kvinnor som utsatts för våld i nära relationer saknas. I synnerhet saknas en analys som utgår ifrån våldsutsatta kvinnors vardag utifrån ett intersektionellt perspektiv där till exempel klass och etnicitet diskuteras i förhållande till kvinnornas situation.

Artikel 11.

Carriers of the Troublesome Violence – The Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence.

European Journal of Social Work. Accepterad för publicering.

I artikel 11 är syftet att undersöka hur socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relation är organiserat och i artikeln söks svar på frågor

om socialarbetares uppfattning om betydelsen av organiseringen och i vilken utsträckning socialarbetare kan utvecklas till specialister. Artikeln tar sin utgångspunkt i utvecklingen mot en alltmer specialiserad individ- och familjeomsorg i Sverige (Bergmark & Lundström, 2005; Perlinski et al., 2012). Artikeln visar att stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer inte är helt enkelt att infoga i den redan specialiserade socialtjänsten. Behoven hos våldsutsatta kvinnor varierar stort och sträcker sig inte sällan över flera olika områden. De elva kommuner som finns representerade i studien varierar i såväl storlek som befolkningssammansättning. De består också av olika organisatoriska lösningar där såväl funktionsbaserade som problembaserade lösningar kan sägas utgöra grunden för specialiseringen på olika sätt och i olika kombinationer. I vissa kommuner, i synnerhet de större, har särskilda enheter för stöd till våldsutsatta kvinnor skapats. Dessa innehåller ibland såväl myndighetsutövning som olika stödinsatser. Ingen kommun i studien har dock en fullständig specialisering runt våld i nära relationer. Barnavårdsutredningar om de barn som bevittnar våld är det tydligaste exemplet, som i samtliga fall görs inom ramen för den ordinarie barnavårdsenheten. Ekonomiskt bistånd är också ett exempel på en aspekt av stödet som i flera kommuner – trots problembaserad specialisering utifrån våldet i övrigt – handläggs på den ordinarie enheten för ekonomiskt bistånd.

Studien visar att samarbete mellan olika enheter inom socialtjänsten inte alltid är oproblematiskt, utifrån de intervjuade socialarbetarnas perspektiv. Bristande kunskap om våld, strikta riktlinjer och tidsbrist är förklaringar som socialarbetarna lyfter fram till varför samarbetet med kollegor på till exempel enheter för barnavårdsutredningar eller försörjningsstöd fungerar dåligt. Socialarbetarna lyfter fram både för- och nackdelar med att organisera stödet till våldsutsatta kvinnor separat. Ett exempel på en fördel som nämns är att särskiljandet av barnavårdsutredningarna minskar risken för ensidigt barnfokus, i vilket kvinnornas behov av stöd riskerar att osynliggöras. Bristande insikt i vad våldsutsatta kvinnor kan erbjudas är en nackdel som nämns till följd av separationen av biståndsbeslut och insatser. Detta är särskilt relevant när samarbete mellan enheter fungerar dåligt eller till och med saknas. Risken är att de socialarbetare som arbetar med myndighetsutövningen har bristande insikt i vad våldsutsatta kvinnor kan erbjudas och kan uppleva en osäkerhet kring vilket stöd kvinnorna faktiskt får. En tolkning av det i vissa fall bristande samarbetet är att det handlar om skilda uppfattningar om hur våldsutsatta kvinnor ska bemötas och hur våldet ska förstås.

Perlinski (2010) menar att specialisering kan innebära att socialarbetarna tappat helhetsperspektivet. Analysen i artikeln bekräftar detta, men bara i vissa fall. Specialiseringen kan innebära en fragmentering och att våldsutsatta

kvinnor tvingas ha många olika kontakter. Studien visar dock på motbilder till detta, med välutvecklat samarbete och integrerade arbetsmetoder mellan olika enheter inom socialtjänsten. Tid, kompetens och samsyn lyfts fram som centralt för att samarbetet ska kunna fungera. I artikeln används begreppet *parallella strukturer* för att beskriva de organisationer där de olika enheterna inte samarbetar särskilt mycket och där exempelvis sekretess mellan olika enheter lyfts fram. *Integrerade strukturer* används för att beskriva motsatsen, det vill säga organisationer där socialarbetarna beskriver gemensamma möten eller samhandläggning.

I artikeln framstår våld i nära relationer som någonting svårt och besvärligt, vilket överensstämmer med tidigare studier av Holmberg & Bender (2003) och Mattsson (2013). Några av socialarbetarna beskriver hur de bemöts som jobbiga feminister. I en av kommunerna får socialarbetarna inte diskutera ärenden som handlar om våld på handledningen. Flera socialarbetare har fått kämpa hårt för sina klienters rätt till matpengar eller placering på ett lämpligt skyddat boende. Våld i nära relationer är problematiskt och besvärligt och de socialarbetare som tar sitt arbete på allvar riskerar att också ses som besvärliga. I en sådan situation är det inte lätt att ensam bära detta besvärliga våld. Vikten av kunskap och handledning kan inte betonas starkt nog. Ett nära samarbete med kollegor blir ytterligare en viktig aspekt. Både för att orka och för att kunna utvecklas till specialist.

Socialtjänstens organisering av arbetet får konsekvenser för vad våldsutsatta kvinnor möter. Organiseringen påverkar faktorer som handledning och uppdelningen av ansvar på olika delar av socialtjänsten. En socialtjänst som fokuserar på formella utredningar och myndighetsutövning blir någonting kvalitativt annorlunda än en socialtjänst där allt stöd är samlat inom en och samma avdelning eller där samarbetet fungerar väl mellan avdelningar. På samma sätt blir det kvalitativt annorlunda om socialarbetarnas handlingsutrymme är stort och om avståndet mellan beslut och insatser är kort. Sett ur de våldsutsatta kvinnornas perspektiv kan detta vara avgörande både för huruvida hon söker stöd från socialtjänsten och vilket stöd hon kommer att få.

Artikel III.

Negotiating and Justifying Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence.

Nordic Social Work Research. Publicerad online före tryck.

Syftet i artikel III är att undersöka socialarbetares uppfattning om de behov de möter bland kvinnor som utsatts för våld i nära relation, vilken typ av stöd de

erbjuder för att möta dessa behov och hur de använder sitt handlingsutrymme för att omförhandla och motivera sitt arbete. Artikeln visar att bostadsrelaterade insatser, ekonomiskt och praktiskt stöd samt stödsamtal eller behandling är de huvudsakliga områden inom vilka socialarbetarna identifierar behov som de också – förvisso i varierande grad – erbjuder insatser för att möta. Behoven varierar, men socialarbetarna lyfter fram att många kvinnor har stora behov av praktiskt stöd. Ibland så pass stora att de står i vägen för mer kurativt stöd. Inte minst gäller detta kvinnor med bristfällig kunskap om det svenska samhället. Studien visar också stora skillnader mellan kommunerna vad gäller vilken form av mer samtalsinriktade insatser man erbjuder. I vissa kommuner erbjuds ingenting alls om inte kvinnan placeras på ett skyddat boende där det ingår. I andra kommuner har socialtjänsten specialutbildade behandlare, kuratorer eller terapeuter anställda.

Bostadsrelaterade behov kan delas in i tre olika nivåer: skyddsbehov, stödbehov och bostadsbehov. En våldsutsatt kvinna kan ha flera av dessa behov och de kan variera över tid. Placering på ett skyddat boende erbjuds i vissa fall enbart till kvinnor med ett uttalat skyddsbehov, men i andra fall även till kvinnor som har ett stödbehov. Att finna lediga platser på skyddade boenden kan vara särskilt svårt när det handlar om vissa kvinnor, till exempel kvinnor med många barn eller funktionshinder. På grund av bostadsbristen i många delar av landet blir våldsutsatta kvinnor dessutom kvar på skyddade boenden trots att bedömningen är att de saknar såväl skydds- som stödbehov. Flera av socialarbetarna uttrycker en frustration över att de saknar verktyg att hjälpa kvinnor att finna en bostad. Fungerande system med social förtur via bostadsförmedlingen eller det kommunala bostadsbolaget förefaller vara centralt för att hantera problematiken, inte minst för kvinnor som saknar egna ekonomiska resurser att köpa en ny bostad.

Intervjuerna med socialarbetarna har också analyserats utifrån hur de beskriver sitt handlingsutrymme och hur de använder handlingsutrymmet för att hantera arbetssituationen. Slutsatsen är att såväl lagstiftning som resurser och ämnets status (det vill säga stöd till våldsutsatta kvinnor) är viktiga komponenter som påverkar handlingsutrymmet. Detta kan sägas ligga i linje med vad Lipsky (2010), Brodtkin (2011) och Evans (2011) skrivit tidigare. Flera av socialarbetarna beskriver att stöd till våldsutsatta kvinnor uppmärksammas av de lokala politikerna och att de blir lyssnade på. Resurserna förefaller vara begränsade, men inte i samma utsträckning inom vissa andra delar av socialtjänsten. Utöver detta är det två ytterligare faktorer som framkommer i artikeln som är viktiga för socialarbetarnas handlingsutrymme. Det handlar dels om specialiseringen som till exempel får konsekvenser för samarbetet inom socialtjänsten. Dels handlar det om utbudet av insatser, eller kanske

rättare sagt bristen på insatser. Trots att socialarbetarna identifierar behov hos de våldsutsatta kvinnorna så styr både platsbrist och utbud av insatser vad de kan erbjuda.

En viktig aspekt av Lipskys (2010) gatubyråkratsperspektiv är att gatubyråkraterna använder olika strategier för att hantera arbetssituationen. Socialarbetarna beskriver likanande strategier, men med vissa skillnader. De tre strategier som identifieras i artikeln handlar om att begränsa tillgången till öppna insatser genom att kräva formella biståndsbeslut, ställa krav på att kvinnan ska lämna mannen för att få stöd och att definiera socialtjänstens uppdrag så att ansvaret läggs på andra aktörer inom eller utanför socialtjänsten eller på den enskilda kvinnan. Slutsatsen i artikeln är att det inte finns en definitiv uppfattning om vad våldsutsatta kvinnor har rätt till för former av stöd. Det påverkas av befintliga insatser, huruvida hon anses ha egna resurser (inte enbart ekonomiska, utan också känslomässiga och praktiska) och huruvida den enskilda definierar sitt uppdrag och om det finns tidsutrymme.

Artikel IV.

Violence against women – Social services support during legal proceedings.

European Journal of Social Work, Vol. 18, nr. 5, 2015.

I artikeln undersöks våldsutsatta kvinnors attityder till och erfarenheter av stöd från socialtjänsten i samband med polisens utredning av våld i nära relation och rättegång. Syftet är att öka kunskapen om socialtjänstens stöd till kvinnor som varit utsatta för våld i nära relation. De frågeställningar som diskuteras i artikeln är: Vilken typ av stöd beskriver kvinnorna att de behöver? Hur kan stöd från RVC och stöd från socialtjänsten förstås i förhållande till kvinnornas upplevelser och behov av stöd? I analysen används den teoretiska modell för våldsutsatta kvinnors hjälpsökande och förändring som Liang et al. (2005) utvecklat.

De sex kvinnor som intervjuats har alla fått stöd av socialarbetare på Relationsvåldscentrum (RVC) i samband med en polisutredning och rättegång med anledning av våld i nära relation. Stödet från RVC fokuserar i första hand på rättsprocessen och det är en typ av stöd som lyfts fram som viktigt av kvinnorna. De har behövt information om hur en polisutredning går till. En av kvinnorna beskriver till exempel att stödet har varit avgörande för hennes beslut att stå fast vid polisanmälan. Stödet under rättegången beskrivs också som viktigt. Socialarbetaren har varit med under rättegången och kunnat ge kvinnan stöd genom att lägga en hand på hennes rygg eller genom

bekräftande blickar. I pauser under rättegången har kvinnan kunnat gå i väg och prata med socialarbetaren och sluppit sitta ensam.

Utöver det konkreta stödet i form av information om rättsprocessen och stödet under rättegången beskriver kvinnorna att det varit betydelsefullt för dem att ha någon att prata med. De har kunnat prata, gråta och få alla sina känslor och rädslor bekräftade. Den höga graden av tillgänglighet lyfts också fram som viktigt. De har kunnat ringa om de behövt och ofta har socialarbetaren tagit kontakt bara för att kolla läget om de inte hört av sig på ett tag. Även praktiskt stöd lyfts fram, i synnerhet av en av kvinnorna. I hennes fall har socialarbetaren haft en avlastande funktion under en period då hon själv bara levde ”per sekund” och inte hade möjlighet att tänka framåt på grund av rädslan för mannen. Socialarbetaren fick också en koordinerande roll mellan olika inblandade aktörer.

Analysen i artikeln visar att våldsutsatta kvinnors inställning till socialtjänsten är avgörande för om huruvida de söker stöd eller ej. En av kvinnorna i studien berättar hur hon kontaktat socialtjänsten för att få hjälp med ekonomiskt bistånd. Socialtjänstens svar var att hon behövde fylla i blanketter och lämna in papper som hon på grund av säkerhetskäl inte hade möjlighet att hämta i sin gamla lägenhet. Hon valde därför att inte fullfölja sin ansökan och bodde i stället hos en bekant. Hennes ekonomi var mycket ansträngd och besvikelsen över bemötandet från socialtjänsten var stor. En av de andra kvinnorna säger uttryckligen att hon aldrig skulle be socialtjänsten om hjälp. Hon säger att hon har egna pengar och inte vill sätta i sig i väntrummet på socialkontoret. Hon identifierar sig med andra ord inte som en av socialtjänstens klienter. Samtidigt beskriver båda dessa kvinnor hur viktigt stödet från socialarbetarna på RVC har varit. Den geografiska kopplingen till polisens lokaler (i stället för socialkontoret) och avsaknaden av myndighetsutövning hos RVC har således skapat en sorts brygga för att nå våldsutsatta kvinnor som annars tackar nej till stöd.

Kapitel 7

Våldsutsatta kvinnors behov och erbjudna insatser

Inledning

I det här kapitlet diskuteras avhandlingens första frågeställning: *Vilka insatser erbjuder socialarbetare våldsutsatta kvinnor och hur kan dessa förstås i relation till de behov som våldsutsatta kvinnor beskrivs ha?* Diskussionen görs med utgångspunkt i artikel I, III och IV i avhandlingen, som också kortfattat har beskrivits i föregående kapitel. Först diskuteras våldsutsatta kvinnors behov såsom de formuleras i statliga propositioner, av socialarbetare och av våldsutsatta kvinnor. Därefter fokuseras diskussionen på de insatser som socialarbetare beskriver i relation till de behov de ser.

Beskrivningar av våldsutsatta kvinnors behov

De behov som socialsekreterarna i artikel III beskriver handlar om liknande saker som i Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2014:4, se kapitel 2). Behoven ser olika ut hos olika kvinnor. Ekonomin är ett vanligt förekommande bekymmer hos de kvinnor som vissa av socialarbetarna möter. Många av kvinnorna är låginkomsttagare och de uttrycker en oro för hur de ska kunna betala sin hyra och klara sig på egen hand, enligt de intervjuade socialarbetarna. Flera poängterar också att även kvinnor som har ett arbete och egna ekonomiska tillgångar kan ha behov av tillfälligt ekonomiskt stöd i samband med separationen och till exempel en flytt till en kvinnojour, eftersom det kan vara svårt att få tillgång till sina pengar.

Några av socialarbetarna som intervjuats arbetar i områden med många utlandsfödda kvinnor. De beskriver stora behov av basal samhällsinformation. Socialarbetarna beskriver också stora praktiska behov hos många kvinnor. Det handlar om en mängd olika saker som till exempel information om vårdnadsfrågor, hämta saker i bostaden, förmedla kontakter, följa med på

rättegångar och fylla i blanketter. De praktiska behoven är i vissa fall så pass stora att de överskuggar andra insatser av mer behandlande karaktär, såsom stöd- eller behandlingssamtal. Ett par av socialarbetarna beskriver att det är fler svenskfödda kvinnor i de behandlande verksamheterna. En förklaring som ges är att just de praktiska behoven tar överhanden hos många utlandsfödda kvinnor. Dessutom kan stödsamtal och behandling vara svårt att delta i när man inte talar så bra svenska. Huruvida behoven i detta avseende skiljer sig åt diskuteras dock inte. Flera av socialarbetarna beskriver också att många kvinnor har behov av att få prata om våldet och sina upplevelser. De behöver bli bekräftade och lyssnade på.

Utöver praktiska och ekonomiska behov samt behov av stödsamtal, lyfter socialarbetarna fram behov av boende – på såväl kort som lång sikt. Socialarbetarna beskriver olika aspekter av bostadsproblematik hos vissa av de våldsutsatta kvinnorna. Det kan sammanfattas i termer av *skyddsbehov* (när det föreligger en hot- eller risksituation och kvinnan behöver gömma sig från mannen), *stödbehov* (när kvinnan mår så pass dåligt att hon inte klarar eller bör bo ensam) och *bostadsbehov* (när kvinnan helt enkelt behöver flytta från den våldsamme mannen). Dessa tre typer av behov utesluter inte varandra. En våldsutsatt kvinna kan ha behov av en eller flera typer och de kan också variera över tid. Kortsiktigt handlar det både om placeringar på skyddade boenden när det finns ett skyddsbehov, men också om möjligheten att snabbt kunna lämna en relation där kvinnan blir misshandlad. Långsiktigt handlar det om möjligheten att ordna ett permanent boende. Flera av socialarbetarna lyfter bostadsfrågan som ett av de viktigaste behovsområdena för våldsutsatta kvinnor.

Om man jämför den bild av våldsutsatta kvinnor som förmedlas i de propositioner som studerats med den bild som framkommer i intervjuerna med socialarbetare finns ett par olikheter som är värda att lyfta fram. Det är egentligen inte primärt *behov* som står i fokus i propositionerna, utan organiseringen av och innehållet i stödet. Några av socialarbetarna – i synnerhet de som arbetar i områden med stor social och ekonomisk utsatthet – betonar fattigdomsarbete och grundläggande samhällsinformation på ett sätt som inte kommer till uttryck i de statliga propositionerna. Flera av socialarbetarna beskriver omfattande behov av praktisk karaktär. Socialarbetarna betonar också mycket tydligare än de statliga propositionerna behov av kurativ eller terapeutisk karaktär.

Beskrivningen av behoven hos våldsutsatta kvinnor som socialarbetarna ger är mer komplex. Det är kanske inte så konstigt. Skriftliga dokument av den typ som till exempel statliga propositioner utgör, innehåller ofta förenklingar och generaliseringar. Allt för långtgående och detaljerade beskrivningar skulle kunna stå i strid med uppfattningen att kommunerna själva ska anpassa och

utforma innehållet i socialtjänstens verksamhet, vilket är utgångspunkten i det kommunala självstyret.

Beskrivningarna av vad stöd till våldsutsatta kvinnor ska bestå av ser också olika ut i de olika propositionerna. Sammantaget handlar det om psykosocialt stöd av olika slag, praktisk hjälp med till exempel skyddat boende samt rådgivning. I *Kvinnofrid* (Prop. 1997/98:55) sägs att de insatser som det enligt socialtjänstlagen kan vara fråga om kan handla om att ordna tillfällig bostad åt en kvinna som utsatts för misshandel i hemmet och som inte utan risk för fortsatt misshandel kan återvända hem. Det kan också vara insatser i form av rådgivning eller kanske en stödperson/kontaktperson under tiden som polisutredning eller rättegång pågår. Det poängteras att socialtjänsten ska vara lyhörd för vad kvinnor som befinner sig i en misshandelssituation kan vara i behov av, att kvinnan många gånger inte själv vet om vilka möjligheter hon har att få stöd och hjälp och att socialtjänsten därför aktivt måste erbjuda hjälp av olika slag. Det understryks att socialnämnden också bör ge information och bedriva uppsökande arbete för att nå de kvinnor som är i behov av stöd. Regeringen avstyrker kvinnovåldskommissionens förslag om en särskild vårdgaranti för att tillgodose våldsutsatta kvinnors behov av psykoterapi. I propositionen *Ny socialtjänstlag* (Prop. 2000/01:80) diskuteras inte våldsutsatta kvinnor explicit, men frågan om psykoterapi generellt behandlas, liksom vilka grupper som anses vara berättigade till behandling. Insatser som hör till hälso- och sjukvårdens område, till exempel psykoterapi, ska enligt propositionen inte bekostas av socialtjänsten. Missbruk av alkohol, narkotika och liknande samt spelmissbruk lyfts fram som områden vilka ska ingå i socialtjänstens ansvarsområde, liksom vård och behandling av barn och unga. Våldsutsatta kvinnor lyfts alltså inte fram som en av de grupper som ingår i socialtjänstens ansvarsområde när det handlar om vård och behandling.

I *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (Prop. 2006/07:38) ges exempel på insatser i syfte att stödja och hjälpa våldsutsatta kvinnor. Ekonomiskt bistånd, hjälp med skyddat boende, rådgivande och stödjande samtal, förordnande av en kontaktperson, förmedling av kontakter med andra myndigheter och frivilligorganisationer, hjälp att söka efter ny bostad samt kontakter med polismyndigheter och övriga rättsväsendet vid polisanmälan är exempel som ges.

Vid en jämförelse av de behov socialarbetarna beskriver (artikel III) med de behov som våldsutsatta kvinnor själva lyfter fram (artikel IV), framträder vissa intressanta likheter, men också vissa skillnader. Hjälp med att ordna en ny bostad, att ha någon att prata med och stöd i samband med polisutredningen och rättegången lyfts fram av de våldsutsatta kvinnorna. Det sistnämnda är ett exempel på en insats som *inte* lyfts fram i någon större omfattning

av de socialarbetare som har intervjuats. Utifrån hur viktigt det framstår i intervjuerna med de våldsutsatta kvinnorna kan det tolkas som ett område där socialarbetarnas syn på våldsutsatta kvinnors behov och rätt till stöd inte överensstämmer med våldsutsatta kvinnors uppfattningar. Likaså önskemålet om att ha någon att prata med. Det finns med all säkerhet kvinnor som behöver och önskar mer strukturerade behandlingsinsatser, men det kvinnorna i studien framhåller är helt enkelt någon som lyssnar och finns där och som förstår det de går igenom (se också Münger, 2015, för liknande resultat).

Socialtjänstens skyldighet att beakta att våldsutsatta kvinnor kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation begränsar inte stödet till vissa särskilt utsatta eller speciella kategorier kvinnor (se 5 kap. 11 § SoL). Flera av de våldsutsatta kvinnorna som intervjuats är exempel på kvinnor som trots allt inte skulle vända sig till socialtjänsten för stöd, enligt deras egna utsagor. De är exempel på kvinnor som inte definierar sig själva som klienter hos socialtjänsten, kvinnor som har negativa tidigare erfarenheter av socialtjänsten eller kvinnor som tänker att de bara behöver någon att prata med och få lite råd av. Det är ett resultat som är värt att notera, inte minst sett i relation till de ökade krav på formaliserade utredningar och beslut som framkommer i intervjuerna med socialsekreterare och i Socialstyrelsens bindande föreskrifter.

Insatser

I analysen av intervjuerna med socialarbetare kan de insatser de i varierande grad beskriver att de erbjuder, sorteras in i tre kategorier: boende (såväl akut som på kort och lång sikt), ekonomiskt och praktiskt stöd samt stöd och behandling. I följande avsnitt kommer dessa tre kategorier av insatser att beskrivas.

Boende – akut, kort och lång sikt

Skyddat boende är en insats som lyfts fram i Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2014:4) och som också beskrivs i intervjuerna med socialarbetare. Det varierar i vilken grad socialarbetarna i studien anser att det går att hitta lediga platser på skyddade boenden. Några säger att det nästan aldrig är problem och andra säger att det är ett ständigt återkommande problem att det är fullt. Vissa grupper av kvinnor kan vara svårare att hitta platser till, som till exempel kvinnor med funktionsnedsättningar eller kvinnor med många barn. Boende på en kvinnojour eller skyddat boende beskrivs av vissa socialarbetare som något som kan vara ett alternativ även i de fall där det inte finns

ett specifikt hot, men där deras bedömning är att det skulle vara ett bra för kvinnan. Andra socialarbetare använder endast skyddat boende om det finns ett behov av skydd. Är bedömningen att det inte finns det uppmanas kvinnan att bo hos någon släkting eller bekant, alternativt placeras på till exempel ett vandrarhem.

De mest akuta situationerna löser sig oftast på något sätt, säger socialarbetarna som har intervjuats. Behoven av permanenta bostäder och de mer långsiktiga lösningarna är dock svårare att hantera. Kvinnor behöver flytta ifrån män som misshandlar dem och de behöver flytta ut från skyddade boenden när det faktiska behovet av skydd eller stöd inte längre existerar.

Bostadsbristen är det som flera av socialarbetarna anser är deras största problem, i och med att det är så pass centralt för många av de våldsutsatta kvinnor de möter. Dilemmat är att socialarbetarna i många av kommunerna har mycket små möjligheter att faktiskt hjälpa till med detta. Hjälpen består i de sämsta fallen av att man hänvisar kvinnorna till att söka andrahandsboende på internet eller erbjuda tillfälligt boende på vandrarhem. I en av kommunerna i studien har politikerna bestämt att lägenheter i det kommunala bostadsbolaget ska öronmärkas för sociala förturer. Det är en av de fåtal av kommunerna som ingår i studien där socialarbetarna säger att det inte är något större problem att få ett hyreskontrakt för våldsutsatta kvinnor. De flesta andra säger dock att bostadsmarknaden i kommunen gör att det nästan är omöjligt. I de kommuner som har en bostadskö och som tillämpar system med social förtur, kan socialarbetarna skriva förtursintyg. En socialarbetare berättar att de skriver många sådana intyg och att det oftast resulterar i ett hyreskontrakt, men att det tar lång tid. Oftast upp mot ett år. I en av de större kommunerna i landet säger flera socialarbetare att det har blivit allt svårare för våldsutsatta kvinnor att få en förturslägenhet. Bostadsfrågan skapar frustration hos socialarbetarna eftersom de identifierar tydliga behov hos kvinnorna, men de har inga lösningar på problematiken. Trots att kommunen eller det mer diffusa "samhället" säger sig prioritera våldsutsatta kvinnor så finns det fortfarande aspekter av det som de våldsutsatta behöver som socialarbetarna inte kan finna rimliga lösningar på.

Ekonomiskt och praktiskt stöd

Ekonomiskt stöd är en viktig aspekt för åtminstone vissa våldsutsatta kvinnor. Många kvinnor är i behov av ekonomiskt stöd, ibland bara tillfälligt när de bor på ett skyddat boende och ibland långvarigt. Även för arbetande kvinnor med ekonomiska tillgångar, kan det vara svårt att helt få tillgång till dessa innan separationen eller skilsmässan är klar. Ekonomiskt stöd är sannolikt ännu viktigare för kvinnor som saknar ekonomiska resurser.

Enligt socialarbetarna upptar olika former av praktiskt stöd till våldsutsatta kvinnor mycket av deras arbetstid. Det finns en mängd olika saker som socialarbetarna gör, ibland inom ramen för den formella utredningen och ibland som en insats. Information om vårdnadsfrågor, hämta saker i kvinnans hem, förmedla kontakter, följa med kvinnan till rättegångar och fylla i blanketter är exempel som nämns i intervjuerna. En socialarbetare vid en särskild avdelning för våld i hemmet, där de flesta av de kvinnor som söker stöd är utlandsfödda, säger att behovet av grundläggande information om samhället är stort i många fall. Hon beskriver till exempel att hon visar kvinnor hur man går till posten, startar ett konto och tar ut pengar på en bankomat. Hon beskriver också att mycket av hennes arbete är fattigdomsrelaterat, trots att hennes egentliga uppdrag kan beskrivas som våldsrelaterat.

Stöd och behandling

Den typ av stöd som, enligt denna studie, varierar mest mellan kommunerna är stöd och behandling. I vissa kommuner erbjuds våldsutsatta kvinnor inte någon form av stödsamtal eller behandlande samtal alls, men socialarbetarna ger information om tjänster som tillhandahålls av bland annat kvinnojourer. I andra kommuner erbjuds våldsutsatta kvinnor kontakt med professionella terapeuter med särskild kunskap om våld. Andra har separata kommunala eller regionala verksamheter dit kvinnor kan gå på egen hand för att få stöd (utan ett formellt biståndsbeslut).

Vad som ryms under beskrivningen stöd och behandling varierar mellan de intervjuade socialarbetarna. Ett par av dem beskriver att de eller deras kollegor på verksamheten arbetar med behandling. Det kan till exempel vara en fast samtalsserie med vissa teman. Samtalen beskrivs ibland som bearbetande samtal. I vissa fall är de som ger behandlingen utbildade terapeuter. En av socialarbetarna beskriver att hon erbjuder stödsamtal som kan ha ett visst tema, men att hon är flexibel utifrån vad kvinnan vill prata om. En av socialarbetarna som arbetar på en så kallad öppenvårdsmottagning berättar att de stödsamtal hon har bland annat handlar om normaliseringsprocessen, jämställdhet och våld.

En annan socialarbetare är dock tvärtom väldigt tydlig med att det hon och hennes kollegor gör inte är behandling, trots att hon säger att många uppfattar det så. Hon säger att deras syfte inte är att bota någon. Däremot anser hon att det finns en kraft i att kvinnorna får berätta sin historia för första gången. På en annan specialmottagning för våld säger socialarbetaren att det de erbjuder inte kallas för behandling eftersom de inte har legitimerad personal, men hon anser ändå att det handlar om behandling. De arbetar med krisstöd, information om våld och med att hjälpa kvinnorna att se sin egen styrka.

Sammanfattande slutsatser

Analysen i detta kapitel visar att varken behov eller konkreta insatser i relation till behoven hos våldsutsatta kvinnor är konkretiserade i statliga propositioner. Socialarbetarnas tolkningar blir därför centrala aspekter av förhandlingen om hur våldsutsatta kvinnors behov och rätt till stöd ska förstås (jfr Fraser, 1989). Analysen visar också att behoven ofta är komplexa, och att det finns stora variationer mellan olika kvinnor. Behoven och insatserna kan sammanfattas i kategorierna boende (skydd, stöd och långsiktigt), ekonomiskt/praktiskt stöd och samtalsstöd. Socialarbetarna uttrycker i vissa fall svårigheter i att kunna möta behoven de ser hos de våldsutsatta kvinnorna. Bostadsfrågan är central, men läget på bostadsmarknaden gör det i många fall mycket svårt för våldsutsatta kvinnor att skaffa en ny bostad. Socialarbetarna saknar redskap att på ett snabbt och effektivt sätt hjälpa kvinnorna. Platsbristen på skyddade boenden gör att det periodvis är svårt att hitta lediga platser. Samtalsstöd brister ibland på grund av att det saknas insatser att besluta om och det praktiska stödet är svårt att hinna med eftersom det tar mycket tid. De våldsutsatta kvinnor som intervjuats betonar stöd i samband med rättsprocessen, vilket inte lyfts fram som ett framträdande område för stöd i intervjuerna med socialarbetare.

Kapitel 8

Organiseringens betydelse

Inledning

I detta kapitel diskuteras avhandlingens andra frågeställning: *Vilken betydelse har socialtjänstens organisering för stödet till våldsutsatta kvinnor*. Framställningen utgår ifrån artikel 11.

Organisering av stödet inom individ- och familjeomsorgen

I Sverige i dag är socialtjänsten nästan uteslutande organiserad i specialiserade avdelningar (Bergmark & Lundström, 2005; Perlinski et al., 2012). Lundgren et al. (2009) skiljer på *personbunden specialisering* (främst inom ramen för integrerade organisationer där alla socialarbetare arbetar med alla sociala problem), *problembaserad specialisering* (till exempel en uppdelning i missbruk, ekonomiskt bistånd och barn- och ungdom) och *funktionsbaserad specialisering* (utredningar separeras från insatser/behandling). Helt integrerade organisationer är i dag mycket ovanligt. Lundgren et al. (2009) använder också en kategori som kallas för *multispecialiserade organisationer* där man utgår från både problem och funktion.

Analysen i artikel 11 visar att stöd till våldsutsatta kvinnor inte är helt lätt att integrera i befintliga organisationsstrukturer inom socialtjänsten. Behoven hos våldsutsatta kvinnor varierar, och många av dessa behov ingår i andra kategorier av sociala problem som hanteras inom andra delar av individ- och familjeomsorgen, till exempel ekonomiskt bistånd eller social barnavård. De socialarbetare som har intervjuats inom ramen för denna avhandling arbetar i kommuner som har valt olika organisatoriska lösningar och på olika sätt organiserar stödet till våldsutsatta kvinnor utifrån problem- och/eller funktionsbaserad specialisering. Vissa kommuner har valt att skapa särskilda enheter som hanterar stödet till våldsutsatta kvinnor eller delar av det. Andra har valt

att integrera arbetet i andra enheter, till exempel för ekonomiskt bistånd eller missbruksenheter. I vissa fall finns då en personbunden specialisering, men inte alltid. Specialiseringen i kommunerna i studien är dock sällan fullständig. Även om man har som ambition att till exempel samla stödet på en särskild enhet som fokuserar på våld i nära relationer, så är det fortfarande delar av arbetet som handläggs på andra enheter inom individ- och familjeomsorgen och som är specialiserade utifrån andra aspekter. Det tydligaste exemplet är barnavårdsutredningar om barn som bevittnat våld som i samtliga kommuner handläggs på en ordinarie barn- och ungdomsenhet. Oftast är även insatser för barn som bevittnat våld förlagda till barn- och ungdomsenheterna eller särskilda enheter för insatser till barn. Ett annat exempel är ekonomiskt bistånd som oftast inte ingår i de särskilda enheterna för våld, utan handläggs inom ramen för de ordinarie försörjningsstödsenheterna. Kommunernas storlek och hur många kvinnor det är som söker stöd påverkar också möjligheterna att skapa specialiserade enheter och/eller tjänster. Framför allt de mindre kommunerna har inte tillräckligt många ärenden som handlar om stöd till våldsutsatta kvinnor för att fylla hela tjänster. Ger man stöd till cirka tio kvinnor per år, vilket är fallet för en av de mindre kommunerna i avhandlingen, är förutsättningarna små för att skapa specialiserade enheter, även om man skulle vilja.

Socialarbetarna i studien belyser både för- och nackdelar med att organisera stödet till våldsutsatta separat, oavsett om det handlar om funktions- eller problembaserad specialisering (eller både och). Ett exempel på en fördel är att separationen av stödet till våldsutsatta kvinnor och barnavårdsutredningar minskar risken för ett ensidigt barnfokus (jfr Hammerin, 2010). Nackdelarna som beskrivs handlar till exempel om att stödet blir fragmentariskt och att de våldsutsatta tvingas ha många kontakter.

Helhetssyn och samarbete

Som tidigare beskrivits var helhetssynen en viktig utgångspunkt i den nya socialtjänstlagen (Pettersson, 2014). Integrerat socialt arbete pekades ut som viktigt i förarbetena till den nya lagen och funktionsuppdelning skulle undvikas (Bergmark & Lundström, 2007). Dagens socialtjänst ser dock helt annorlunda ut. Marknadsorienteringen inom välfärdssektorn har bland annat inneburit en ökad uppdelning av beställare och utförare, det vill säga mellan beslutsfattande och insatser (Blom, 2006). Perlinski (2010) anser att organisatorisk specialisering medför en kompetensförlust avseende förmågan att uppfatta och tolka helheten i klientens situation. Morén et al. (2010) har dock

visat att många socialsekreterare som arbetar i specialiserade organisationer på egen hand söker samarbete och arbetar utifrån ett helhetsperspektiv.

De socialarbetare som intervjuats i avhandlingen arbetar i kommuner som valt olika sätt att organisera arbetet. De är i varierande grad specialiserade. Samtliga är dock beroende av att samarbeta med andra inom individ- och familjeomsorgen eftersom våldsutsatta kvinnor i många fall har behov av stöd som handläggs på flera olika enheter. Det går att urskilja två typer av samsarbetsstruktur: å ena sidan den som präglas av *parallellitet* och å andra sidan den som präglas av *integrering*.

En av socialarbetarna som har intervjuats beskriver att Kvinnofridsteamet där hon arbetar är tänkt att vara ett av bordsbenen till den bordsskiva som hon liknar arbetet runt våldet vid. De andra bordsbenen ska utgöras av andra enheter inom socialkontoret. De olika bordsbenen är separerade, parallella strukturer och för att bordet ska fungera krävs det att samtliga ben fungerar som de ska. Bilden av just parallella strukturer för individ- och familjeomsorgens stöd till våldsutsatta kvinnor återkommer i flera av intervjuerna. I de kommuner där samarbetet är präglat av denna parallellitet betonar socialarbetarna till exempel sekretess mellan enheterna. Flera av dem beskriver också att de har begränsad kunskap om vad de andra enheterna gör. En del av dem anser att det är ett problem, men inte alla. Modellen där varje bordsben bidrar genom att fylla just sin funktion, innebär att man fokuserar på att göra sin del.

I intervjuerna finns det också socialarbetare som beskriver samarbetet annorlunda. De talar till exempel om gemensamma möten där flera socialarbetare från olika enheter träffar den våldsutsatta kvinnan tillsammans för ett första möte, eller möten mellan professionella där ansvarsfördelningsfrågor hanteras. En av socialarbetarna använder begreppet samhandläggning för att beskriva hur hon samarbetar med kollegor inom individ- och familjeomsorgen i ärenden som handlar om kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. En socialarbetare som är anställd på en kuratorsenhet berättar att hon förvisso inte har någon beslutanderätt, men att hon kan tala om för socialsekreteraren som sköter ekonomi och placeringar att till exempel ett visst skyddat boende är nödvändigt. Som kontrast till den parallellitet som präglar kommunerna där bordsskivan bärs upp av olika bordsben, kan dessa exempel snarare beskrivas som integrerade eller öppna. För att återanvända bordsmetaforen, kan de olika enheterna beskrivas som stolar som sätts runt bordsskivan/problemområdet där man gemensamt hanterar frågorna. En sådan gemensam hantering av frågorna behöver inte innebära att man gör allting tillsammans, utan att man i det konkreta fallet diskuterar vad som behöver göras och vem som gör vad.

Domänkonflikter och domänkonsensus

Erfarenheterna av hur samarbetet fungerar varierar. Det är inte så enkelt att parallellitet innebär icke fungerande samarbete och integrering innebär motsatsen. När socialarbetare på olika enheter har bristfällig kunskap om vad andra gör finns en risk att stödet fallerar. Den risken är större i kommuner som präglas av parallellitet. Sitter man ned och diskuterar ärendet och fördelar ansvar borde sannolikheten för detta vara mindre. En nackdel med ett integrerat samarbete är dock att samarbetet i sig tar mycket tid, vilket är en bristvara för många socialarbetare i dagens arbetsbelastade socialtjänst. Några av socialarbetarna som arbetar i kommuner som kan sägas präglas av ett någorlunda integrerat synsätt på samarbete beskriver till exempel att handläggarna på ekonomiskt bistånd har mycket svårt att hinna med att åka och besöka kvinnor som bor på skyddade boenden, trots att man har sagt att det är bra om man gör dessa besök gemensamt.

Gemensamt för i stort sett samtliga socialarbetare som intervjuats är bilden av att kunskap om och synen på våld är viktigt för samarbetet. De beskriver hur bristen på kunskap om våld hos deras kollegor och brist på samsyn om hur stödet ska se ut försvårar samarbetet. I nyinstitutionell teoribildning benämns detta som domänkonflikter (Grape, 2006). I organisatoriska fält och inom verksamhetsdomäner, gör olika aktörer olika domänanspråk utifrån olika logiker. Det socialarbetarna i studien ger uttryck för är att samarbetet med till exempel kollegor på ekonomiskt bistånd fungerar bristfälligt för att man ser på våldet på olika sätt. Utifrån ett nyinstitutionellt perspektiv är det inte konstigt. Socialarbetare som arbetar med försörjningsstöd på ekonomiskt bistånd agerar utifrån en annan logik än specialiserade socialarbetare på kvinnofridsenheter. Domänkonflikter uppstår när olika aktörer gör överlappande domänsanspråk (a.a.).

Förutsatt att alla inom organisationen har kunskap om våld och att det finns en samsyn kring våld behöver dock inte samarbetsformen eller graden av specialisering hindra varken samarbete eller en helhetssyn på den våldsutsatta kvinnans situation. Slutsatsen är att specialiseringen i sig inte utgör hinder för att den våldsutsatta kvinnans stöd kan präglas av en helhetssyn. Även kommuner som präglas av parallellitet kan erbjuda ett adekvat stöd som tar hänsyn till våldets komplexitet, förutsatt att samtliga ”bordsben” gör det de ska och med utgångspunkt i gemensam kunskap och samsyn på våldet. Då skapas förutsättningar för en hög grad av domänkonsensus.

Kompetens och handledning

Organiseringen och specialiseringen är viktiga aspekter för socialtjänstens arbete. En annan är socialarbetarnas möjlighet att utvecklas till specialister. En förutsättning för att kunna utveckla specialistkompetens är kunskap och utbildning. Några har arbetat med våld i andra kommuner eller på kvinnojourer innan de sökte sig till sin nuvarande arbetsplats. Andra har rekryterats direkt från sin tjänst på ekonomiskt bistånd eller på öppenvården för missbruksärenden. Hur mycket utbildning socialarbetarna har fått inom ramen för sitt arbete varierar. Några har i stort sett inte någon utbildning alls utöver socionomutbildningen. Den fortbildning som förekommit efter man anställdes handlar till exempel om utbildningsdagar som Länsstyrelsen eller Socialstyrelsen har arrangerat. Andra har fått högskoleutbildning om våld i nära relationer.

Utöver kunskap och utbildning är handledning en faktor som påverkar i vilken grad den enskilde socialarbetaren ges verktyg att både utföra sitt arbete och utveckla sin kompetens. Tillgången till handledning är ojämn. På ett par av de särskilda specialistenheterna beskriver man regelbunden och kvalificerad handledning med inriktning just mot våld i nära relationer. Handledningen beskrivs som viktig och givande. I en kommun har kuratorerna på den särskilda behandlingsenheten för våldsutsatta inte haft handledning på ett års tid, men det ska förhoppningsvis lösa sig inom en snar framtid, berättar socialarbetaren i intervjun. De hade varit missnöjda med den tidigare handledningen och processen att finna en ny handledare hade dragit ut på tiden. Konsekvensen av bristande handledning blir att man inte tar sig tid att reflektera över hur arbetet påverkar en, säger hon. Arbetet och ansvaret blir ensamt och individualiserat, i stället för att delas inom organisationen.

De socialarbetare i studien som inte arbetar på särskilda enheter för våld har tillgång till den vanliga handledningen på sin avdelning, det vill säga med sina kollegor på ekonomiskt bistånd eller missbruksenheten. I en av kommunerna får de dock inte prata om våldsärenden på handledningen med motiveringen att det är "sekretessuppgifter". Socialarbetaren som intervjuats i denna kommun anser att bristen på handledning innebär att de inte får det stöd de är i behov av.

Den spretighet som finns vad gäller såväl handledning som kompetens för de 16 socialarbetare som har intervjuats, indikerar att graden av samsyn i dessa frågor är låg. Utifrån ett nyinstitutionellt perspektiv kan detta beskrivas i termer av att det ännu inte föreligger någon omfattande likriktning inom detta fält. Graden av det som DiMaggio och Powell (1983) benämner som tvingande likriktning, det vill säga lagar och andra styrande riktlinjer, är låg

och kanske är det snarare genom mimetisk eller normativ likriktning som fältet kommer att utvecklas till att så småningom bli mer likriktat. Själva organiseringen detaljstyrs inte i lagstiftning och är inte heller ett område där Socialstyrelsen har valt att reglera arbetet i bindande föreskrifter. I den del av SOSFS 2014:4 som uttrycks i form av allmänna råd framgår dock att den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet. Vidare rekommenderar Socialstyrelsen att om ärendena avser våldsutsatta vuxna, bör personalen dessutom ha socionomexamen. En tolkning av detta är att det förstnämnda avser en storts basal kunskap om våld som alla inom individ- och familjeomsorgen bör ha. För de som ska arbeta med våldsutsatta vuxna rekommenderas en högre form av utbildning, nämligen socionomexamen. Utifrån hur lite kunskap om våld som förmedlas inom ramen för socionomutbildningen måste detta ändå anses vara ganska lågt ställda krav och som inte kan anses syfta till specialistkunskaper. I flera av socialarbetarnas beskrivningar finns dock exempel på institutionella krav att stödet till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer ska utvecklas och ta plats. Stödet till våldsutsatta kvinnor förefaller vara ett politiskt viktigt område. Det blir dock besvärligt inte minst för mindre kommuner där det är få kvinnor som söker sig till socialtjänsten. Det innebär att det är enstaka socialarbetare som på delar av sin tjänst ska utgöra ”specialisterna” inom fältet.

Sammanfattande slutsatser

Socialtjänstens organisering av stödet till våldsutsatta kvinnor har betydelse för vilken sorts stöd de erbjuds. Organisationen påverkar frågor som rör handledning och även i vilken grad stödet fragmenteras. Specialiseringen i sig betyder inte nödvändigtvis att socialarbetarna blir eller har möjlighet att bli specialister. Socialarbetarna kan således vara antingen generalister eller specialister även inom ramen för den specialiserade socialtjänsten. Organiseringen och specialiseringen har betydelse också för samarbetet inom individ- och familjeomsorgen och de intervjuade socialarbetarna beskriver i flera fall hur synen på våldsutsatta kvinnors behov skiljer sig åt mellan olika socialarbetare och olika enheter inom socialtjänsten.

Tidigare studier har beskrivit stödet till våldsutsatta kvinnor som besvärligt och svårt (Holmberg & Bender, 2003; Mattsson, 2013). Denna beskrivning återfinns också i flera av intervjuerna med socialarbetare. Stödet till vålds-

utsatta kvinnor förefaller också vara organisatoriskt besvärligt. Ska stödet inordnas inom den existerande organisationen där klienter i de flesta fall delas upp på separata enheter för ekonomiskt bistånd, barn och vuxen/missbruk, eller ska stödet organiseras inom en särskild enhet? Ska utredningar separeras från insatser/behandling? I mindre kommuner där socialarbetarna möter få kvinnor är det kanske inte möjligt att fylla hela tjänster och det blir svårt för de enskilda socialarbetarna att upparbeta erfarenhet och specialistkompetens.

Kapitel 9

Handlingsutrymmets betydelse

Inledning

I detta kapitel diskuteras avhandlingens tredje frågeställning: *Vilken betydelse har socialarbetares handlingsutrymme för stödet till våldsutsatta kvinnor*. Framställningen baseras framför allt på artikel III, men till viss del även artikel II.

Handlingsutrymmets begränsningar

Som redogjorts för tidigare beskriver Lipsky (2010) handlingsutrymme som fundamentalt i gatubyråkratier, eftersom arbetets karaktär med hög grad av komplexitet och oförutsägbarhet, förutsätter det. Det sätt på vilket gatubyråkraterna använder sitt handlingsutrymme, blir det som i praktiken blir organisationens policy (Brodkin, 2011).

Analysen av socialarbetarnas handlingsutrymme i artikel III visar att socialarbetarna anser att stödet för kvinnor som utsatts för våld i hemmet har relativt hög status inom socialtjänsten och bland politiker. Resurserna är begränsade, men inte extremt begränsade i jämförelse med andra delar av socialtjänsten. Ramlagstiftningen som styr socialtjänsten i Sverige ger socialarbetare stort handlingsutrymme, men handlingsutrymmet begränsas också av Socialstyrelsens nya bindande föreskrifter. I vissa avseende utgör dessa föreskrifter exempel på det som inom nyinstitutionell teoribildning kallas tvingande likriktning, det vill säga lagstiftning och riktlinjer som påverkar institutioner så att de blir alltmer lika varandra (DiMaggio & Powell, 1983). Till exempel beskriver flera av de intervjuade socialarbetarna att de nya kraven på formella utredningar och riskbedömningar har påverkat deras arbete.

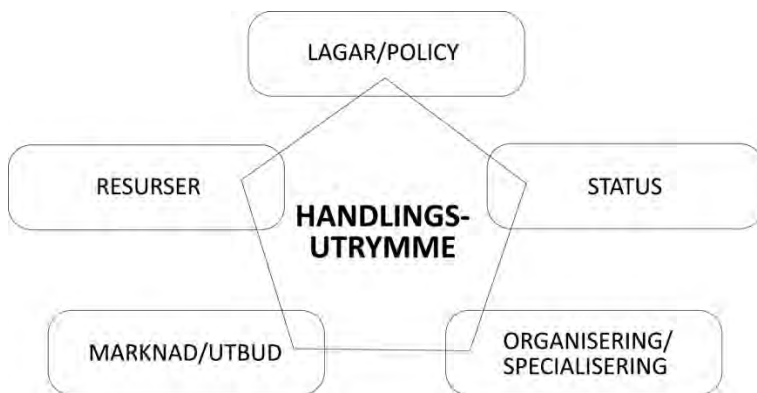
Lagar (inkl. föreskrifter), ekonomiska resurser och status är dock inte tillräckligt för att förklara socialarbetarnas handlingsutrymme. Analysen i artikel II visar att socialtjänstens organisering i termer av specialisering och

specialister också har betydelse för handlingsutrymmet. Socialarbetarnas handlingsutrymme begränsas av svårigheter i samarbete och av att bedömningar skiljer sig åt inom socialtjänstens olika avdelningar. Såväl ämnets (det vill säga stöd till våldsutsatta kvinnor) och socialarbetarnas status påverkar i vilken mån de får gehör för sina förslag och kan besluta om adekvata insatser. I artikel II visar analysen att graden av specialisering även påverkar faktorer som handledning och kompetensutveckling, vilka också har betydelse för handlingsutrymmet. I artikel III fokuseras analysen kring insatser och handlingsutrymme och där framkommer att även tillgången på möjliga insatser är en viktig aspekt som får konsekvenser för socialarbetarnas handlingsutrymme. Socialtjänsten i Sverige har gått igenom samma marknadsanpassning som många andra delar av välfärdssektorn (Blom, 2006). Socialsekreterarnas uppdrag har allt oftare kommit att handla om att utreda behov och göra bedömningar och efter det fatta beslut om insatser som någon annan kommer att tillhandahålla. Socialarbetare är med andra ord beroende av vilken typ av åtgärder eller tjänster som finns tillgängliga. I artikel III framkommer svårigheter till exempel när det gäller att hitta lediga platser på skyddade boenden. När det är fullt eller handlar om kvinnor med särskilda behov tar det mycket tid i anspråk och ibland placerar socialarbetarna kvinnor på till exempel vandrarhem i brist på bättre alternativ. Ett annat konkret exempel är insatser inriktade på stödsamtal eller behandling. I vissa kommuner i studien finns inga sådana tjänster alls att erbjuda våldsutsatta kvinnor, förutsatt att de inte placeras på en kvinnojour eller ett skyddat boende där det finns. I andra fall är befintliga insatser inte alltid lämpliga eller anpassade för den enskilda kvinnans behov. Utvecklandet av färdiga och mallbaserade program på särskilda behandlingsenheter är ett exempel på insatser som är svåra att anpassa för den socialarbetare som utreder och beslutar om insatsen för den enskilda kvinnan.

En fördjupad förståelse av handlingsutrymmet

Slutsatsen är med andra ord att vi, för att förstå socialarbetarnas handlingsutrymme inom det fält som kan benämnas stöd till våldsutsatta kvinnor, behöver fokusera på mer än lagar, resurser och formell status. Även tillgången på insatser och socialtjänstens organisering är centrala aspekter av socialarbetarnas handlingsutrymme, utifrån analysen i denna avhandling. Analysen i artikel III utmynnande i en figur som illustrerar faktorer som påverkar socialarbetarnas handlingsutrymme:

Figur 2. Faktorer som påverkar socialarbetarnas handlingsutrymme.

Utgångspunkten i figuren ovan är handlingsutrymmet för gatubyråkrater. I kapitel 4 redovisades teoribildningen runt gatubyråkrater utifrån Lipsky (2010), men också Brodtkin (2006; 2011), Evans (2011) samt Evans och Harris (2004). Lagstiftning är – inte minst inom socialtjänstens område – en viktig aspekt som sätter gränser för handlingsutrymmet. Emellertid är socialtjänstlagen i Sverige formulerad i termer av ramlagstiftning, där mål snarare än tydligt avgränsade rättigheter och krav beskrivs. Därtill innebär formuleringarna i kommunallagen att enskilda kommuner ska ha stort mandat att utforma de konkreta insatserna. Det kommunala självbestämmandet är centralt i den svenska decentraliserade välfärdspolitiken (Montin & Hedlund, 2009). Utöver detta är resurser och gatubyråkraternas status viktiga aspekter som påverkar handlingsutrymmet. Utifrån analysen i artikel III beskrivs ytterligare två centrala faktorer som i intervjuerna med socialarbetarna framträder som viktiga aspekter: tillgängligheten till insatser och organisering/specialisering. I modellen ovan benämns tillgängligheten till insatser för marknad/utbud. Med det avses insatser som till exempel behandling eller stödsamtal, praktiskt stöd, bostad och skyddat boende. Olika typer av insatser är tillgängliga (eller otillgängliga) på olika marknader. Ibland handlar det om socialarbetarens egen arbetsbeskrivning, ibland om insatser som tillhandahålls av ideella organisationer, såsom kvinnojourer och ibland om insatser som också säljs på marknadsmässiga grunder.

I analysen av artikel II framkommer hur viktigt samarbetet och samsynen

inom socialtjänsten är för att våldsutsatta kvinnor ska kunna få ett adekvat stöd från socialtjänsten. När samarbetet präglas av domänkonflikter och där konkurrerande logiker styr blir konflikterna stora och stödet bristfälligt och socialarbetarnas handlingsutrymme begränsas.

Socialarbetarnas gränsdragningar

Problemet med handlingsutrymme är inte att det existerar, utan hur det används. Gatubyråkrater gör dessutom inte nödvändigtvis vad de skulle vilja göra, utan vad de kan (Brodkin, 2011). Lipsky (2010) identifierar tre generella responser som gatubyråkrater använder för att hantera sin arbetssituation. De utvecklar rutiner som begränsar efterfrågan och organiserar arbetet för att finna lösningar inom de ekonomiska ramar som existerar. De modifierar definitionen av sitt arbete så att glappet mellan verksamhetens mål och tillgängliga resurser minskas. Den tredje strategin som Lipsky (a.a.) lyfter fram handlar om att gatubyråkraterna modifierar uppfattningen om klienterna för att minska glappet mellan verksamhetens mål och sina prestationer. Analysen av intervjuerna med socialarbetare visar på flera strategier som de använder för att hantera sitt arbete inom det handlingsutrymme de har. De kan kategoriseras som *begränsningar*, *krav* och *överföring av ansvar*. Dessa har likheter, men också vissa skillnader med de strategier som Lipsky (a.a.) beskriver.

Begränsningar handlar till exempel om att minska tillgången till öppna servicetjänster (exempelvis insatser på så kallad "friyta" eller öppna stödverksamheter) genom att kräva formella utredningar och myndighetsbeslut. Det kan också handla om att sätta gränser för hur många samtal en kvinna får komma på eller hur länge hon får vistas på ett skyddat boende.

Flera av socialarbetarna nämner *krav* som riktas till den våldsutsatta kvinnan. Dessa krav om handlar framför allt om kvinnans inställning till mannen. I några fall formuleras kraven i termer av att hon ska ha lämnat mannen. I andra fall i termer hennes attityd kring separationen. Socialarbetarna vill att hon ska uppvisa "en rörelse" som indikerar att hon är på väg att lämna mannen, för att hon ska kunna få stöd från dem. Den sista kategorin handlar om *överföring av ansvaret* på andra. Detta sker genom att man (om-) definierar socialtjänstens uppdrag. Det kan handla om att lägga ansvaret på den våldsutsatta kvinnan (till exempel att hon ska ta kontakter själv, ordna boende själv, etc.), men också om att lägga ansvar på andra avdelningar inom individ- och familjeomsorgen eller andra organisationer och myndigheter.

Givetvis kan såväl begränsningar som krav och överföring av ansvar på den våldsutsatta kvinnan också ses i termer av så kallad "empowerment", det

vill säga en uttalad ambition att inte behandla den våldsutsatta kvinnan som ett viljelöst offer utan egna förmågor. När det görs i form av generella krav eller gränser för stöd, utan en individuell bedömning i det enskilda fallet, menar jag dock att det är relevant att ifrågasätta om det inte – åtminstone delvis – handlar om strategier för att hantera arbetsituationen.

Sammanfattande slutsatser

Ett viktigt resultat i den här avhandlingen är att stödet till våldsutsatta kvinnor blir så pass olika. Avhandlingen ger inga svar i kvantitativa termer på hur olikheten är fördelad, men den ger exempel på hur olikheten tar sig uttryck. Det stöd som erbjuds ser väldigt olika ut och i artikel 11 och 111 framkommer flera aspekter som inte handlar om att stödet anpassas utifrån den enskilda kvinnans individuella behov. I kommuner där specialiseringen innebär att socialarbetarna på socialkontoret i första hand utreder behov och fattar beslut om insatser, måste det också finnas adekvata insatser att beslut om. Saknas det så erbjuds inte heller något stöd. Ett konkret exempel är tillgången till stödsamtal och behandling. Ett annat exempel är möjligheten att skaffa en ny bostad, där Socialstyrelsens allmänna råd ekar tomt, då socialarbetarna inte har några bostäder att erbjuda. Stödet till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer blir också olika eftersom socialarbetare ställer olika krav eller sätter upp olika trösklar för att kvinnor ska få stöd. En del ger stöd till alla kvinnor, medan andra bara ger stöd till kvinnor som lämnat eller bestämt sig för att lämna sin man. En del kvinnor placeras på skyddade boenden och andra på vandrarhem eller hänvisas till vänner och bekanta, därför att socialarbetarna eller kommunen har åsikter om huruvida det ska finnas konkreta risker eller ej. Det blir också olika för de våldsutsatta kvinnorna eftersom socialarbetarna i olika grad är specialister på stöd till våldsutsatta kvinnor. Såväl kompetensutveckling som handledning är faktorer som påverkar detta.

Kapitel 10

Hanteringen av det besvärliga våldet – avslutande diskussion

Inledning

Avhandlingens syfte är att analysera hur våldsutsatta kvinnors behov tolkas, omförhandlas och anpassas för att kunna hanteras inom socialtjänstens organisation. I kapitel 7-9 har detta undersökts genom de fyra artiklar som avhandlingen bygger på och diskussionen kopplades till avhandlingens frågeställningar. I detta avslutande kapitel kommer fokus flyttas från dessa mer specifika och avgränsade frågeställningar till avhandlingens övergripande syfte. Avhandlingens resultat kommer först att diskuteras i relation till den samhällsliga kontext som presenterats i kapitel 2. Ambitionen är att diskutera vad som är avhandlingens ”bidrag” i en vidare kontext än den som har präglat kapitel 7-9. Därefter kommer avhandlingen att ”knytas ihop”. I denna sista del fokuseras diskussionen kring avhandlingens resultat i relation till den juridiska inramningen och till bland annat Frasers (1989) teoretiska resonemang som presenterats i kapitel 4. I detta avsnitt förs också resonemang om avhandlingens implikationer för praktik, politik och framtida forskning.

Socialtjänst i förändring

Som framkommit i kapitel 2 är socialtjänsten en organisation som inom en rad områden har genomgått och genomgår stora förändringar. Här i avhandlingens slutdiskussion lyfts tre centrala aspekter av dessa förändringar: *specialisering*, *formalisering* och *marknadisering*.

Specialisering och helhetssyn

Våldsutsatta kvinnor är, som framgått tidigare i avhandlingen, en ny utpekad grupp i socialtjänstlagen, även om socialtjänsten har gett stöd till våldsutsatta kvinnor även innan tilläggen i lagstiftningen gjordes. Specialisering kan ha

flera innebörder (se till exempel Ponnert & Svensson, 2016). Det kan innebära en utarmning av socialt arbete såtillvida att socialarbetarnas kompetens blir ytlig och att arbetet blir fragmenterat (a.a., se också Lauri, 2016). Det kan också innebära en sorts professionalisering, med ökad kompetens, adekvat handledning och ibland även resursförstärkningar. De särskilda enheter för stöd till våldsutsatta kvinnor som ett par av de intervjuade socialarbetarna i avhandlingen arbetar på, är exempel på specialisering som innebär det sistnämnda. Deras beskrivningar utgör exempel på hur specialiseringen kan innebära ett kvalitativt bättre stöd för våldsutsatta kvinnor. Några av de socialarbetare som intervjuats i denna avhandling beskriver att de genom sin specialiserade funktion kan hjälpa våldsutsatta kvinnor att gå före, eller få en annan typ av bedömning av till exempel ansökningar om försörjningsstöd. Det blir således ett sätt att undgå den logik som präglar arbetet med försörjningsstöd, där villkorandet av stöd och disciplinering är rådande (Ulmestig & Panican, 2015). Detta aktualiserar också diskussionen om värdiga och ovärdiga bidragsmottagare och balansen mellan socialtjänstens stödjande respektive moraliserande roll (Herz & Johansson, 2012). Våldsutsatta kvinnor framhävs som värdiga stöd av de socialarbetare som intervjuats i avhandlingen och det ligger också i linje med hur våld mot kvinnor har diskuterats politiskt. De intervjuade socialarbetarna beskriver dock samtidigt att våldsutsatta kvinnor inte alltid bemöts på samma sätt av socialarbetarnas kollegor inom andra delar av socialtjänsten. Synen på våldsutsatta kvinnor som värdiga bidragsmottagare riskerar alltså att krocka med logiker som präglar socialtjänstens arbete med andra klientgrupper.

En av utgångspunkterna när den nya socialtjänstlagen formulerades var helhetssynen och tanken att grupper inte skulle ställas mot varandra (se kapitel 2). I realiteten har dock socialtjänsten ändå i allt högre grad kommit att specialisera sig utifrån funktion och/eller sociala problem. Innebär det att olika grupper ställs mot varandra? Och i sådana fall, vad händer när ytterligare en grupp i form av våldsutsatta kvinnor, pekas ut? Flera av socialarbetarna i avhandlingen resonerar om resursfördelningen mellan individ- och familjeomsorgens olika enheter. Överlag framstår det som att man upplever att arbetet med stöd till våldsutsatta kvinnor får för lite resurser, men ändå rimligare än arbetet med försörjningsstöd eller barnavårdsutredningar. Det är ett intressant resultat som kan tolkas som att det finns en politisk vilja att prioritera arbetet med stöd till våldsutsatta kvinnor. Samtidigt är socialarbetarna bekymrade över situationen på sina kollegors enheter. Om inte nya resurser tillförs i tillräckligt hög grad innebär varje prioritering av en grupp, inte minst en ”ny” grupp som till exempel våldsutsatta kvinnor är, att arbetet med andra grupper får mindre resurser.

Nya grupper inom den specialiserade socialtjänsten innebär också nya krav om att olika former för samarbete måste utvecklas. Det gäller givetvis inte bara för arbetet med våldsutsatta kvinnor. I artikel 11 förs ett resonemang om samarbete som kan präglas av antingen parallellitet eller integrering. Detta går att överföra även till andra sektorer. Centralt för att samarbetet ska fungera – oavsett om det präglas av parallellitet eller integrering – är dock att det råder konsensus kring vem som ska göra vad, på vilket sätt och varför (jfr Grape, 2006). Socialarbetarna i avhandlingen talar till exempel om samsyn kring våldet, men det skulle lika gärna kunna vara samsyn om ensamkommande flyktingbarns behov eller någon annan grupp inom socialtjänsten. Det går att arbeta utifrån en helhetssyn om socialarbetarna har en gemensam syn på problematiken och alla gör det de ska. I avhandlingen pekas vissa kritiska moment ut, som till exempel kunskap om vem som egentligen gör vad. Om socialarbetarna som fattar biståndsbeslut inte vet vad stödverksamheterna kan erbjuda för stöd brister helhetssynen i arbetet. Socialarbetarna hänvisar dem till kollegor och verksamheter de egentligen inte vet särskilt mycket om innehållet i. Det finns också en risk att olika former av stödinsatser inte samordnas och i värsta fall kan insatserna till och med motverka varandra.

Avhandlingens avgränsningar har inneburit att barn som bevittnar våld nästan inte alls har berörts. Samtidigt är barnen en central aspekt för de kvinnor som har barn och som utsätts för våld. Som avhandlingen visar särskiljer socialtjänsten ofta stödet till kvinnan från det barnavårdsutredande arbetet och ofta även insatser till barn som bevittnat våld. Det innebär att även om socialtjänsten satsar på välutbildade socialarbetare som ska utreda och ge stöd till våldsutsatta kvinnor, så kommer barnen att utredas av socialarbetare som inte är specialister på våld, utan som är specialister på barnavårdsutredningar. Som Agevall (2012) visat kan socialtjänstens barnavårdsutredningar uppfattas som ett ifrågasättande av föräldraförmågan hos kvinnorna och det kan i sin tur innebära att de tackar nej till stöd från socialtjänsten. Socialarbetarna som intervjuats beskriver visserligen inte att det är särskilt vanligt, men de möter är de som främst de kvinnor som tackat ja till stöd. Inte de som eventuellt väljer bort socialtjänsten på grund av barnavårdsutredningen. Socialarbetarna beskriver dock samarbetssvårigheter och bristande samsyn kring våldet. Barnavårdsutredningar om barn som bevittnat våld resulterar ofta i att utredningarna läggs ned utan insatser, eftersom vårdnadshavarna till barnen tackar nej (SOU 2016:19). Utredningarna har också ofta brister i relation till just våldets betydelse för barnen (a.a.; se också IVU, 2014).

Formalisering och standardisering

I kapitel 2 beskrivs de stora förändringar som ägt rum inom socialtjänsten

sedan socialtjänstlagen infördes i början på 1980-talet. Trots en tydlig idé om integrerat arbete, normalisering och självbestämmande, präglas dagens socialtjänst av specialisering, behovsprövning och fortsatt stigmatisering. Socialtjänsten har, precis som andra delar av välfärdssektorn, kommit att präglas av nyliberala villkor för styrning (Hood, 1995; Lauri, 2016; Liljegren & Parding, 2010; Wiklund & Sallnäs, 2011). I Lauris (2016) avhandling är bilden av dagens socialtjänst mörk. Det sociala arbetet beskrivs som avståndstagande, likgiltigt och ytligt. Uppdelning, styrning och dokumentationsprocedurer alierar socialarbetarna. Flera andra studier pekar på stora brister inom socialtjänsten som resulterar i personalomsättning, sjukskrivningar och svåra arbetsförhållanden (se till exempel Tham, 2014). Bilden som framkommer i intervjuerna med socialarbetarna i den här avhandlingen är inte riktigt lika dystert. Däremot finns beskrivningar som går i linje med exempelvis Lauris resonemang. Utvecklingen inom socialtjänsten går mot ökade inslag av standardisering (Ponnert & Svensson, 2016). Det bidrar till ett ökat fokus på formella utredningar, riskbedömningar och dokumentation. Precis som i övriga individ- och familjeomsorgen är arbetet ofta funktionsuppdelat såtillvida att det är olika socialarbetare som ansvarar för utredningar/beslut och utförandet av stödinsatser. Det finns relevanta argument för att förbättra bristfällig dokumentation, rättsosäkerhet och mot insatser som inte leder till förbättringar, precis som det finns fördelar med specialisering inom socialtjänsten. Poängen är att vi riskerar en slagsida där standardisering och formalisering skymmer sikten så att enskilda människor i behov av stöd inte får det stöd som är bäst anpassat just till dem. Vi riskerar också en socialtjänst som i allt större utsträckning främst kommer att i första hand handla om att identifiera och utreda problem (till exempel genom så kallad screening), men att själva hanteringen av problemen – det stöd de enskilda människorna behöver – blir nedprioriterat för att socialarbetarna måste ta itu med nästa utredning.

En konsekvens av de ökade kraven på formella utredningar och beslut är att möjligheten att få stöd från socialtjänsten utan att först genomgå en formell utredning minskar. För kvinnor som av olika anledningar är tveksamma till att ha kontakt med socialtjänsten innebär det i förlängningen kanske att de blir utan stöd. Några av kvinnorna i artikel IV säger att stödet de har fått har varit mycket viktigt för dem och att de inte hade kunnat få samma stöd någon annanstans. Samtidigt säger de att de inte kan tänka sig att gå till socialkontoret. På motsvarande sätt finns det med all säkerhet kvinnor som inte vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp med andra aspekter, till exempel boende eller psykosocialt stöd. Frågan om bistånd kontra service är varken ny eller unik för arbetet med våldsutsatta kvinnor (se till exempel Börjeson & Härnbro, 2015). Den är dock kanske extra viktigt för just våldsut-

satta kvinnor på grund av de stora risker som våldet innebär. Formaliseringen inom socialtjänsten påverkar också kvinnojourernas arbete som genomgår en liknande förändring med krav på dokumentation och uppföljning (Enander et al., 2013).

Den marknadsanpassade socialtjänsten

Ett av avhandlingens resultat handlar om socialarbetarnas handlingsutrymme och hur det påverkas av vilka insatser som finns att fatta beslut om. Ibland handlar det om insatser som socialtjänsten själva organiserar, men ofta handlar det om insatser som någon annan aktör ska utforma som socialarbetarna kan fatta beslut om och köpa in till sina klienter. Ibland handlar det om insatser som drivs utifrån ett vinstintresse och ibland om insatser som drivs av ideella organisationer. Även om den här avhandlingen specifikt handlar om stödet till våldsutsatta kvinnor, så borde resultaten vara överförbara på även andra delar av socialtjänsten. Socialarbetares handlingsutrymme är stort, men de behöver ha tillgång till lämpliga insatser för att kunna möta de behov de identifierar hos sina klienter. När nya grupper eller sociala problem identifieras så behöver också lämpliga insatser utvecklas. Svårigheten uppkommer när behoven är komplexa och diffusa. Behov som kanske inte passar in i den funktionsuppdelade socialtjänsten för att de omfattar flera olika aspekter eller behov som är svåra att möta med existerande insatser.

I den funktionsuppdelade socialtjänsten där myndighetsutövning separeras från utförandet av insatser blir frågan om vem som ansvarar för att utveckla insatser central. Socialarbetare och andra gatubyråkrater tenderar att identifiera behov som de kan möta med konkreta insatser (Lipsky, 2010). Ju mer fokus som läggs på att särskilja just myndighetsutövningen från insatser, desto större är risken att socialarbetare bara ser sådant där det finns färdiga insatser att erbjuda. Socialarbetarna som intervjuats i den här studien talar om en mängd saker som de gör inom ramen för själva utredningen som handlar om konkret stöd, i form av stödsamtal, praktisk hjälp och rådgivning. Aspekter som är nog så viktiga för den våldsutsatta kvinnan, men som antagligen är svåra att formulera i konkreta, upphandlingsbara insatser.

Slutord – om icke färdiga tolkningar av behov

Bristande rättighetsperspektiv

När regeringen senast gjorde en större genomgång av socialtjänstlagen (Prop. 2000/01:80) nämndes stöd till våldsutsatta kvinnor över huvud taget inte. Det förefaller med andra ord som att varken mäns våld mot kvinnor i nära

relationer eller stödet till de våldsutsatta kvinnorna var en viktig fråga i diskussionen om socialtjänsten då, även om det var en fråga som stod högt på den politiska dagordningen i övrigt. Med den utveckling vi sett de senaste 15 åren skulle en bred diskussion om socialtjänstens arbete och socialtjänstlagen sannolikt se annorlunda ut. Som artikel II visar har stödet till våldsutsatta kvinnor fått både status och prioritet i delar av landets kommuner. Arbetet utgör ibland till och med helt egna enheter inom socialtjänstens organisation.

Den ramlagstiftning som styr socialtjänstens arbete innehåller både skyldigheter för socialnämnden (till exempel 1 kap. 1 § SoL) och rättigheter för enskilda (4 kap. 1-2 §§ SoL). De juridiska tillägg som gjorts för att stärka stödet till våldsutsatta kvinnor är av den förstnämnda karaktären. Socialtjänstlagens femte kapitel handlar om *socialnämndens ansvar* för vissa grupper. Förändringarna i lagstiftningen har alltså inte medfört några nya rättigheter för våldsutsatta kvinnor. Det innebär att kommunernas och de enskilda socialarbetarnas sätt att tolka och omförhandla såväl lagstiftning som andra policydokument blir extra viktigt. Detta inte minst eftersom hanteringen av problemet i sig är under förhandling (jfr Fraser, 1989). Den här avhandlingen visar att innehållet i stödet till våldsutsatta kvinnor påverkas av organiseringen och specialiseringen inom socialtjänsten. Innehållet påverkas också av olika lokala förutsättningar och av enskilda socialarbetares inställning.

Vad en våldsutsatt kvinna de facto har rätt till varierar med andra ord. Det är, hävdar jag, problematiskt. Hur ska en våldsutsatt kvinna veta vad hon har rätt till för stöd och kunna utkräva detta? Ytterst blir det en fråga som handlar om makt – om våldsutsatta kvinnors makt över att kunna definiera sina behov och utkräva insatser och stöd som på ett adekvat sätt möter dessa behov.

Det besvärliga våldet

För att kunna hantera strukturella problem inom den individinriktade socialtjänsten måste lösningarna individualiseras (jfr Fraser, 1989). Människor behöver göras till klienter för att kunna hanteras och det innebär också att socialarbetare använder kategoriseringar för att kunna sortera människor i hanterbara grupper (Lipsky, 2010). Analysen i artikel IV visar att en del kvinnor gör motstånd mot denna kategorisering. De vill inte vara klienter hos socialtjänsten. Annorlunda uttryckt har socialtjänsten svårt att nå en del av de kvinnor man har i uppdrag att hjälpa. Våldsutsatta kvinnor har dessutom olika behov. En del kvinnor behöver inte alls den typ av stöd som socialtjänsten kan erbjuda. Andra behöver ett begränsat stöd under en kortare tidsperiod och andra behöver omfattande stöd. Som framgår av den här avhandlingen finns det dock behov hos en del våldsutsatta kvinnor som socialarbetarna inte kan möta med adekvata insatser. Bostadsfrågan är det allra tydligaste exemplet,

men i en del kommuner verkar även behov av mer kurativ eller terapeutisk karaktär kunna nämnas i detta sammanhang. Dessutom bidrar fragmenteringen inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg till en osäkerhet hos de intervjuade socialarbetarna kring huruvida våldsutsatta kvinnor kan få det helhetsstöd de i vissa fall är i behov av.

I avhandlingen har stort fokus lagts vid socialarbetarnas agerande och handlingsutrymme. Det finns självklart andra viktiga aspekter. Det kommunala självstyret är en viktig utgångspunkt för det offentliga systemet i Sverige, och därmed såväl kommunpolitik som socialtjänst. Det finns här en inneboende problematik. Socialstyrelsens bindande föreskrifter från år 2014 (SOSFS 2014:4) kan ses som ett sätt för staten att hantera denna problematik, utan att ändra vare sig ramlagstiftningen i socialtjänstlagen eller kommunalagen. Dock är det värt att notera att det framför allt är i de formella delarna som Socialstyrelsen genom de bindande föreskrifterna väljer att skärpa kraven. Inte de delar som handlar om vilka insatser våldsutsatta kvinnor ska ha rätt till. Denna utveckling ligger i linje med den utveckling som beskrivits av bland andra Webb (2006) och där riskhantering i termer av reglering av säkerhet präglar det sociala arbetet.

Holmberg & Bender (2003) och Mattsson (2013) har beskrivit hur speciellt just våld i nära relationer uppfattas inom socialtjänsten. Den här avhandlingen visar att stödet till de våldsutsatta kvinnorna också är ”besvärligt” i organisatorisk bemärkelse. Stödet rör aspekter av flera olika verksamhetsdomäner, vilket inte är helt lätt att hantera inom dagens specialiserade socialtjänst. Våld i nära relationer framstår också i denna studie i de intervjuade socialarbetarnas berättelser som något som uppfattas som besvärligt av kollegor inom socialtjänsten. Man blir bemött som en jobbig feminist, säger några av socialarbetarna. Man förbjuds prata om sina ärenden på handledningen, säger en annan. Man får stånga sig blodig för att sina klienter ska få matpengar eller placeringar på lämpliga skyddade boenden. Socialarbetare som tar sitt arbete på allvar riskerar då också att bli besvärliga. I den situationen är det inte lätt att vara ensam bärare av detta besvärliga våld. Att bära tillsammans är en viktig strategi visar beskrivningarna i intervjuerna. Vikten av utbildning och kompetent handledning går inte att betona starkt nog och gemenskapen med kollegor blir central för att man ska orka, men också för möjligheten att utveckla en reell specialistkompetens.

Implikationer för praktik, politik och forskning

Avhandlingens resultat och den diskussion som förs i avhandlingen har betydelse för såväl det praktiska sociala arbetet som för politiska beslut om stödets form och innehåll i stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer.

Det finns några områden jag vill lyfta fram särskilt och där jag menar att en fördjupad diskussion behöver föras för att socialtjänstens arbete ska kunna utvecklas till att på bästa sätt kunna möta behoven hos våldsutsatta kvinnor. Det första handlar om vilka verktyg – i form av utbildning, handledning och tillgängliga insatser – socialarbetare bör ha för att kunna utföra ett tillräckligt gott socialt arbete inom fältet stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Ett annat viktigt område är hur mycket olikhet som kan accepteras för att samtidigt garantera ett likvärdigt – och bra – stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Ett tredje område handlar om hur samhället bäst kan ge stöd till kvinnor som av olika anledningar inte vänder sig till socialtjänsten.

Med tanke på hur pass lite forskning om socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer det finns, är behovet av framtida studier stort. Några av de aspekter som berörs i avhandlingen, men som behöver studeras vidare, handlar om vad myndighetsutövningen och formaliseringen av utredningar och beslut innebär för våldsutsatta kvinnor. Kunskapen behöver utvecklas om hur socialarbetare avgör om våldsutsatta kvinnor ska beviljas plats på skyddat boende och på vilka skyddade boenden kvinnorna placeras. I avhandlingen framkommer att bostadsproblematiken är ett stort dilemma, enligt flera av de intervjuade socialarbetarna. Hur våldsutsatta kvinnors bostadssituation ser ut efter en separation behöver studeras vidare för att ge underlag för politiska reformer i detta avseende.

Slutord som bidrag till en fortsatt diskussion

En viktig del i den teoretiska referensram som formulerats i denna avhandling utgår från såväl Åströms (1988) som Frasers (1989) resonemang om hur problem övergår till att ses som sociala problem som samhället behöver hantera, och hur problemen eller de utsatta gruppernas behov sedan erkänns och omförhandlas för att kunna hanteras inom ramen för välfärdssamhället. Den process som började i att mäns våld mot kvinnor successivt har formulerats som ett socialt problem som välfärdsstaten behöver hantera, har inneburit att våldsutsatta kvinnor också har fått gehör för sina krav på adekvat stöd. Hanteringen har inneburit lösningar i form av förstärkt lagstiftning, policyformulering och projektmedel. Genomförandesystemet har kommit att bli den kommunala socialtjänsten i första hand, även om staten beviljar ekonomiskt stöd till exempelvis brottsofferjourer och kvinnojourer. Kvinnojourerna har dessutom en konkret roll i och med att de, liksom en del privata aktörer, säljer platser på skyddade boenden. Det är dock socialtjänsten som enligt lagstiftningen har det yttersta ansvaret.

Slutsatsen efter arbetet med avhandlingen är att förhandlingen om vad stödet de facto ska bestå av inte är avslutad. Det märks på de stora skillnaderna

mellan socialarbetare och de kommuner som ingår i den här avhandlingen. Bristen på likriktning är ett tydligt tecken på att förhandlingarna fortfarande pågår. Innehållsmässigt är det framför allt två områden som är inte lösta än: våldsutsatta kvinnors bostadssituation och insatser av behandlingskaraktär. Utifrån Frasers (1989) vokabulär handlar det om fördjupningen i tolkningen av våldsatta kvinnors behov, så kallade täta behovstolkningar, där oenighet också uppstår. Eftersom detta område inte är ett sådant där kvinnor i någon större utsträckning ansöker om vissa typer av insatser, får avslag och sedan överklagar så att principiella frågor avgörs rättsligt, är diskussionen om insatsernas innehåll och kvalitet viktig. Förhoppningsvis kan den här avhandlingen bidra till den diskussionen.

English Summary

This thesis builds on Fraser's (1989) discussion of recognition of the needs of vulnerable groups and the negotiation of the form and content of the support that begins when a group's needs has been recognized as a social problem. The aim of the thesis is to analyse how abused women's needs are interpreted, renegotiated and adapted for handling within the social services. This aim is concretized by three overarching research questions: What kinds of support do the social services offer abused women and how can this support be understood in relation to the needs the women describe? How does the social services organization itself impact on the support offered to these women? What is the significance for the support offered of social workers' own discretion?

The investigation is based on qualitative analyses of government bills, interviews with social workers and interviews with women who have been victims of domestic violence. The theoretical framework builds primarily on Fraser's (1989) perspective on needs interpretations, new institutionalism (DiMaggio & Powell, 1991; Grape, 2006) and the theory of street level bureaucracy (Evans & Harris, 2004, Lipsky, 2010; Brodtkin, 2006, 2011; Evans, 2011).

One of the results presented concerns the lack of specification and regulations about both needs and concrete measures. Social workers interpretations are therefore central for understanding how abused women's needs and their right to support are treated (cf. Fraser, 1989). The analysis also shows that abused women's needs are often complex, with large variations among the women. The needs and support can be summarized in the following categories: housing (for protection, support and/or long term living); financial/practical support and psychosocial support. Previous studies have described support for abused women as troublesome and difficult (Mattsson, 2013; Holmberg & Bender, 2003). This description also appears in several of the social worker interviews. The social workers express that in some cases they have difficulty in providing adequate support to meet the needs they identify. Housing is a central issue for many abused women, but it is generally very difficult to find an affordable apartment, due to the restrained Swedish housing market, so the social workers lack the tools to efficiently help these women. Shortage of vacancies in women's shelters is also a problem that is raised. Some social workers say that they are unable to provide psychosocial support, and practical support is hard to manage because of lack of time. The abused women emphasize the need for support during legal proceedings, but this is not highlighted as a prominent area of concern in the interviews with the social workers.

The social services organisation itself also determines the kind of support they will offer, since the organisation affects matters concerning supervision and the fragmentation of responsibility for the various forms of support that the abused women need. Support for abused women seems difficult to incorporate organisationally. Should assistance be subsumed within an existing organisation where clients in most cases are divided into separate units for financial assistance, child protection and adult issues, or should all-round support be organised in special units? Should investigations be separated from support/treatment? A complicating factor is that, especially in smaller municipalities, there are too few cases of reported domestic violence to occupy a special unit or even a designated social worker. Specialisation itself does not necessarily mean that social workers are or may become specialists. The conclusion is that social workers can be either generalists or specialists, also within the framework of the specialised social services.

An important result in this thesis is that support for abused women varies a great deal, partly because social workers have different requirements or set up different boundaries for receiving support. Some provide support to all women, while others only provide support to women who have left or decided to leave the abusive man. The thesis provides no answers in quantitative terms as to how this diversity is distributed, but it does provide examples of how the inequality manifests itself.

The conclusion of this thesis is that negotiation about what support for abused women in fact should entail is far from complete. In terms of content, there are primarily two areas still left unsolved: abused women's housing and access to qualified psychosocial support/treatment. Where disagreement arises is when it comes to so-called thick need interpretation, to use Fraser's (1989) own term, that is, depth in the interpretation of abused women's needs. This is not an area where women apply for certain types of support, get a negative response to any great extent then file an appeal so that a court may determine fundamental issues. Therefore, public discussion of both the content and the quality of support is essential. With this thesis, I hope to contribute to that discussion.

Keywords: social work, social services, domestic violence, need interpretations, street level bureaucracy.

Referenser

- Agevall, C. (2012). *Väldet och kärleken. Väldsutsatta kvinnors begripliggörande av sina erfarenheter*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Agevall Gross, C., Denvall, V., Kjellgren, C. & Skillmark, M. (2015). Brottsoffer i indikatorland – Öppna jämförelser inom socialtjänstens brottsofferstödjande arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3-4, 341-358.
- Alakoski, S. (2012). *Oktober i Fattigsverige*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Alvesson, M. & Deetz, S. (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, U. (2004). *Hans (ord) eller hennes? En könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp*. Diss. Lund: Bokbox Publishing.
- Anthias, F. & Yuval-Davis, N. (1983). Contextualizing feminism: gender, ethnic and class divisions. *Feminist review*, 15, 62-75.
- Anttila, S., Ericsson, C., Glad, J., Fredriksson, M., Olofsson, H., Smedslund, G., Klingspor, K. & Hydén, M. (2006). *Utfall och effekter av sociala metoder för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. En kunskapsöversikt*. Stockholm: I MS, Socialstyrelsen.
- Arts, W. & Gelissen, J. (2002). Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report. *Journal of European Social Policy*, 12(2), 137-158.
- Bacchi, C. & Eveline, J. (2010). Approaches to gender mainstreaming: What's the problem represented to be? I C. Bacchi & J. Eveline (Red.), *Mainstreaming politics: gendering practices and feminist theory*. Adelaide: University of Adelaide press.
- Bangura Arvidsson, M. & Mattsson, T. (2008). *Att mötas och bemötas – En utvärdering av Kriscentrum för kvinnor i Lund*. Lund: Lunds kommun.
- Barret, B. J. & St. Pierre, M. (2011). Variations in Women's Help Seeking in Response to Intimate Partner Violence: Findings From a Canadian Population Based Study. *Violence Against Women*, 17, 47-70.

- Bennett Cattaneo, L., Goodman, L. A., Kaltman, S. & Dutton, M. A. (2007). Longitunal Helpseeking Patterns Among Victims of Intimate Partner Violence: The Relationship Between Legal and Extralegal Services. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77,(3), 467-477.
- Bergman, B. (1987). *Battered wives: why are they beaten and why do they stay?* Diss. Stockholm: Karolinska Institutet.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2005). En sak i taget? Om specialisering inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2-3, 125-148.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2007). Unitarian ideals and professional diversity in social work practice – the case of Sweden. *European Journal of Social Work*, 10, 55-72.
- Björktomt, S. (2012). *Om patriarkat, motstånd och uppbrott: tjejjers rörelser i sociala rum*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Blom, B. (2006). Marknadsorientering av socialtjänsten – orsaker, motiv och effekter. I O. Grape, B. Blom & R. Johansson (Red.), *Organisation och omvärld: nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Broadhurst, K., Hall, C., Wastell, D., White, S. and Pithouse, A. (2010). Risk, Instrumentalism and the Humane Project in Social Work: Identifying the Informal Logics of Risk Management in Children's Statutory Services. *British Journal of Social Work*, 40, 1046-1064.
- Brodkin, E. (2006). Bureau Redux: Management Reformism and the Welfare State. *Journal of Public Administration and Theory*, 17, 1-17.
- Brodkin, E. (2011). Policy Work: Street-Level Organizations Under New Managerialism. *Journal of Public Administration and Theory*, 21, 253-277.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2008). *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer*. Rapport 2008:25. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*. Rapport 2009:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2010). *Brottsoffers kontakter med rättsväsendet*. Rapport 2010:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2013). *Utvärdering av koncept Karin. En samverkansmodell i Malmö för personer som utsatts för våld i nära relationer*. Rapport 2013:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2014). *Brott i nära relationer*. Rapport 2014:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Bruno, L. (2016). *Ofridstid – Fäderns våld, staten och den separerade familjen*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

- Burman, M. (2007). *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor: om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*. Diss. Uppsala: Iustus.
- Börjeson, B., Börjeson, M. & Svedberg, L. (2006). Att utveckla kunskapen i socialt arbete genom att återigen sätta praktiken i centrum. I A. Meeuwisse & H. Swärd (Red.), *Socialt arbete: en grundbok*. Stockholm: Natur & kultur.
- Börjeson, M. & Härnbro, S. (2015). Vad betyder servicetjänster för brukarna och för det sociala arbetet? Om en pågående utvärdering av Linköpings kommuns arbete med servicetjänster inom socialtjänsten. I STQM, *Socialtjänst utan biståndsbedömning*. Stockholm: STQM.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. (2008). *Strultjejer, arbetsökande och samarbetsvilliga. Kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Clough, A., Draughon, J. E., Njie-Carr, V., Rollins, C. and Glass, N. (2014). Having housing made everything else possible: Affordable, safe and stable housing for women survivors of violence. *Qualitative Social Work*, 13, 671-688.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, 89, 139-167.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins. Intersectionality, Identity Politics and Violence Against Women of Color. *Stanford law review*, 43(6), 1241-1299.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry & research design*. Thousand Oaks: Sage.
- DiMaggio, P. J. & Powell, W. W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48, 147-160.
- DiMaggio, P. J. & Powell, W. W. (1991). Introduction. I W.W. Powell & P. J. DiMaggio (Red.), *The New Institutionalism in Organizational Analysis*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Ds S 1983:2 *Kvinnomisshandel. Kartläggning och överväganden*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Ekbrand, H. (2006). *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Ekström, V. (2008). *Kvinnofrid – Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor och deras barn*. FoU-rapport 2008:1. Stockholm stad: Fou-enheten.
- Ekström, V. (2010). *Utvärdering av Relationsvåldscentrum – tredje verksamhetsåret*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Ekström, V. (2011). *Stöd till våldsutsatta kvinnor under rättsprocessen – en undersökning av Relationsvåldscentrums betydelse för de samverkande myndigheterna*. Ersta Sköndal högskolas arbetsrapportserie nr 73. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Ekström, V. (2012). Inte bara kvinna – Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck. *Retfærd*, 3, 51-68.

- Ekström, V. (2015). Violence Against Women – Social Services Support during Legal Proceedings. *European Journal of Social Work*, 18(5), 661-674.
- Ekström, V. (2016). Negotiating and Justifying Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence. *Nordic Social Work Research*. Publicerad online före tryck.
- Ekström, V. (kommande a). Carriers of the Troublesome Violence – The Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence. *European Journal of Social Work*. Accepterad för publicering.
- Ekström, V. (kommande b). Want, Dare and be Able to – Abused Women's Experiences of Support during the Preliminary Investigation and Criminal Trial Procedure. I M. Husso, T. Virkki, M. Notko, H. Hirvonen & J. Eilola (Red.), *Interpersonal Violence: Differences and Connections*. London: Routledge.
- Ekström, V. & Berg, L. (2008). *Utvärdering av Relationsvåldscentrum – första verksamhetsåret*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Ekström, V. & Berg, L. (2009). *Utvärdering av Relationsvåldscentrum – andra verksamhetsåret*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Ekström, V. & Lindström, P. (2016). In the Service of Justice – Will Social Support to Victims of Domestic Violence Increase Prosecution? *International Review of Victimology*, 22(3), 257-267.
- Eliasson, M. (1997). *Mäns våld mot kvinnor: en kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm: Natur & kultur.
- Enander, V. (2008). *Women leaving violent men: crossroads of emotion, cognition and action*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Enander, V., Holmberg, C. & Lindgren, A. (2013). *Att följa med samtiden: kvinnojour-rörelse i förändring*. Stockholm: Atlas.
- Eriksson, M. (2003). *I skuggan av Pappa: familjerätten och hanteringen av faders våld*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.
- Erlandsson, S., Storm, P., Stranz, A., Szebehely, M. & Trydegård, G-B. (2013). Marketising trends in Swedish eldercare: competition, choice and calls for stricter regulation. I G. Meagher & M. Szebehely (Red.), *Marketisation in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Evans, T. (2011). Professionals, Managers and Discretion: Critiquing Street-Level Bureaucracy. *British Journal of Social Work*, 41, 368-386.
- Evans, T. & Harris, J. (2004). Street-Level Bureaucracy, Social Work and the (Exaggerated) Death of Discretion. *British Journal of Social Work*, 34, 871-895.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Fraser, N. (1989). *Unruly Practices: Power, Discourse and Gender in Contemporary Social Theory*. Cambridge: Polity Press.

- Gillis, J. R., Diamond, S. L., Jebely, P., Orekhovsky, V., Ostovich, E. M., MacIsaac, K., Segrati, S. & Mandell, D. (2006). System Obstacles to Battered Women's Participation in the Judicial System: When Will Status Quo Change? *Violence Against Women*, 12, (12), 1150-1168.
- Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education today*, 24, 105-112.
- Grape, O. (2006). Domänkonsensus eller domänkonflikt? – integrerad samverkan mellan myndigheter. I O. Grape, B. Blom & R. Johansson (Red.), *Organisation och omvärld: nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Haeseler, L. A. (2013a). Improving Service Practices: Collaborative Care for Women of Abuse. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 10, 10-18.
- Haeseler, L. A. (2013b). Themes of Coping in the Spectrum of Domestic Violence Abuse: A Review of the Literature. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 10, 25-32.
- Haggerty, L. & Goodman, L. A. (2003). Using stage based interventions for victims of intimate partner violence in medical settings. *Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing*, 32(1), 55-61.
- Hahn, S. A. & Postmus, J. L. (2014). Economic empowerment of impoverished IPV survivors: a review of best practice literature and implications for policy. *Trauma, Violence & Abuse*, 15(2), 79-93.
- Hammerin, A. (2010). *Anställda reflekterar över individ- och familjeomsorgens organisering av stöd till kvinnor utsatta för våld – Gotlands kommun*. Rapport 2010:5. Kalmar: Fokus Kalmar län.
- Hearn, J. (2013). The sociological significance of domestic violence: Tensions, paradoxes and implications. *Current Sociology*, 61(2), 152-170.
- Helmersson, S. (kommande). *Mellan systerskap och familjebehandling. (Om)förhandlingar inom ett förändrat stödfält*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Helmersson, S. & Jönson, H. (2015). The use of "empowerment" among organisations supporting victims of domestic violence in Sweden. *European Journal of Social Work*, 18(1), 51-64.
- Hemerijck, A. (2013). *Changing welfare states*. Oxford: Oxford University Press.
- Herz, M. (2012a). *Från ideal till ideologi. Konstruktioner av kön och etnicitet inom socialtjänsten*. Diss. Örebro: Örebro universitet.
- Herz, M. (2012b). Inledning. I M. Herz (Red.), *Kritiskt socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Herz, M. & Johansson, T. (2012). Det professionella mötet. I M. Herz (Red.), *Kritiskt socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Holmberg, C. & Bender, C. (2003). *"Det är någonting speciellt med den här frågan"*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.

- Holmberg, C. & Enander, V. (2004). *Varför går hon?: om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa böcker.
- Hood, C. (1995). The "New Public Management" in the 1980s: variations on a theme. *Accounting, Organizations and Society*, 20(2-3), 93-109.
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S.E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15, 1277-1288.
- Hydén, M. (1992). *Woman battering as marital act. The construction of a violent marriage*. Diss. Stockholm Studies in Social Work 7. Stockholm: Stockholms universitet.
- Hydén, M. (1999). The World of the Fearful: Battered Women's Narratives of Leaving Abusive Husbands. *Feminism & Psychology*, 9(4), 449-469.
- Hydén, M. (2005). I Must Have Been an Idiot to Let it Go On: Agency and Positioning in Battered Women's Narratives of Leaving. *Feminism & Psychology*, 15(2), 169-188.
- Inspektionen för vård och omsorg, IVÖ. (2014). *Väldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från en nationell tillsyn 2012-2013*. Stockholm: IVÖ.
- Johansson, R. (2006). Nyinstitutionell organisationsteori – från sociologi i USA till socialt arbete i Sverige. I O. Grape, B. Blom & R. Johansson (Red.), *Organisation och omvärld: nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Jordan, C. E. (2004). Intimate Partner Violence and the Justice System: An Examination of the Interface. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(12), 1412-1434.
- Jägersvi, L. (2015). *Villiga stödjare och motvilliga offer. Självpresentation och identitetskapande hos stödjare och brottsoffer*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Kananen, J. (2014). *The Nordic welfare state in three eras: from emancipation to discipline*. Farnham Surrey: Ashgate.
- Keeling, J., & van Wormer, K. (2012). Social Worker Interventions in Situations of Domestic Violence: What We Can Learn from Survivors' Personal Narratives? *British Journal of Social Work*, 42(7), 1354-1370.
- Källström Cater, Å. (2004). *Negotiating normality and deviation: father's violence against mother from children's perspectives*. Diss. Örebro: Örebro universitet.
- Larsson, J. K. (2015). *Integration och arbetsmarknad. Hur jämställdhet, arbete och annat "svenskt" görs av arbetsförmedlare och private aktörer*. Diss. Stockholm: Atlas Akademi.
- Laruri, M. (2016). *Narratives of Governing: Rationalization, Responsibility and Resistance in Social Work*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Lewis, R. (2004). Making Justice Work. Effective Legal Interventions for Domestic Violence. *British Journal of Criminology*, 44, 204-224.
- Lewis, R., Dobash, R., Dobash Emerson, R. & Cavanagh, K. (2000). Protection, Prevention, Rehabilitation or Justice? Women's Use of the Law to Challenge

- Domestic Violence. *International review of vicimology. Domestice Viloence: Global Responses (special issue)*, 179-206.
- Liang, B., Goodman, L., Tummala-Narra, P. & Weintraub, S. (2005). A Theoretical Framework for Understanding Help-Seeking Processes Among Survivors of Intimate Partner Violence. *American Journal of Community Psychology*, 36(1-2), 71-84.
- Liljegren, A. & Parding, K. (2010). Ändrad styrning av välfärdspensioner – exemplet evidensbaserad i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3-4, 270-288.
- Lindström, P. (2004). Violence against Women in Scandinavia: a Description and Evaluation of two new Laws Aiming to Protect Women. *Journal of Scandinavian Studies In Criminology & Crime Prevention*, 5(2), 220-235.
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual In public services*. Updated edition. New York: Russel Sage foundation.
- Ljungwald, C. (2011). *The Emergence of the Crime Victim in the Swedish Social Services Act*. Diss. Stockholm: Institutionen för socialt arbete. Stockholms universitet.
- Ljungwald, C. & Svensson, K. (2007). Crime Victims and the Social Services: Social Workers' Viewpoint. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, 8(2), 138-156.
- Lundberg, M. (1998). *Kvinnomisshandel som polisärende – att definiera och utdefiniera*. Lic. Lund: Lunds universitet.
- Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kallioski, A-M. (2001). *Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige: en omfattningsundersökning*. Umeå: Brottsförmyndigheten.
- Lundgren, M., Blom, B., Morén, S. & Perlinski, M. (2009). Från integrering till specialisering – om organisering av socialtjänstens individ- och familjeomsorg 1988-2008. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 162-183.
- Lundström, T. & Svedberg, L. (2003). The Voluntary Sector in a Social Democratic Welfare State – The Case of Sweden. *Journal of Social Policy*, 32(2), 217-238.
- Lövestad, S. & Krantz, G. (2012). Men's and women's exposure and perpetration of partner violence: An epidemiological study from Sweden. *BMC Public Health*, 12(945), 1-10.
- Mattsson, T. (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete. Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups.
- Mattsson, T. (2011). *Våldets komplexitet och gamla paradigmer. Om utmaningar och svårigheter i arbetet med våld i nära relationer*. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Mattsson, T. (2012). Makt, intersektionalitet och det sociala arbetets praktik. I M. Herz (Red.), *Kritiskt socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Mattsson, T. (2013). Motstånd och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3-4, 150-167.
- Mellberg, N. (2004). *Mäns våld mot kvinnor: synliga mödrar och osynliga barn: en*

- genomgång av svenskt offentligt tryck, facklitteratur och forskning om mäns våld mot kvinnor och våld/sexuella övergrepp mot barn. Uppsala: Uppsala universitet.
- Messing, J. T. & Thaller, J. (2015). Intimate Partner Violence Risk Assessment: A Primer for Social Workers. *British Journal of Social Work*, 45(6), 1804-1820.
- Meyer, S. (2011). Seeking Help for Intimate Partner Violence: Victims' Experiences When Approaching the Criminal Justice System for IPV-Related Support and Protection in an Australian Jurisdiction. *Feminist Criminology*, 6(4), 268-290.
- Moe, A. M. (2007). Silenced Voices and Structured Survival: Battered Women's Help Seeking. *Violence Against Women*, 13(7), 676-699.
- Montin, S. & Hedlund, G. (2009). Governance som interaktiv samhällsstyrning – gammalt eller nytt i forskning och politik? I G. Hedlund & S. Montin (Red.), *Governance på svenska*. Stockholm: Santérus förlag.
- Montuschi, E. (2003). *Objects of Social Science*. London: Continuum International Publishing.
- Morén, S., Blom, B. & Perlinski, M. (2010). Specialisering eller integration? En studie av socialarbetares syn på arbetsvillkor och insatser i tre organisationsformer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 189-209.
- Münger, A-C. (2009). *Att förebygga och förhindra mäns våld i nära relationer inom Östergötlands län*. FoU-rapport 2009:56. Linköping: FoU Centrum för Vård, Omsorg och Socialt arbete.
- Münger, A-C. (2015). "Leva ett så normalt liv som möjligt. Det är där hjälpen ska sättas in". En brukarundersökning om sex stockholmskommuners arbete mot våld i nära relationer. Forskningsrapport 2015:1. Sollentuna: FoU-Nordväst.
- NCK (2014). *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Rapport 2014:1. Uppsala: NCK.
- NCK (2016). *Våld i nära relationer*. Kunskapsbanken www.nck.uu.se. Hämtad 2016-01-25.
- Nilsson, G. (2009). *Könsmakt eller häxjakt?: antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Olofsson, J. (2013). *Välfärdspolitiska vägval*. I H. Swärd, P. G. Edebalk & E. Wadensjö (Red.), *Vägar till välfärd – idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Patton, M. Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury Park: Sage Publications.
- Pease, B. (2008). Engaging men in men's violence prevention: exploring the tensions, dilemmas and possibilities. *Australian domestic & family violence clearinghouse*, August 2008(17), 1-20.
- Perlinski, M. (2010). *Skilda vägar – specialisering eller integration i socialtjänstens individ- och familjeomsorg*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Perlinski, M., Blom, B. & Morén, S. (2012). Different Worlds Within Swedish Personal

- Social Services. Social Worker's Views on Conditions for Client Work in Different Organisational Models. *Social Work and Society*, 10(2), 1-17.
- Peter, T. (2006). Domestic violence in the United States and Sweden: A welfare state typology comparison within a power resources framework. *Women's studies international forum*, 26, 96-107.
- Pettersson, U. (2014). Om socialtjänstlagen. I Pettersson, U. (Red.), *Tre decennier med socialtjänstlagen*. Malmö: Gleerups.
- Ponnert, L. & Svensson, K. (2016). Standardisation – the end of professional discretion? *European Journal of Social Work*, 19(3-4), 586-599.
- Power, M. (2010). *Organized uncertainty*. New York: Oxford University Press.
- Prop. 1990/91:113 *Om en ny jämställdhetslag, m.m.*
- Prop. 1997/98:55 *Kvinnofrid*.
- Prop. 2000/01:79 *Stöd till brottsoffer*.
- Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*
- Prop. 2002/03:70 *Ytterligare åtgärder för att åtgärda våld i nära relationer*.
- Prop. 2005/06:155 *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*.
- Prop. 2005/06:166 *Barn som bevittnat våld*.
- Prop. 2006/07:38 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*.
- Pyles, L. & Postmus, J. (2004). Addressing the problem of domestic violence: how far have we come? *Affilia: Journal of Women & Social Work*, 19(4), 376-388.
- Rejmer, A., Sonander, A. & Agevall, C. (2010). *Våldsutsatta kvinnor berättar: en utvärdering av projekt Karin*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- de los Reyes, P. & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet – kritiska reflektioner över (o) jämlikhetens landskap*. Malmö: Liber.
- Rothstein, B. (1994). *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Stockholm: SNS förlag.
- Saur, R. (2007). *Mote med familievold i sosialtjenesten*. Oslo: Høgskolan i Oslo.
- von Schantz Lundgren, I. (2011). *Det regionala Kvinnofridsprojektet i Dalarnas län. En kartläggande studie. Slutrapport. Arbetsrapport 2011:9*. Falun: Högskolan Dalarna.
- Scheffer Lindgren, M. (2009). "Från himlen rakt ner i helvetet". *Från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Diss. Karlstad: Karlstads universitet.
- Seith, C. (2001). Security Matters: Domestic Violence and Public Social Services. *Violence Against Women*, 7(7), 799-820.
- Skr. 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*.
- Smith, C. & White, S. (1997). Parton, Howe and Postmodernity: A Critical Comment on Mistaken Identity. *British Journal of Social Work*, 27, 275-295.

- Smith, D. (1987). The standpoint of women in the everyday world. I G. Delantey & P. Strydom (Red), *Philosophies of Social Sciences*. Berkshire: Open University Press.
- Sokoloff, N. & Dupont, I. (2005). Domestic violence at the intersections of race, class, and gender: Challenges and contributions to understanding violence against marginalized women in diverse communities. *Violence Against Women*, 11(1), 38-64.
- Socialstyrelsen (2016). *Öppna jämförelser 2016. Våld i nära relationer. Resultat (kommuner, län och riket)*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOSFS 2013:1 *Ekonomiskt bistånd*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOSFS 2014:4 *Våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 1995:60 *Kvinnofrid*.
- SOU 1998:40 *Brottsoffer. Vad har gjorts? Vad bör göras?*
- SOU 2014:3 *Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga*.
- SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*.
- SOU 2015:55 *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*.
- SOU 2016:19 *Barnkonventionen blir svensk lag*.
- Steen, A. (2003). *Mäns våld mot kvinnor – ett diskursivt slagfält: reflektioner kring kunskapsläget*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Strand Hutchinson, G. & Weeks, W. (2004). Living conditions of women who experience violence from their partners: Norway and Australia comparisons. *Australian Journal of Social Issues*, 39(4), 393-407.
- Stranz, H., Vogel, M. A., & Wiklund, S. (2015). *Utvärdering av FREDA-bedömningsmetoder i arbetet med våldsutsatta*. Rapport nr 147. Stockholm: Stockholms universitet.
- Sundh, K. (1999). *Socialtjänstens strukturinriktade arbete – utveckling, möjligheter och hinder*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Swärd, H. (2013). *Tvånget och välfärden*. I H. Swärd, P. G. Edebalk & E. Wadensjö (Red.), *Vägar till välfärd – idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Tengström, A. (2011). *Utvärdering av Socialtjänstens och Ideella kvinnojourers Insatser för Våldsutsatta kvinnor*. Stockholm: Karolinska Institutet och FORUM, Forskningscentrum för Psykosocial hälsa.
- Tham, P. (2014). *Socialekreterares villkor har försämrats allvarligt*. *DN Debatt*. <http://www.dn.se/debatt/socialekreterares-villkor-har-forsamrats-allvarligt/> Hämtad 2016-02-03.
- Thiara, R.K. & Gill, A.K. (Red.) (2010) *Violence against Women in South Asian Communities: Issues for Policy and Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Thomsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Thorén, K. (2005). *Municipal Activation Policy: A case study of the practical work with*

- unemployed social assistance recipients*. Working Paper 2005:20, IFAU: Uppsala.
- Trotter, J. L. & Allen, N. E. (2009). The Good, The Bad, and The Ugly: Domestic Violence Survivors' Experiences with Their Informal Social Networks. *American Journal of Community Psychology*, 43, 221-132.
- Trägårdh, L. (2013). Det civila samhällets välfärdstjänster – Sverige i ett jämförande perspektiv. I H. Swärd, P. G. Edebalk & E. Wadensjö (Red.), *Vägar till välfärd – idéer, inspiratörer, kontroverser, perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Ulmestig, R. & Panican, A. (2015). Socialt medborgarskap och möjligheten till ett självständigt liv – ekonomiskt bistånd för kvinnor som har lämnat en våldsam partner. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3-4, 323-339.
- Webb, S.A. (2006). *Social work in a risk society: social and cultural perspective*: York: Palgrave Macmillan.
- Weisz, A. N. (2005). Reaching African American Battered Women: Increasing the Effectiveness of Advocacy. *Journal of Family Violence*, 20(2), 91-99.
- Wiklund, S. & Sallnäs, M. (2011). Privata utförare av välfärdstjänster – om marknad och konkurrensutsättning inom individ och familjeomsorgen. *Socionomens forskningssupplement*, 8, 23-27.
- Wendt Höjer, M. (2002). *Rädslans politik: våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Diss. Malmö: Liber.
- Yoshioka, M. R., Gilbert, L., El-Bassel, N. & Baig-Amin, M. (2003). Social Support and Disclosure of Abuse: Comparing South Asian, African American, and Hispanic Battered Women. *Journal of Family violence*, 18(3), 171-180.
- Young, I. M. (2000). Genus som serialitet. Tankar om kvinnor som socialt kollektiv. *Att kasta tjejkast*. Stockholm: Atlas.
- Åström, K. (1988). *Socialtjänstlagstiftningen i politik och förvaltning. En studie av parallella normbildningsprocesser*. Diss. Lund: Lund University Press.
- Östberg, F. (2010). *Bedömningar och beslut: Från anmälan till insats i den sociala barnvården*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Appendix

Teman för intervjuer med socialarbetare (artikel II och III)

1. Hur ser du på mäns våld mot kvinnor? Vad är det för problem och vad behöver kvinnorna för stöd och hjälp?
2. Vilket är socialtjänstens uppdrag och mål?
Finns det saker ni inte kan eller ska hjälpa till med?
Vilket ansvar har andra – Polisen? Kvinnojourer? Brottsofferjourer?
I relation till rättsprocessen (följa med på rättegångar, information om rättsprocessen)
3. Hur är arbetet organiserat i just din kommun/stadsdel?
Missbruk, barn, ekonomiskt bistånd?
Råd/behandling utan biståndsbedömning?
Samarbete med andra organisationer eller myndigheter?
Finns det några informella eller formella krav/hinder för att få ert stöd? Till exempel polisanmälan, lämna mannen. Hur tänker du kring det?
4. Finns det svårigheter att nå alla typer av kvinnor?
5. Hur kommer det sig att du arbetar med mäns våld mot kvinnor?
Utbildning, handledning?
6. Vad är svårt eller utmanande i ditt arbete?
7. Vad behöver förändras för att stödet till kvinnor ska bli bättre?

Intervjuguide våldsutsatta kvinnor (artikel IV)

1. Kan du börja från början, när du fick kontakt med RVC första gången.
När var det och hur gick det till?
Hur upplevde du mötet med RVC?

2. Hur upplevde du själva förhören med polisen?
Hade RVC förberett dig innan?
Var RVC med på förhöret?
Fick du stöd efter förhöret?

3. Hur såg kontakten med RVC ut under perioden fram till RVC?
Upplevde du att själva rättsprocessen var svår att förstå?
Har RVC hjälpt dig med några kontakter utanför polisen, till exempel socialtjänsten, sjukvård?
Eventuellt följdfråga om hur kontakten på socialtjänsten sett ut.
Finns det andra personer, myndighetspersoner, släktingar eller vänner du har
Haft stöd av under den här tiden?

4. Kan du beskriva själva rättegången – hur du upplevde den?
Var RVC med?
Hur uppfattade du ditt målsägandebiträde?

5. Hur ser din situation ut nu?
Har du fortsatt stöd/kontakt från RVC?
Stöd/kontakt med andra?

Papers

The articles associated with this thesis have been removed for copyright reasons. For more details about these see:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-130941>

2

Delårsrapport nr1 för 2017 (SN 2016:1)

Beslut

Socialnämnden godkänner delårsrapport 1 2017 och överlämnar ärendet till kommunstyrelsen för vidare beredning.

Socialnämnden beslutar att godkänna förvaltningens återrapportering av effektiviseringsuppdraget från kommunfullmäktiges budget 2017 och överlämnar rapporten till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Nämnden har gjort en prognos för det ekonomiska utfallet 2017 baserad på utfallet t.o.m april. Den pekar på ett underskott på 15,3 Mkr, vilket ändock är en förbättring med 3 Mkr jämfört med mars-prognosen. Förbättringen ligger framför allt inom försörjningsstödet.

Socialnämnden har fått i uppdrag av kommunfullmäktige att finna effektiviseringar motsvarande 2 % av nämndens ram 2018. Ärendet ska rapporteras till kommunstyrelsen i samband med delår 2. En delrapport ska lämnas i samband med delår 1. Denna rapport finns bifogad ärendet.

2017-05-09

Dnr SN/2016:1

Referens
Jonas Ransmyr

Mottagare
Socialnämnden

Delårsrapport 1 2017

Förslag till beslut

Socialnämnden godkänner delårsrapport 1 2017 och överlämnar ärendet till kommunstyrelsen för vidare beredning.

Socialnämnden beslutar att godkänna förvaltningens återrapportering av effektiviseringsuppdraget från kommunfullmäktiges budget 2017 och överlämnar rapporten till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Nämnden har gjort en prognos för det ekonomiska utfallet 2017 baserad på utfallet t.o.m april. Den pekar på ett underskott på 15,3 Mkr, vilket ändock är en förbättring med 3 Mkr jämfört med mars-prognosen. Förbättringen ligger framför allt inom försörjningsstödet.

Socialnämnden har fått i uppdrag av kommunfullmäktige att finna effektiviseringar motsvarande 2 % av nämndens ram 2018. Ärendet ska rapporteras till kommunstyrelsen i samband med delår 2. En delrapport ska lämnas i samband med delår 1. Denna rapport finns bifogad ärendet.

Ärendet

Delårsrapporten

Nämnden har gjort en prognos för det ekonomiska utfallet 2017 baserad på utfallet t.o.m april. Den pekar på ett underskott på 15,3 Mkr, vilket ändock är en förbättring med 3 Mkr jämfört med mars-prognosen. Förbättringen ligger framför allt inom försörjningsstödet.

Den bedömda resultatförsämringen är väsentlig jämfört med 2016, men uppstår till övervägande del inom områden där orsakerna till överdraget är högst förklarliga, och där budgetramen inte helt går att jämställa med förutläggningarna att bedriva verksamheten:

2017-05-09

Dnr SN/2016:1

Sektionen för nyanlända: -4,3 Mkr
Sektionen för ensamkommande: -12,5 Mkr
Ännu ej utfördelade medel för särskilda satsningar i samband med löneöver-
syn: -1,4 Mkr
Övrigt: + 2,9 Mkr
Summa: -15,3 Mkr

Sektionen för nyanlända

Ur nämndens Mål och Internbudget 2017: ”Nämnden har använt de beviljade medlen 2016 fullt ut i uppbyggnaden av sektionen, och äskade utöver det ytterligare medel inför 2017 för att täcka helårseffekt och ökande volymer. Då nämnden inte beviljades medel enligt detta äskande, och inte heller tilläggsanslaget följer med i basen för 2017, är sektionens verksamhet underbudgeterad”.

Som en följd av ovan prognosticerar sektionen ett underskott i verksamheten på 4,3 Mkr, varav ungefär hälften avser ej budgeterade medel för försörjningsstöd och hälften personal enligt befintlig organisation.

Sektionen för ensamkommande

Ur nämndens Mål och Internbudget 2017: ”Finansieringsmodellen för ensamkommande barn bygger på ett nollresultat, där nämnden får ersättning för utlagda kostnader via återsökningar från Migrationsverket. En stor del av nämndens positiva resultat för 2016 härrör från denna verksamhet, då sektionen fått ner kostnaderna för placeringar till en nivå som understiger de belopp Migrationsverket ersätter verksamheten med. Vid halvårsskiftet 2017 ändras regelverket kring återsökningarna och ersättningsnivåerna från Migrationsverket sänks kraftigt. I internbudgeten för 2017 är nettokostnaden fortsatt satt till 0 för denna verksamhet, men denna budget är behäftad med stor osäkerhet och riskerar att dras med ett betydande negativt resultat om inte placeringskostnaderna ytterligare sänks markant”

Som en följd av ovan prognosticerar sektionen ett underskott i verksamheten på 12,4 Mkr. Under de senaste månaderna har sektion gjort ett stort och betydande arbete i att förhandla om avtal med vårdgivare och att ställa om verksamheten utifrån de nya förutsättningarna. Det nu prognosticerade underskottet i verksamheten är betydande, men bedömningen är att nivån på underskottet snarast bör ses som ett mycket gott resultat utifrån de svåra förutsättningar för omställning som föreligger.

Detta till trots är april-prognosen 2,0 Mkr sämre än mars-prognosen. Försämringen består framför allt i bedömning om fler obelagda platser än vid förra prognostillfället. Osäkerheten i prognosen för sektionen för ensamkommande med anledning av de förändrade förutsättningarna vid halvårsskiftet kan inte nog understrykas.

2017-05-09

Dnr SN/2016:1

Ännu ej utfördelade medel för särskilda satsningar i samband med löneöversyn

Dessa finns med i nämndens prognosticerade utfall men ännu ej med i budget

Övrigt

Utifrån de omfördelningar inom nämndens ram som gjordes inför 2017 finns nu bättre förutsättningar att på ett relevant sätt jämföra utfallssiffror med tilldelad budget. Följande går att utläsa av april-prognosen och vidhängande analyser:

Barn och unga prognosticerar ett budgetöverdrag på 1,7 Mkr, framför allt inom Utredningsenheten. Enheten har fått ett utökat antal tjänster och stabiliserat personalsituationen. På sikt är bedömningen att det kommer att göra att enheten kommer att kunna arbeta effektivare och med bättre kvalitet i placeringarna. Enheten har ännu inte kommit till detta önskade läge, utan redovisar fortsatt höga placeringskostnader, framför allt inom verksamhet 732 (familje- och jourhem)

Förbättrat utfall inom skyddat boende (VINR). Lägre kostnader för placeringar av våldsutsatta bedöms ha skett genom att utredarna på VINR blivit fulltaliga under hösten 2016. Ett mer stringent arbete med vidarelussning till annat boende har också skett.

Placeringskostnaderna för vuxna missbrukare inom Vuxenenheten fortsätter öka och gör att denna budget överskrider budget relativt markant. En stor del av förklaringen ligger i att många LVM-placeringar gjordes i slutet av 2016, och därav belastar dessa även första halvan av 2017.

Kostnaderna för försörjningsstödet är lägre än väntat, och redovisar i april-prognosen en väsentligt lägre nivå än i mars. Periodutfallet i april är så lågt att det föranleder en väsentligt lägre helårsprognosbedömning. Under första kvartalet har mottagningen förstärkts med 2-3 konsulter. Fulltaligheten i kombination med konsulternas längre erfarenhet av försörjningsstödshandläggning har lett till en högre kvalitet i handläggningen vilket givit minskade kostnader. I nyckeltalen går också att se att antalet hushåll i behov av ekonomiskt bistånd minskar.

Kostnaderna inom Gemensam verksamhet (verks 79) bedöms understiga budget pga att förvaltningen ej kommer att använda tilldelade medel fullt ut för utvecklingsåtgärder inom organisationsutveckling och digitalisering, men ej heller den buffert att använda vid oförutsägbara kostnader i verksamheten.

2017-05-09

Dnr SN/2016:1

Effektiviseringsuppdraget

Enligt Mål och budget 2017 har Kommunfullmäktige antagit ett antal uppdrag för respektive nämnd att utföra. Ett av uppdragen är att finna effektiviseringar inom nämndens ansvarsområde på 2 % då motsvarande minskning av nämndens ram kommer att ske för år 2018. Syftet är att skapa effektivare lösningar så inte skattekronor används ineffektivt. En första statusrapport för arbetet ska ges i delår 1. Slutrapport i delår 2.

Inom Socialförvaltningen har under våren 2017 gjorts ett arbete för att identifiera tänkbara effektiviseringsåtgärder inför 2018. Arbetet har gjorts av förvaltningens ledningsgrupp med stöd av Ekonomienheten.

I nuläget har åtgärder motsvarande 9 Mkr identifierats. Beloppen kopplade till respektive åtgärd är preliminära tills en slutgiltig prioritering av åtgärder har skett.

Från nu vidtar ett arbete som dels innebär verifiering av de redan identifierade åtgärderna, men främst går ut på att identifiera ytterligare åtgärder för att nå upp till uppdraget om 2%. Detta arbete kommer bli att omfatta översyn av delar av den icke lagstyrda delen av nämndens verksamhet.

Slutrapportering till kommunstyrelsen ska se i samband med delårsrapport 2.

De så här långt identifierade åtgärderna, med vidhängande bedömningar om förutsättningar för att kunna genomföras och konsekvenser vid ett genomförande, framgår av bilagd tabell.

Marie Lundqvist
Socialchef

Jonas Ransmyr
Ekonomichef

Expedieras till

2017-05-09

Dnr SN/2016:1

Bilaga: Statusrapport Effektiviseringsuppdrag 2% - Delårsrapport 1

Enligt Mål och budget 2017 har Kommunfullmäktige antagit ett antal uppdrag för respektive nämnd att utföra. Ett av uppdragen är att finna effektiviseringar inom nämndens ansvarsområde på 2 % då motsvarande minskning av nämndens ram kommer att ske för år 2018. Syftet är att skapa effektivare lösningar så inte skattekröner används ineffektivt.

Inom Socialförvaltningen har under våren 2017 gjorts ett arbete för att identifiera tänkbara effektiviseringsåtgärder inför 2018. Arbetet har gjorts av förvaltningens ledningsgrupp med stöd av Ekonomienheten.

I nuläget har åtgärder motsvarande 9 Mkr identifierats (se tabell nedan). Beloppen kopplade till respektive åtgärd är preliminära tills en slutgiltig prioritering av åtgärder har skett.

Från nu vidtar ett arbete som dels innebär verifiering av de redan identifierade åtgärderna, men främst går ut på att identifiera ytterligare åtgärder för att nå upp till uppdraget om 2%. Detta arbete kommer bli att omfatta översyn av delar av den icke lagstyrda delen av nämndens verksamhet.

Slutrapportering till kommunstyrelsen ska se i samband med delårsrapport 2.

Effektiviseringsåtgärd	Åtgärdens innebörd	Förutsättningar	Konsekvenser	Effekt 2018
Minskade utvecklingsåtgärder	Medel har omfördelats inom nämndens ram för 2017 för att möjliggöra utvecklingsåtgärder inom framför allt digitalisering. Digitaliseringen ger möjligheter att utveckla verksamheten i takt med att tekniken utvecklas, samtidigt som den ger verktyg för att stärka medborgarnas trygghet, självständighet och egen förmåga. För nämndens del innebär de tillförda medlen möjligheter att utveckla lösningar inom framför allt olika typer av e-tjänster och säkring av digitala kommunikationsvägar. Med besparingsåtgärden dras de tillförda medlen åter bort från utvecklingsbudgeten	Inga specifika förutsättningar för att kunna genomföras	Ett av nämndens mål i Mål och budget är att erbjuda en verksamhet i framkant, som en förutsättning för att kunna utvecklas och gå i takt med en föränderlig omvärld och nya behov hos Botkyrkas medborgare. Digitaliseringen ger möjligheter att utveckla verksamheten i takt med att tekniken utvecklas, samtidigt som den ger verktyg för att stärka medborgarnas trygghet, självständighet och egen förmåga. Fortsatt satsning enligt plan på digitaliseringslösningarna beskrivna ovan är med denna besparing ej längre möjlig. Möjligheten att uppfylla nämndens mål begränsas därmed väsentligt.	0,9 Mkr
Färre externa placeringar vid genomförande av ersättningsboende för Idavall	Projektering för ersättningsboende för Idavall pågår och projektleds av Tekniska förvaltningen. Boendet är tänkt att omfatta 4 lägenheter ämnade för brukare ur målgruppen vuxna missbrukare.	Projektet har försenats vid ett antal tillfällen. Enligt nuvarande tidplan ska boendet vara färdigt för inflyttning första halvåret 2018. Besparingsåtgärden för 2018 förutsätter att nuvarande tidplan hålls och inga ytterligare	Hög risk för behov av sjukvård vid återfall, ökade kostnader för Boenheten	0,5 Mkr
Träningslägenheter i stället för HVB för målgruppen vuxna missbrukare	Förvaltningen kan ta hem personer på externa träningslägenheter om vi får tillräckligt många lägenheter genom Bobby eller köpa bostadsrätter Fler interna träningslägenheter i dag som ersätter boende på HVB-hem Dyrt att ha personer kvar på institutioner Hyra av andra privata vårdar	Att Boenheten kan få fram fler lägenheter, att Boenheten kan göra detta med befintlig personal Att förvaltningen får tillräckligt många lägenheter genom Bobby eller köpa bostadsrätter Avtal, försäkringar etc måste förvaltningen ha koll på	Minskat boendestöd kan leda till återfall, de har idag boendestöd som ingår i boendet	0,4 Mkr

2017-05-09

Dnr SN/2016:1

Effektiviseringsåtgärd	Åtgärdens innebörd	Förutsättningar	Konsekvenser	Effekt 2018
Träningslägenheter i stället för HVB för målgruppen personer med psykisk funktionsnedsättning	Förvaltningen kan ta hem personer från externt boende till träningslgh om vi får tillräckligt många lägenheter genom Bobby eller köper bostadsrätter Fler interna träningslägenheter för att kunna få personer från särskilt boende i egen regi vidare till träningslägenheter och därmed frigöra plats att ta hem personer från boendeplaceringar från annan regi. Dyr att ha personer kvar på institutioner Hyra av andra privata vårdar	Att Boenheten kan få fram fler lägenheter (minst 4) till SPEs målgrupp, och administrera dem med befintlig personal, Att SPE utökar antalet vård- och stödsamordnare med 1 tjänst Att förvaltningen får tillräckligt många lägenheter genom Bobby eller köpa bostadsrätter Avtal, försäkringar etc måste förvaltningen ha koll på	Enbart positiva effekter för de boende och verksamheten som helhet	0,5 Mkr
Minskade kostnader för placeringar inom Utredningsenheten	Utredningsenheten har redan minskat kostnaderna för hvb-vård och kan sannolikt minska lite till. I kombination med fler egna jourhem, där vi nuläget har ett kraftigt underskott på flera miljoner. Det finns emellertid ett negativt samband mellan att minska HVB-placeringar och kostnader för jourhem, i synnerhet de som vi kallar förstärkta jourhem. I klartext innebär det att i vissa fall väljer vi det senare för att undvika ett mer kostsamt HVB-alternativ, i de ärenden då det är möjligt ur behandlingssynpunkt. Men vi tror att en utbyggd verksamhet med egna jourhem, i kombination med mindre HVB-placeringar, ska ge en tydlig besparing, som successivt kommer att öka över tid, kopplat till att vi förmår rekrytera jour- och familjehem i den takt vi önskar.	En barnpsykiatri och en elvehälsa som fungerar Att inte volymerna ökar och åter upp besparingen En besparing av detta slag är intimt kopplad till vår personalsituation. En ökad omsättning av personal kommer att försvara att bibehålla den handläggarkultur som är nödvändig för att uppnå dessa mål. Och att i synnerhet socialsekreterare och gruppledare har en rimlig arbetsbelastning, för att "orka" hålla i ärenden och arbeta med dem på ett annat sätt än att externt placera.	Mindre köpt hvb-vård innebär mer öppenvård, både köpt och intern Barnen som aktualiseras har större behov. Vad innebär detta för konsekvenser om åtgärden genomförs? Ett handläggande av ärenden som i större utsträckning innebär att hitta andra lösningar än externa placeringar, ex. arbeta efter metoden Signs of safety, kommer på kort och lång sikt kräva större personalresurser. Det är mer tidskrävande att söka lösningar i ex. nätverket, än att köpa externt stöd. Det finns en risk att vi gör för lite i ärenden, varför de kommer tillbaka senare med större svårigheter, vilket leder till en dyrare socialtjänst på sikt.	3,0 Mkr
Utökad verksamhet för behandlande skola i egen regi (Trampolinen)	Öka antalet platser på Trampolinen med 2 (kräver inte fler personal). Varje hemtaget barn är en besparing på 600 000 (besparing på UE)	Kan inte utöka ytterligare i nuläget (2018) pga av storleken på lokal och personal. Förändra intaget så att alla platser blir Skola med behandling. Idag finns 3 sk resursplatser där behovet om skola med behandling inte är klarlagt.	positiva konsekvenser för barnen som får gå i skola i hemkommunen Positiva konsekvenser för barn och familj där skola och behandling är integrerat och direkt riktat till barnet och familjens förmåga att stötta barnet att fungera i skolan. Barnet kommer snabbare ut i vanlig eller annan skola än vid extern placering. Inga vinstincitament finns.	1,2 Mkr
Översyn handläggning av kontaktpersoner/kontaktfamiljer	Förvaltningen kan minska kostnaderna för kontaktpersoner och kontaktfamiljer genom att effektivisera handläggningen	Förvaltningen har redan beslutat att minska antalet beställningar av kontaktpersoner, samt även gå igenom de som är aktuella och avsluta dem som inte fungerar. Vi behöver även se över tidsrapporteringen, idag arvoderas kp genom schablon och vi har inget system som kontrollerar att arbetet är utfört. Här tror vi (är övertygade om) att det finns mycket besparing att hämta.	Inga negativa konsekvenser, snarare tvärtom, att vi blir bättre på att följa upp och matcha denna insats bättre. Få bättre kontroll över den, på det hela taget	1,0 Mkr
Ökning av avgifter inom socialpsykiatri och familjerådgivningen	Öka matavgifter inom SPE (har förankrats i inflytanderådet) Öka avgiften till Familjerådgivningen – 80 tkr och minska kostnadsramen med motsvarande	SPE – Beslut avseende matavgifterna är beslutade och förutsättningarna är klara. Fam rådg - Avgiften ökar med 100 kronor/besök. I dagsläget är det 790 besök beställda	SPE - Ökar kostnaderna för brukare och för medborgare/barnfamiljer som söker stöd när relationen krisar. Familjerådgivning är lagstyrd verksamhet. Det är tänkbart att budget kommer att överskridas för att behoven av stödet har ökat under 2016 och framför allt under första kvartalet 2017. Familjer får vänta på hjälp i en krissituation. Möjligt att de istället vänder sig till Resursenhetens Råd och Stöd eller ansöker om stöd via Utredningsenheten. Familjer som separerar mitt i konflikt vilket påverkar barnen negativt.	0,2 Mkr
Sociala beredskapsarbeten (SBA)	Minska budgeten för sociala beredskapsarbeten då arbetet med interna remitteringar inte är optimerat och målgruppen som kan komma ifråga har minskat något, samt att det är konkurens (AVUX/AF) om arbetsplatserna. Det finns även möjligheter till andra typer av anställningar t ex nystartsjobb, vilka ersätts av AF.	Åtgärds internt av enheten ekonomiskt bistånd/socialförvaltningen	Det reducerar kraftigt våra egna möjligheter att ge försörjningsstödstagare stöd genom en arbetsmarknadsinsats som leder till arbete på ordinarie arbetsmarknad. Det i sin tur gör att försörjningsstödskostnaderna bibehålls på höga nivåer.	1,3 Mkr

**DET HÄR ÄR
BOTKYRKA**

Delårsrapport 1 2017

Socialnämnden

Innehåll

Ekonomi - Sammanfattning.....	3
Mål och åtaganden 2017.....	5
Att möjliggöra Botkyrkabornas medskapande av samhället (Huvudprocess 1)	5
Mål 1 Botkyrkaborna är mer delaktiga i samhällsutvecklingen.....	5
Mål 2 Botkyrkaborna har mer jämställda och jämlika förutsättningar och möjligheter	5
Att möjliggöra Botkyrkabornas behov av livslångt lärande (Huvudprocess 2)	7
Mål 3 Botkyrka erbjuder en likvärdig och kompensatorisk skola där samtliga barn och elever ges de bästa förutsättningarna för lärande och goda kunskapsresultat	7
Att möjliggöra arbete och företagande för Botkyrkaborna (Huvudprocess 3).....	8
Mål 4 Fler Botkyrkabor kan försörja sig på eget arbete eller företagande	8
Att möta Botkyrkabornas behov av stöd för att leva ett självständigt liv (Huvudprocess 4).....	9
Att erbjuda Botkyrkaborna förutsättningar för gemenskap, rörelse och ett rikt kulturliv (Huvudprocess 5).....	11
Mål 7 Botkyrkaborna är friskare och mår bättre.....	11
Att erbjuda en god och trygg livsmiljö för Botkyrkaborna (Huvudprocess 6).....	12
Mål 11 I Botkyrka byggs fler attraktiva bostäder för ökad variation och mer levande stadsmiljöer.....	12
Kommunen som organisation	13
Mål 12 Effektiv organisation med ökad kvalitet och rätt kompetens	13
Mål 13 Klimatneutral kommunal organisation senast 2020	15
Resursfördelning	16
Driftbudget – verksamhetsnivå	16
Investeringar.....	19
Volymter och nyckeltal	20

Ekonomi - Sammanfattning

Mkr	Bokslut 2016	Utfall t.o.m. april 2017	Budget 2017	Prognos 2017	Budget- avvikelse 2017
Verksamhetens intäkter (+)	210 600	54 247	163 187	146 374	-16 813
Verksamhetens kostnader (-)	-770 500	-253 781	-756 694	-755 167	1 527
Nettokostnad (+/-)	-559 900	-199 534	-593 507	-608 793	-15 286
Nettoinvesteringar (+/-)	-2 200	-1 826	-5 500	-5 500	0

Nämnden har gjort en prognos för det ekonomiska utfallet 2017 baserad på utfallet t.o.m april. Den pekar på ett underskott på 15,3 Mkr, vilket ändock är en förbättring med 3 Mkr jämfört med mars-prognosen. Förbättringen ligger framför allt inom försörjningsstödet. Den bedömda resultatförsämringen är väsentlig jämfört med 2016, men uppstår till övervägande del inom områden där orsakerna till överdraget är högst förklarliga, och där budgettrampen inte helt går att jämföra med förutsättningarna att bedriva verksamheten:

Sektionen för nyanlända: -4,3 Mkr

Sektionen för ensamkommande: -12,5 Mkr

Ännu ej utfördelade medel för särskilda satsningar i samband med löneöversyn: -1,4 Mkr

Övrigt: + 2,9 Mkr

Summa: -15,3 Mkr

Sektionen för nyanlända

Ur nämndens Mål och Internbudget 2017: "Nämnden har använt de beviljade medlen 2016 fullt ut i uppbyggnaden av sektionen, och äskade utöver det ytterligare medel inför 2017 för att täcka helårseffekt och ökande volymer. Då nämnden inte beviljades medel enligt detta äskande, och inte heller tilläggsanslaget följer med i basen för 2017, är sektionens verksamhet underbudgeterad".

Som en följd av ovan prognosticerar sektionen ett underskott i verksamheten på 4,3 Mkr, varav ungefär hälften avser ej budgeterade medel för försörjningsstöd och hälften personal enligt befintlig organisation.

Sektionen för ensamkommande

Ur nämndens Mål och Internbudget 2017: "Finansieringsmodellen för ensamkommande barn bygger på ett nollresultat, där nämnden får ersättning för utlagda kostnader via återsökningar från Migrationsverket. En stor del av nämndens positiva resultat för 2016 härrör från denna verksamhet, då sektionen fått ner kostnaderna för placeringar till en nivå som understiger de belopp Migrationsverket ersätter verksamheten med. Vid halvårsskiftet 2017 ändras regelverket kring återsökningarna och ersättningsnivåerna från Migrationsverket sänks kraftigt. I internbudgeten för 2017 är nettokostnaden fortsatt satt till 0 för denna verksamhet, men denna budget är behäftad med stor osäkerhet och riskerar att dras med ett betydande negativt resultat om inte placeringskostnaderna ytterligare sänks markant".

Som en följd av ovan prognosticerar sektionen ett underskott i verksamheten på 12,4 Mkr. Under de senaste månaderna har sektion gjort ett stort och betydande arbete i att förhandla om avtal med vårdgivare och att ställa om verksamheten utifrån de nya förutsättningarna. Det nu prognosticerade underskottet i verksamheten är betydande, men bedömningen är att nivån på underskottet snarast bör ses som ett mycket gott resultat utifrån de svåra förutsättningar för omställning som föreligger.

Detta till trots är april-prognosen 2,0 Mkr sämre än mars-prognosen. Försämringen består framför allt i bedömning om fler oberalagda platser än vid förra prognostillfället. Osäkerheten i prognosen för sektionen för ensamkommande med anledning av de förändrade förutsättningarna vid halvårsskiftet kan inte nog understrykas.

Ännu ej utfördelade medel för särskilda satsningar i samband med löneöversyn
Dessa finns med i nämndens prognosticerade utfall men ännu ej med i budget

Övrigt

Utifrån de omfördelningar inom nämndens ram som gjordes inför 2017 finns nu bättre förutsättningar att på ett relevant sätt jämföra utfallssiffror med tilldelad budget. Följande går att utläsa av april-prognosen och vidhängande analyser:

Barn och unga prognosticerar ett budgetöverdrag på 1,7 Mkr, framför allt inom Utredningsenheten. Enheten har fått ett utökat antal tjänster och stabiliserat personalsituationen. På sikt är bedömningen att det kommer att göra att enheten kommer att kunna arbeta effektivare och med bättre kvalitet i placeringarna. Enheten har ännu inte kommit till detta önskade läge, utan redovisar fortsatt höga placeringskostnader, framför allt inom verksamhet 732 (familje- och jourhem)

Förbättrat utfall inom skyddat boende (VINR). Lägre kostnader för placeringar av våldsutsatta bedöms ha skett genom att utredarna på VINR blivit fulltaliga under hösten 2016. Ett mer stringent arbete med vidarelussning till annat boende har också skett.

Placeringskostnaderna för vuxna missbrukare inom Vuxenenheten fortsätter öka och gör att denna budget överskrider budget relativt markant. En stor del av förklaringen ligger i att många LVM-placeringar gjordes i slutet av 2016, och därav belastar dessa även första halvan av 2017.

Kostnaderna för försörjningsstödet är lägre än väntat, och redovisar i april-prognosen en väsentligt lägre nivå än i mars. Periodutfallet i april är så lågt att det föranleder en väsentligt lägre helårsprognosbedömning. Under första kvartalet har mottagningen förstärkts med 2-3 konsulter. Fulltaligheten i kombination med konsulternas längre erfarenhet av försörjningsstödshandläggning har lett till en högre kvalitet i handläggningen vilket givit minskade kostnader. I nyckeltalen går också att se att antalet hushåll i behov av ekonomiskt bistånd minskar.

Kostnaderna inom Gemensam verksamhet (verks 79) bedöms understiga budget pga att förvaltningen ej kommer att använda tilldelade medel fullt ut för utvecklingsåtgärder inom organisationsutveckling och digitalisering, men ej heller den buffert att använda vid oförutsägbara kostnader i verksamheten.

Mål och åtaganden 2017

Att möjliggöra Botkyrkabornas medskapande av samhället (Huvudprocess 1)

Mål 1 Botkyrkaborna är mer delaktiga i samhällsutvecklingen

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Andel stödpersoner inom modellen YAP som är bosatta i Botkyrka	Utfall saknas	59%	60%	54%
Andel personer med psykisk funktionsnedsättning som vid uppföljning anger 7-10 på självskattningsskala på fråga om de känner sig delaktiga i samhället	41%	33%	70%	Mätning sker i höst

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att fullt ut implementera det våldsförebyggande arbetet i ytterligare skolor utöver de tre inledande skolorna, tillsammans med utbildningsförvaltningen, kommunledningsförvaltningen, polis och räddningstjänst.

En ny rekryteringsomgång för YAP kommer att genomföras efter sommaren och då även med fokus på vuxna. Förvaltningen tror att årsmålet om andelen stödpersoner bosatta i Botkyrka kommer att nås.

Det våldsförebyggande arbetet är nu implementerat i de tre inledande skolorna. Ytterligare en skola finns med i arbetet för de äldre åren med metoden Mentors in Violence Prevention (MVP). Utöver det arbetar åtta av kommunens skolor med metoden för de yngre åren, Tåget.

Mål 2 Botkyrkaborna har mer jämställda och jämlika förutsättningar och möjligheter

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Andel brukare som uppfattar att de har blivit diskriminerade	9%	11%	0%	Mätning sker i höst
Antal flickor och pojkar som har beviljats bistånd till fritidspeng	59	84	100	24

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att, via Mottagningen för Våld i nära relation (VINR), utveckla arbetet tillsammans med övriga verksamheter för att förbättra mottagandet av/och insatser för våldsutsatta personer
- Socialnämnden åtar sig att HBTQ-certifiera ytterligare minst en sektion
- Socialnämnden åtar sig att utveckla och implementera en modell för att ge tidiga insatser till barn som varit utsatta för våld

För att nå målet att bevilja 100 barn fritidspeng under 2017, har förvaltningen satt upp flyers i den egna receptionen samt på medborgarkontoren runt om i kommunen. Vid besök lyfter socialsekreterarna upp möjligheten att ansöka om fritidspeng till de barnfamiljer som kan vara berättigade till stödet. Det har resulterat i att det under perioden januari till april 2017 har betalats ut ekonomiskt bistånd för fritidsaktivitet till 11 flickor och 13 pojkar.

Arbetet med att ge våldsutsatta förutsättningar att på ett självständigt vis skapa en trygg och normaliserad livssituation förutsätter helhetssyn från socialtjänstens sida. Nära samarbete mellan enheterna är därför lika självklart som nödvändigt. Därför träffas också representanter från enheten ekonomiskt bistånd, resursenheten och utredningsenheten regelbundet för att gemensamt ta upp aktuella frågor. Arbetet medför bl.a. förbättringar gällande hur snabbt ett barn som utsatts för våld/bevittnat våld kommer igång med enskilt samtalsstöd parallellt med att de vuxna i samma familj får stöd. Stödet möjliggör i vissa fall en flytt tillbaka till kommunen efter inledande vistelse i skyddat boende. Ytterligare förbättringar är att utredningsenhetens barnhandläggare nu har möjlighet att använda resursenhetens behandlare i ett tidigt skede av barnavårdsutredningen. Detta för att motivera våldsutövare att ta emot såväl samtalsstöd som stöd i att, i vissa fall, flytta till ett tillfälligt boende under tiden situationen klargörs. Dessa flyttar, i samarbete med enheten för ekonomiskt bistånd, gör det möjligt för den våldsutsatta och barnen att stanna kvar i sitt hem.

Arbetet fortgår för att få till stånd ett samarbete med fler enheter inom socialtjänsten för att snabbare kunna fånga upp och erbjuda stöd även till våldsutövare. Sådant stöd innebär inte endast att en svår familjesituation förbättras i ett nuläge utan utgör också ett viktigt led i att förebygga framtida våld. Ett liv fritt från våld i nära relation är en förutsättning för att Botkyrkaborna skall ha mer jämställda och jämlika förutsättningar och möjligheter.

Resursenheten har under det senaste året samarbetat med utredningsenheten i syfte att tydliggöra uppdrag och roller och hitta en smidigare arbetsform och flöde enheterna emellan och utifrån den modellen få in barn och föräldrar snabbare i insatser. Arbetet pågår med implementering och ska utvärderas i maj månad.

Boenheten åtar sig att HBTQ-certifiera enhetens båda sektioner under 2017. Utbildning och certifiering kommer att ske i RFSL:s regi. Utbildningen startar under september och avslutas i januari 2018.

Att möjliggöra Botkyrkabornas behov av livslångt lärande (Huvudprocess 2)

Mål 3 Botkyrka erbjuder en likvärdig och kompensatorisk skola där samtliga barn och elever ges de bästa förutsättningarna för lärande och goda kunskapsresultat

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Antal pojkar/män och flickor/kvinnor som fått YAP som insats	22	36	60	

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att förbättra uppföljningen av placerade barns skolresultat

Under 2017 har så här långt 13 YAP-stödpersonsinsatser inletts. Av dessa var 10 till ungdomar varav 5 flickor och 5 pojkar. Den första insatsen för YAP-stödperson till föräldrar har startat 2017 och fram till nu har totalt 3 YAP-stödpersonsinsatser till föräldrar inletts. Antalet barn i dessa familjer varierar men totalt omfattas 2 flickor och 2 pojkar av insatsen YAP till föräldrar.

Under 2017 har 5 YAP-ärenden avslutats. 3 av dessa pågick under sex månader eller längre och i samtliga av dessa ärenden har en tydlig positiv förändring skett vad gäller skolgång, föräldrarnas bemötande av dessa ungdomar samt minskat ”problembeteende” hos ungdomarna. 2 av ärendena avslutades i förtid.

Förvaltningen behöver förbättra uppföljningen av placerade barn och ungas skolsituation och vidta åtgärder om barnet/den unge riskerar att inte nå godkända resultat eller har andra problem kopplat till skolgången. En aktivitetsplan har formulerats som familjehemssektionen inom Utredningsenheten ansvarar för och som innebär att en arbetsgrupp kommer att utses för att utveckla samarbetet med utbildningsförvaltningen för barn som placeras utanför Botkyrka kommun.

Familjehemssektionen samt sektionen för ensamkommande barn har under våren tagit fram en checklista som syftar till att säkerställa att de placerade barnens skolgång följs upp vid överväganden. Uppföljning av placerade barns skolgång skall under 2017 införas som en obligatorisk del i vårdplanen vid placering i familjehem/jourhem, HVB och institutionsvård på hela utredningsenheten.

Att möjliggöra arbete och företagande för Botkyrkaborna (Huvudprocess 3)

Mål 4 Fler Botkyrkabor kan försörja sig på eget arbete eller företagande

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Andel män och kvinnor, av dem som beviljats försörjningsstöd, som efter 90 dagar med detta bistånd fått insats som kan leda till egen försörjning, helt eller delvis	Utfall saknas	Utfall saknas	30%	Utfall saknas

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att förbättra samarbetet med primärvården, Arbetsförmedling och Försäkringskassan i syfte att ge ett bättre stöd till personer som är i behov av t.ex rehabilitering för att bli arbetsföra

Utifrån aktuell statistik gör förvaltningen bedömningen att målet att minst 30 % av de avslutade ärendena avslutas med anledning av arbete eller studier kommer att uppnås under året. En försvårande omständighet vilket kan påverka möjligheterna att nå målsättningen är att Jobbcenter i dagsläget inte kan ta emot alla remitterade försörjningsstödstagare. För att nå målet behöver förvaltningen även förbättra samarbetet med Arbetsförmedlingen, ett arbete som också påbörjats. Utöver detta pågår ett arbete med att utöka och förbättra samarbetet med primärvården.

Enheten för ekonomiskt bistånd har påbörjat ett samarbete med delar av Arbetsförmedlingen. Chefsmöten med AF Etablering och AF Unga har hållits och AF har bjudits in till Informationsmöten på EEB för att föreläsa om sina insatser. Under våren genomgår AF Botkyrka Salem en omorganisation och när den är genomförd kommer EEB bredda samarbetet ytterligare.

Att möta Botkyrkabornas behov av stöd för att leva ett självständigt liv (Huvudprocess 4)

Nämndmål

Botkyrkas medborgare i behov av skydd, stöd, vård och omsorg är nöjda med den verksamhet socialnämnden bedriver

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Avslutade behandlingsinsatser internt barn och unga på resursenheten, allmän tillfredsställelse ska vara lägst 28 i genomsnitt på en skala 8-32	Ej mätt	24	29	Utfall saknas
Andel brukare som anger att deras situation har förbättrats	77%	79%	80%	Mätning sker i höst
Andel brukare som anger att socialsekreteraren har efterfrågat hans/hennes synpunkter på hur den egna situationen kan förändras	85%	88%	90%	Mätning sker i höst
Andel brukare som anger att socialsekreteraren visat förståelse för hans/hennes situation	82%	86%	90%	Mätning sker i höst
Andel brukare som anger att de kunnat påverka vilken typ av insats de får från socialtjänsten	73%	74%	80%	Mätning sker i höst
Andel brukare som uppger att det är lätt eller mycket lätt att komma i kontakt med socialtjänsten	80%	83%	90%	Mätning sker i höst
Antal vräkta hushåll (där socialtjänsten har involverats/varit involverad)	3	3	0	2
Antal hushåll med barn som blir vräkta (och där socialtjänsten har involverats/ varit involverade)	6 (mätt som antal barn)	0 (mätt som antal barn)	0	1*
Andel personer med psykiskt funktionshinder som uppfattar att stödet man får från socialförvaltningen leder till att man klarar mer i sin vardag	Utfall saknas	85%	90%	Mätning sker i höst

* Familjen flyttade innan avhysning till egen ordnad adress i annan kommun

Gällande undersökningen som mäter tillfredsställelsen avseende avslutade behandlingsinsatser på Resursenheten, är det för få som svarat för att kunna dra slutsatser från dessa svar. Det går att se att det är över 100 som börjat svara men avbrutit. Här behöver föras ett resonemang om hur det ska hanteras för att få en förändring till stånd.

Ett mer aktivt vräkningsförebyggande arbete med bl.a. ett tätare samarbete med kommunens hyresvärdar startade i början av 2017. Två avhysningar där socialtjänsten varit inblandade har under årets första månader genomförts, trots att förvaltningen hade tät kontakt med den ena.

Nämndmål

Socialnämnden bedriver en verksamhet som präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Andel pågående ärenden där det finns en aktuell genomförandeplan:				
Socialpsykiatriska enheten	Utfall saknas	87%	90%	Mätning sker senare i år
Resursenheten	Utfall saknas	71%	90%	Mätning sker senare i år
Vuxenenheten	Utfall saknas	51%	90%	Mätning sker senare i år
Andel beslutade boendeinsatser som har en genomförandeplan inom enheten för ekonomiskt bistånd	Utfall saknas	27%	90%	Utfall saknas
Andel barnutredningar där utredningstiden är högst 120 dagar	Utfall saknas	64%	80%*	65%
Andel beslutade åtgärder i lex Sarah utredningar som är genomförda inom tre månader	Utfall saknas	Utfall saknas	100%	Utfall saknas*

*Underlaget för antal genomförda utredningar är för litet för att det ska kunna redovisas ett tillförlitligt resultat efter 4 månader. Utfall redovisas i stället först vid delår 2

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att påbörja ett arbete för att göra bedömningarna av rätten till ekonomiskt bistånd mer enhetliga och rättssäkra
- Socialnämnden åtar sig att arbeta för bättre samverkansstrukturer med landstinget för att åstadkomma samordnad individuell plan (SIP) för dem som har rätt till det

65 % av barnutredningarna har avslutats inom 120 dagar under aktuell period. Jämfört med helårsresultatet 2016 är det marginellt något bättre. Utredningsenheten har på grund av personalsituationen utredningar som blir liggande, som i princip är färdiga men inte avslutade i systemet. Bedömningen är att målet på helår på 80 % ska kunna nås.

Sedan januari 2017 görs alla nybesök i mottagningen på EEB till skillnad från tidigare år. För att möta upp den ökning av antal ärenden detta innebär har bemanningen i mottagningen förstärkts med en tjänst. I tillägg till det har arbete genomförts avseende remitteringsförfarandet för att säkerställa ett effektivt flöde av ärenden som skall remitteras vidare från mottagningen till utredningsgrupperna. Dessa två åtgärder har lett till att ärendemängden för handläggarna i mottagningen är densamma som tidigare. Att alla nybesök görs i mottagningsgruppen borgar för att alla sökande får samma mottagande och utreds på ett enhetligt och rättssäkert vis.

Vuxenenheten driver arbetet för bättre samverkansstrukturer med landstinget för att åstadkomma samordnad individuell plan (SIP) för dem som har rätt till det. Vuxenenheten har varit aktiv deltagare samt haft delat projektledarskap för "Botkyrkahälsan" vilket fokuserat på samverkan och SIP.

Resursenheten har tillsammans med Utredningsenheten och Utbildningsförvaltningen initierat en dialog inom ramen för BUS-samverkan när det gäller de barn och familjer som inte får adekvat hjälp från berörda huvudmän.

Att erbjuda Botkyrkaborna förutsättningar för gemenskap, rörelse och ett rikt kulturliv (Huvudprocess 5)

Mål 7 Botkyrkaborna är friskare och mår bättre

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Antal personer som deltagit i generella föräldrastödsgrupper	143	116	180	86
Antal barn som genom s.k. BRA-samtal fått stöd som anhörig	Utfall saknas	20	30	15

Förvaltningen ligger i fas vad gäller möjligheten att uppnå målen för antal personer i föräldrastödsgrupper och antal barn som genom BRA-samtal fått stöd som anhörig.

Att erbjuda en god och trygg livsmiljö för Botkyrkaborna (Huvudprocess 6)

Mål 11 I Botkyrka byggs fler attraktiva bostäder för ökad variation och mer levande stadsmiljöer

Indikator	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Antal hemlösa och utestängda från ordinarie arbetsmarknad	559	627**	*	Mätning sker senare i år
Antal hushåll med barn som bott på hotell, härbärke eller vandrarhem	132 (mätt som antal barn)	170 (mätt som antal barn)	*	Mätning sker senare i år

*Går svårligen att målsätta, används i stället som indikator

**Ökningen beror att nyanlända som bor i en bostad ordnad av kommunen räknas som utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att utveckla trygghetsarbetet så att fler Botkyrkabor upplever att det är tryggt i deras närområde

Trygghetssamordnaren kommer att delta i organisationen SIOS arbete att stödja verksamheter som värnar demokratin mot våldsbejakande extremism. Botkyrka kommuns roll som samarbetspartner i projektet är att vara delaktiga i seminarier och arbetsmöten samt delta i den arbetsgrupp som ska bildas för att utarbeta olika åtgärder inom området. En annan viktig roll är att den kommunala förvaltningen kan bistå med sakkunskap om förhållandena i Botkyrka. Trygghetssamordnaren kommer även arbeta med framtagande av policy/ riktlinjer mot våldsbejakande extremism.

För att strukturera samverkan med civilsamhälle så kommer kommunen, tillsammans med Botkyrkabyggen, polis och räddningstjänst att ingå som pilotområden i Brås utvecklingsprojekt Effektiv Samordning för Trygghet. Det innebär att BRÅ bistår med ett specifikt implementeringsstöd och erbjuder seminarieforum med övriga sex områden som deltar. Projektet löper under 2017.

Kommunen som organisation

Mål 12 Effektiv organisation med ökad kvalitet och rätt kompetens

Nämndmål

Socialnämnden erbjuder Botkyrkas medborgare en verksamhet med hög effektivitet och budget i balans

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Driftbudget	Se separat tabell	Se separat tabell	Se separat tabell	Se separat tabell
Investeringsbudget	Se separat tabell	Se separat tabell	Se separat tabell	Se separat tabell
Effektivitetsmått och nyckeltal	Se separat tabell	Se separat tabell	Se separat tabell	Se separat tabell

Se kommentarer under rubriken för Resursfördelning.

Nämndmål

Socialnämnden har medarbetare med rätt kompetens och erfarenhet

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Hållbart medarbetarengagemang	74	79	78	Mätning sker senare i år
Medarbetare vid olika enheter inom socialförvaltningen, har ett fungerande samarbete med varandra i arbetet med brukaren	56%	52%	75%	Mätning sker senare i år
Andel handläggare BoU med socionomutbildning och minst tre års erfarenhet	Utfall saknas	35%	60%	Mätning sker senare i år
Andel handläggare EEB som arbetat mer än två år i yrket	Utfall saknas	Utfall saknas	60%	Mätning sker senare i år
Personalomsättning bland handläggare inom socialförvaltningens myndighetsutövning	Utfall saknas	36%	20%	Mätning sker senare i år

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att utbilda samtlig personal inom utredning och verkställighet inom socialpsykiatriska enheten i det systematiska arbetssättet IBIC, individens behov i centrum

Socialpsykiatriska enheten har antagit en aktivitetsplan som inbegriper utbildning i verktyget av processledare såväl som samtliga medarbetare. Den omfattar också utveckling av stöd i verksamhetssystemet för IBIC, samt framtagande av arbetsmiljöplan i dialog med medarbetarna och de fackliga ombuden. Hela aktivitetsplanen kommer att genomföras under 2017.

Nämndmål

Socialnämnden erbjuder en verksamhet i framkant, som en förutsättning för att kunna utvecklas och gå i takt med en föränderlig omvärld och nya behov hos Botkyrkas medborgare

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Andel av ansökningarna till EEB som är e-ansökningar	Ej mätt	4%	50%	4,3%

Åtagande

- Socialnämnden åtar sig att vidareutveckla och implementera e-ansökan inom Enheten för ekonomiskt bistånd
- Socialnämnden åtar sig att implementera möjligheten för de som har kontakt med EEB att följa sitt ärende
- Socialnämnden åtar sig att införa YAP som en ordinarie metod i förvaltningens arbete
- Socialnämnden åtar sig att utveckla samarbetet med polisen i arbetet med unga lagöverträdare
- Socialnämnden åtar sig att, genom beroendevården, intensifiera sina behandlingsmetoder genom att använda den interna öppenvården i kombination med stödpersoner och boende

Förvaltningen bedömer att målet på 50 % e-ansökningar inte kommer att uppnås. Programmet för e-ansökan lämnar fortfarande en hel del att önska i tekniskt hänseende. Ett antal brukare har angett det som tekniskt trögt varför de inte vill fortsätta använda e-ansökan. Några brukare har i stället angett att de vill fortsätta med pappersansökan då de är vana med detta.

Åsikter och förbättringsförslag har framförts till Sambruk vid olika tillfällen och de har bemött dessa, om än att förändring i systemet tagit tid. Fortsätter trögheten finns önskemål om att byta leverantör.

Programmet för e-ansökan kräver ett bifallsbeslut för att kunna användas första gången. Det innebär att e-ansökan inte kan göras i samband med nybesök på ett lika tydligt och pedagogiskt sätt som om en förstagångsansökan vore möjligt. Brukaren ”skolas in” i användandet av pappersansökan.

Styrgruppen för YAP beslutade att vid årsskiftet permanenta verksamheten men att projektledaren skulle vara kvar året ut för att se till att verksamheten implementeras på riktigt sätt.

Förvaltningen skulle under året bestämma var YAP ska ligga rent organisatoriskt från 2018.

Då projektledaren slutade sin tjänst i början av mars bestämdes att YAP under 2017 temporärt ska ligga under vuxnenheten tills vi utrett frågan om permanent tillhörighet.

Insatsen YAP för barn- och unga är pågående och målgruppen har också utökats till att omfatta föräldrar. Under hösten kommer även insatsen YAP för vuxna att kunna erbjudas och då i första hand för vuxnenhetens målgrupper. Under 2018 hoppas förvaltningen kunna utöka och erbjuda insatsen till andra vuxna målgrupper.

Under hösten fastställdes en organisation för samarbete mellan socialtjänst och polis. Den består av en operativ grupp, där kommunpolis, representant från båda UE:s utredningssekt-

ioner, samt områdessekreterare och behandlingspersonal från RE ingår. Denna grupp ses varannan vecka i syfte att kartlägga och identifiera unga på väg in i kriminalitet och/eller med en kriminell livsstil.

Utredningsenheten är även på god väg att arbeta fram rutiner för att få igång samverkansmodellen Sociala InsatsGrupper (SIG), som testats tidigare inom enheten, men som de senare åren inte varit aktivt. SIG är bland annat en nätverksorienterad utredningsmetod, som innebär täta nätverksmöten, som genererar handlingsplaner och där polis och skola alltid närvarar. Utredningsenheten har för avsikt att inrätta en samordningsfunktion i de båda utredningssektionerna och i mottagningssektionen, som ska ansvara för SIG och samarbetet med polis i den operativa gruppen, samt vara en nyckelfunktion i utvecklingen av enhetens arbete med unga kriminella. Det tätare samarbetet med polis kommer också att innebära att Mottagningssektionen i större utsträckning ska kunna delta vid förhör hos polisen och betydligt snabbare än tidigare komma igång med såväl utredning som insatser runt denna målgrupp.

Vuxenenheten har ett nära samarbete med landstingets lokala beroendemottagning i Botkyrka. SIP används som grund för det gemensamma arbetet. Så långt det är möjligt strävas efter hemmaplanslösningar där vuxenenhetens interna öppenvård sköter samtalsbehandlingen och landstinget den medicinska behandlingen. Då flertalet ur målgruppen saknar bostad sker placeringar på olika boenden med olika omsorgsgrad utifrån behov. Vuxenenheten är i uppstartsfas när det gäller stödpersoner. Planen är att innan årets slut ha startat upp minst fem ärenden som har en YAP stödperson.

Mål 13 Klimatneutral kommunal organisation senast 2020

Mätbart nämndmål	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017
Andel av förvaltningens bilar som är fossilbränslefria	83%	100%	100%	100%

Resursfördelning

Driftbudget – verksamhetsnivå

Verksamhet		Utfall jan- apr 2017	Budget 2017	Prognos 2017	Avv Pro- gnos- Budget 2017
01 – Dialog & Service	Intäkter	605	605	605	0
	Kostnader	-361	-1 218	-1 135	83
	Netto	244	-613	-530	83
03 – Allmän kommunadministration	Intäkter		95	95	
	Kostnader	-439	-3 087	-2 914	173
	Netto	-439	-2 992	-2 819	173
14 – Flyktingåtgärder	Intäkter	37 466	117 392	93 108	-24 284
	Kostnader	-45 172	-124 334	-119 172	5 162
	Netto	-7 706	-6 942	-26 064	-19 122
72 – Barnomsorg	Intäkter	3		3	3
	Kostnader	-2 153	-5 902	-6 003	-101
	Netto	-2 150	-5 902	-6 000	-98
73 – Barn och ungdomar	Intäkter	2 925	7 252	10 968	3 716
	Kostnader	-76 399	-221 072	-226 485	-5 413
	Netto	-73 473	-213 820	-215 517	-1 697
74 – Vuxna exkl missbrukare	Intäkter	7 208	24 414	25 943	1 529
	Kostnader	-43 002	-131 478	-134 004	-2 526
	Netto	-35 795	-107 064	-108 061	-997
75 – Vuxna missbrukare	Intäkter	711	2 584	2 449	-135
	Kostnader	-17439	-46 422	-49 710	-3 288
	Netto	-16 727	-43 838	-47 261	-3 423
76 – Försörjningsstöd	Intäkter	2 116	3 670	3 485	-185
	Kostnader	-50 719	-162 873	-156 275	6 598
	Netto	-48 604	-159 203	-152 790	6 413
79 – Gemensam verksamhet	Intäkter	3 212	7 175	9 718	2 543
	Kostnader	-18 098	-60 308	-59 469	839
	Netto	-14 886	-53 133	-49 751	3 382
Driftbudget Totalt	Intäkter	54 247	163 187	146 374	-16 813
	Kostnader	-253 781	-756 694	-755 167	1 527
	Netto	-199 534	-593 507	-608 793	-15 286

14 - Flyktningåtgärder

Prognosen för året är baserad på att fram till 1 juli så ersätts kommunen med de faktiska kostnaderna för samtliga placeringsformer förutom stödboende där endast 1000kr/dygn ersätts via Migrationsverket.

Prognosen är även beräknad utifrån att de som är asylsökande eller fått avslagsbeslut och är över 18 år kommer att avslutas fram till 1 juli, undantaget de ärenden där det tydligt framgått att vårdbehoven är av synnerlig karaktär. (Sk ”LVU liknande kriterier”). Vidare så har hänsyn tagits i beräkningarna att de asylsökande ungdomar som fyller 18 år under året och antingen är i asylprocess eller fått avslagsbeslut kommer att avslutas vid sin 18-årsdag. Beräkning av prognos har även gjorts med hänsyn till att vissa vårdkrävande ungdomar kommer att vara kvar i förvaltningens ansvar.

Från och med 1 juli ersätts placeringar av barn under 18 år med 1350/kr dygn oavsett vårdform undantaget placeringar i stödboende där förvaltningen ersätts med 1000kr/dygn och för ungdomar med PUT som är 18 år eller äldre ersätts kommunen med 750kr/dygn oavsett vårdform.

Mellan 1 januari och 1 maj har inga nya barn anvisats av Migrationsverket till Botkyrka.

April-prognosen är 2,0 Mkr sämre än mars-prognosen. Försämringen består framför allt i bedömning om fler obelagda platser än vid förra prognostillfället. Osäkerheten i prognosen för sektionen för ensamkommande med anledning av de förändrade förutsättningarna vid halvårsskiftet kan inte nog understrykas.

Sektionen för nyanlända ligger fortfarande med en för hög kostnadsnivå i förhållande till budget då nämnden inte beviljats medel för att driva verksamheten i nuvarande form. Trots detta och i förhållande till mars-prognosen redovisas en minskad prognos för ekonomiskt bistånd på grund av nya överenskommelser och samarbete med arbetsförmedlingen. Än så länge syns detta inte i utfallet då förvaltningen fortfarande har biståndshushåll som finns kvar i systemet sedan 2016.

73 – Barn och Ungdomar

Prognosen pekar på underskott på 1,7 Mkr, vilket är ett mindre underskott än i förra prognosen. Bland annat räknas med att institutionsvården kommer att kosta mindre än tidigare bedömning. Som noterats tidigare är det svårt att ha en uppfattning om LVU och vad som kan ske i ärendesynpunkt framöver, men för stunden ser det bra ut.

Dessutom prognostiseras nu ett 1,0 Mkr lägre underskott på familjehemsvården än i förra prognosen. Detta underskott är ändå fortsatt stort (7,2 Mkr). Som noterats tidigare är det ett resultat av att förvaltningen inte lyckas rekrytera egna familje- och jourhem, varför kostnaderna ökar då dessa behövs köpas externt. Utöver det ökar volymerna och behovet ökar successivt av alltifrån kortare jourplaceringar till långa uppväxtplaceringar. Förvaltningen har planering och insatser igång för att vända trenden och få ned kostnaderna på sikt.

Förvaltningen har fortfarande höga kostnader för boende för unga (737), vilket är ett resultat av att det saknas lägenheter och att unga vuxna blir kvar i köpta träningsboenden. Förvaltningen kan inte heller se någon lösning på att få ned kostnaderna under året.

74 – Vuxna exkl missbrukare

Kostnaden för vuxenplaceringar har stadigt minskat sedan senare delen av 2016. Färre och kortare skyddsplaceringar har kunnat genomföras då personalstyrkan inom Mottagningssektionen på EEB nu är intakt och ett systematiskt arbete med tätare uppföljningar görs. Även arbetet med kontaktpersoner har börjat ge effekt. Osäkerheten är dock stor då fler Botkyrka-bor, utsatta för våld i nära relation, har tagits emot och behovet ser ut att öka.

Verksamhet 747 Boende kommer enligt prognosen att överskrida sin budget med närmare 1,4 Mkr. Överskridandet beror på att förvaltningen mot slutet av förra året hade ett ökat antal ansökningar som lett till beslut om boende och trenden har fortsatt även under första månaderna 2017. Personer som placerats i slutet av året och placeras idag har komplex problematik med samsjuklighet eller multidiagnoser som behöver insatser från både socialpsykiatriska enheten och vuxnenheten och/eller även från vård- och omsorgsförvaltningen. Hälften av de placerade personerna i externt boende har ovan beskrivna behov och kostnaden delas mellan enheter och med vård- och omsorgsförvaltningen. Dessa personer är i behov av specialinsatser med personal med specialistkunskaper vilket saknas idag i kommunen.

Verksamhet 748, Boendestöd/vård – och stödsamordning, kommer enligt prognos att överskrida sin budget med 0,9 Mkr. Detta beror på överanställningar som är nödvändiga för att kunna verkställa besluten om insats inom tidsramen som anges i lagen. Antalet ärenden har ökat under de senaste åren och antalet ärenden som kräver dubbelbemanning med anledning av hot och hot om våld har också ökat.

75 – Vuxna missbrukare

Underskottet (framför allt inom verksamhet 75118) beror till stor del på att Vuxnenheten i slutet av 2016 gjorde 6 st LVM placeringar, som belastar även första halvåret 2017. Utöver det ökad kostnad jämfört med marsprognosen på grund av att en §27-placering i ”hemmet” inte gick att genomföra fullt ut som planerat. Detta på grund av att Kommunen inte kunde uppfylla de krav föreståndaren på SiS-institutionen krävde. Nuvarande prognos bygger på fyra nya placeringar samt att förvaltningen lyckas få tillstånd varaktiga §27-placeringar, utanför SiS institutionerna, vilket ger en lägre dygnskostnad i de flesta fall.

Stort underskott även på verksamhet 75759 då stor efterfrågan finns, och där förvaltningen inte har tillräckligt med interna boendelösningar för att täcka behovet.

76 - Försörjningsstöd

Nämnden gör bedömningen att verksamheten kommer att kunna bedrivas med tilldelad budget och ge ett överskott på 6,6 Mkr för 2017. Kostnaden för försörjningsstöd är dock svårprognosticerad då det är stora fluktuationer mellan månaderna. Trender som går att skönja:

- Antalet hushåll i behov av ekonomiskt bistånd minskar, men genomsnittligt försörjningsstöd per hushåll är högre än budgeterat. Detta bedöms bero på ökade kostnader för externa tillfälliga boenden.
- Kostnad för inhyrd personal (konsulter) har minskat under första tertialen, då personalrekryteringen har varit lyckosam och personalomsättningen har minskat.
- Kostnaden för Sociala beredskapsarbeten (SBA) fortsätter att sjunka.

79 – Gemensam verksamhet

Kostnaderna inom Gemensam verksamhet bedöms understiga budget pga att förvaltningen ej kommer att använda tilldelade medel fullt ut för utvecklingsåtgärder inom organisationsutveckling och digitalisering, men ej heller den buffert att använda vid oförutsägbara kostnader i verksamheten.

En annan förklaringsvariabel är lägre avgift än budgeterat för Samordningsförbundets verksamhet.

April-prognosen visar ett lägre kostnadsutfall än i mars, framför allt beroende på lägre bedömda lokalkostnader.

Investeringar

Projekt	Utfall jan-apr 2017	Budget 2017	Prognos 2017
3619 – Skalksyddsuppdatering Krögarvägen	-202		-202
3621 – DeLaval Datanätverk	-212		-212
3622 – DeLaval Inventarier	-1 413		-1 413
3696 – Boende budget		-2 500	-673
3698 - Lokaler budget		-3 000	-3 000
Summa	-1 826	-5 500	-5 000

Medel för uppförande av Ersättningsboende för Idavall har flyttats från Socialnämnden till Tekniska nämnden sedan tidigare.

I samband med delårsrapporten rekommenderar Tekniska förvaltningen att Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige besluta om utökad budget om 2,5 miljoner kronor för projektet. Detta med anledning av den nya kostnadsuppskattning Tekniska Förvaltningen låtit ta fram som indikerar på ökad totalkostnad för projektet. Kostnadsuppskattningen grundar sig på omarbetat och nytt förfrågningsunderlag för ersättningsboendet som arbetats fram under våren 2017.

Volymer och nyckeltal

Volymer	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017	Prognos 2017
Barn och unga					
Institution SoL, årsplatser exkl ensamkommande	15,9	6,1	13,0	4	7,1
Institution LVU, årsplatser exkl ensamkommande	5,8	6,2	5,6	3	5,1
Familje- och jourhem, årsplatser exkl ensamkommande	243,6	244,7	233,0		
Personer med psykisk funktionsnedsättning					
Boende i egen regi, årsboende	68	59	61	61	61
Boende i annan regi, årsboende	27*	18**	21**	23,6**	24,4**
Boendestöd, antal insatser	182	192	200	204	200
IPS, antal insatser	46	80	90	71	100
Vuxna med beroendeproblem					
Institution SoL, årsplatser	46	48	45	45,4	45,1
Institution LVM, årsplatser	2,6	3,0	3,0	9,1	6,7
Familjehem, årsplatser	5,3	3,4	4,0	2,6	2,9
Boende (utan hvb-tillstånd) årsplatser	11,9	14,9	9,0	15,4	15,2
Ekonomiskt bistånd					
Genomsnittligt antal biståndshushåll per månad	1 131	1 023	1 026	986	986
Andel hushåll som fått bistånd 10 månader och längre under de senaste 12 månaderna	35%	30%	29%	Endast årsbokslut	Endast årsbokslut
Genomsnittlig biståndstid i månader under perioden	4,7	6,5	6,3	Endast årsbokslut	Endast årsbokslut
Genomsnittligt antal biståndshushåll per månad (Nyanlända)	Utfall saknas	12,4	10,0	15	
Genomsnittlig biståndstid i månader under perioden (Nyanlända)	Utfall saknas	2,1	2,0	Endast årsbokslut	Endast årsbokslut

*Inklusive tillfälligt boende

**Exklusive tillfälligt boende

Kostnadsmått	Utfall 2015	Utfall 2016	Mål 2017	Utfall 2017	Prognos 2017
Barn och unga					
Institution SoL årskostnad exkl ensamkommande	1 090	826	846	1212	1177
Institution LVU årskostnad exkl ensamkommande	1 951	2 548	2 373	2465	1990
Familje- och jourhem, årskostnad exkl ensamkommande	193	205	190		
Personer med psykisk funktionsnedsättning					
Kostnad per årsboende i egen regi	422	509	481	482	460
Kostnad per årsboende i annan regi	439*	508**	510**	492**	491**
Vuxna med beroendeproblem					
Institution SoL, nettokostnad per årsplats	361	418	420	415,6	423,7
Institution LVM, nettokostnad per årsplats	1 057	1 109	1 204	970,7	985,2
Familjehem, nettokostnad per årsplats	519	535	547	651,4	563,4
Boende (ej HVB), nettokostnad per årsplats	215	300	310	332,9	297,1
Ekonomiskt bistånd					
Genomsnittligt bistånd per månad i kr	9 072	9 140	9 200	9 350	9 350
Genomsnittlig bistånd per månad i kr (Nyanlända)	Utfall saknas	10 635	10 000		10 000

*Inklusive tillfälligt boende

**Exklusive tillfälligt boende

2017-05-10

Dnr SN/2016:1

Ersättningsboende Idavall – Ansökan om utökad budget

Beslut

Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige besluta om utökad budget om 1,5 miljoner kronor för projekt ”Ersättningsboende Idavall” med anledning av ny kostnadsuppskattning från Tekniska förvaltningen.

Ärendet

Ersättningsboendet Idavall är beställt av Socialnämnden, Dnr SN/2004:50.

Boendet är ämnat som träningsboende för målgruppen vuxna missbrukare som är hemlösa och inte har möjlighet att komma in på den öppna bostadsmarknaden.

Tekniska Förvaltningen beställde under våren år 2017 omarbetning av förfrågningsunderlag av teknisk generalkonsult enligt nytecknat ramavtal.

Projektet har följande investeringsbeslut:

Ettårsplan 2015 (KS/2014:450), innefattande 6 miljoner kronor.

KS 2016:675, innefattande 2,5 miljoner kronor (överflyttning av medel från Socialnämnden till Tekniska nämnden)..

Tekniska Förvaltningen har låtit ta fram en ny extern kostnadsbedömning baserat på reviderat förfrågningsunderlag. Kostnadsbedömningen uppgick till tio miljoner kronor inklusive kostnad för entreprenaden och byggherrekostnader och visar på fördyringar sett ur byggnadstekniskt perspektiv och tar till viss del höjd för det gällande marknadsläget i byggbranschen där efterfrågan på byggtreprenörer och konsulter är högre än tillgången samt omprojektering. (se bilaga tjänsteskrivelse Tekniska förvaltningen). Den nya kostnadsbedömningen är baserad på en omarbetad byggnad och ger en mer rättvis kostnadsbild av projektet. Tidigare kostnadsbedömning är baserad på en annan byggnad och är även prissatt efter dåvarande marknadsläge.

Summering av projektet blir således cirka 11 miljoner kronor, varav 1 Mkr avser förgävesprojektering och ska kostnadsföras. Återstår 10 Mkr i kalkylerad bedömning av investeringsmedel. Tekniska Förvaltningen har investeringsmedel om 8,5 miljoner kronor vilket innebär ett underskott på 1,5 miljoner.

Tekniska Förvaltningens överenskommelse beträffande överlämning av ersättningsboendet Idavall under första kvartalet år 2018 till Socialnämnden kvarstår.

2017-05-10

Dnr SN/2016:1

Referens
Jonas Ransmyr

Mottagare
Socialnämnden

Ersättningsboende Idavall – Ansökan om utökad budget

Förslag till beslut

Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige besluta om utökad budget om 1,5 miljoner kronor för projekt ”Ersättningsboende Idavall” med anledning av ny kostnadsuppskattning från Tekniska förvaltningen.

Ärendet

Ersättningsboendet Idavall är beställt av Socialnämnden, Dnr SN/2004:50.

Boendet är ämnat som träningsboende för målgruppen vuxna missbrukare som är hemlösa och inte har möjlighet att komma in på den öppna bostadsmarknaden.

Tekniska Förvaltningen beställde under våren år 2017 omarbetning av förfrågningsunderlag av teknisk generalkonsult enligt nytecknat ramavtal.

Projektet har följande investeringsbeslut:

Ettårsplan 2015 (KS/2014:450), innefattande 6 miljoner kronor.

KS 2016:675, innefattande 2,5 miljoner kronor (överflyttning av medel från Socialnämnden till Tekniska nämnden)..

Tekniska Förvaltningen har låtit ta fram en ny extern kostnadsbedömning baserat på reviderat förfrågningsunderlag. Kostnadsbedömningen uppgick till tio miljoner kronor inklusive kostnad för entreprenaden och byggherrekostnader och visar på fördyringar sett ur byggnadstekniskt perspektiv och tar till viss del höjd för det gällande marknadsläget i byggbranschen där efterfrågan på byggentreprenörer och konsulter är högre än tillgången samt omprojektering. (se bilaga tjänsteskrivelse Tekniska förvaltningen). Den nya kostnadsbedömningen är baserad på en omarbetad byggnad och ger en mer rättvis kostnadsbild av projektet. Tidigare kostnadsbedömning är baserad på en annan byggnad och är även prissatt efter dåvarande marknadsläge.

Summering av projektet blir således cirka 11 miljoner kronor, varav 1 Mkr avser förgävesprojektering och ska kostnadsföras. Återstår 10 Mkr i kalky-

2017-05-09

Dnr SN/2016:1

lerad bedömning av investeringsmedel. Tekniska Förvaltningen har investeringsmedel om 8,5 miljoner kronor vilket innebär ett underskott på 1,5 miljoner.

Tekniska Förvaltningens överenskommelse beträffande överlämning av ersättningsboendet Idavall under första kvartalet år 2018 till Socialnämnden kvarstår.

Marie Lundqvist
Socialchef

Jonas Ransmyr
ekonomichef

2017-04-13

Referens
Jakob Grigoriadis

Mottagare
Socialnämnden

Ansökan om utökad budget

Projekt: Tilläggsmedel för ersättningsboende Idavall

TEKNISKA FÖRVALTNINGEN
LOKALFÖRSÖRJNING OCH FASTIGHET

Post Botkyrka kommun, 147 85 Tumba · Besök Munkhättevägen 45 · Kontaktcenter
Direkt · Sms · E-post jakob.grigoriadis@botkyrka.se
Org.nr 212000-2882 · Bankgiro 624-1061 · Fax · Webb www.botkyrka.se

2017-04-13

Förslag till beslut

Tekniska förvaltningen rekommenderar att Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige besluta om utökad budget om 1,5 miljoner kronor för projekt "Ersättningsboende Idavall". Detta med anledning av den nya kostnadsuppskattning Tekniska Förvaltningen låtit ta fram som indikerar på ökad totalkostnad för projektet. Kostnadsuppskattningen grundar sig på omarbetat och nytt förfrågningsunderlag för ersättningsboendet som arbetats fram under våren år 2017.

Bakgrund

Ersättningsboendet Idavall är beställt av Socialnämnden, Dnr SN/2004:50.

I början av år 2017 ansökte Tekniska Förvaltningen för avslutande av kontrakt med upphandlad totalentreprenör för nybyggnation av ersättningsboendet Idavall, se separat tjänsteskrivelse daterad 2017-01-11.

Sammanfattning av tjänsteskrivelse daterad 2017-01-11:

Dåvarande ramavtals konsult fick i uppdrag att ta fram handlingar baserat på verksamhetens krav och gjorde i samband med detta en tolkning av detaljplanen beträffande storlek på byggnaden samt huruvida man kunde nyttja yta för komplementbyggnad. Denna tolkning nekades av byggnadsnämnden i samband med ansökan. Nya alternativ togs därefter fram och 2016-06-07 beviljades ny bygglovshandling av Samhällsbyggnadsnämnden.

Totalentreprenör upphandlades under våren år 2016 och avtal tecknades 2016-03-21. När totalentreprenören upphandlades var det inte känt att bygglovshandlingen skulle genomgå så pass stora justeringar och det var först i juni år 2016 som det fanns ett godkänt bygglov att förhålla sig till. Under sommaren och hösten år 2016 påbörjade totalentreprenören detaljprojektering och det visade sig då att den nya utformningen med det gällande bygglovet innebar stora avvikelser jämfört med de handlingar som låg till grund för upphandlingen av totalentreprenören.

Ansökan om att bryta avtalet beviljades av Tekniska Nämnden (TEF/2016:51)

2017-04-13

Ärendet

Tekniska Förvaltningen beställde under våren år 2017 omarbetning av förfrågningsunderlag utav teknisk generalkonsult enligt nytecknat ramavtal. Generalkonsulten fick i uppdrag att se över byggnadens tekniska lösningar och anpassa dessa efter de nya förutsättningarna.

Ekonomi

Projektet har följande investeringsbeslut:

- Ettårsplan 2015 (KS/2014:450), innefattande 6 miljoner kronor.
- KS 2016:675, innefattande 2,5 miljoner kronor (överflyttning av medel från Socialnämnden till Tekniska nämnden).

Nedlagda kostnader för projektet till och med mars år 2017:

- Ursprungligt förfrågningsunderlag cirka 0,5 miljoner kronor
- Avslutande av kontrakt med dåvarande totalentreprenör cirka 0,5 miljoner kronor

Kostnad som skall utrangeras från tidigare projekt är 1,0 miljoner.

Tekniska Förvaltningen har låtit ta fram en ny extern kostnadsbedömning baserat på det reviderade förfrågningsunderlaget. Denna uppgick till tio miljoner kronor inklusive kostnad för entreprenaden och byggherrekostnader.

Denna visar på följande fördyringar sett ur byggnadstekniskt perspektiv:

- Större komplementbyggnad innehållandes tvätt, städförråd, WC för personal, bostadsförråd, undercentral för installationer
- Ökad kostnad för styr och regler (styrning av installationer i byggnaden)
- Pålning
- Ökade akustikkraV med hänsyn till verksamheten

Vidare tar kostnadsbedömningen även till viss del höjd för det gällande marknadsläget i byggbranschen där efterfrågan på byggentreprenörer och konsulter är högre än tillgången samt omprojektering.

Summering av projektet blir således cirka 11 miljoner kronor, varav 1 Mkr avser förgävesprojektering och ska kostnadsföras. Återstår 10 Mkr i kalkylerad bedömning av investeringsmedel. Tekniska Förvaltningen har investeringsmedel om 8,5 miljoner kronor vilket innebär ett underskott på 1,5 miljoner.

2017-04-13

Tekniska förvaltningens synpunkter

Den nya kostnadsbedömningen är baserad på den omarbetade byggnaden och ger en mer rättvis kostnadsbild av projekt. Tidigare kostnadsbedömning är baserad på en annan byggnad och är även prissatt efter dåvarande marknadsläge, denna ger därav felaktig kostnadsbild för Idavall.

Tekniska Förvaltningens överenskommelse beträffande överlämning av ersättningsboendet Idavall under första kvartalet år 2018 till Socialnämnden kvarstår.

Åsa Engwall
Förvaltningschef

Jakob Grigoriadis
Byggprojektledare

3

**Redovisning av verksamheten ensamkommande barn -
muntlig information**

Beslut

Socialnämnden har tagit del av informationen.

Ärendet

Verksamhetschef Göran Törnblom informerade om verksamheten ensamkommande barn.

4

**Redovisning av verksamheten ensamkommande barn -
muntlig information**

Beslut

Socialnämnden har tagit del av informationen.

Ärendet

Verksamhetschef Göran Törnblom informerade om verksamheten ensamkommande barn.

5

Remissvar - Promemoria med förslag om ändrade övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård (prop. 2016/17:106) Dnr S2017/01662/FS (SN 2017:80)

Beslut

Socialnämnden antar förslaget till svar som sitt eget och överlämnar det till socialdepartementet.

Sammanfattning

Genom översänd remiss önskar regeringen Botkyrka kommuns synpunkter på förslaget om ändrade övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård. Svaret ska vara Socialdepartementet tillhanda senast den 2 juni 2017.

Socialnämnden och vård- och omsorgsnämnden har uppdragits att svara på remissen för Botkyrka kommuns räkning. Socialförvaltningen har samrått med vård- och omsorgsförvaltningen som delar socialförvaltningens uppfattning i ärendet och överlåter till socialnämnden att svara på remissen. Socialnämnden tillstyrker förslaget om ändrade övergångsbestämmelser.

2017-04-27

Dnr SN/2017:80

Referens
Jennifer Gavin

Mottagare
Socialnämnden

Remissvar – Promemoria med förslag om ändrade övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård (prop. 2016/17:106), Dnr. S2017/01662/FS, SN dnr. 2017:80

Förslag till beslut

Socialnämnden antar förslaget till svar som sitt eget och överlämnar det till socialdepartementet.

Sammanfattning

Genom översänd remiss önskar regeringen Botkyrka kommuns synpunkter på förslaget om ändrade övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård. Svaret ska vara Socialdepartementet tillhanda senast den 2 juni 2017.

Socialnämnden och vård- och omsorgsnämnden har uppdragits att svara på remissen för Botkyrka kommuns räkning. Socialförvaltningen har samrått med vård- och omsorgsförvaltningen som delar socialförvaltningens uppfattning i ärendet och överlåter till socialnämnden att svara på remissen. Socialnämnden tillstyrker förslaget om ändrade övergångsbestämmelser.

Ärendet

Av socialdepartementets promemoria föreslås övergångsbestämmelsen i lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård för patienter som vårdas i slutna psykiatrisk vård upphävas. Kommunens betalningsansvar för patienter som vårdas i slutna psykiatrisk vård föreslås inträda 30 dagar efter det att en underrättelse om att en patient är utskrivningsklar har skickats. Ändringarna av övergångsbestämmelserna föreslås träda i kraft den 2 januari 2018.

Botkyrka kommun, genom socialnämnden, ställer sig positiv till upphävandet av övergångsbestämmelsen för den nya lagen om samverkan vid utskrivning från hälso- och sjukvård. Botkyrka kommun, genom socialnämnden

2017-04-27

Dnr SN/2016:199

den, kan inte se att förslaget skulle innebära några negativa följder och tillstyrker därmed förslaget.

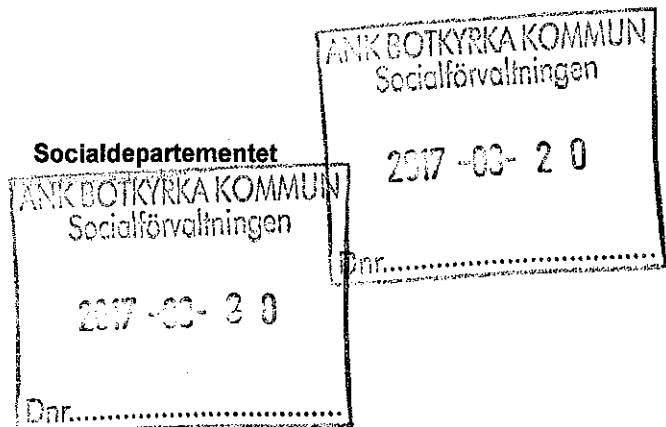
Marie Lundquist
Socialchef

Expedieras till
Socialdepartementet

2017-03-17
S2017/01662/FS

Promemoria med förslag om ändrade övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård (prop. 2016/17:106)

Remissinstanser

- 1 Socialstyrelsen
- 2 Arjeplogs kommun
- 3 Arvika kommun
- 4 Borgholms kommun
- 5 Borås kommun
- 6 Botkyrka kommun
- 7 Eskilstuna kommun
- 8 Eslövs kommun
- 9 Falköpings kommun
- 10 Gotlands kommun
- 11 Göteborgs kommun
- 12 Helsingborgs kommun
- 13 Hudiksvalls kommun
- 14 Härjedalens kommun
- 15 Jönköpings kommun
- 16 Kalmar kommun
- 17 Kiruna kommun
- 18 Kristianstads kommun

- 19 Kungälv kommun
- 20 Leksands kommun
- 21 Lindesbergs kommun
- 22 Linköpings kommun
- 23 Ljungby kommun
- 24 Ljusdals kommun
- 25 Ludvika kommun
- 26 Malmö kommun
- 27 Markaryds kommun
- 28 Munkedals kommun
- 29 Nora kommun
- 30 Norrtälje kommun
- 31 Nyköpings kommun
- 32 Nässjö kommun
- 33 Ovanåkers kommun
- 34 Piteå kommun
- 35 Sigtuna kommun
- 36 Simrishamns kommun
- 37 Skövde kommun
- 38 Sollefteå kommun
- 39 Stockholms kommun
- 40 Strömsunds kommun
- 41 Sundsvalls kommun
- 42 Torsby kommun
- 43 Umeå kommun
- 44 Uppsala kommun
- 45 Vilhelmina kommun
- 46 Västerviks kommun
- 47 Västerås kommun
- 48 Åre kommun

- 49 Åtvidabergs kommun
- 50 Älvdalens kommun
- 51 Örebro kommun
- 52 Övertorneå kommun
- 53 Stockholms läns landsting
- 54 Uppsala läns landsting
- 55 Södermanlands läns landsting
- 56 Östergötlands läns landsting
- 57 Jönköpings läns landsting
- 58 Kronobergs läns landsting
- 59 Kalmar läns landsting
- 60 Blekinge läns landsting
- 61 Skåne läns landsting
- 62 Hallands läns landsting
- 63 Västra Götalands läns landsting
- 64 Värmlands läns landsting
- 65 Örebro läns landsting
- 66 Västmanlands läns landsting
- 67 Dalarnas läns landsting
- 68 Gävleborgs läns landsting
- 69 Västernorrlands läns landsting
- 70 Jämtlands läns landsting
- 71 Västerbottens läns landsting
- 72 Norrbottens läns landsting
- 73 Sveriges Kommuner och Landsting

Remissvaren ska ha inkommit till Socialdepartementet **senast fredagen den 2 juni 2017**. Vi ser helst att ni endast skickar dem i elektronisk form och då både i wordformat och pdf-format. Remissvaren ska skickas till följande e-postadresser: s.registrator@regeringskansliet.se och s.fs@regeringskansliet.se

I remissvaren ska Socialdepartementets diarienummer S2017/01662/FS åberopas.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen. Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

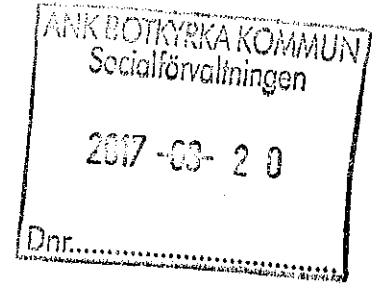
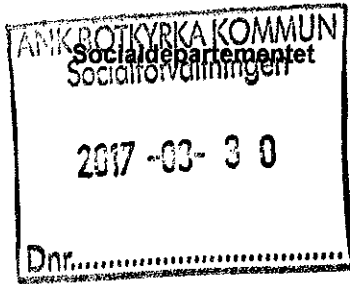
För andra remissinstanser innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Torkel Nyman

Departementsråd

Förslag om ändrade övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård (prop. 2016/17:106)

Den 16 februari 2017 beslutade regeringen proposition 2016/17:106 om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård.

I propositionen föreslås att den nya lagen om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård ska träda i kraft den 1 januari 2018 och att genom den lagen upphävs lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård.

Emellertid föreslås det i övergångsbestämmelser att lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård ska fortsätta att gälla under år 2018 för patienter som vårdas i slutet psykiatrisk vård.

I denna promemoria föreslås att nämnda övergångsbestämmelser upphävs och att kommunens betalningsansvar för patienter som vårdas i slutet psykiatrisk vård i stället ska inträda 30 dagar efter det att en underrättelse om att en patient är utskrivningsklar har skickats. Denna tidpunkt för kommunernas betalningsskyldighet ska dock gälla under förutsättning att kommun och landsting inte kommit överens om att kommunens betalningsansvar ska inträda vid en annan tidpunkt.

Förslag till lag om ändring i lag (2017:000) om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:000) om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård

dels att punkt 4 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska upphöra att gälla,

dels att punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2016/17:106

Föreslagen lydelse

2. Lagen tillämpas dock inte fram till och med den 31 december 2018 för patienter som vårdas i sluten psykiatrisk vård.

2. Fram till och med den 31 december 2018 inträder kommunens betalningsansvar i enlighet med 5 kap. 4 § och om det inte finns någon överenskommelse om att kommunens betalningsansvar ska inträda vid en annan tidpunkt i enlighet med 4 kap. 5 §, för patienter som vårdas i sluten psykiatrisk vård först 30 dagar efter det att en underrättelse enligt 3 kap. 1 § har skickats.

Denna lag träder i kraft den 2 januari 2018.

Ärendet och dess beredning

Regeringen bemyndigade den 27 februari 2014 ansvarigt statsråd att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård (dir. 2014:27). Utredningen om betalningsansvarslagen (S 2014:05) överlämnade i mars 2015 betänkandet Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård (SOU 2015:20) till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen beslutade den 16 februari 2017 proposition 2016/17:106 om samverkan vid utskrivning från slutenvård.

Vid beredningen av nämnda proposition tog regeringen under hand del av synpunkter om övergångsbestämmelserna gällande den nya lagen om samverkan vid utskrivning från hälso- och sjukvården. Till följd av dessa synpunkter föreslås det i denna promemoria att övergångsbestämmelserna till den lagen ändrats.

Ny övergångsbestämmelse

Förslag: Fram till och med den 31 december 2018 inträder kommunens betalningsansvar i enlighet med 5 kap. 4 § den nya lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård för patienter som vårdas i slutna psykiatrisk vård 30 dagar efter det att en underrättelse om att patienten är utskrivningsklar har skickats. Betalningsansvaret enligt övergångsbestämmelsen inträder om det inte finns någon överenskommelse mellan kommun och landsting om en annan tidpunkt för kommunens betalningsansvar.

Utredningens förslag: Utredningen om betalningsansvarslagen (S 2014:05) föreslog inga övergångsbestämmelser i betänkandet Trygg och effektiv utskrivning från slutna vård (SOU 2015:20).

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser ifrågasätter den korta tiden för ikraftträdande som utredningen föreslår. Flera remissinstanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* och *Hudiksvalls kommun* anser att huvudmännen måste ges tid att förbereda sig för att undvika att backup-lösningens tre dagar blir norm. Det behövs mer tid för att nå en lokal överenskommelse samt för de metodförändringar som behövs i det nya arbetssättet för alla inblandade parter. *Socialstyrelsen* anser att det finns en risk för att patienter i psykiatrisk vård inte får den vård och omsorg som de behöver efter utskrivning från slutna vård om fristdagarna minskas från trettio till tre med så kort varsel. Myndigheten föreslår därför att den nya lagens ikraftträdande senareläggs för denna grupp patienter. *Kommunerna i Stockholms län (KSL)* förordar en gradvis minskning av fristdagar och att som ett första steg antalet fristdagar halveras till 15 vardagar. Ett par remissinstanser, däribland *Kalmar läns landsting* och *Malmö kommun* föreslår att det bör skapas övergångsbestämmelser som möjliggör ett successivt införande gällande de skärpta fristdagarna. *Värmlands läns landsting* menar att huvudmännen måste ges god tid till både utvecklingsarbete och att förhandla för att skapa förutsättningar till korrekt utformade och väl förankrade överenskommelser.

Skälen för förslaget: I likhet med vad som anges i propositionen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård (prop. 2016/17:106 s. 102) ifrågasätter flera remissinstanser den korta tiden för ikraftträdande som utredningen föreslår och flera instanser, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* och *Hudiksvalls kommun* anser att huvudmännen måste ges tid att förbereda sig för att undvika att backup-lösningens tre

dagar blir norm. Det behövs mer tid för att nå en lokal överenskommelse samt för de metodförändringar som behövs i det nya arbetssättet för alla inblandade parter. Även *Värmlands läns landsting* anser att huvudmännen måste ges god tid till både utvecklingsarbete och att förhandla för att skapa förutsättningar för korrekt utformade och väl förankrade överenskommelser. Flera av remissinstanser anger även den särskilda utmaning som det föreslagna regelverket kan medföra för verksamheter inom psykiatrin. *Socialstyrelsen* anser att det finns en risk för att patienter i psykiatrisk vård inte får den vård och omsorg som de behöver efter utskrivning från slutna vård om fristdagarna minskas från trettio till tre med så kort varsel. Myndigheten föreslår därför att den nya lagens ikraftträdande senareläggs för denna grupp patienter. *Kommunerna i Stockholms län (KSL)* förordar en gradvis minskning av fristdagar och att som ett första steg antalet fristdagar halveras till 15 vardagar. Även *Kalmar läns landsting* och *Malmö kommun* m.fl. föreslår att det bör skapas övergångsbestämmelser som möjliggör ett successivt införande gällande de skärpta fristdagarna.

I proposition 2016/17:106 om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård föreslog regeringen en övergångsbestämmelse som innebar att lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård skulle fortsätta att gälla fram till och med den 31 december 2018 för patienter som vårdas i slutna psykiatrisk vård. Vid beredningen av propositionen tog regeringen under hand del av synpunkter om att en sådan övergångsbestämmelse skulle innebära att huvudmännen var tvungna att tillämpa parallella system och rutiner för psykiatri och somatisk vård och att det därmed fanns risk att övergången skulle bli rörig, förvirrad och ineffektiv. I det skedet gjordes bedömningen att en ändring av övergångsbestämmelserna inte kunde ske utan att en ny övergångsbestämmelse behövde remitteras och underställas Lagrådets granskning.

Med anledning av detta och med beaktande av de remissynpunkter som har inkommit föreslås det i denna promemoria att för patienter som vårdas i slutna psykiatrisk vård ska kommunens betalningsansvar i enlighet med 5 kap. 4 § den nya lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård inträda först 30 dagar efter det att en underrättelse om att en patient är utskrivningsklar enligt 3 kap. 1 § den lagen har skickats. Denna ordning ska gälla under år 2018. Kommun och landsting bör emellertid även under denna övergångstid kunna komma överens om att kommunens

betalningsansvar ska inträda vid en annan tidpunkt i likhet med vad som anges i 4 kap. 5 § den nya lagen om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård. Betalningsansvaret enligt övergångsbestämmelsen ska således inträda om det inte finns någon överenskommelse mellan kommun och landsting om en annan tidpunkt för kommunens betalningsansvar.

Ändringarna av övergångsbestämmelserna föreslås träda i kraft den 2 januari 2018.

Konsekvenser av förslaget

Bedömning: Förslaget om en ny övergångsbestämmelse gällande lagen om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård medför inga direkta kostnadsökningar eller andra konsekvenser för den kommunala sektorn eller för staten.

Ändringen medför inga konsekvenser för landsting, kommuner eller staten. Den övergångsbestämmelse som beslutades i samband med proposition 2016/17:106 innebär att den nu gällande lagen om (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård ska fortsätta gälla under 2018 beträffande patienter som vårdas inom sluten psykiatrisk vård. Enligt den lagen träder kommunens betalningsansvar för patientgruppen in först 30 dagar efter att en patient har bedömts utskrivningsklar och en vårdplan har upprättats. Även enligt den nu föreslagna övergångsbestämmelsen ska en frist om 30 dagar gälla under 2018 beträffande utskrivning från sluten psykiatrisk vård med den skillnaden att det endast är den nya lagen om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård som ska tillämpas.

Författningskommentar

Ikraft- och övergångsbestämmelser

Genom ändringen i den *andra punkten* och upphävandet av den *fjärde punkten* kommer den nya lagen om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård även omfatta personer som vårdas i sluten psykiatrisk vård. Av andra punkten kommer det dock framgå att under år 2018 inträder kommunens betalningsansvar för patienter som vårdas i sluten psykiatrisk vård först 30 dagar efter det att en underrättelse om att patienten är utskrivningsklar har skickats. Denna tidpunkt ska dock gälla under förutsättning att kommun och landsting inte har kommit överens om att

kommunens betalningsansvar ska inträda vid en annan tidpunkt i enlighet med 4 kap. 5 § nämnda lag.

Övergångsbestämmelserna kommer att gälla från och med den 2 januari 2018. Det datumet är satt av författningstekniska skäl för att undvika att ändringar görs i en författning som ännu inte trätt i kraft. De övergångsbestämmelser som anges i propositionen kommer att gälla en dag, men detta bedöms inte att leda till några följder.

6

Remissvar-Motion-Inför familjecentraler i både norra och södra Botkyrka (KD), KS/2017:80

Beslut

Socialnämndens förslag till kommunfullmäktige:

Motionen avslås.

Sammanfattning

Kristdemokraterna föreslår för kommunfullmäktige att kommunen får i uppdrag att utreda möjligheterna att utveckla verksamheten och samarbetet mellan de olika parterna i Tullinge enligt verksamhetsmodellen familjecentral samt även utreda möjligheten att etablera en familjecentral i norra Botkyrka.

Socialförvaltningen bedömer att idén med familjecentraler är bra.

Då landstinget i dagsläget inte har för avsikt att satsa sina resurser på att starta familjecentraler bedöms det inte finnas några förutsättningar för förvaltningen att utreda möjligheter för familjecentraler vidare.

2017-03-20

Dnr SN/2017:47

Referens
Åsa DahlMottagare
Styrelse/nämnd**Remissvar-Motion-Inför familjecentraler i både norra och södra Botkyrka (KD), KS/2017:80****Förslag till beslut**

Socialnämndens förslag till kommunfullmäktige:

Motionen avslås.

Sammanfattning

Kristdemokraterna föreslår för kommunfullmäktige att kommunen får i uppdrag att utreda möjligheterna att utveckla verksamheten och samarbetet mellan de olika parterna i Tullinge enligt verksamhetsmodellen familjecentral samt även utreda möjligheten att etablera en familjecentral i norra Botkyrka.

Socialförvaltningen bedömer att idén med familjecentraler är bra.

Då landstinget i dagsläget inte har för avsikt att satsa sina resurser på att starta familjecentraler bedöms det inte finnas några förutsättningar för förvaltningen att utreda möjligheter för familjecentraler vidare.

Motionssvar

Kristdemokraterna föreslår för kommunfullmäktige att kommunen får i uppdrag att utreda möjligheterna att utveckla verksamheten och samarbetet mellan de olika parterna i Tullinge enligt verksamhetsmodellen familjecentral samt även utreda möjligheten att etablera en familjecentral i norra Botkyrka.

Bakgrund

Det fanns tidigare 5 familjecentraler i Botkyrka, en i varje kommunal del. Botkyrka kommun och Stockholms läns landsting samordnade sina resurser för barnfamiljer i familjecentralerna och där fanns barnavårdscentral, barnmorskemottagning, öppna förskolan samt socialförvaltningen i samma lokal. När vårdvalet infördes 2008 lades de 5 familjecentralerna ner. I och med vårdvalets införande fick alla mottagningar lika mycket budget,

2017-03-20

Dnr SN/2017:47

tidigare hade verksamheter som låg i socialt utsatta områden högre budget.

Botkyrkas familjecentraler och utredningsenheter var uppbyggda efter samma organisation (0-12 år samt 13-20 år). Barngrupperna (0-12 år) satt samlokaliserade med mödravården, barnavårdscentralen och öppna förskolan. Botkyrka hade då gjort ett medvetet val att försöka skapa en bättre samverkan mellan myndighetsdelen och det förebyggande arbetet genom att ha dem på samma ställe.

Vad är en familjecentral?

En familjecentral bedriver verksamhet som är hälsofrämjande, tidigt förebyggande och stödjande. Den riktar sig till föräldrar och barn. En familjecentral ska fungera som en mötesplats för barn och föräldrar. Den ska erbjuda barn och föräldrar ett lättillgängligt stöd oavsett problemets storlek eller art. Målet med familjecentraler är att skapa en god hälsa för barn och föräldrar. Här samverkar barnmorskemottagning, barnavårdcentral, öppen förskola, kuratorer och socialtjänst med inriktning mot förebyggande arbete. Syftet är att ge tidigt stöd till barnfamiljer för att förebygga ohälsa. Familjecentralen är också en mötesplats där barn och vuxna kan träffas och utbyta erfarenheter. Familjecentralen kan också sprida information riktad till nyanlända.

Erfarenheter av familjecentralen i Södertälje

Södertälje kommun startade en familjecentral i Geneta i februari i år och de ska drivas som ett projekt under 2 år. Geneta Familjecentral är en samverkan mellan:

- Capio Wasa Barnmorskemottagning
- Capio Wasa Barnavårdcentral
- Södertälje kommun Öppna förskolan
- Södertälje kommuns Familjestöd

Södertälje planerar att starta fler familjecentraler i Ronna och Hovsjö men man har ännu inte hittat samarbete med barnmorskemottagning och barnavårdscentral i dessa delar av Södertälje.

Familjecentralen i Geneta hade 79 besökare under de första 2 veckorna. Många besökande återkommer flera gånger. Projektledaren för familjecentralen, Eva Olanders berättar att det allra viktigaste för att få en familjecentral att fungera är samverkan med landstinget. Hon uppger att barnavårdscentralen såg behov tidigare, men hade då begränsade möjligheter att ge stöd och att de nu kan hänvisa till kuratorerna på familjecentral samt att det är ett

2017-03-20

Dnr SN/2017:47

givande lärande av varandra. Eva Olanders menar också på att det är oerhört viktigt att tänka igenom budgeten innan.

Södertälje har avsatt 12 miljoner kronor för att starta 2 familjecentraler och driva dem under de 2 år som projektet är, det vill säga 3 miljoner per år och familjecentral. Det mesta av budgeten går till lokal- och personalkostnader uppger Eva Olanders. De får även investeringsmedel för kostnader som kan avskrivas på 3 eller 5 år.

Landstingets åsikt i frågan

I kontakt med Carl-Henrik Mattsson, avtalshandläggare Stockholms läns landsting framkommer det att det ingår samverkan i den ersättning som barnvårdscentraler erhåller och det pågår inget specifikt arbete kring familjecentraler från landstinget sida. Det pågår en politisk diskussion kring utökat hembesöksprogram inom landstinget och ett uppdrag finns att utreda införandet av socioekonomiskt index (CNI) på barnvårdscentraler. Det utökade hembesöksprogrammet har funnit i Rinkeby ett antal år och nu även i Södertälje.

Som det ser ut i dag, uppger Carl-Henrik Mattson, så finns det inga medel hos landstinget till att utöka detta till att gälla fler barnvårdscentraler. Han uppger att om landstinget får medel till ett utökat hembesöksprogram för fler barnvårdscentraler kommer kriterier att tas fram som då måste uppfyllas. Beroende på hur det går med att införa socioekonomiskt index på barnvårdscentraler, så uppger Carl-Henrik Mattson att detta skulle kunna vara en väg att möta upp motsvarande behov och verksamhet som en familjecentral innebär.

Vad är landstingets hembesöksprogram?

Det utökade hembesöksprogrammet initierades 2013-09-01 med ekonomiskt stöd från Folkhälsomyndigheten. Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning medverkade inom ramen för ordinarie budget. Ett utökat hembesöksprogram i samverkan med socialtjänstens förebyggande verksamhet innebär ett samarbete, där BVC-sjuksköterskans och föräldrarådgivarens kompetenser kompletterar varandra och ett tidigt, förstärkt stöd kan erbjudas till barn och föräldrar. De föräldrar och barn som är med i programmet erbjuds 5 extra hembesök under perioden barnet är 2-15 månader gammalt, utöver sedvanligt barnhälsovårdsprogram.

Slutsats

2017-03-20

Dnr SN/2017:47

Socialförvaltningen bedömer att idén med familjecentraler är bra. Dock bör man inte bygga i samma form igen utan ha förebyggande socialsekreterare placerade på familjecentralerna. Det är då viktigt att man är noga med samarbetet mellan utredningsenheten och de förebyggande socialsekreterarna så att samarbetet flyter på bra.

Då landstinget i dagsläget inte har för avsikt att satsa sina resurser på att starta familjecentraler bedöms det inte finnas några förutsättningar för förvaltningen att utreda möjligheter för familjecentraler vidare

---

Expedieras till

Lena Bogne, kommunstyrelseförvaltningen

Kristdemokraterna

Kommunfullmäktige

**Motion
2017-01-26**

Inför familjecentraler i både norra och södra Botkyrka

Familjen är den viktigaste gemenskapen. Barn som växer upp i trygga familjer får goda förutsättningar att klara livets utmaningar. Vi vet samtidigt att barn och unga mår allt sämre i dag. En viktig del i att förbättra uppväxtvillkoren för barn och unga är att stödja familjen. Kristdemokraterna vill stödja och förvalta de värden och förutsättningar som bidrar till att familjen kan fungera.

Uppgiften att vara förälder kan vara svårt och även de med de bästa förutsättningarna behövs stöd i att klara den uppgiften. Särskilt de barn vars föräldrar inte har förutsättningar att ta sitt föräldransvar behöver samhällets stöd. Därför är det viktigt att stöd ges i tid och genom både riktade och generella åtgärder. Familjecentraler där mödravård, barnhälsovård, öppen förskola och socialtjänstens förebyggande verksamhet samlas under ett och samma tak är ett exempel på hur man kan nå familjer tidigt. Det gäller både de som bara behöver tips och råd och de som är i behov av extra stöd.

En lyckad integration förutsätter trygga föräldrar och barn. Ska vi klara integrationen på ett bättre sätt behöver vi samordna våra resurser smartare än idag. På en familjecentral kan flera av de uppdrag som såväl mödravård, barnhälsovård, socialtjänst och öppna förskolan ske gemensamt. Isolering bryts, vänskapsband knyts och information kan ges samtidigt som barnen leker. Familjecentralen kan på ett naturligt sätt erbjuda språkträning, undervisa om kostvanor och ge extra stöd till vissa familjer.

Kännetecknande för familjecentralen är att huvudmännen, till exempel kommun och landsting, samordnar sina resurser för att möjliggöra en tvärfacklig samverkan. Basen är den allmänna mödra- och barnhälsovården i samverkan med öppna förskolan samt en förebyggande individ- och familjeomsorg (socialtjänst). Samverkan mellan de olika yrkesgrupperna är en förutsättning för en fungerande familjecentral. Idag har vi i Tullinge några av dessa aktörer samlade under samma tak och vi skulle gärna se en utveckling av verksamheten och ett samarbete mellan de olika parterna enligt verksamhetsmodellen familjecentral. Vi vill också att det ska finnas en familjecentral i norra Botkyrka. Familjecentralerna behöver återinföras i kommunen då vi idag ser ett stort antal barn som bland annat är utsatta för passiv rökning, bevittnar våld i nära relation, har dålig tandhälsa, riskerar att drabbas av övervikt m.m. Familjecentralerna har möjlighet att i ett tidigt skede och på ett effektivt sätt fånga upp kontakten med utsatta familjer, men också vara en stödjande resurs till familjer i allmänhet och även vara ett led i att främja integrationen. Vi ser även att ett samarbete mellan kommun och landsting i dessa frågor vore viktigt och gynnsamt.

Mot bakgrund av ovan föreslår vi kommunfullmäktige besluta

att kommunen får i uppdrag att utreda möjligheterna att utveckla verksamheten och samarbetet mellan de olika parterna i Tullinge enligt verksamhetsmodellen familjecentral

att kommunen får i uppdrag att utreda möjligheten att etablera en familjecentral även i norra Botkyrka

Stefan Dayne (kd)

Aram El Houry (kd)

Yusuf Aydin (kd)

7

Godkännande av tjänsteresa till USA (SN 2017:99)

Beslut

Socialnämnden godkänner tjänsteresa till USA, Iowa, för Mantha Kasagi-anni, Robin Glad, Anija Johansson och Natasha Engberg från socialförvaltningen.

Kostnaden finansieras av kommunstyrelsens medel till förfogande.

Sammanfattning

Botkyrka kommuns våldsförebyggande arbete har pågått sedan 2013 och är nu på väg in i nästa fas. Arbetet ligger i nationell framkant vilket har inneburit att mycket av den effektgivande samverkan skett med internationella aktörer. För att förstärka, förankra och fortsätta den positiva utvecklingen av arbetet föreslås nu ett studiebesök till en av de starkaste samverkansaktörerna, en aktör som finns i Iowa. Genom en delegation sammansatt med förtroendevalda, tjänstepersoner och mentorer (ungdomar) skapar besöket förutsättningar att få med fler viktiga perspektiv kring hur arbetet ska omsättas i en kontext för Botkyrka samt en gemensam kunskapsbas utifrån en "hela kommunen-ansats". Det våldsförebyggande arbetet har ett styrkebaserat förhållningssätt med fokus på vad som önskas åstadkommas, möjligheter och förebilder i Botkyrkas områden, förebilder likt de mentorer som utgör en viktig del i arbetet. Arbetet syftar till att motverka de delar som är negativa i samhällsutvecklingen, bland annat grov organiserad brottslighet, våld och öppen narkotikahandel liksom användning av narkotika. Studiebesöket kommer att bidra med kunskap och erfarenhetsutbyte samt inspiration för vidare utveckling. Resan för mentorerna finansieras med externa medel. För förtroendevalda och tjänstepersoner behöver kommunstyrelsen tillskjuta medel.

2017-05-03

SN
2017:99Referens
Pernilla Vera JRMottagare
Socialnämnden

Godkännande av tjänsteresa till USA (SN 2017:99)

Förslag till beslut

Socialnämnden godkänner tjänsteresa till USA, Iowa, för Mantha Kasagianni, Robin Glad, Anija Johansson och Natasha Engberg från socialförvaltningen. Kostnaden finansieras av kommunstyrelsens medel till förfogande.

Sammanfattning

Botkyrka kommuns våldsförebyggande arbete har pågått sedan 2013 och är nu på väg in i nästa fas. Arbetet ligger i nationell framkant vilket har inneburit att mycket av den effektgivande samverkan skett med internationella aktörer. För att förstärka, förankra och fortsätta den positiva utvecklingen av arbetet föreslås nu ett studiebesök till en av de starkaste samverkansaktörerna, en aktör som finns i Iowa. Genom en delegation sammansatt med förtroendevalda, tjänstepersoner och mentorer (ungdomar) skapar besöket förutsättningar att få med fler viktiga perspektiv kring hur arbetet ska omsättas i en kontext för Botkyrka samt en gemensam kunskapsbas utifrån en "hela kommunen-ansats". Det våldsförebyggande arbetet har ett styrkebaserat förhållningssätt med fokus på vad som önskas åstadkommas, möjligheter och förebilder i Botkyrkas områden, förebilder likt de mentorer som utgör en viktig del i arbetet. Arbetet syftar till att motverka de delar som är negativa i samhällsutvecklingen, bland annat grov organiserad brottslighet, våld och öppen narkotikahandel liksom användning av narkotika. Studiebesöket kommer att bidra med kunskap och erfarenhetsutbyte samt inspiration för vidare utveckling. Resan för mentorerna finansieras med externa medel. För förtroendevalda och tjänstepersoner behöver kommunstyrelsen tillskjuta medel.

Bakgrund

Botkyrka kommun har sedan 2013 haft ett våldsförebyggande arbete som placerat sig i nationell framkant. Det är en samverkan på strategisk och operativ nivå mellan socialtjänsten, utbildningsförvaltningen, kommunledningsförvalt-

2017-05-03

ningen, Botkyrkas lokalpolis och Södertörns Brandförsvaret. Botkyrkas våldsförebyggande arbete har pågått sedan 2014 med 2013 som ett implementeringsår. Arbetet tog sin början i skolan men har hela tiden haft för avsikt att även rikta sig till det lokalsamhälle som den våldsförebyggande skolan befinner sig i – utifrån en socioekologisk modell. Anledningen till detta är att våldsprevention inte bara är en skolfråga utan även en samhällsfråga. Ett strategiskt steg i det arbetet är det medborgarlöfte som kommunen tagit i sin samverkan med polisen.

Botkyrka kommun och polis lovar att tillsammans prioritera det våldsförebyggande arbetet.

Genom dialoger med medborgare och personer verksamma i Botkyrka kommun ser vi att attityderna bland barn och ungdomar förändrats vilket har skapat ett hårdare samhällsklimat. Vi, Botkyrka kommun och Polisen, vill förändra detta och tillsammans med Botkyrkas medborgare skapa förutsättningar för ett hållbart Botkyrka – där våldet minskar.

I samverkansöverenskommelsen utgår kommun och polis från tre prioriterade fokusområden. De ligger till grund för orsaksanalys och åtgärdsplaner. Det våldsförebyggande arbetet kan kopplas till samtliga:

- **Barn och unga**

I det våldsförebyggande arbetet har mentorerna en central roll. Genom de kunskaper de får bidrar de till att skapa en skolmiljö som stimulerar ett livslångt lärande. Utifrån den fas som arbetet nu går in i, som innebär att aktivera lokalsamhället i en större utsträckning, syftar studiebesöket till att även ge mentorerna inspiration till andra arenor att verka i deras närområde. Besöket syftar även till att ge dem motivation och kunskap till medskapande av trygghetsarbetet i sitt närsamhälle.

- **Narkotika**

I Botkyrka finns otrygghet kopplad till öppen narkotikahandel på flera platser. I Öppna jämförelser - Trygghet och säkerhet 2016, som SKL presenterar framgår att den lägesbild som ligger till grund i samverkansöverenskommelsen stämmer väl överens med statistik inom området. Utvecklingen av våldsbrott

2017-05-03

är negativ och narkotika är ofta en bakomliggande orsak till våldsbrott som konflikter och ordningsproblem.

- **Genom samsyn blir vi bättre på att verka tillsammans i att arbeta med den områdesproblematik som våra medborgare upplever.**

Att ta det våldsförebyggande arbetet in i nästa fas är att ytterligare förstärka samverkan mellan kommun och polis och att skapa förutsättningar för kommun, polis och räddningstjänst att gemensamt verka för en god och trygg livsmiljö för Botkyrkaborna.

Våldstatistiken i kommunen avviker negativt i förhållande till riket, vilket också visar på behovet av medborgarlöftet om att kommun och polis gemensamt ska verka förebyggande för att minska våldet.

Ett operativt steg som tagits är att arbetet gått från att verka i tre skolor till att vara i implementeringsåret för ytterligare 5 skolor.

Sedan start har samverkan funnits med Alan Heisterkamp, Center for Violence Prevention, University of Northern Iowa. Det förts en dialog om att genomföra ett studiebesök i Iowa för att ta del av arbetet med en "hela-kommunen-ansats". Alan Heisterkamp har omfattande erfarenhet av att ha implementerat arbetet i skola och därefter hela kommunen. Han har ett brett kontaktnät inom skola, polis, räddningstjänst, politik, rättsväsende och civilsamhälle. Han har även tillsammans med universitetet gjort genomgripande uppföljning med undersökningar och utvärderingar sedan mer än 12 år tillbaka.

Då arbetet i Botkyrka rör sig in i nästa fas då fler skolor involveras i arbetet och en långsiktig planering för civilsamhälle ska ta form blir hösten strategiskt lämplig för att genomföra ett studiebesök. Det är särskilt två delar som behöver viktig kunskapspåfyllnad, erfarenhetsutbyte och inspiration:

Implementeringen – hur befästs det våldsförebyggande arbete och hur blir det en långsiktigt och naturlig del i skolans kunskapsuppdrag, värdegrundsarbete och sociala uppdrag.

Whole-Community-Approach – vad har varit framgångsrika tillvägagångssätt och vägar att integrera lokalsamhället? Hur kan mentorerna som bor lokalt i området men inte längre går i Botkyrkas grundskolor få en roll i det våldsföre-

2017-05-03

byggande arbetet? Hur kan civilsamhällets aktörer bli involverade och bärare av det våldsförebyggande arbetet?

Syfte

Resans syfte är att förse delegationen med inspiration och kunskap att arbeta med våldsprevention utifrån en socioekologisk modell. En kunskapsbas från ett sammanhang som är längre fram än Sverige och som har en svårare kontext att jobba utifrån.

Program och delegation

Övriga deltagare till delegationen: Susanne Englund (UF), 2 rektorer

Förtroendevalda: Ebba Östlin (kommunstyrelsens ordförande), Emanuel Ksiazkiewicz (utbildningsnämndens ordförande), Mats Einarsson (socialnämndens ordförande), Stina Lundgren (utbildningsnämndens 2:e vice ordförande)
Tjänstepersoner: Marie Lundqvist (Soc), Mikael Caiman Larsson (UF), Pernilla Vera Jr Säkerhetschef (KLF), två representanter ur socialtjänstens indikerade våldsrelaterade arbete, Mantha Kasagianni och Robin Glad (samordnare våldsförebyggande arbetet), Anija Johansson (kvinnofridssamordnare) och Natasha Engberg (trygghetssamordnare).

Övriga deltagare som bekostas med andra medel: 12 mentorer.

Lokalpolisen och Södertörns brandförsvaret har också tillfrågats om att delta i detta studiebesök, men med egen finansiering. Lokalpolisen förväntas medverka då de enligt Samverkansöverenskommelsen åtagit sig att delta i de fortbildningar som omfattas av det våldsförebyggande arbetet.

Finansiering

Botkyrka kommuns del av kostnaden för resan beräknas till ca 260 tkr och finansieras av kommunstyrelsens medel för förfogande. Detta omfattar resa, boende, uppehåll och lokal transport för samtliga tjänstepersoner och förtroendevalda inom kommunen som kommer att delta på resan.

Marie Lundqvist
Socialchef

Pernilla Vera JR
Säkerhetschef

2017-04-19

Dnr KS/2017:290

Referens

Pernilla Vera Jr.

Mottagare

Kommunstyrelsen

Godkännande av tjänsteresa till USA

Förslag till beslut

Kommunledningsförvaltningens förslag till kommunstyrelsen:

1. Kommunstyrelsen godkänner tjänsteresa till USA, Iowa, för kommunstyrelsens ordförande Ebba Östlin (S), Emanuel Ksiazkiewicz (S), Stina Lundgren (M), Mats Einarsson (V), socialchef Marie Lundqvist, utbildningsförvaltningens chef Mikael Caiman Larsson och säkerhetschef Pernilla Vera Jr.
2. Kostnaden uppgår till 260 000 kronor och finansieras av kommunstyrelsens medel till förfogande. Finansieringen avser samtliga förtroendevalda och tjänstepersoner, även de som företräder andra nämnder och förvaltningar inom kommunen.

Sammanfattning

Botkyrka kommuns våldsförebyggande arbete har pågått sedan 2013 och är nu på väg in i nästa fas. Arbetet ligger i nationell framkant vilket har inneburit att mycket av den effektgivande samverkan skett med internationella aktörer. För att förstärka, förankra och fortsätta den positiva utvecklingen av arbetet föreslås nu ett studiebesök till en av de starkaste samverkansaktörerna, en aktör som finns i Iowa. Genom en delegation sammansatt med förtroendevalda, tjänstepersoner och mentorer (ungdomar) skapar besöket förutsättningar att få med fler viktiga perspektiv kring hur arbetet ska omsättas i en kontext för Botkyrka samt en gemensam kunskapsbas utifrån en "hela kommunen-ansats". Det våldsförebyggande arbetet har ett styrkebaserat förhållningssätt med fokus på vad som önskas åstadkommas, möjligheter och förebilder i Botkyrkas områden, förebilder likt de mentorer som utgör en viktig del i arbetet. Arbetet syftar till att motverka de delar som är negativa i samhällsutvecklingen, bland annat grov organiserad brottslighet, våld och öppen narkotikahandel liksom användning av narkotika. Studiebesöket kommer att bidra med kunskap och erfarenhetsutbyte samt inspiration för vidare utveckling. Resan för mentorerna finansieras med externa medel. För

2017-04-19

Dnr KS/2017:290

förtroendevalda och tjänstepersoner behöver kommunstyrelsen tillskjuta medel.

Bakgrund

Botkyrka kommun har sedan 2013 haft ett våldsförebyggande arbete som placerat sig i nationell framkant. Det är en samverkan på strategisk och operativ nivå mellan socialtjänsten, utbildningsförvaltningen, kommunledningsförvaltningen, Botkyrkas lokalpolis och Södertörns Brandförsvaret. Botkyrkas våldsförebyggande arbete har pågått sedan 2014 med 2013 som ett implementeringsår. Arbetet tog sin början i skolan men har hela tiden haft för avsikt att även rikta sig till det lokalsamhälle som den våldsförebyggande skolan befinner sig i – utifrån en socioekologisk modell. Anledningen till detta är att våldsprevention inte bara är en skolfråga utan även en samhällsfråga. Ett strategiskt steg i det arbetet är det medborgarlöfte som kommunen tagit i sin samverkan med polisen.

Botkyrka kommun och polis lovar att tillsammans prioritera det våldsförebyggande arbetet.

Genom dialoger med medborgare och personer verksamma i Botkyrka kommun ser vi att attityderna bland barn och ungdomar förändrats vilket har skapat ett hårdare samhällsklimat. Vi, Botkyrka kommun och Polisen, vill förändra detta och tillsammans med Botkyrkas medborgare skapa förutsättningar för ett hållbart Botkyrka – där våldet minskar.

I samverkansöverenskommelsen utgår kommun och polis från tre prioriterade fokusområden. De ligger till grund för orsaksanalys och åtgärdsplaner. Det våldsförebyggande arbetet kan kopplas till samtliga:

Barn och unga

I det våldsförebyggande arbetet har mentorerna en central roll. Genom de kunskaper de får bidrar de till att skapa en skolmiljö som stimulerar ett livslångt lärande. Utifrån den fas som arbetet nu går in i, som innebär att aktivera lokalsamhället i en större utsträckning, syftar studiebesöket till att även ge mentorerna inspiration till andra arenor att verka i deras närområde. Besöket syftar även till att ge dem motivation och kunskap till medskapande av trygghetsarbetet i sitt närsamhälle.

Narkotika

I Botkyrka finns otrygghet kopplad till öppen narkotikahandel på flera platser. I Öppna jämförelser - Trygghet och säkerhet 2016, som SKL presenterar framgår att den lägesbild som ligger till grund i samverkansöverens-

2017-04-19

Dnr KS/2017:290

kommelsen stämmer väl överens med statistik inom området. Utvecklingen av våldsbrott är negativ och narkotika är ofta en bakomliggande orsak till våldsbrott som konflikter och ordningsproblem.

Genom samsyn blir vi bättre på att verka tillsammans i att arbeta med den områdesproblematik som våra medborgare upplever

Att ta det våldsförebyggande arbetet in i nästa fas är att ytterligare förstärka samverkan mellan kommun och polis och att skapa förutsättningar för kommun, polis och räddningstjänst att gemensamt verka för en god och trygg livsmiljö för Botkyrkaborna.

Våldstatistiken i kommunen avviker negativt i förhållande till riket, vilket också visar på behovet av medborgarlöftet om att kommun och polis gemensamt ska verka förebyggande för att minska våldet.

Ett operativt steg som tagits är att arbetet gått från att verka i tre skolor till att vara i implementeringsåret för ytterligare 5 skolor.

Sedan start har samverkan funnits med Alan Heisterkamp, Center for Violence Prevention, University of Northern Iowa. Det förts en dialog om att genomföra ett studiebesök i Iowa för att ta del av arbetet med en "hela-kommunen-ansats". Alan Heisterkamp har omfattande erfarenhet av att ha implementerat arbetet i skola och därefter hela kommunen. Han har ett brett kontaktnät inom skola, polis, räddningstjänst, politik, rättsväsende och civilsamhälle. Han har även tillsammans med universitetet gjort genomgripande uppföljning med undersökningar och utvärderingar sedan mer än 12 år tillbaka.

Då arbetet i Botkyrka rör sig in i nästa fas då fler skolor involveras i arbetet och en långsiktig planering för civilsamhälle ska ta form blir hösten strategiskt lämplig för att genomföra ett studiebesök. Det är särskilt två delar som behöver viktig kunskapspåfyllnad, erfarenhetsutbyte och inspiration:

Implementeringen – hur befästs det våldsförebyggande arbete och hur blir det en långsiktigt och naturlig del i skolans kunskapsuppdrag, värdegrundsarbete och sociala uppdrag.

Whole-Community-Approach – vad har varit framgångsrika tillvägagångssätt och vägar att integrera lokalsamhället? Hur kan mentorerna som bor lokalt i området men inte längre går i Botkyrkas grundskolor få en roll i det våldsförebyggande arbetet? Hur kan civilsamhällets aktörer bli involverade och bärare av det våldsförebyggande arbetet?

2017-04-19

Dnr KS/2017:290

Syfte

Resans syfte är att förse delegationen med inspiration och kunskap att arbeta med våldsprevention utifrån en socioekologisk modell. En kunskapsbas från ett sammanhang som är längre fram än Sverige och som har en svårare kontext att jobba utifrån.

Program och delegation

Botkyrkas delegation består av:

Förtroendevalda: Ebba Östlin (kommunstyrelsens ordförande), Emanuel Ksiazkiewicz, Mats Einarsson och Stina Lundgren (ledamöter kommunstyrelsen)

Tjänstepersoner: Marie Lundqvist (socialchef) Mikael Caiman Larsson (förvaltningschef utbildningsförvaltningen), Pernilla Vera Jr (säkerhetschef kommunledningsförvaltningen)

Övriga tjänstepersoner som ska delta: Susanne Englund (UF), 2 rektorer, 2 representanter ur socialtjänstens indikerade våldsrelaterade arbete, Mantha Kasagianni och Robin Glad (samordnare våldsförebyggande arbetet), Anija Johansson (kvinnofridssamordnare), Natasha Engberg (trygghetssamordnare)

Lokalpolisen och Södertörns brandförsvaret har också tillfrågats om att delta i detta studiebesök, men med egen finansiering. Lokalpolisen förväntas medverka då de enligt Samverkansöverenskommelsen åtagit sig att delta i de fortbildningar som omfattas av det våldsförebyggande arbetet.

Finansiering

Kommunstyrelsens del av kostnaden för resan beräknas till cirka 260 000 kronor. Detta omfattar resa, boende, uppehåll och lokal transport för samtliga tjänstepersoner och förtroendevalda som kommer att delta på resan.

Mattias Jansson
Kommundirektör

Jakob Etaat
kanslichef

8

Rapportering enl. 16 kap § SoL av ej verkställda beslut (SN 2017:94)

Beslut

Socialnämnden antar rapporterna som sina egna och vidarebefordrar dem till berörda mottagare.

Sammanfattning

Socialnämnden är enligt 16 kap. 6 f § socialtjänstlagen skyldig att rapportera gynnande beslut som ej verkställts inom tre månader. Nämnden ska även fortsätta att rapportera ett ej verkställt beslut till dess att beslutet är verkställt, så kallad återrapportering.

Rapportering ska ske till Inspektionen för vård och omsorg (IVO), kommunens revisorer och kommunfullmäktige. Som en yttersta konsekvens om beslut ej verkställts i tid kan IVO gå till förvaltningsrätten och ansöka om att den dömer ut en särskild avgift till kommunen. Rapporteringen ska ske en gång per kvartal. Identifierbara uppgifter skickas till IVO. Dessa uppgifter finns även att tillgå för nämndens ledamöter under sammanträdet samt hos nämndsekreteraren.

2017-04-19

Dnr SN/2017:94

Referens
Jennifer Gavin, förvaltningsjurist

Mottagare
Socialnämnden

Rapportering enl 16 kap § SoL av ej verkställda beslut enl 4 kap 1§ SoL och 28 f § LSS, kvartal 1 2017

Förslag till beslut

Socialnämnden antar rapporterna som sina egna och vidarebefordrar dem till berörda mottagare.

Sammanfattning

Socialnämnden är enligt 16 kap. 6 f § socialtjänstlagen skyldig att rapportera gynnande beslut som ej verkställts inom tre månader. Nämnden ska även fortsätta att rapportera ett ej verkställt beslut till dess att beslutet är verkställt, så kallad återrapportering.

Rapportering ska ske till Inspektionen för vård och omsorg (IVO), kommunens revisorer och kommunfullmäktige. Som en yttersta konsekvens om beslut ej verkställts i tid kan IVO gå till förvaltningsrätten och ansöka om att den dömer ut en särskild avgift till kommunen. Rapporteringen ska ske en gång per kvartal. Identifierbara uppgifter skickas till IVO. Dessa uppgifter finns även att tillgå för nämndens ledamöter under sammanträdet samt hos nämndsekreteraren.

Återrapportering av ej verkställda beslut kvartal 3, 2016

Beslut om ekonomiskt bistånd med villkor om praktik/kompetenshöjande verksamhet beviljat 160528 verkställdes 170314.

Återrapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2016

Beslut om personligt stöd beviljat 160930 verkställdes 161205.

Beslut om kontaktperson beviljat 160907 verkställdes 160209.

Beslut om personligt stöd/familjebehandling beviljat 160919 verkställdes 170216.

Beslut om personligt stöd beviljat 160930 verkställdes 161205.

2017-04-19

Dnr SN/2017:94

Rapport ej verkställda beslut kvartal 1, 2017

Beslut om särskilt boende beviljat 161230.

Orsaken till att beslutet inte är verkställt är resursbrist. Klienten har dock fått en preliminär plats tilldelad sig men tid för inflytt är ännu inte bokad.

Beslut om ekonomiskt bistånd med villkor om praktik/kompetenshöjande verksamhet beviljat 161207.

Aktuell klient står i kö till insatsen.

Beslut om ekonomiskt bistånd med villkor om praktik/kompetenshöjande verksamhet beviljat 161205.

Aktuell klient står i kö till insatsen.

Beslut om ekonomiskt bistånd med villkor om praktik/kompetenshöjande verksamhet beviljat 161205.

Aktuell klient står i kö till insatsen.

Beslut om personligt stöd beviljat 161206 har inte verkställts. Ärendet har avslutats 170118 innan beslutet verkställdes. Insatsen avslutades då vårdnadshavarna inte ville påbörja den beviljade insatsen. Familjen har annat stöd av socialnämnden.

Beslut om personligt stöd beviljat 161206 har inte verkställts. Ärendet har avslutats 170118 innan beslutet verkställdes. Insatsen avslutades då vårdnadshavarna inte ville påbörja den beviljade insatsen. Familjen har annat stöd av socialnämnden.

Marie Lundqvist
Socialchef

Expedieras till

Kommunens revisorer
Kommunfullmäktige

9

Förvaltningschefen informerar - muntlig information

Beslut

Socialnämnden har tagit del av informationen.

Ärendet

Socialchef Marie Lundqvist informerade om aktuella frågor.

10

Uppföljning av Dialogforum (SN 2017:15)

Beslut

Socialnämnden antar svaret som sitt eget och sänder det till Tullinge dialogforum.

Sammanfattning

Tullinge dialogforum bjöd in till öppet möte om läget när det gäller ungdomars trygghet i Tullinge. Under det mötet framkom en fråga till Socialnämnden om orosanmälan. Frågan besvaras i ärendet.

2017-04-11

Dnr SN/2017:15

Referens
Åsa DahlMottagare
Styrelse/nämnd

Fråga om orosanmälan från Tullinge Dialogforum 2017

Förslag till beslut

Socialnämnden antar svaret som sitt eget och sänder det till Tullinge dialogforum.

Sammanfattning

Tullinge dialogforum bjöd in till öppet möte om läget när det gäller ungdomars trygghet i Tullinge. Under det mötet framkom en fråga till Socialnämnden om orosanmälan. Frågan besvaras i denna skrivelse.

Ärendet

Tullinge dialogforum bjöd in till öppet möte för att lyssna in och informera sig om läget när det gäller ungdomars trygghet i Tullinge. Under det mötet framkom en fråga till Socialnämnden;

”Vid mötet var många osäkra på hur och när man gör en orosanmälan, när något händer eller är på väg att hända i samhället (inte bara när det gäller ett enskilt barn). Kan man göra den informationen tydligare för medborgarna, exempelvis genom att erbjuda ”en väg in” i kommunen?”

Svar

Alla barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden. Om någon misstänker att ett barn eller en ungdom far illa så kan de kontakta socialtjänsten för att fråga om råd eller för att göra en anmälan. Det behövs inga bevis för att barnet/ungdomen far illa, det räcker att det finns en misstanke eller oro. Det är socialtjänstens uppgift att reda ut situationen och avgöra vilket stöd eller skydd som barnet/ungdomen eventuellt behöver.

Alla rekommenderas att anmäla misstankar om att barn far illa till socialtjänsten. Anställda på vissa myndigheter och i vissa verksamheter som berör barn och unga (skola, hälso- och sjukvård och tandvård till exempel) är skyldiga enligt lag att genast anmäla om de i sitt arbete misstänker att ett barn far illa.

2017-04-11

Dnr SN/2017:15

Det finns inga krav på hur en anmälan ska utformas. Den som är anmälningsskyldig bör anmäla skriftligt. I en akut situation kan det vara nödvändigt att göra en anmälan muntligt och att sedan bekräfta den skriftligt.

Orosanmälan kan göras muntlig per telefon 0853062255 eller 0734218805. Information finns om detta på kommunens hemsida. Det går också att ringa till kommunens kontaktcenter för att sedan bli kopplad rätt. Om man gör sin anmälan skriftlig så ska den skickas till kommunen på adress; Botkyrka kommun, Socialtjänsten, Munkhättevägen 45, 147 85 Tumba.

En orosanmälan gäller alltid ett specifikt barn. Rör det fler barn görs en anmälan per barn. Man kan aldrig göra en orosanmälan på en grupp individer, till exempel att en grupp ungdomar far illa.

Det finns områdessekreterare som arbetar för socialtjänsten och som finns på skolor, fritidsgårdar och på andra ställen där barn och unga är på sin fritid. Med dem går det att prata om man är orolig för en grupp i ett område.

Det går också att lämna in en synpunkt eller ett förslag genom kontaktcenter som förmedlar det till aktuell förvaltning. Där skulle man till exempel kunna uttrycka oro för att ungdomarna i Tullinge far illa om man upplever det. Kontaktcenter är den första kontakten och en väg in i kommunen Istället för en växel har kommunen valt att ha ett kontaktcenter där alla telefonsamtal passerar när man ringer kommunens gemensamma telefonnummer. Syftet med att ha ett kontaktcenter med kommunvägledare istället för en växel är för att kunna erbjuda snabbare och effektivare hjälp. Istället för att bara koppla vidare kan kommunvägledarna handlägga enklare ärenden och besvara frågor som rör kommunens verksamhet för att kunna ge den som ringer god service.

Expedieras till
Tullinge dialogforum

2017-02-06

Referens
Charlotte Rydberg

Trygga ungdomar i Tullinge – dialogforum 31 januari

Dag och tid	Tisdag 31 januari kl. 18.30-20.30	
Plats	Nyängsvägen 3b i Tullinge, samlingslokalen intill biblioteket	
Närvarande	Hans Richardsson (S), ordförande Embla Kolenda Holmlid (MP) Inga-Lill Strömqvist (S) Sven-Gunnar Kurksson (S) Lena Ingren (S) Samira Österberg (V) Lars Engström (M)	Medborgare: 32, varav 17 kvinnor och 15 män.
	Robert Aslan (S) ordförande i Kultur- och fritidsnämnden Charlotte Rydberg, Kommunikatör Gabriela Dominguez, områ- dessekreterare Mats Jonsson, gruppchef Poli- sen Susanna Palmer, Stödcentrum för unga brottsutsatta Simon Jonsson, socialsekrete- rare Michael Åkerholm, säkerhets- samordnare Björn Adelly, områdesutveck- lare Fredrik Gladh, enhetschef för kommunikations- och e- enheten	

2016-11-25

Frånvarande politiker:

Annelie Ehn (M)

Anders Thorén (TuP)

Östen Granberg (SD)

Stefan Dayne (KD)

Sammanfattning

Tullinge dialogforum bjöd in till öppet möte för att lyssna in och informera sig om läget när det gäller ungdomars trygghet i Tullinge. Flera deltagare lyfte fram att det finns problem med hot, våld och vandalisering bland ett gäng ungdomar. Flera berättade om en rädsla för att anmäla händelser till polisen och en känsla av att inget händer om så sker. Bland förslagen till åtgärder nämndes bl.a. en ökad föräldrasamverkan för ungas trygghet, en närvarande polis vid vissa stråk och på vissa tider, trygga mötesplatser och aktiviteter som fångar upp ungdomar, att uppmuntra föreningslivet att agera när ungdomar lägger av med sina fritidsaktiviteter samt att bygga vidare på relationer mellan unga och vuxna och se till att mer information finns tillgänglig på fritidsgårdar, för att hjälpa dem som betar sig illa att styra in på en annan bana.

Fråga till Kultur- och fritidsnämnden:

- Hur arbetar ni för att tillgodose behovet av lokaler och mötesplatser för ungdomar i Tullinge?

Fråga till Socialnämnden:

- Vid mötet var många osäkra på hur och när man gör en orosanmälan, när något händer eller är på väg att hända i samhället (inte bara när det gäller ett enskilt barn). Kan man göra den informationen tydligare för medborgarna, exempelvis genom att erbjuda ”en väg in” i kommunen?

Fråga till Utbildningsnämnden, Socialnämnden och Kultur- och fritidsnämnden:

- På vilket/vilka sätt kan ni stödja organiserad föräldrasamverkan?

Fråga till Polisen:

- Hur arbetar ni med medborgardialog i Tullinge?

Minnesanteckningar från mötet

Dialogforums ordförande Hans Richardsson inledde mötet med att ge en bakgrund till kvällens tema som var ungdomars trygghet i Tullinge. Medborgare har hört av sig till politiker i dialogforum om problem med ungdomar som vandaliserar, hotar och är våldsamma i Tullinge. Politikerna ville därför bjuda in till ett öppet möte för att lyssna in och samla in mer information om läget.

2016-11-25

Lägesbeskrivning

Deltagare berättade att Tullinge sedan i somras har haft problem med ett antal ungdomar som betar sig illa och begår brott. Enligt uppgifter vid mötet handlar det om vandalisering, hot och våld. Flera personer uttryckte vid mötet en frustration över ”att inget händer” och att ungdomarnas beteende inte leder till konsekvenser. Några uppgav att händelser inte polisanmäls på grund av en rädsla för hämndaktioner och för att man upplever att inget händer om man gör det.

Exempel på vidtagna åtgärder

Flera föräldrar har gått samman i en ”föräldrasamverkan” där de bl.a. hjälps åt att skjutsa barnen så att de kommer säkert hem om kvällen.

Mats Jonsson berättade att polisen under en period har fått in färre anmälningar, men de tror att läget är ungefär som tidigare. Han uppmanade alla att informera polisen om vad som händer. Det är viktigt att den som anmäler vågar stå för vad som har hänt. Vårdnadshavare är viktiga personer, inte bara för att stödja brottsutsatta utan också den som har begått brott. Även socialtjänsten är beroende av att få in tillförlitlig information. Man kan kontakta områdessekreterare, man kan göra orosanmälningar, även anonymt.

Både polis och socialtjänst betonade att de är bundna av sekretess och därför inte kan berätta allt som görs. Däremot gav de generell information om hur de arbetar när de får in anmälningar. Socialtjänsten arbetar både förebyggande och med direkta insatser när något sker. Det är inte alltid första insatsen träffar rätt.

På en direkt fråga från en deltagare bekräftade polisen att det förekommer viss drog-försäljning i Tullinge.

Michael Åkerholm, säkerhetssamordnare: Områdessekreterare har arbetat hårt i området och haft möten med skolpersonal, föräldrar osv. Den uppsökande verksamheten har utökats. Bevakningsföretag kan vara en kortsiktig lösning för att trygga upp verksamheter som blir utsatta. Det är viktigt med vuxen närvaro, att vuxna går ut kvällstid, även på tider som är lite obekväma. Det är viktigt att bygga relationer även med dem som inte är ens egna ungdomar. På sommaren vill unga vara ute, då måste det också finnas vuxna ute. Tillsammans kan vi göra skillnad.

Förslag, tankar och synpunkter från deltagarna

- Polisen gjorde en bra insats i somras. De gick ur sina bilar och pratade med ungdomarna. Det var det bästa som skett under 2016. Sedan behövdes resurserna någon annanstans.
- Det finns en risk att yngre börjar ta efter stökiga ungdomar om de ser att beteendet inte leder till några konsekvenser.

2016-11-25

- Polisen borde punktmarkera vissa stråk vid vissa tider där man vet att ungdomar rör sig.
- Idag finns en distans mellan olika generationer. Det är viktigt att vuxna pratar med ungdomarna.
- Det finns en omtanke om ungdomarna som gör detta. Vi vill att det ska gå bra för dem. Kan fritidsgården arbeta med morötter, informera dem om vad man kan göra om man inte har slutbetyg osv?
- Viktigt att sätta in åtgärder innan det går så här långt.
- Synd att idéhuset inte blev av. Hur länge ska ungdomarna vänta på att få ett internetcafé, kulturella verksamheter, konditori? Det är med aktiviteter man fångar upp ungdomar.
- Det är viktigt att fånga upp ungdomar när de lägger av med sina aktiviteter.
- Vi måste prata mer om föräldraansvaret.
- Varför häktas inte personer som kommer med tillhygge till skolan? Jag tycker att det daltas.
- Det finns många som inte vågar gå ner till ”parken”. Föräldrar som inte vågar låta sina ungdomar gå dit. Åtgärder bör vidtas så att alla ungdomar kan gå dit.
- Kan man inte ha en öppen dialog i skolan där fritidsgårdspersonal, ungdomar och föräldrar deltar?
- Man behöver punktmarkera ungdomarna.
- Drabbade ungdomar som mår dåligt behöver få hjälp hur de ska förhålla sig till det som händer.
- Dela information på nätet.
- ”Smacka upp några fritidsgårdar lite snabbt”.
- Bygg på de relationer som fritidsgårdspersonalen har till ungdomar. Alla fritidsgårdar i kommunen bör kunna förmedla information om vad man kan göra istället [för att begå brott].
- Förslag om en föräldrakväll om ungdomars mående.

Återkoppling från tjänstepersoner och politiker

Mats Jonsson från Polisen: Det är viktigt att polisen får information om vad som sker. Man kan ringa 114 14 eller tipsa via mejl. Man kan vara anonym. Polisen för vidare oro till socialtjänsten.

Lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare tillämpas på minderåriga. Man kan gripa ungdomar under 18 år och ta dem med till polisstation, men det krävs mycket för att de ska häktas.

Susanna Palmer från Stödcentrum för unga brottsutsatta: Vi stödjer unga, 12-21 år, med stödsamtal, praktisk hjälp och stöd i vardagen, information om hur en rättegång går till osv. Vi stödjer även vittnen. Man behöver inte ha polisanmält ett brott för att kunna få hjälp av stödcentrum. Föräldrar kan ringa om hur man kan stötta sin ungdom. Vi har tystnadsplikt, men också anmälningsplikt.

2016-11-25

Michael Åkerholm, säkerhetssamordnare: Häng inte ut ungdomarna på nätet, vi som är vuxna ska föregå med gott exempel.

Björn Adelly, områdesutvecklare: Samverka inte bara kring husen, samverka också kring barnen. När föräldrar ska lämna huset, gör en överenskommelse med grannarna.

Hans Richardsson, ordförande i Tullinge dialogforum: Vi som politiker kan stötta föräldrasamverkan genom att tillhandahålla lokaler osv.

Hans Richardsson: Kan t ex idrottsföreningar göra mer i samband med att ungdomar slutar? Det finns föreningar som är intresserade av mer socialt arbete.

Embla Kolenda Holmlid, vice ordförande i Tullinge dialogforum: Hur kan vi som unga vuxna hjälpa till för ett bättre klimat i Tullinge? Kan vi involveras ideellt på något sätt?

Robert Aslan, ordförande i Kultur- och fritidsnämnden: Vi måste jobba tillsammans – vi sitter på lösningen gemensamt. Många bra förslag har framförts, bl.a. ökad information på fritidsgårdarna. Robert Aslan framhöll också vikten av att många vuxna rör sig ute.

Föreningen Botkyrka Vi Unga driver Parkhemsgården. De arbetar nära många ungdomar. De skulle vilja arbeta mer med gruppverksamhet t ex kring värdegrundsfrågor, men har inte utrymme för det. De kan vara svårt att låna skolans lokaler eftersom det innebär att någon vuxen måste lämna parkens lokaler.

Björn Adelly, områdesutvecklare: I Tullinge finns bara fritidsgården och Parkhemsgården, som är en mötesplats, trots att Tullinge är ett område som är lika stort som norra Botkyrka.

Björn Adelly, områdesutvecklare, bjöd in intresserade till ett kommande möte om nattvandring/föräldrasamverkan.

11

**Samordningsförbundet för Botkyrka, Huddinge och Salem
(SN 2017:14)**

Beslut

Socialnämnden har tagit del av informationen.

Ärendet

Från Samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem anmäls:

Sammanträdesprotokoll 2017-03-31

Årsredovisning 2016

Revisionsberättelse 2016

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem**Offentligt sammanträde** Nej**Sammanträdesdag** 31 mars 2017**Tid och plats** Klockan 08:30 – 10:10
Botkyrka kommunhus, Munkhättevägen 45.

Beslutande	Ledamöter	Frånvarande följande paragrafer	Tjänstgörande ersättare
	Mats Einarsson (V), ordförande, Botkyrka kommun Gunilla Helmerson (M), 1:e vice ordförande, Stockholms läns landsting Botkyrka kommun Elisabeth Bovin-Exner (M), 2:e vice ordförande, Salems kommun Fredrik Kristoffersen (M), Huddinge kommun Monica Eriksson, Arbetsförmedlingen Mathias Holmlund, Försäkringskassan	Samtliga	Shewen Nysmed (S)

Närvarande ej tjänstgörande ersättare Stig Bjernerup (L), Botkyrka kommun, Robert Aslan (S), Stockholms läns landsting, Patrik Robertte (S), Salems kommun.**Övriga närvarande** **Se nästa sida****Utses att justera****Justeringens tid** 31 mars 2017**Paragraf 4****Underskrifter**Ida Melin
*Sekreterare*Mats Einarsson
*Ordförande*Gunilla Helmerson
Justerande

Samverkan mellan Huddinge kommun, Försäkringskassan,
Stockholms läns landsting och Arbetsförmedlingen

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet i Huddinge, HUSAM

**Styrelsen för samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem sammanträde
den 31 mars 2017.**

Övriga närvarande

Elin Asplund, förbundschef, samordningsförbundet HBS
Ida Melin, utvecklingsledare, samordningsförbundet HBS
Maria Reed, projektledare, MIA-projektet

Signaturer: Ordförande

Justerare

Utdragsbestyrkande: datum och signatur

BEVIS

om justering av förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem, protokoll

Justeringen har anslagits på kommunens anslagstavla

Samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem har sammanträtt den 31 mars 2017

Protokollets § 4 har justerats den 31 mars 2017

Anslaget sattes upp den 3 april 2017

Anslaget tas ner den 24 april 2017

Den som vill läsa protokollet kan kontakta Förbundschef,
samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Underskrift

Signaturer: Ordförande	Justerare	Utdragsbestyrkande: datum och signatur
------------------------	-----------	--

BEVIS

om justering av förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem, protokoll

Justeringen har anslagits på kommunens anslagstavla

Samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem har sammanträtt den 31 mars 2017

Protokollets § 1-3, 5-11 har justerats den 10 april 2017

Anslaget sattes upp den 11 april 2017

Anslaget tas ner den 2 maj 2017

Den som vill läsa protokollet kan kontakta Förbundschef,
samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Underskrift

Signaturer:	Ordförande	Justerare	Utdragsbestyrkande: datum och signatur
-------------	------------	-----------	--

	Sammanträdesdatum	Paragraf
Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem	31 mars 2017	§ 1

Val av justerare

Styrelsens beslut

Styrelsen beslutar att utse Gunilla Helmerson (M) att jämte ordförande Mats Einarsson (V) justera dagens protokoll.

Signaturer:	Ordförande	Justerare	Utdragsbestyrkande: datum och signatur
-------------	------------	-----------	--

	Sammanträdesdatum	Paragraf
Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem	31 mars 2017	§ 2

Godkännande av föredragningslistan

Styrelsen beslutar att godkänna föredragningslistan till dagens sammanträde.

Signaturer:	Ordförande	Justerare	Utdragsbestyrkande: datum och signatur
-------------	------------	-----------	--

	Sammanträdesdatum	Paragraf
Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem	31 mars 2017	§ 3

Information från insatser och projekt

MIA-projektet

Maria Reed, projektledare för projektet *mobilisering inför arbete* (MIA-projektet), informerar styrelsen om att projektet innebär att sex samordningsförbund i länet gemensamt har fått 100 mnkr från Europeiska socialfonden för att stärka samverkan och samordnad rehabilitering kring personer som står långt från arbetsmarknaden. Ansökan bygger på resultat från genomförda förstudier, tidigare erfarenheter från pågående samverkansinsatser och samarbeten med arbetsintegrerande socialt företag. Projektidén är att tillämpa och utveckla samordnade insatser för målgruppen inom ramen för den finansiella samordningen (Finsam).

Det övergripande målet är att kvinnor och män 16-64 år som är arbetslösa eller står särskilt långt från arbetsmarknaden kommer till arbete, studier eller närmare arbetsmarknaden och kan delta i ordinarie arbetsförberedande insatser:

- 30 % till egen försörjning genom arbete eller studier,
- 40 % kan delta i ordinarie arbetsförberedande insatser.

Genomförandefasen inleds våren 2017 och projektet pågår till 31 maj 2020.

Överläggning

Under informationen yttrar sig Mats Einarsson (V), Gunilla Helmersson (M), Elisabeth Bovin-Exner (M), Robert Aslan (S), Stig Bjernerup (L), Shewen Nysmed (S), Patrik Robbertte (S), Monica Eriksson (Arbetsförmedlingen), Mathias Holmlund, (Försäkringskassan) och Elin Asplund, förbundschef. Efter detta förklaras informationen avslutad.

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum 31 mars 2017

Paragraf § 4

HBS 2017/12

Årsredovisning 2016

Styrelsens beslut

1. Styrelsen beslutar att godkänna Årsredovisning för Samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem med finansiella delar och överlämnar den tillsammans med revisorernas skrivelse till ägarna.
2. Styrelsen beslutar att föreslå Samordningsförbundets medlemmar att det samlade överskottet 5 885 400 kronor överförs till 2017 års verksamhet.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Sammanfattning

Årsredovisningen innehåller en översiktlig redogörelse av genomförd verksamhet och resultat samt en redovisning av det ekonomiska utfallet för budgetåret. Den samlade bedömningen är att uppsatta mål i verksamhetsplanen 2016 är uppfyllda.

Till redovisningen hör två bilagor, varav den ena är en sammanställning av måluppfyllelse för 2016 i förhållande till åtaganden i verksamhetsplanen och den andra ger en översiktlig bild av de finansierade insatsernas verksamhet och resultat.

Förbundet har under året finansierat insatser där såväl individriktade projekt och insatser och strukturpåverkande insatser ingår. Totalt har de individriktade insatserna nått ut till drygt 600 deltagare och av de som avslutade en arbetslivsinriktad rehabiliteringsinsats fick 49 % ett arbete eller började studera. Cirka 700 besökare har deltagit i frukostmöten och kompetenshöjande insatser som Samordningsförbundet arrangerat.

Det ekonomiska resultatet 2016 blev ett minus på 31 900 kronor. För verksamhetsåret 2016 har förbundet haft intäkter om 17 383 000 kronor avseende bidrag från parterna, och ett ingående överskott från tidigare verksamhetsår på ca 5 917 000 kronor. Kostnaderna för 2016 har uppgått till knappt 17 415 000 kronor. Vid 2016 års utgång hade förbundet därmed kvar ett överskott om 5 885 000 kronor.

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum
31 mars 2017

Paragraf
§ 4 forts.

HBS 2017/12

Behörighet för upprättande av kundfakturor och underlag för utanordning av arvoden samt moms- och skattedeklarationer samt rätt att ansöka om ersättning för mervärdeskatt ges ekonom vid Huddinge kommun Sandra Brunn-Olausson.

Överläggning

Styrelsens bedömning är att godkänna årsredovisning 2016 för samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem med finansiella delar och att föreslå förbundets medlemmar att det samlade överskottet 5 885 400 kronor överförs till 2017 års verksamhet.

Beslutet delges

Samordningsförbundets revisorer

Medlemmarna i Samordningsförbundet: Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Stockholms Läns Landsting, Botkyrka kommun, Huddinge kommun samt Salems kommun.

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum
31 mars 2017

Paragraf
§ 5

HBS 2017/18

Uppföljning av Internkontrollplan 2016

Styrelsens beslut

Styrelsen beslutar att godkänna rapporten.

Sammanfattning

Styrelsen beslutade 2016-03-17 om internkontrollplan för år 2016. I bilagan redovisas uppföljning av denna internkontrollplan där följande områden för den interna kontrollen var prioriterade:

1. Bristande avvikelserapportering och prognosarbete i projekten/insatserna som påverkar Samordningsförbundets ekonomiska resultat.
2. Insatser finansierade av Samordningsförbundet är inte till nytta för medborgarna i deras rehabilitering (individerna får inte rätt insats och möjlighet att arbeta/studera och egen försörjning ökar inte).
3. Insatser finansierade av Samordningsförbundet når inte deltagare i behov av samordnad rehabilitering.
4. Köp av tjänster i form av projekt och insatser utförs inte enligt avtal.
5. Inkorrekt utbetalningsunderlag.

Överläggning

I ärendet yttrar sig Elin Asplund, förbundschef. Efter detta förklaras överläggningen avslutad.

Beslutet delges

Revisorer för Samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge, Salem

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum 31 mars 2017

Paragraf § 6

HBS 2017/19

Rutiner för uppföljning och utvärdering

Styrelsens beslut

Styrelsen beslutar att godkänna förslag till rutiner för uppföljning av utvärdering.

Sammanfattning

Samordningsförbundet ansvarar för uppföljning och utvärdering av finansierade insatser/projekt samt förbundets verksamhet som helhet. Denna uppdaterade policy kring uppföljning och utvärdering ersätter tidigare beslutade rutiner från 2013.

För att få tillgång till resultat och underlag, som är relevanta och pålitliga följer insatser/projekt och kansli följande rutin:

- Löpande registrering och uppföljning i SUS.
  - Kompletterande information från varje insats/projekt för mål, delmål, budget och eventuellt övriga relevanta uppgifter som insatserna sammanställer tertialvis, med särskilt fokus vid hel- och delår.
  - Uppföljning av indikatorer framtagna av Nationella Nätverket för Samordningsförbund (NNS).
  - Uppföljning av deltagare 12 månader efter avslutad insats.
  - Intern eller extern utvärdering som kompletterar befintliga data genom exempelvis intervjuer, fördjupning i processer, följeforskning, effektstudier etc.
- Samtliga rutiner för hur arbetet med uppföljning och utvärdering ska ske finns beskrivet i dokumentet "Rutiner för uppföljning och utvärdering".

Överläggning

I ärendet yttrar sig Mats Einarsson (V), Stig Bjernerup (L), Monica Eriksson (Arbetsförmedlingen), Mathias Holmlund, (Försäkringskassan) och Elin Asplund, förbundschef. Efter detta förklaras överläggningen avslutad.

Beslutet delges

Beredningsgruppen för samverkan kring rehabilitering i Botkyrka, Huddinge, Salem.
Samordningsförbundets revisorer
Styrgrupper för finansierade insatser/projekt.

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum 31 mars 2017

Paragraf § 7

HBS 2017/20

Plan för medlemssamråd

Styrelsens beslut

Styrelsen beslutar att godkänna förslag till genomförande av medlemssamråd.

Sammanfattning

Enligt 18 § lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser ska förbundsstyrelsen hålla förbundsmedlemmarna underrättade om den allmänna planläggningen av förbundets verksamhet samt om frågor av större ekonomisk eller organisatorisk betydelse. Styrelsen har också rätt att från förbundsmedlemmarna få de yttranden och upplysningar som behövs för att styrelsen ska kunna fullgöra sina uppgifter.

Enligt 23 § samma lag ska styrelsen fastställa samordningsförbundets budget senast den 30 november varje år. Styrelsen ska dessförinnan samråda med förbundsmedlemmarna om budgeten. Detta samråd bör enligt Nationella Rådet ha karaktären av en gemensam övergripande dialog om samordningsförbundets verksamhet och framtida inriktning. Genom detta ökar kunskapen om samordningsförbundets insatser och förbundsmedlemmarnas förutsättningar. Nationella Rådet påpekar dock att ett medlemssamråd inte är något beslutande eller styrande organ.

Nationella Rådet föreslår att förbundsmedlemmarna vid ägarsamrådet informerar samordningsförbundet om vilka prioriteringar som gäller hos respektive medlem. Som ägarrepresentant har man, i samråd med övriga parter, möjlighet att ge synpunkter på, samt påverka framtida verksamhet och inriktning i förbundet. Ägarrollen är därför av särskilt intresse för att påverka inriktning och innehåll av Finsam så att det samverkar med samt stödjer ägarens ordinarie uppdrag.

Överläggning

I ärendet yttrar sig Elisabeth Bovin-Exner (M) och Elin Asplund, förbundschef. Efter detta förklaras överläggningen avslutad.

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum
31 mars 2017

Paragraf
§ 8

HBS 2017/21

Avtal mellan Samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge, Salem och Samordningsförbundet Östra Södertörn avseende genomförandefas i projektet *Mobilisering inför arbete* (MIA-projektet).

Styrelsens beslut

Styrelsen beslutar ge ordförande i uppdrag att teckna avtal med Samordningsförbundet Östra Södertörn avseende MIA-projektet.

Sammanfattning

Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige har beslutat att bevilja medel ur Europeiska socialfonden till det länsgemensamma projektet Mobilisering inför arbete (MIA-projektet). Samordningsförbundet Östra Södertörn är projektägare för genomförandet av MIA-projektet och har tagit fram ett avtal som ska tecknas med samtliga medverkande samordningsförbund (delprojektägare) i syfte att reglera parternas åtaganden i projektet.

Överläggning

I ärendet yttrar sig Mathias Holmlund, (Försäkringskassan) och Elin Asplund, förbundschef. Efter detta förklaras överläggningen avslutad.

Signaturer:	Ordförande	Justerare	Utdragsbestyrkande: datum och signatur
-------------	------------	-----------	--

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum
31 mars 2017

Paragraf
§ 9

Anmälningssärenden

Styrelsens beslut

Styrelsen beslutar att till protokollet anteckna nedanstående handlingar:

- a) Protokoll, förbundsstyrelsen Botkyrka, Huddinge och Salem den 20 januari 2017.
- b) Beredningsgruppens minnesanteckningar, samordningsförbundet Botkyrka, Huddinge och Salem, den 17 mars 2017.
- c) Arbetsförmedlingens beslut om ny styrelseledamot, beslutsdatum 2017-03-15, dnr Af-2016/00456084.
- d) Parternas beslut om styrelsens ansvarsfrihet för år 2015.
- e) Försäkringskassans beslut om ny ägarrepresentant, beslutsdatum 2016-09-13, dnr 001029-2016.
- f) Ansökan om medel från myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) för förlängning av projektet *Möjliggörarna*.
- g) Styrelsens deltagande i konferenser och utbildningar 2017:
  - Kick-off för MIA-projektet, 31 mars 2017, Mats Einarsson, Elisabeth Bovin-Exner och Mathias Holmlund.
  - Frukostmöten, 19 april och 16 maj 2017.
  - FINSAM i Almedalen 2017, START-projektet medverkar på frukostmöte.
  - Presidiekonferens för Samordningsförbunden Stockholms Län, 5 oktober 2017, Elisabeth Bovin-Exner.
  - Nationella Nätverket för Samordningsförbund (NNS), höstkonferens 20-21 november 2017.

Signaturer: Ordförande

Justerare

Utdragsbestyrkande: datum och signatur

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum 31 mars 2017

Paragraf § 10

Informationspunkter

a. Rapport från Nationella Nätverket för Samordningsförbundets (NNS) årsmöte 21 mars 2017.

Elin Asplund, förbundschef, informerar styrelsen om att Ann-Marie Larsson från Samordningsförbundet i Södertälje blev omvald under årsmötet och om innehållet i NNS verksamhetsberättelse och verksamhetsplan 2017/2018.

b. Rapport från Nationell Finsamkonferens 21-22 mars 2017.

Mathias Holmlund (Försäkringskassan) och Elin Asplund, förbundschef, rapporterar från konferensen. Bland annat om föreläsning om folkhälsa och skillnader i livsvillkor som påverkar hälsa, livskvalitet och livslängd, om *Yallatrappan* i Malmö samt om att Nationella Rådet under konferensen lyfte frågan om förbundens uppdrag kopplat till samordning kring nyanlända.

Överläggning

Under informationen yttrar sig Mats Einarsson (V) och Elisabeth Bovin-Exner (M). Efter detta förklaras informationen avslutad.

c. START- projektet Almedalen 2017

Elin Asplund, förbundschef, informerar styrelsen om att START-projektet kommer att presenteras på ett frukostmöte på Almedalsveckan i sommar, där även Elin Asplund och Ida Melin närvarar.

Överläggning

Under informationen yttrar sig Mathias Holmlund, (Försäkringskassan). Efter detta förklaras informationen avslutad.

d. Kansliet

Elin Asplund, förbundschef, informerar styrelsen om att det blir en förlängning av administratörstjänsten ytterligare ett år och att kansliet kommer att flytta till nya lokaler i centrala Huddinge.

Överläggning

Under informationen yttrar sig Stig Bjernerup (L), Shewen Nysmed (S) och Mathias Holmlund (Försäkringskassan). Efter detta förklaras informationen avslutad.

Signaturer:	Ordförande	Justerare	Utdragsbestyrkande: datum och signatur
-------------	------------	-----------	--

Förbundsstyrelsen samordningsförbundet Botkyrka,
Huddinge och Salem

Sammanträdesdatum
31 mars 2017

Paragraf
§ 11

Övriga frågor

Information om Arbetsförmedlingen

Monica Eriksson (Arbetsförmedlingen) informerar om att det pågår en omorganisation på Arbetsförmedlingen som innebär att Stockholmsområdet indelas i åtta enheter, varav Huddinge, Botkyrka, Salem är en enhet. Nya enhetschefer har rekryterats, men till enheten Huddinge, Botkyrka och Salem pågår ännu rekryteringen.

Detta påverkar hur Arbetsförmedlingen bemannar samordningsförbundets styrelser. Monica Eriksson är tillfälligt vald till ordinarie ledamot, i väntan på att den nya enhetschefen för Huddinge, Botkyrka och Salem har rekryterats. Monica Eriksson är enhetschef för enheten för enheten för Arbetslivsinriktad Rehabilitering i Stockholm/Huddinge med ansvar för arbetspsykologer och socialkonsulenter.

Brev från Försäkringskassan: "Nu finns möjlighet för samordningsförbunden att ansöka om ytterligare statliga medel"

Elin Asplund, förbundschef, informerar styrelsen om att Försäkringskassan meddelat att de förfogar över 14 miljoner kronor i Finsam-medel som ännu ej fördelats ut till samordningsförbunden. Förbund, där kommuner och landsting har möjlighet att matcha en ökad statlig tilldelning, har därför möjlighet att ansöka om ytterligare medel.

Överläggning

Styrelsens diskuterar svårigheten i att begära utökade budgetramar från kommuner och landsting under innevarande budgetår. Styrelsens bedömning är att förbundets egna upparbetade kapital först och främst ska användas för verksamheten, varför dessa medel ej kommer att sökas i år. Dock efterfrågar styrelsen en långsiktig plan för hantering av eventuella framtida ofördelade medel.

Beslut: Styrelsen ger ordförande Mats Einarsson (V) i uppdrag att svara på brevet.

Signaturer:	Ordförande	Justerare	Utdragsbestyrkande: datum och signatur
-------------	------------	-----------	--

Årsredovisning 2016

Beslutad av styrelsen den 31 mars 2017

1. FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE	1
1.1 Sammanfattning av verksamhetsåret	1
1.2 Om förbundet	2
1.2.1 Organisation.....	2
1.2.2 Historik.....	2
1.2.3 Lagrum	2
1.2.4 Uppdrag och verksamhetsidé	2
1.2.5 Finansiering/Medlemsavgifter.....	2
1.2.6 Vision.....	2
1.3 Beskrivning av verksamheten	3
1.3.1 Verksamhetsplan 2016	3
1.3.2 Behovsgrupper inom den finansiella samordningen	3
1.3.3 Stöd och finansiering till strukturinriktade insatser	3
1.3.4 Finansiering av individinriktade samverkansinsatser	4
1.4 Måluppfyllelse och resultat	5
1.4.1 Övergripande måluppfyllelse strukturinriktade insatser	6
1.4.2 Övergripande måluppfyllelse för individinriktade projekt/insatser	9
1.5 Styrelsens arbete under året	13
1.5.1 Styrelsens ledamöter och ersättare.....	13
1.5.2 Revisorer	13
1.5.3 Kansli och beredningsgrupp.....	13
1.6 Ekonomiskt utfall	14
1.6.1 Avvikelser från budget	14
1.6.2 Hantering av förbundets överskott	14
1.6.3 Kostnadsfördelning	14
2. RESULTATRÄKNING	15
3. BALANSRÄKNING	15
4. KASSAFLÖDESANALYS	16
5. REDOVISNINGSPRINCIPER	16
6. NOTER	17
7. TILLÄGGSUPPLYSNINGAR	18
8. STYRELSENS BESLUT	19

BILAGOR TILL ÅRSREDOVISNINGEN

1. Måluppfyllelse av uppdrag i verksamhetsplanen
2. Sammanställning av måluppfyllelse för finansierade insatser och projekt

1. Förvaltningsberättelse

Årsredovisningen innehåller en översiktlig redogörelse av resultat och verksamhetsutveckling samt en redovisning av det ekonomiska utfallet för budgetåret 2016.

Till redovisningen hör två bilagor.

1.1 Sammanfattning av verksamhetsåret

- Förbundet har under året finansierat **många olika insatser** där såväl **individinriktade metodutvecklingsprojekt** som mer **långsiktig och integrerad samverkan** och **strukturpåverkande insatser ingår**. Totalt har de individinriktade insatserna nått ut till **drygt 600 deltagare** och av de som avslutade en arbetslivsinriktad rehabiliteringsinsats fick **49 % ett arbete eller började studera**.
- Cirka **700 besökare** har deltagit i myndighetsgemensamma **frukostmöten och kompetenshöjande insatser** som Samordningsförbundet arrangerat.
- Förbundet har tillsammans med övriga samordningsförbund i länet arbetat med en ansökan och beviljats **100 miljoner kronor av Europeiska Socialfonden (ESF)** som kommer att löpa fram till år 2020. Dessutom har förbundet ansökt och beviljats drygt **1 miljon kronor av Myndigheten för Ungdoms- och Civilsamhällesfrågor (MUCF)** för uppsökande verksamhet riktad till unga under år 2017.
- Som ett led i att **öka informationen om samordningsförbund samt omvärldsbevaka Finsamfrågorna** deltar förbundet aktivt i Nationella Nätverket för Samordningsförbund (NNS) och har bl.a. deltagit i flera olika utvecklingsprojekt tillsammans med NNS och Nationella Rådet.
- **Kostnaderna för verksamheten uppgick till 17,4 miljoner kronor**. Tillgångar uppgick till 23,3 miljoner kronor, varav 17,4 mkr avser bidrag från medlemmarna för 2016 och 5,9 mkr avser överskott från verksamhetsåret 2015. Vid 2016 års utgång hade förbundet därmed kvar ett överskott om 5,9 miljoner.

1.2 Om förbundet

1.2.1 Organisation

Samordningsförbundet är en fristående offentligrättslig juridisk person med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Stockholms läns landsting samt Botkyrka kommun, Huddinge kommun och Salems kommun som medlemmar. Förbundets organisation består av en styrelse som utses av medlemmarna. Till sin hjälp har den ett kansli. Samordningsförbundet är medlem i Nationella Nätverket för Samordningsförbund (NNS).

1.2.2 Historik

Samordningsförbundet bildades den 1 januari 2013. Sedan tidigare fanns separata Samordningsförbund i Botkyrka (2006) och i Huddinge (2007).

1.2.3 Lagrum

Samordningsförbundet verkar utifrån Lagen om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser (2003:1210) och förbundsordningen som beslutas av Samordningsförbundets medlemmar. Lagens syfte är att ge lokala aktörer möjligheter att utveckla samverkan inom rehabiliteringsområdet och samordna gemensamma insatser samt underlätta en effektiv resursanvändning.

Samordningsförbundet följer även lagen om kommunal redovisning (1997:614) och kommunallagen (1991:900) i tillämpliga delar.

1.2.4 Uppdrag och verksamhetsidé

De verksamheter som förbundet finansierar kompletterar myndigheternas ordinarie verksamhet. Samordningsförbundens uppgift är i första hand att verka för att medborgare ska få stöd och rehabilitering som ger dem möjlighet att försörja sig själva genom arbete. På individnivå verkar Samordningsförbundet genom att finansiera insatser som bedrivs av de samverkande parterna. Insatserna syftar ofta till att samlokalisera, utveckla gemensamma metoder, individanpassa insatser eller arbeta förebyggande så att man når en ökad effektivitet.

Samordningsförbunden stödjer också aktivt insatser som syftar till skapa strukturella förutsättningar för att myndigheterna ska kunna samarbeta bättre. Det kan här handla om t.ex. kompetensutveckling och kunskapsutbyte.

1.2.5 Finansiering/Medlemsavgifter

Årets tilldelning från ägarna uppgår till ca 17,4 miljoner kronor, där de statliga myndigheterna, via Försäkringskassan bidrar med hälften av medlen, landstinget med en fjärdedel och kommunerna gemensamt med resterande fjärdedel.

1.2.6 Vision

Utifrån det lagstadgade uppdraget har förbundet utarbetat en vision som bygger på tre hörnstenar; Individens behov i fokus, effektiva och framgångsrika insatser och utvecklingsfokus.

Vi sätter individens behov i fokus

Förbundet möjliggör samordnat stöd utifrån individens behov. Vi är kända för att bidra till att många individer återfår självkänsla, får ett bättre liv och möjlighet till egen försörjning. Vi fokuserar på individens behov, är lyhörda och lätta att komma i kontakt med.

Vi möjliggör effektiva och framgångsrika insatser

Förbundet bidrar till goda resultat och ökad kompetens. Vi är kända för att bidra till välfungerande insatser och goda resultat. Verksamheten följs upp och vi sprider kunskap mellan insatser och till förbundets olika parter.

Vi har ett tydligt utvecklingsfokus.

Vi är utvecklingsinriktade och flexibla. Vi utvecklar verksamheten utifrån de behov som målgruppen har. Vi är nytänkande och engagerade.

1.3 Beskrivning av verksamheten

1.3.1 Verksamhetsplan 2016

I förbundets verksamhetsplan för 2016 betonas att förbundet ska stödja metod- och kunskapsutveckling samt verka för en förbättrad samverkanskultur inom rehabiliteringsområdet. I förbundets uppdrag ingår också att finansiera, stödja och utveckla individinriktade samverkansinsatser och processer för att främja lokal myndighetssamverkan. Målet med dessa insatser är att fler individer återfår hälsan och ökar sina möjligheter till självförsörjning genom arbete eller studier.

1.3.2 Behovsgrupper inom den finansiella samordningen

Samordningsförbundets tre kommuner (Botkyrka, Huddinge och Salem) har en sammanlagd befolkning på 214 148 invånare (1 nov 2016), varav 137 092 personer i arbetsför ålder (16-64 år). Alla tre kommuner har en ung befolkning med en stor andel barn och ungdomar.

Samordningsförbundet har till uppdrag att stödja och finansiera samverkan kring kvinnor och män i förvärvsaktiv ålder, boende i Botkyrka, Huddinge eller Salem, och som har ett grundläggande behov av samordnad rehabilitering, d.v.s. stöd från flera myndigheter. En särskilt prioriterad målgrupp är de individer som står utanför arbetsmarknaden pga. psykisk ohälsa samt de unga som riskerar långvarig arbetslöshet och/eller ohälsa samt föräldrar med försörjningsansvar gentemot minderåriga barn.

1.3.3 Stöd och finansiering till strukturinriktade insatser

I verksamhetsplanen för 2016 beskriver styrelsen de åtaganden Samordningsförbundet har i stödet till metod- och kunskapsutveckling samt förbättrad samverkanskultur. Åtagandena är indelade i fem verksamhetsområden som beskrivs nedan. Tre särskilt prioriterade utvecklingsområden pekades också ut för år 2016:

- Samordningsförbundet ska se över möjligheten att utveckla och stödja förebyggande insatser för att möta problem innan de har blivit för stora och svåra.
- Samordningsförbundet ska se hur stöd till arbetsintegrerande sociala företag kan utvecklas.
- Samordningsförbundet ska gemensamt med länets övriga Samordningsförbund att lämna in en ansökan om gemensamt projekt finansierat av Europeiska Socialfonden (ESF). Projektets mobiliseringsfas beräknas pågå under 2016 som förberedelse inför genomförandedelen 2017-2020.

Nätverk och erfarenhetsutbyte

Förbundet ska aktivt medverka i utbildningar och nätverkssamarbete (övriga förbund i länet, NNS, Nationella Rådet m.fl.) i syfte att utveckla den egna verksamheten.

Stöd till samverkan

Förbundet har i uppgift att bistå medlemsmyndigheterna inklusive finansierade insatser i processtöd, metodutveckling och uppföljning samt främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom samverkansområdet.

Myndighetsgemensamma utbildningar och frukostmöten

Förbundet ska erbjuda medarbetare och chefer hos förbundets parter gemensamma utbildningar och möjligheter att utbyta erfarenheter och kunskap.

Uppföljning och utvärdering

Förbundet ska följa upp finansierade insatser och återrapportera resultat till förbundet och dess parter.

Information och kunskapspridning

Förbundet ska sprida information om Samordningsförbundet och dess verksamhet genom hemsida, nyhetsbrev och andra informationsåtgärder.

1.3.4 Finansiering av individriktade samverkansinsatser

Samordningsförbundet har under 2016 finansierat nio insatser som riktar sig till personer i behov av samordnad rehabilitering. Många insatser har pågått i flera år och övergått från projekt till mer långsiktiga samverkansinsatser. I bilaga två finns en beskrivning av var och en av de finansierade insatserna, där också måluppfyllelse redovisas på projektnivå. I verksamhetsberättelsen ges en översiktlig bild av resultat och verksamhet.

Längre stödinsatser för personer över 18 år

- **Samverkansteam i Botkyrka respektive Huddinge** som ger myndighetsgemensamt stöd till individer med samordnade behov i syfte att närma sig arbetsmarknaden.
- **Adrian**, ger samordnat och anpassat stöd med fokus på arbetsträning till personer.

Förberedande hälsoinsats

- **Hälsosam** erbjuder anpassade hälsoaktiviteter i grupp för deltagare som behöver stärka sin hälsa.

Samverkan kring sjukskrivna

- **SamPlan** för personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst och behöver stöd i sin samordnade rehabilitering.

Insatser för unga (16-24/29) år

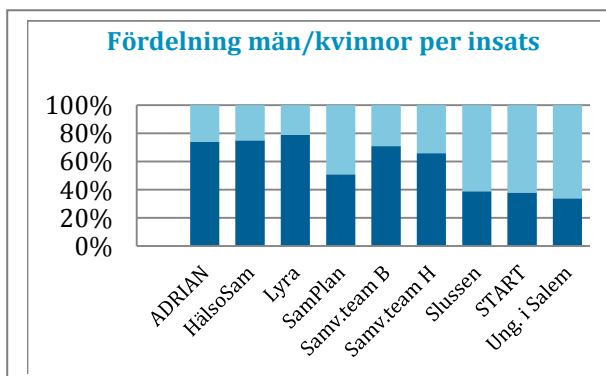
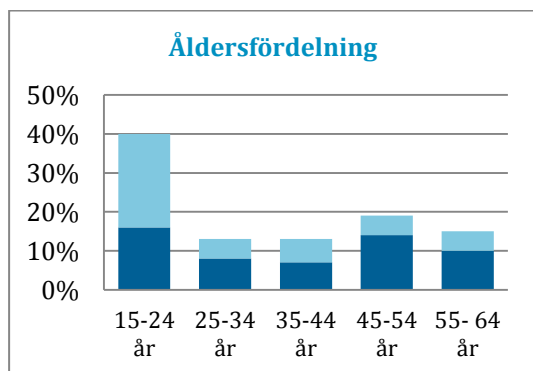
- **Slussen**, för unga som varken arbetar eller studerar och som behöver extra stöd för att öka sin motivation och komma vidare.
- **Lyra**, förberedande aktiviteter och individuell coaching för unga vuxna med psykisk ohälsa.
- **Ungdomsprojektet i Salem**
Utvecklingsprojekt för att arbeta fram former för att stärka, utveckla, effektivisera och förbättra stödet till unga vuxna i Salem.

Supported Employment

- **START, SE** till arbete för personer med lindrig utvecklingsstörning, autism eller hjärnskador förvärvade i vuxen ålder.

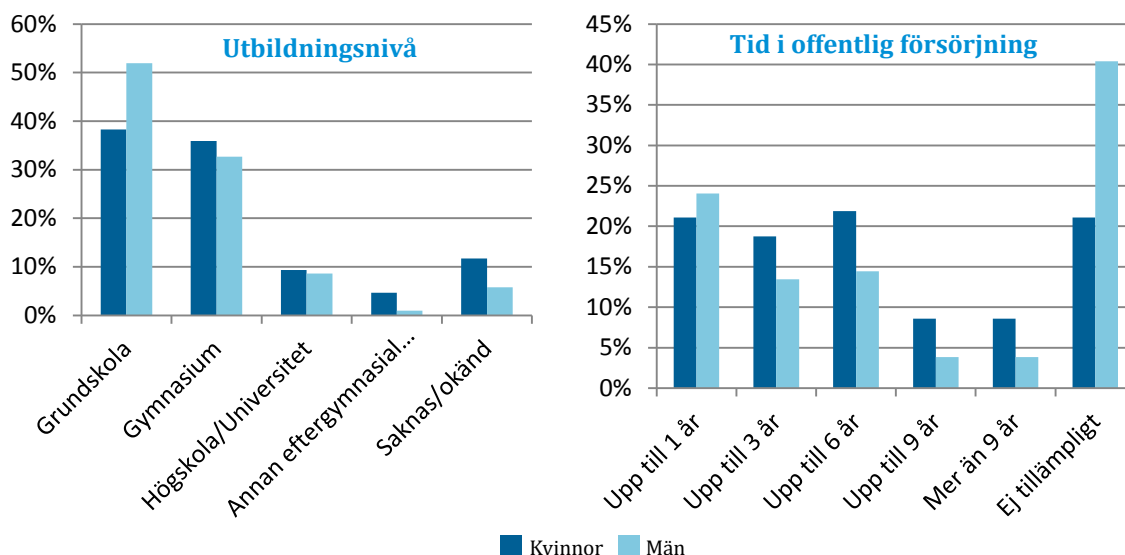
Totalt hade insatserna 638 deltagare under år 2016 (år 2015 var antalet deltagare 728), varav 360 kvinnor och 277 män. Könsfördelningen ser dock olika ut i de olika ålderskategorierna. Bland de yngre deltagarna deltar fler män än kvinnor, men i de äldre åldersgrupperna dominerar andelen kvinnor. 40 procent av de som deltar i de finansierade insatserna är unga under 25 år.

En mätning bland de 462 deltagare som registrerats i uppföljningssystemet SUS som aktuella i insatser under 2016 med personuppgifter visar att 29 procent är bosatta i Botkyrka, 54 procent i Huddinge och 17 procent i Salem. Den relativa övervikten av Huddingebor kan till största del förklaras av insatsen Slussen som har stora deltagarflöden och mestadels tar emot Huddingebor då insatsen är geografiskt lokaliserad i Huddinge centrum.

■ Kvinnor ■ Män

Deltagarna i de olika individinriktade rehabiliteringsinsatserna har ofta en kombination av medicinska, sociala och arbetsmarknadsrelaterade rehabiliteringsbehov. Gemensamt för många är en relativt låg utbildningsbakgrund och ett långvarigt behov av offentlig försörjning. Av de deltagare som skrevs in i insatser under 2016 har över hälften av deltagarna¹ haft en offentlig försörjning i 3 år eller mer, när de påbörjar en insats. Ganska få deltagare har utbildning utöver gymnasiestudier. Nära hälften, 46 procent, av deltagarna har som högst en avslutad grundskoleutbildning.

I uppföljning av andelen deltagare som har försörjningsansvar för barn saknas heltäckande underlag och metoder att mäta detta. I uppföljning av deltagare i samverkansteamerna och Adrian framkommer att 33 procent av deltagarna hade försörjningsansvar för hemmaboende barn, en minskning med 10 procentenheter sedan förra året.

1.4 Måluppfyllelse och resultat

För att få tillgång till resultat och underlag, som är relevanta och pålitliga har förbundet beslutat att finansierade insatser ska följa en fastställd uppföljnings- och utvärderingspolicy som innehåller följande delar:

- Löpande registrering av deltagare vid inskrivning och avslut i uppföljningssystemet SUS.
- Skriftlig rapportering från finansierade insatser vid tertial och helår för kompletterande information kring måluppfyllelse och eventuella avvikelser från verksamhetsplanen samt redovisar prognos för utfall vid årets slut.
- Uppföljning av deltagare 12 månader efter avslutad insats.
- Webenkäter riktad till personal och chefer på de samverkande myndigheterna i syfte att mäta kvalitet på finansierade insatser.

Alla finansierade insatser har mål som mäter hur väl man uppnår syftet med den finansiella samordningen. Dessa mål rör bl.a. deltagarflöden och effektmål i form av andel deltagare som närmat sig arbetsmarknaden. Det övergripande målet med finansiell samordning är att resurser används på ett bättre och mer effektivt sätt för att möjliggöra förbättrad hälsa och förmåga till förvärvsarbete/studier hos medborgare i Botkyrka, Huddinge och Salem.

De insatsspecifika målen kan skilja sig åt beroende på målgruppens förutsättningar, projektets verksamhet och andra faktorer som påverkar resultatet. Tillsammans ska dock de finansierade insatserna bidra till de förbundsövergripande effektmålen som antagits i verksamhetsplanen för 2016.

¹ Avser totalt 354 deltagare som registrerats med uppgifter om tid i offentlig försörjning i SUS.

Mål i verksamhetsplan	Resultat 2016
Finansierade insatser når sammanlagt ut till 500 deltagare.	Totalt 638 deltagare i finansierade insatser.
30 % av deltagarna i finansierade insatser arbetar/studerar vid avslut. 15 % av deltagarna i finansierade insatser står närmare arbetsmarknaden vid avslut. 35 % av deltagarna i finansierade insatserna är självförsörjande 12 månader efter avslut.	49 % arbetar/studerar vid avslut. 16 % har närmat sig arbetsmarknaden. 50 % är självförsörjande 12 månader efter avslut. ²
80 % av handläggare och vårdgivare upplever att de finansierade insatserna är till nytta för deltagarna.	80 % bedömer att insatserna bidragit till en stegförflyttning närmare arbetsmarknaden.
Personal och chefer upplever att förbundet bidrar till bättre samverkan.	Förbundets samverkansstruktur används aktivt av parterna. Finansierade insatser bidrar till samverkan.
Förbundet bidrar till att erfarenheter tillvaratas på ett systematiskt sätt.	Erfarenheter från finansierade insatser tillvaratas i ordinarie verksamhet.

1.4.1 Övergripande måluppfyllelse strukturinriktade insatser

Under året har förbundet finansierat två större insatser som specifikt haft som uppdrag att arbeta strukturpåverkande samt fortsatt sprida information via frukostmöten och haft andra kortare samverkansaktiviteter i syfte att stödja utvecklingen av lokal samverkan.

Under perioden april till september pågick psykiatriprojektet med syfte att arbeta fram ett förslag till samverkansmodell som gör att fler sjukskrivna når egen försörjning genom arbetslivsinriktad rehabilitering. Projektet har byggt vidare på ett utvecklingsarbete som Försäkringskassan och Huddinge öppenvård psykiatri påbörjade i augusti 2014 inom ramen för tvåpartsfinansiering. Under 2017 kommer psykiatrin anställa rehabkoordinatorer och en ansökan om stöd till ytterligare samverkansinsatser kommer att arbetas fram under 2017.

Det andra strukturinriktade projektet som finansierats under 2016 är metodstöd i Individual Placement and Support (IPS). Metodstödet bygger på erfarenheter från tidigare insats finansierad av förbundet och som nu är implementerad i Botkyrka kommuns ordinarie verksamhet (IPS-team på socialpsykiatrin). Verksamheten vänder sig till personal hos förbundets medlemmar, som önskar praktisk handledning och tillämpning av metoden IPS, stöd i att utveckla ett strukturerat arbete med arbetsgivarkontakter och/eller informera om IPS på myndigheterna och inom hälso- och sjukvården.

I uppdraget ingår även att samordna samverkansmöten där deltagare från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, psykiatrin, kommunernas socialpsykiatri och brukarrepresentanter ingår.

Dessutom har SamPlan som avslutades under våren 2016 haft i uppdrag att ta fram förslag på förbättrade rutiner och samverkansformer kring personer som är sjukskrivna men saknar sjukpenninggrundande inkomst. Arbetet med att implementera dessa förslag i ordinarie verksamhet har pågått under 2016.

Kartläggningar och behovsanalyser

Som stöd till kansliet finns en beredningsgrupp där chefer och tjänstemän från förbundets medlemmar kontinuerligt träffas för att diskutera och belysa samverkansbehov och pågående förändringar som påverkar samarbetet. Denna struktur underlättar även "vardagssamverkan" och

² Resultatet ska tolkas med försiktighet då urvalet endast består av 34 personer.

möjliggör samarbete inom områden där förbundet idag inte har individriktade insatser. Styrelse och beredningsgrupp träffades gemensamt en halvdag i oktober för att utifrån en nulägesrapport göra prioriteringar i befintlig verksamhet och gemensamt formulera nya behovsområden. I beredningsgruppen och insatsernas styrgrupper pågår en kontinuerlig dialog om samverkansbehov inom rehabiliteringsområdet. Under året har förbundet dock ägnat särskilt fokus åt behovsanalys och kartläggning inom två specifika områden; psykisk ohälsa respektive utveckling av arbetsgivarsamarbete där också samarbete med arbetsintegrerande sociala företag ingår.

Under hösten har kansliets utvecklingsledare samordnat ett utvecklings- och kartlägningsuppdrag i syfte att ta fram förslag på utvecklade stödstrukturer till finansierade insatser i deras samarbete med arbetsgivare. Kartläggningen kommer att ligga till grund för ett förslag om genomförande- projekt under 2017. Projektet omfattar bl.a. en kartläggning av vilka resurser och kompetenser som behövs inom de finansierade insatserna kopplade till arbetsmarknadskontakter. Uppdraget omfattar också en översikt över hur finansierade insatser idag samarbetar med arbetsgivare i det civila samhället, arbetsintegrerande sociala företag och det lokala näringslivet och vad som behöver utvecklas kopplat till dessa samarbeten. Även en sammanställning av goda exempel där insatser finansierade av samordningsförbundet utvecklat samverkan med arbetsgivare och arbetsintegrerande sociala företag ingår i uppdraget.

Under hösten sökte och beviljades även förbundet projektmedel för uppsökande arbete riktat till unga som varken arbetar eller studerar. Projektet bygger på behov som uppmärksammats bl.a. inom Ungdomsprojektet i Salem, Slussen samt kommunernas och Arbetsförmedlingens samarbete inom ramen för Delegationen för Unga (DUA).

Under året har förbundet även arbetat med behovskartläggning och målgruppsanalys inför starten av det länsgemensamma ESF-projektet MIA –Mobilisering Inför Arbete i samarbete med länets övriga samordningsförbund. Projektet startade med en analys- och planeringsfas i december 2016 som kommer ligga till grund för ett genomförandeprojekt som pågår från april 2017 till juni 2020. Projektets målgrupp är personer som står extra långt från arbetsmarknaden och ett av huvudmålen med projektet är att skapa möjligheter till gemensamt lärande mellan samordningsförbunden och förtydliga förbundens roll i välfärdsutvecklingen. I projektet ingår även uppdrag att utveckla samverkan kring arbetsträningsplatser hos arbetsintegrerande sociala företag

Myndighetsgemensamma utbildningar och frukostmöten

Personalomsättningen har under året varit hög hos samtliga av förbundets parter och särskilt inom de myndighetutövande yrkesgrupperna. En grund för att samverkan mellan myndigheter ska fungera är att ha kunskap om varandras uppdrag och roll i välfärden och inom den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. Utifrån detta behov har förbundet under året arrangerade sex frukostmöten och en myndighetsgemensam utbildningsdag med fokus på information om parternas olika uppdrag och aktuella förändringar hos de olika myndigheterna.

På vårens myndighetsgemensamma utbildningsdag tog ett 70-tal handläggare, vårdgivare och chefer del av information om Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och den kommunala socialtjänsten. På frukostmötena deltog vid varje tillfälle mellan 60 och 150 personer, vilket summeras till totalt 500 deltagare (200 fler deltagare än under år 2015). I en mätning³ av upplevelsen hos besökarna på vårens frukostmöten uppgav 93 procent av de svarande att frukostmötena var bra eller mycket bra.

Samordningsförbundet har dessutom samarbetat med Försäkringskassan och finansierat ett seminarium för bättre koordinering och samordning i sjukskrivningsprocessen. På detta seminarium deltog sjukskrivande läkare och HR-specialister från kommunerna.

³ Webbenkät ställd till deltagare på 3 frukostmöten februari-april 2016, totalt 114 svarande av sammanlagt 202 deltagare.

Nätverk och erfarenhetsutbyte samt information och kunskapsspridning

Under året har förbundet medverkat i nätverkssamarbete på regional och nationell nivå. Samarbetet med andra förbund möjliggör kunskapsutbyte och driver utvecklingen av den finansiella samordningen framåt. I länet har förbundscheferna haft kontinuerliga samverkansträffar, utvecklingsledaren deltar i ett nationellt processtödarnätverk och de bägge viceordförandena deltog vid ett gemensamt länsmöte i februari. Fyra styrelseledamöter samt kansliets personal deltog också på Nationell konferens för samordningsförbund samt vid årsmötet för Nationella Nätverket för Samordningsförbund (NNS) i april. Kansliet deltar aktivt i arbetsgrupper och genom att bistå NNS styrelse vid behov, under året har kansliet bl.a. arbetat aktivt i implementeringsarbetet av indikatorprojektet.

För att sprida kunskap och informera om förbundet och den verksamhet som finansieras, arbetar förbundets kansli aktivt med informationsinsatser riktat till medlemmar, samarbetspartners och anställda vid de samverkande myndigheterna. Under 2016 har tre olika informationsfilmer tagits fram för att dels beskriva förbundets uppdrag och dels beskriva den verksamhet till deltagare som förbundet finansierar. Därutöver har fyra nyhetsbrev publicerats och hemsidan uppdateras kontinuerligt. Hemsidan och nyhetsbrev är en viktig kanal för att sprida information och nyheter både om det lokala förbundet, men också för att öka kunskapen inom området samordnad rehabilitering generellt. Som ett komplement till detta genomför både kansliet och finansierade insatser informationssatsningar vid besök hos förbundets parter.

Stöd till samverkan

Kansliet arbetar aktivt med processtöd till insatser och styrgrupper. Projektledare/ verksamhetsledare för insatserna erbjuds kontinuerlig handledning och har regelbundna nätverksträffar och två gemensamma utvecklingsdagar har anordnats för samtliga medarbetare i finansierade insatser.

Kansliet erbjuder processtöd till samverkan mellan myndigheterna. Det kan handla om stöd i samordning, forma mötesplatser, delta i utvecklingsarbete m.m. Exempel på sådana samverkansuppdrag är bl.a. PRIO-satsningarna, arbetet med Samordnad Individuell Plan (SIP), samverkansdialoger på vårdcentraler, DUA-arbetet och kommunernas Personliga Ombud.

Uppföljning och utvärdering

Under året har förbundet upphandlat extern utvärdering av Ungdomsprojektet i Salem. Slutrapporter har också tagits fram för SamPlan och Psykiatriprojektet som avslutades under året. Under året har även arbetet fortsatt för att ta fram indikatorer för framgångsrik samverkan, resultatet i form av ett kvalitetssäkrat uppföljningsinstrument färdigställdes under 2016 och kommer att tas i drift under 2017.

Under året har också förbundet arbetat med att implementera en långtidsuppföljning av resultat på individnivå. Detta har skett i samarbete med företaget PayOff som är behjälpliga i att bidra till en översyn av de samhällsekonomiska resultat som förbundet bidrar till.

Samordningsförbundet har tagit en aktiv roll i arbetet med att säkerställa god uppföljning och utvärdering i det nya ESF-projektet MIA. Förbundschefen har deltagit i upphandlingen av de externa utvärderarna samt anställt en intern utredare till projektet.

1.4.2 Övergripande måluppfyllelse för individinriktade projekt/insatser

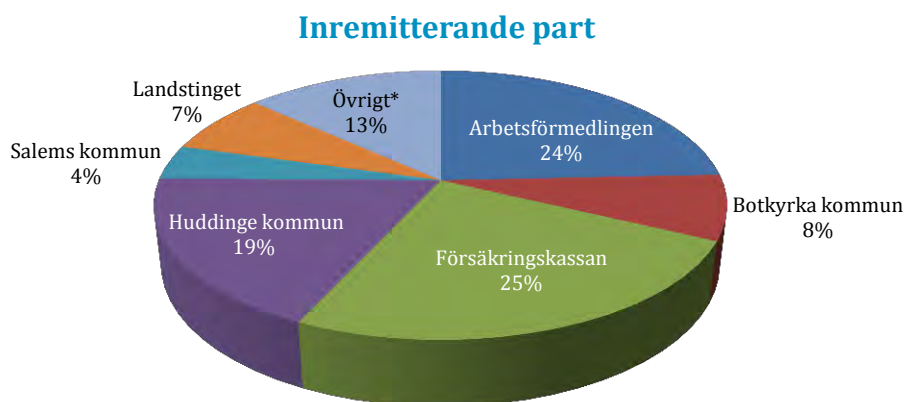
Generellt sett har de finansierade insatserna god måluppfyllelse. För att nå dessa resultat arbetar samtliga insatser med att utveckla och implementera myndighetsgemensamma metoder för att stödja målgruppen. Denna utveckling av metoder och arbets sätt bygger på en helhetssyn på individens behov och individanpassat stöd över tid. Andra framgångsfaktorer som är gemensamma för de finansierade insatserna rör tillgänglighet, samlokalisering och goda kunskaper kring målgruppen och i arbetsmetoder som exempelvis Supported Employment. Samtliga insatser har också byggt upp strukturer för en systematisk uppföljning och samverkan både kring den enskilde deltagaren och på styr- och ledningsnivå.

De finansierade insatserna når ut till budgeterat antal deltagare och nästan hälften av de som avslutas efter att ha deltagit i en arbetslivsinriktad stödinsats har ett arbete eller studerar vid avslut. Många deltagare har dock ett omfattande stödbehov och har inte kunnat få ett arbete direkt efter avslutad insats, flertalet av dessa individer har dock gjort betydande stegförflyttningar med sikte mot arbete och egen försörjning och/eller fått rätt stöd vid avslut. På sikt kan även dessa individer komma ut i arbete/ studier även om de behöver ytterligare stöd inom ramen för ordinarie verksamhet. Flera insatser bidrar också till effektivare stöd från myndigheterna och att individen får det stöd den har behov av.

Under året har de nio insatser förbundet finansierat nått ut till 638 deltagare (år 2015: 728) 360 kvinnor och 277 män. Av det totala antalet deltagare har 434 (477) individer tagit del av arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser och övriga 204 (251) deltagare har varit aktuella i HälsoSam eller SamPlan där syftet med deltagandet varit av förberedande eller kartläggande karaktär. Andelen unga under 25 år uppgår till 39 procent (38 %).

Av de 638 deltagarna var 327 personer som var aktuella 2015 och fått fortsatt stöd under året. 311 personer aktualiserades under 2016. Av dessa aktualiserades 233 deltagare till någon av de arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatserna. Det totala antalet deltagare är något lägre än 2015, beroende på att insatsen AkSe implementerades i ordinarie verksamhet vid årets början och att SamPlan avslutades under våren 2016.

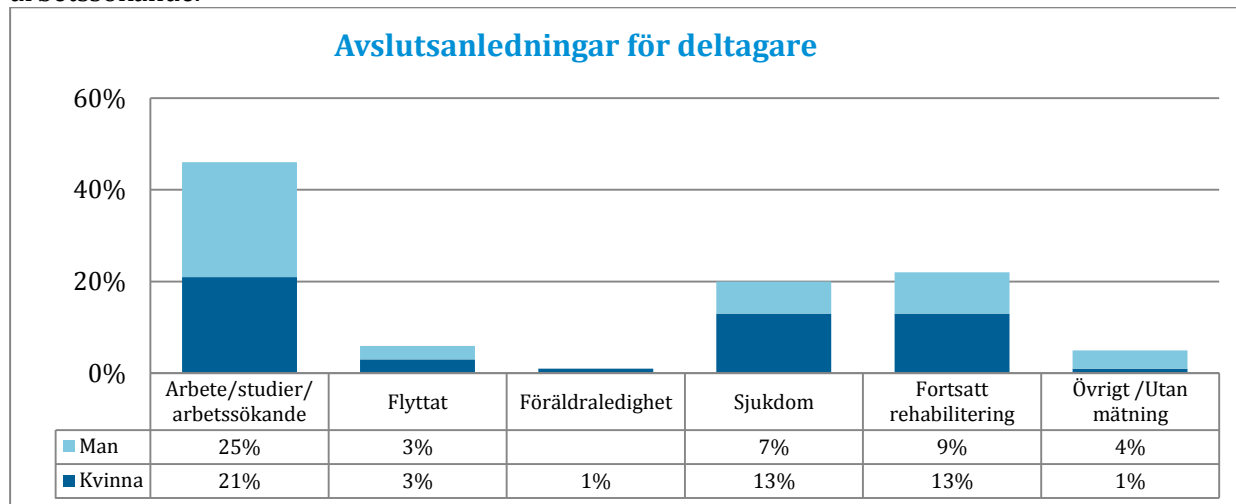
Det är främst Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och kommunerna som aktualiserar ärenden till de finansierade insatserna⁴. Försäkringskassans andel av remitterade deltagare har ökat från att ha motsvarat 17 procent år 2015 till att under år 2016 öka till 25 procent av totala andelen aviserade ärenden. Många deltagare har dock kontakt, eller är i behov av kontakt med minst tre av förbundets parter.

⁴ Statistiken är hämtad ur SUS och avser enbart de deltagare som registrerats med personuppgifter.

Resultat för deltagare i finansierade insatser

Under året avslutade 193 personer en arbetslivsinriktad insats och ytterligare 72 personer avslutades efter att ha fått ett samordnat stöd inom ramen för SamPlan. Av dessa 265 personer arbetade eller studerade totalt 33 procent i någon omfattning direkt efter insatsen, 31 procent av kvinnorna och 36 procent av männen. Därutöver var ytterligare drygt 10 procent arbetssökande.

Av de 193 personer som avslutade en insats med mål att komma till arbete eller studier hade 49 procent (95 personer) ett arbete eller studerade i direkt anslutning till avslutet. Ytterligare 16 procent (30 personer) var arbetssökande. Totalt 46 procent av kvinnorna arbetade, studerade eller var arbetssökande vid avslut medan motsvarande siffra för män uppgick till 64 procent. Övriga deltagare avslutades i huvudsak på grund av sjukdom eller behov av annan/fortsatt rehabilitering.

Skillnaderna i avslutsanledning varierar stort mellan åldersgrupperna. 69 procent av målgruppen unga under 25 år går vidare till arbete eller studier efter avslut. För personer 25 år och över är motsvarande siffra 27 procent. Bland deltagare över 30 år går endast en av fem vidare till arbete eller studier vid avslut.

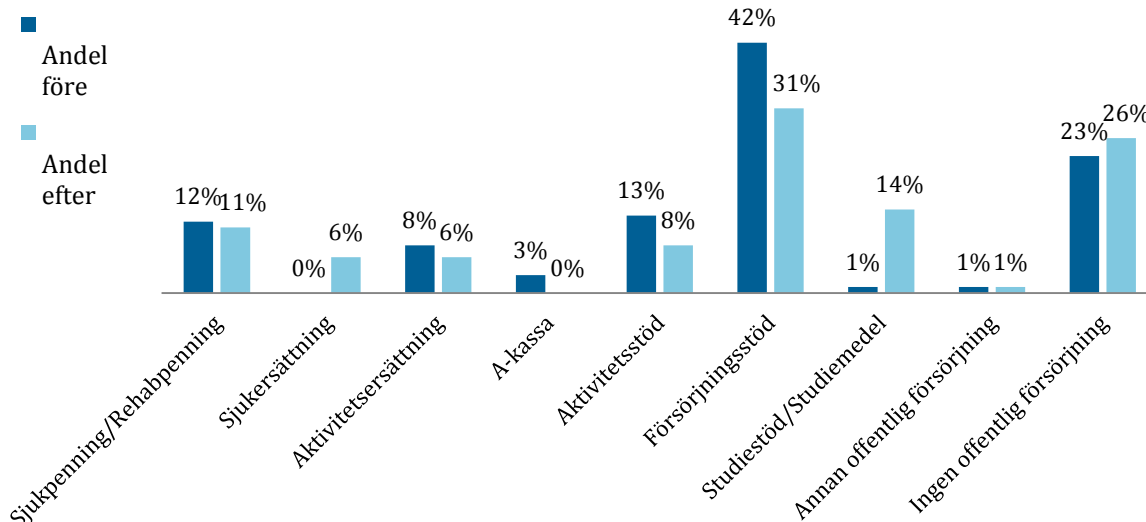
Utskrivning på grund av sjukdom sker på grund av försämrat hälsotillstånd hos deltagaren eller då hälsotillståndet inte medger fortsatt deltagande i insatsen. För att möjliggöra att dessa personer så långt som möjligt "hamnar rätt i välfärden" samlar ofta insatserna och projekten till flerpartsmöten med en planering för det fortsatta stödet. Insatser som kan vara aktuella är olika former av medicinsk behandling och utredning, boendestöd eller daglig verksamhet.

Stegförflyttning närmare arbetsmarknaden

Som ett led i att mäta hur väl insatserna lyckas med målet att möjliggöra för fler individer att bli självförsörjande genom arbete eller studier skattas insatsernas personal deltagarnas arbetsförmåga före och efter insats. Detta mäts genom kompletterande fråga i SUS. Resultatet för de ca 200 deltagare som skattas vid ingång respektive avslut, visar att andelen personer som inte är redo för arbetsmarknaden uppskattas till ca 80 procent vid inskrivning. Vid utskrivning är motsvarande andel 48 procent. De stora skillnaderna ser vi i andelen deltagare som gått från att ha haft behov av omfattande förberedande åtgärder, som sjönk från 67 procent av deltagarna vid inskrivning till att vid avslut ha sjunkit till 15 procent vid avslut.

Ett annat sätt att mäta stegförflyttning är att titta på hur deltagarnas försörjning förändras vid in- respektive utgång från en insats. De största minskningarna sker för de som har försörjningsstöd och aktivitetsstöd, medan andelen med studiestöd ökar. I gruppen "ingen offentlig försörjning" ingår både de unga som saknar inkomster (vilket förklarar det höga ingångsvärdet) samt alla de som blir självförsörjande genom arbete.

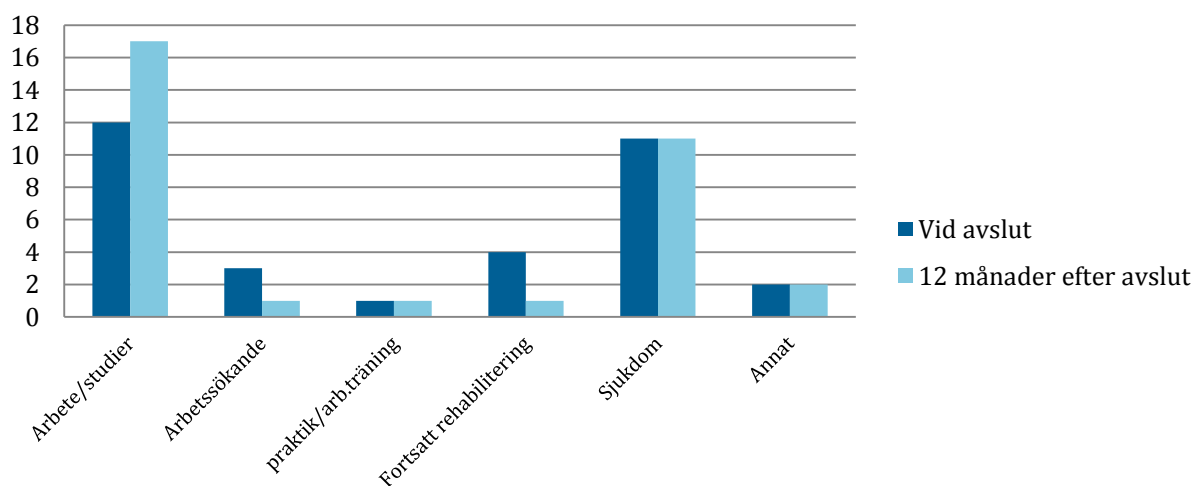
Försörjning före/efter insats

Hållbara resultat över tid

I syfte att mäta långsiktiga effekter på individnivå har förbundet från och med 2015 ålagt samtliga insatser att göra 12-månadersuppföljningar för deltagare som genomgått en arbetslivsinriktad rehabiliteringsinsats. Detta arbete har visat sig vara relativt omfattande och arbete med att implementera uppföljningen i samtliga insatser pågår fortfarande. Därför finns resultat endast för 33 deltagare. De sammanlagda resultaten av långtidseffekterna för dessa insatser visar att andelen som är i arbete eller studier har ökat. Antalet individer som fortsatt står utanför arbetsmarkanden på grund av sjukdom är dock konstant. Resultaten ska tolkas med försiktighet då urvalet är litet.⁵

Antal deltagare i olika former av sysselsättning vid avslut respektive 12 månader efter avslutad insats

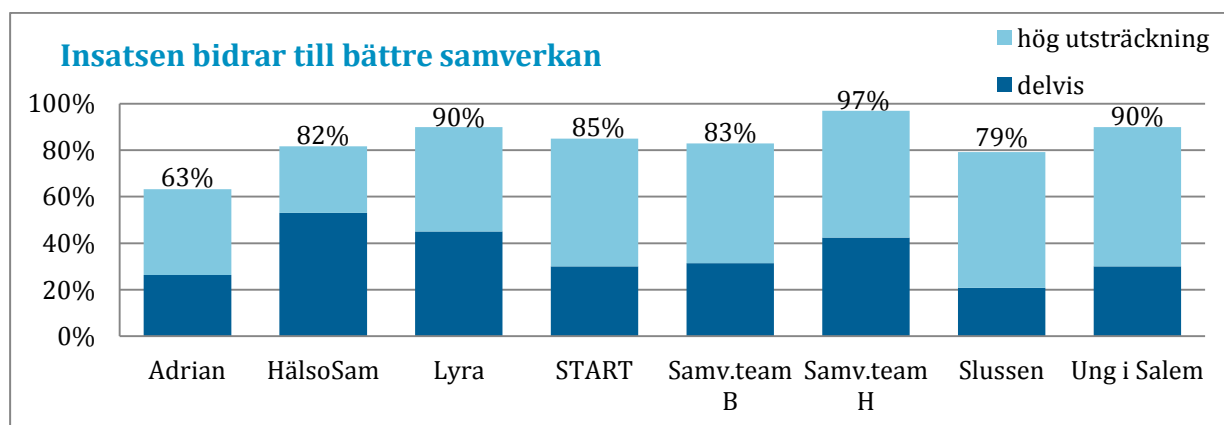
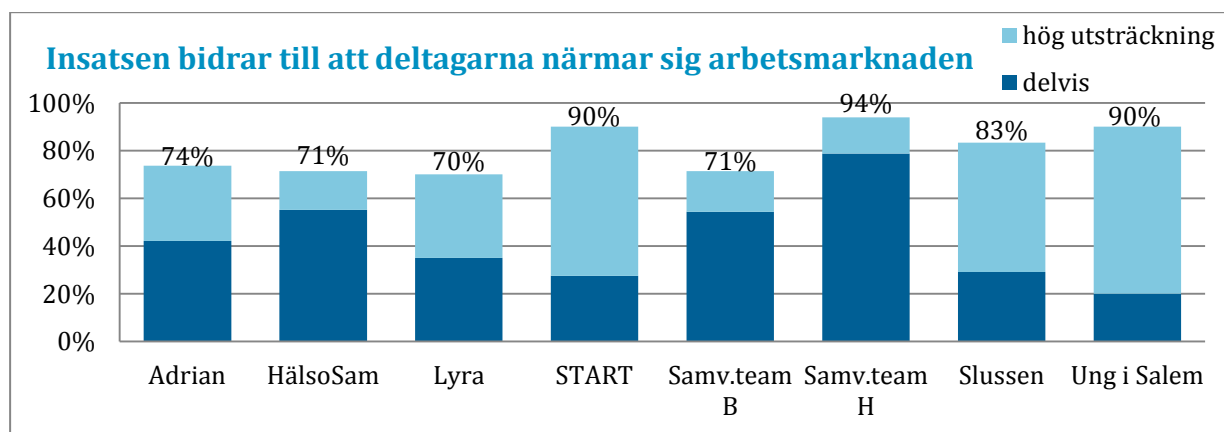
⁵ Avser mätning på 33 personer.

Handläggarna ser positiva resultat

Som ett led i att mäta effekten av insatserna gör förbundet årligen en enkätundersökning bland parternas personal, med frågor om hur man upplever nytta av projekt och insatser. Resultatet⁶ visar att 83 procent (år 2015: 85 %), av de anställda upplever att insatserna är till stöd och hjälp för dem i deras arbete. Dessutom anger 46 procent (år 2015: 50 %) att insatserna i hög utsträckning bidrar till bättre samverkan mellan myndigheter och ytterligare 37 procent (år 2015: 36 %) bedömer att insatserna delvis bidrar till bättre samverkan.

Totalt sett upplever 80 procent (år 2015: 85 %) av de svarande att insatserna bidrar till att deltagarna gör en stegförflyttning närmare arbete. Resultatet mellan insatserna varierar dock och redovisas i nedanstående diagram. Resultatet är något försämrat jämfört med samma mätning 2014 och 2015. En förklaring till detta kan vara den relativt höga personalomsättningen som gör att en större andel än tidigare svarat att de inte kan bedöma insatsen utifrån de frågor som ställts i enkäten. 30 procent av de svarande har arbetat mindre än 1 år på sin nuvarande anställning.

Insatserna Samverkansteam Huddinge, Lyra, Start och Ungdomsprojektet i Salem hör till de insatser som generellt sett får mycket höga betyg både avseende utveckling av samverkan och att insatsen bidrar till en positiv utveckling för deltagaren.

⁶ Avser de som uppgett att de remitterat ärende till någon av insatserna, totalt 182 svarande varav 161 (jmf 193 svarande år 2015) uppgett att de känner till några/någon av insatserna.

1.5 Styrelsens arbete under året

1.5.1 Styrelsens ledamöter och ersättare

Styrelsen består av sex ledamöter och sex ersättare, utsedda av respektive medlem. Styrelsen utser inom sig ett presidium bestående av en ordförande och två vice ordförande. Under 2016 har Gunilla Helmerson från Stockholms län landsting varit ordförande. Mats Einarsson från Botkyrka kommun har varit 1:e vice ordförande och Fredrik Kristoffersen från Huddinge kommun 2:e vice ordförande. Presidiet träffas ca 5 gånger per år inför styrelsemöten och vid behov sammankallas presidiet till extra möten.

Ordinarie ledamöter	Ersättare	Utsedd av
Gunilla Helmerson, ordförande	Robert Aslan	Stockholms läns landsting
Mats Einarsson, 1:e vice ordförande	Stig Bjernerup	Botkyrka kommun
Fredrik Kristoffersen, 2:e vice ordf.	Shewen Nysmed	Huddinge kommun
Elisabeth Bovin-Exner	Patrick Robbertté	Salems kommun
Claudia Zamorano	Ann-Marie Illum	Arbetsförmedlingen
Mathias Holmlund	Susanne Landin	Försäkringskassan

Under 2016 har styrelsen haft fem protokollförda möten. Till varje möte är en eller flera av de finansierade insatserna inbjudna för att återrapportera om verksamhetens innehåll och resultat. Under hösten träffades styrelse och beredningsgrupp för att tillsammans arbeta fram förslag till verksamhetsplan 2017 och ta del av en omvärldsanalys som beskriver förändringar i ohälsa och arbetslöshet samt offentlig försörjning. Under våren 2016 hade presidiet ett medlemssamråd med Försäkringskassan och i oktober 2016 genomfördes ägarsamråd med övriga parter.

1.5.2 Revisorer

Samordningsförbundets ägare utser revisorer som har till uppgift att granska förbundets verksamhet. Huddinge kommunfullmäktige utser en revisor som ska företräda samtliga medlemskommuner. De tre revisorerna har under 2016 varit:

- Eva Sjödin, förtroendevald revisor, Huddinge kommun.
- Johan Månsson, Deloitte, för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.
- Karin Brodin, förtroendevald revisor, Stockholms läns landsting.

1.5.3 Kansli och beredningsgrupp

Under 2016 har förbundet haft ett kansli med en förbundschef och en utvecklingsledare samt en deltidstjänst som administratör som började sin tjänst i april 2016. Rekrytering av ny utvecklingsledare har skett under året då tidigare medarbetare gick i pension. Därutöver har förbundet köpt tjänster avseende ekonomiadministration och övriga administrativa tjänster från Huddinge kommun. Kompletterande externa tjänster i form av t.ex. informationstjänster har köpts av förbundet vid behov.

Förbundschefen har under året ansvarat för verkställighet av styrelsens beslut samt planering, uppföljning och kommunikation för förbundet som helhet. Utvecklingsledaren har utgjort ett särskilt processstöd till projekt och verksamhet finansierad av förbundet, i detta ingår bl.a. att vara ett stöd till insatserna i metod- och verksamhetsutveckling samt uppföljningsarbete. I processstödjarens uppdrag har också ingått också att samordna utbildningar och seminarier i syfte att utveckla samverkan.

Förbundet parter är representerade i den gemensamma beredningsgruppen som utgör ett stöd till kansliet i beredning av förslag till och genomförande av styrelsens beslut. Beredningen består av representanter från förbundets medlemmar och har även till uppgift att informera samt förankra beslut i den egna organisationen. Med sin sammansättning, kompetens och erfarenhet utgör också beredningsgruppen en viktig mötesplats för frågor som rör den strategiska utvecklingen av samverkan och analys av nya förutsättningar och behov.

1.6 Ekonomiskt utfall

För verksamhetsåret 2016 har förbundet haft intäkter på 17,4 miljoner kronor avseende bidrag från parterna, och ett ingående överskott från verksamhetsåret 2015 på 5,9 miljoner kronor. Kostnaderna för 2016 har uppgått till 17,4 mkr (2015: 17,3 mkr) Sammantaget gör detta att förbundet vid årets slut redovisar ett eget kapital på ca 5,9 miljoner kronor.

1.6.1 Avvikelser från budget

De största avvikelserna från planerad budget består i lägre kostnader för finansierade insatser och projekt, denna avvikelse uppgår till 2,5 miljoner kronor. De största avvikelserna återfinns i ESF-projektet som startade senare än beräknat samt i Samverkansteamerna i Botkyrka och Huddinge samt Lyra och Slussen. Anledning till de minskade kostnaderna för insatserna är personalvakanser. Utfallet för de administrativa kostnaderna är 0,45 miljoner kronor under budget, vilket till största del beror på lägre personalkostnader än beräknat för kansliet.

1.6.2 Hantering av förbundets överskott

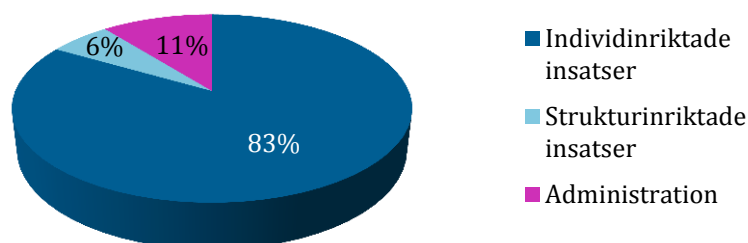
Förbundet har förbrukat alla de medel som ägarna tillfört förbundet 2016. I budget för 2016 var även en del av det egna kapitalet budgeterat för att finansiera insatser, men på grund av personalvakanser och försenad start av ESF-projektet MIA har parterna inte rekvirerat alla de medel som avtalats med Samordningsförbundet. Målet för förbundet är att det egna kapitalet inte ska överstiga 2,9 miljoner kronor, baserat på Nationella Rådets riktlinjer om eget kapital. Det egna kapitalet finns intecknat i den verksamhetsplan för 2017 som antogs av förbundet i november 2016 och prognosen är att förbundet ska nå fastställd nivå för eget kapital till år 2018.

När förbundet bildades den 1 januari 2013 medföljde ett betydande överskott från de två tidigare samordningsförbunden i Botkyrka respektive Huddinge. Totalt tillfördes 10,8 miljoner kronor. Överskottet har nu minskat till 5,9 miljoner kronor. Genom att budgetera tidigare upparbetat överskott i insatser över tid skapas en verksamhet som föregås av planering och lägger grunden för effektiva insatser av god kvalitet.

1.6.3 Kostnadsfördelning

Större delen av samordningsförbundets medel går till att finansiera insatser som riktar sig direkt till medborgarnas behov av samordnad rehabilitering. Förbundet har också ett mål om att högst 10 procent av kostnaderna ska utgöras av administrativa kostnader. Under 2016 uppgick insatskostnaderna till 15,5 mkr (år 2015: 15,5 mkr), vilket motsvarar 89 procent av de totala kostnaderna.

Kostnadsfördelning

2. Resultaträkning

Resultaträkning

Belopp i tkr.	Not	2016-01-01 -2016-12-31	2015-01-01 -2015-12-31
Verksamhetens medlemsavgifter	1	17 383,2	17 200,0
Verksamhetens kostnader		17 415,1	17 296,3
Verksamhetens nettokostnad		-31,9	-96,3
Finansiella intäkter		0,0	1,5
Finansiella kostnader		0,0	-1,7
Resultat före extraordinära intäkter		-31,9	-96,5
Extraordinära intäkter		0,0	0,0
Periodens/årets resultat		-31,9	-96,5

3. Balansräkning

Balansräkning

Belopp i tkr.	Not	2016-12-31	2015-12-31
Tillgångar			
Omsättningstillgångar			
Fordringar	2	52,5	1 111,6
Kassa och banktillgodohavande		12 621,6	10 964,5
Summa omsättningstillgångar		12 674,1	12 076,1
Summa tillgångar		12 674,1	12 076,1
Eget kapital och skulder			
Eget kapital		5 885,4	5 917,3
Långfristiga skulder		0,0	0,0
Kortfristiga skulder	3	6 788,7	6 158,8
Summa eget kapital och skulder		12 674,1	12 076,1
Panter och därmed jämförliga säkerheter		Inga	Inga
Ansvarsförbindelser		Inga	Inga

4. Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalys, den löpande verksamheten

Belopp i tkr.	2016-12-31	2015-12-31
Periodens/årets resultat	-31,9	-96,5
Justering för ej likviditetspåverkande poster	0,0	0,0
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital	-31,9	-96,5
Ökning/minskning kortfristiga fordringar	1 059,1	-809,1
Ökning/minskning kortfristiga skulder	629,9	-1 372,3
Kassaflöde för den löpande verksamheten	1 689,0	-2 181,4
Årets kassaflöde	1 657,1	-2 277,9
Likvida medel vid årets början	10 964,5	13 242,4
Likvida medel vid årets slut	12 621,6	10 964,5

5. Redovisningsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagen (1997:614) om kommunal redovisning i tillämpliga delar.

6. Noter

Not 1. Verksamhetens medlemsavgifter

Belopp i tkr	2016-12-31	2015-12-31
Driftbidrag från staten	8 691,6	8 600,0
Driftbidrag från Huddinge kommun	2 042,5	2 021,0
Driftbidrag från Botkyrka kommun	2 042,5	2 021,0
Driftbidrag från Salems kommun	260,8	258,0
Driftbidrag från Stockholms läns landsting	4 345,8	4 300,0
Summa	17 383,2	17 200,0

Not 2. Fodringar

Belopp i tkr	2016-12-31	2015-12-31
Moms	52,5	36,6
Upplupen intäkt kvartal 4 Stockholms läns landsting	0,0	1 075,0
Summa	52,5	1 111,6

Not 3. Kortfristiga skulder

Belopp i tkr	2016-12-31	2015-12-31
Amaranten	0,0	3,7
Arbetsförmedlingen	639,3	389,7
Aventus	3,4	22,9
Botkyrka kommun	680,7	515,7
Fanzingo	0,0	66,0
Frilandsbyrå Optimala ord	8,3	0,0
Försäkringskassan	0,0	461,3
Huddinge kommun	3 519,8	3 763,4
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	1 135,0	0,0
Mångkulturellt centrum	4,0	3,7
Nationella nätverket för samordningsförbund	0,0	7,5
Salems kommun	704,5	856,5
Samordningsförbundet Östra Södertörn	22,7	0,0
Sveriges Riksdag	0,0	0,4
Upplupet revisionsarvode 2016	67,0	68,0
Övrigt	4,0	0,0
Summa	6 788,7	6 158,8

7. Tilläggsupplysningar

Sammanställning av utfall och budget 2016

Insatser	Utfall 2016-12-31	Budget 2016	Avvikelse 2016-12-31
Adrian	788	1 074	286
Arbetsmarknadskartläggning	98	0	-98
ESF-projektet	26	500	474
IPS Metodstöd	273	320	47
HälsoSam	1 031	1 060	29
Kompetensinsatser	219	175	-44
Lyra	1 961	2 300	339
Psykiatriprojektet	313	500	187
SamPlan	160	165	5
Samverkansteam Botkyrka	3 201	3 470	269
Samverkansteam Huddinge	2 631	3 220	589
START	1 200	1 200	0
Slussen	2 286	2 500	214
Ungdomsprojektet i Salem	1 258	1 404	146
Utvärdering	105	175	70
Summa insatser	15 550	18 063	2 513
Lokal	145	165	21
Kansli	1 402	1 800	398
Kommunikation/information	61	50	-11
Revision	68	75	7
Styrelse	148	150	2
Övrigt	42	75	33
Summa administration	1 866	2 315	450
Totalt	17 416	20 378	2 962
Intäkter/medlemsavgift	17 383	17 383	0,0
Resultat	-32		

8. Styrelsens beslut

Vi intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt kostnader, intäkter och förbundets ekonomiska ställning.

Datum:.....

.....
Mats Einarsson
Ordförande

.....
Gunilla Helmerson
1:e Vice ordförande

Undertecknad

.....
Elisabeth Bovin-Exner
2:e Vice ordförande

.....
Mathias Holmlund
Ledamot

2017-03-31

.....
Fredrik Kristoffersen
Ledamot

.....
Monica Eriksson
Ledamot

Bilaga 1 (Årsredovisning 2016)

Måluppfyllelse av åtaganden i verksamhetsplanen

Åtagande	Måluppfyllelse	Kommentar
Finansiering av, och stöd till, samordnade rehabiliteringsinsatser och projekt	✓ Uppfyllt	<ul style="list-style-type: none"> - Förbundet har finansierat individinriktade insatser med drygt 600 deltagare. Därutöver har förbundet möjliggjort projekt och andra insatser av mer strukturinriktad karaktär. -Insatserna erbjuds processtöd och följs upp kontinuerligt.
Kartläggningar, behovsanalyser och utveckling av förbundets uppdrag	✓ Uppfyllt	<ul style="list-style-type: none"> -Beredningsgruppen och kansliet har ett kontinuerligt uppdrag att bevaka samverkansbehov och genomföra omvärldsanalys för att utveckla förbundets uppdrag. -Psykiatriprojektet har tagit fram förslag på förbättrad samverkansstruktur kring personer med psykisk ohälsa. -En arbetsgrupp med uppdrag att ta fram ett förslag på hur arbetsgivarsamverkan och samarbete med arbetsintegrerande sociala företag kan stärkas har finansierats under hösten 2016. - Projektet SamPlan har tagit fram förslag på utvecklade arbetssätt kring personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst. -Förbundet har skrivit fram ansökan till MUCF för att utveckla uppsökande arbete gentemot unga som varken arbetar eller studerar. -Förbundet har deltagit i behovs- och målgruppsanalys inför starten av det länsgemensamma ESF-projektet MIA.
Nätverk och erfarenhetsutbyte	✓ Uppfyllt	<ul style="list-style-type: none"> -Förbundet har medverkat i samarbete på regional och nationell nivå. -Fyra nyhetsbrev har publicerats och hemsidan uppdateras kontinuerligt. Tre informationsfilmer har också tagits fram under året.
Stöd till samverkan	✓ Uppfyllt	<ul style="list-style-type: none"> -Processtödjaren har kontakt med insatser och projekt i frågor gällande metod- och verksamhetsutveckling. -Regelbundna projektledarträffar anordnas och projektledarna erbjuds extern handledning. -Samtliga medarbetare i finansierade insatser samlas under en gemensam kompetensutvecklingsdag. -I samarbete med Botkyrka kommun har insatsen IPS-metodstöd genomförts under året. -Samarbete med PRIO, DUA och Personliga Ombud. -Dialogmöten på lokala vårdcentraler.
Myndighetsgemensamma utbildningar och seminarium	✓ Uppfyllt	<ul style="list-style-type: none"> -700 deltagare på frukostmöten, gemensamma utbildningar eller workshops.
Uppföljning och utvärdering	✓ Uppfyllt	<ul style="list-style-type: none"> -Finansierade insatser följs upp genom uppföljningssystemet SUS och kompletterande enkäter till deltagare och remitterande parter. -En extern utvärdering har upphandlats under året. -Förbundet deltar i utvecklingsarbetet med att ta fram indikatorer för framgångsrik samverkan.

Bilaga 2 (Årsredovisning 2016)

Sammanställning av måluppfyllelse för finansierade insatser/projekt

Insats	Mål	Resultat	Måluppfyllelse
Adrian	15 deltagare, 5 nya. 35 % i egen försörjning.	23 deltagare, 9 nya. 33 % i egen försörjning. (4 av 12)	God =
Hälsosam	80 deltagare. 80 % förbättrad hälsa. 80 % tar ökat ansvar för sin hälsa	77 deltagare varav 67 fullföljt insats. 100 % förbättrad hälsa. (67 av 67) 100 % tar ökat ansvar för sin hälsa	Mycket God +
Lyra	20 deltagare, 20 nya. 50 % arbete/studier 1 år efter insats	19 deltagare, 12 nya 61 % i arbete/studier (11 av 18)	God =
SamPlan	Bättre samverkan kring personer som är sjukskrivna och saknar sjukpenninggrundande inkomst.	Nytt arbets sätt prövats med över 200 individer. Kunskap om målgruppen och dess behov har ökat på myndigheterna.	Mycket God +
Samverkans-team Botkyrka	80 deltagare, 50 nya deltagare. 15 % arbete/studier 15 % arbetssökande	89 deltagare, 54 nya deltagare. 12 % i arbete/studier (3 av 26) 23 % arbetssökande (6 av 26)	Godtagbar ≈
Samverkans-team Huddinge	50 Deltagare, 50 nya. 20 % arbete/studier 25 % arbetssökande	98 deltagare, 49 nya 24 % i arbete/studier (10 av 42) 21 % arbetssökande (9 av 42)	God =
Slussen	100 deltagare, 60 nya. 50 % i arbete/studier.	115 deltagare, 66 nya 80 % i arbete/studier (44 av 55)	Mycket God +
START	40 deltagare, 20 nya. 40 % i arbete/studier.	52 deltagare, 26 nya 57 % till arbete/studier (12 av 21)	Mycket God +
Ungdomsprojektet Salem	30 deltagare, 30 nya 55 % i arbete/studier.	38 deltagare, 20 nya. 77 % i egen försörjning (20 av 26)	Mycket God +

Insats	Antal aktuella deltagare 2016	Varav kvinnor	Varav män	Okänd	Varav nya deltagare 2016	Antal avslutade deltagare 2016	Till arbete/studier	Arbets-sökande vid avslut
ADRIAN	23	17	6		9	12	4	0
HälsoSam	77	57	19	1	<i>Ej tillämpbart</i>	<i>Ej tillämpbart</i>	<i>Ej tillämpbart</i>	<i>Ej tillämpbart</i>
Lyra	19	15	4		12	11	2	2
SamPlan	127	65	62		<i>Ej tillämpbart</i>	<i>Ej tillämpbart</i>	<i>Ej tillämpbart</i>	<i>Ej tillämpbart</i>
Samverkansteam Botkyrka	89	63	26		54	26	3	6
Samverkansteam Huddinge	98	65	33		49	42	10	9
Slussen	115	45	70		66	55	44	7
START	52	20	32		23	21	12	2
Ungdomsprojektet i Salem	38	13	25		20	26	20	4
TOTALT	638	360	277	1	233	193	95	30

ADRIAN

Adrian syftar till att ge personer med olika arbetshinder möjlighet till återinträde på arbetsmarknaden genom att erbjuda arbetsutbildning och stärka samverkan kring den enskilde individen.

Ingången till insatsen är en myndighetsgemensam remissgrupp som följer arbetet kring den enskilde deltagaren och utgör ett aktivt stöd för den arbetsmarknadshandläggare som arbetar med stöd till deltagare i Adrian. Handläggaren är ansvarig för att tillsammans med deltagaren planera för en återgång i arbete, anskaffa arbetsträningsplatser, följa upp olika insatser och samordna arbetet kring individen.

ADRIAN startades i Salems kommun 1997 som ett projekt och övergick till en insats finansierad av förbundet 2013 med syfte att stärka samverkan kring målgruppen.

Adrian är lokaliserad i Salems kommun.

Målgrupper

Personer i arbetsför ålder, som har komplexa arbetshinder och behöver samordnat stöd för att pröva och möjliggöra återgång i arbetslivet. Deltagaren ska ha någon form av offentlig försörjning och vara aktuell hos minst två av de samverkande myndigheterna.

Samverkanspartners

Salems kommun är huvudman/insatsägare. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samt Stockholms läns landsting genom Salems vårdcentral och Specialistpsykiatri i Södertälje, ingår i samverkan.

Mål 2016

- 15 deltagare får individuellt stöd och handlingsplan.
- 35 % av avslutade ärenden ska vara självförsörjande.
- 35 % har gjort stegförflyttning mot arbete.

Resultat

Under året har 22 personer (73 % kvinnor och 27 % män) varit inskrivna i Adrian, av dessa skrevs 9 deltagare in under 2016 då könsfördelningen var relativt jämn (56 % kvinnor och 44 % män). Tiden för deltagande i Adrian är upp till 3 år vilket innebär att 13 deltagarna skrevs in 2015 eller tidigare.

12 personer har avslutats varav 3 till arbete, 1 till studier och 1 till sjukersättning. Resterande deltagare avslutades då man efter samordning och prövning av arbetsförmågan kunnat konstatera att deltagarna är så sjuka att de har omfattande behov av fortsatt medicinsk rehabilitering.

Mål	Resultat 2016	Resultat 2015
15 deltagare	22 deltagare	15 deltagare
35 % av avslutade ärenden ska vara självförsörjande	25 % till arbete, 8 % till sjukersättn. (5 av 12)	67 % till arbete (2 av 3)

Merparten av deltagarna remitterades under 2016 från hälso- och sjukvården.

Framgångsfaktorer

Salems kommuns arbetsmarknadsenhet har sedan tidigare utvecklat modellen "jobbtrappan", som används och utvecklas inom Adrian. Handläggaren har även regelbunden handledning och utbildning i samtalsmetodik (MI).

Framgångsfaktorerna i projekt Adrian är täta kontakter med deltagarna, tillgänglighet och individuell planering som skapar trygghet för deltagarna samt projektmedarbetarnas mycket goda arbetsmarknadskunskaper och samarbetet/samverkan med remissgruppens deltagare. Remissgruppen bestående av representanter från Arbetsförmedling, Socialtjänst, psykiatri och vårdcentral utgör en god grund för samverkan kring den enskilda individen.

"Det kändes bra att få prova på att arbetsträna och skönt att ha någonstans att gå. Att få uppskattning och känna tillhörighet och att jag kunde göra allt i min egen takt var bra."

Tidigare deltagare Adrian

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

ADRIAN har budgeterats med 1 074 tkr, varav 788 tkr rekviderats. Avvikelse från budget avser lägre personalkostnader än budgeterat då rekrytering av SE-handledare tagit längre tid än planerat.

HälsoSam

HälsoSam startade 2011 och arbetar med att stärka hälsan hos deltagarna både fysiskt och psykiskt genom anpassade hälsoaktiviteter under ca 10 veckor. Huvudägare till insatsen är Huddinge kommun. Verksamheten sker främst i grupp, men programmet kan även erbjudas individuellt.

Projektets uppdrag är att bidra till att deltagaren förbättrar sin hälsa och blir mer motiverad att ta eget ansvar för en fortsatt rehabilitering mot arbetsmarknaden och stärkas för att bättre kunna ta del av en arbetslivsinriktad rehabilitering.

I verksamheten arbetar två friskvårds-konsulenter och verksamheten delar processledare med Samverkansteamet Huddinge.

Verksamheten är lokaliserad i centrala Huddinge.

Samverkanspartners

Huddinge kommun är huvudägare av HälsoSam i nära samarbete med övriga parter i Samordningsförbundet.

Målgrupper

HälsoSam vänder sig till män och kvinnor från 18 år som behöver stöd och motivation till ökad hälsa och aktivitet.

Mål 2016

- Insatsens ska ta emot minst 80 deltagare.
- 80 % av deltagarna upplever förbättrad hälsa.
- 60 % av deltagarna tar eget ansvar för sin hälsa och följer sin hälsoplan.

Resultat

Totalt påbörjade 77 deltagare, 75 % kvinnor och 25 % män, gruppverksamhet, varav 87 % fullföljde hela programmet (67 av 77). HälsoSam hade något färre deltagare än föregående år, vilket beror på att fem av de pågående deltagarna gick vidare till "HälsoSam-Steg 2", ett fortsättningsprogram för att stärka eget ansvar för fortsatt regelbunden egen friskvård.

Nära hälften av deltagarna (35 av 77) remitteras till HälsoSam från Samverkansteamet Huddinge och Adrian. Därutöver står Försäkringskassan och Huddinge kommun för största andelen remitteringar.

Mot slutet av insatsen upprättar deltagaren en hälsoplan som följs upp ett par veckor senare. Denna uppföljning visar att 100 % av de deltagare som fullföljt programmet genomfört sin hälsoplan.

En betydande majoritet av de deltagare som myndigheterna skickar till insatsen har varit kvinnor. Sedan 2015 har insatsen, genom olika åtgärder, strävat efter en jämnare könsfördelning. Under 2016 minskade dock andelen män något i jämförelse med 2015 (från 28 % till 25 %).

Mål	Resultat 2016	Resultat 2015
80 nya deltagare	77	85
80 % av de deltagarna upplever en förbättrad hälsa	100 % (67 av 67)	89 % (71 av 80)
60 % tar eget ansvar och genomför sin hälsoplan	100 % (67 av 67)	89 % (71 av 80)

Framgångsfaktorer

Framgångsfaktorer ligger dels i att lägga fokus på vardagsmotion genom regelbunden fysisk aktivitet varvad med kompetenshöjande insatser vid varje deltagarträff liksom att programmet utgår från evidensbaserad forskning som visar att regelbunden motion och fysisk aktivitet leder till minskad sjukskrivning, minskad medicinering samt ökad livslust och hälsa.

Anledningen till så goda resultat står att finna i deltagarnas utvärderingar där vi ser att programmets upplägg med att pröva olika motionsformer, att nöta in vardagsmotionen samt den sociala delen med bl.a. fika och studiebesök ger resultat för den enskilde. Majoriteten anser också att de har stor nytta av övningar i mindfulness och föreläsningar om kost, sömn och stresshantering.

"HälsoSam har betytt glädje, samvaro och bättre hälsa för mig. Bra egna övningar att fortsätta med hemma."

Tidigare deltagare i HälsoSam

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Verksamheten hade en budget på 1 060 tkr för 2016 och utfallet summeras till 1 031 tkr.

Lyra

Lyra började som ett projekt 2008 och ingick som ett delprojekt i det ESF-finansierade projektet Grenverket Södertörn under 2009-2013. Sedan 2013 är verksamheten en insats helt finansierad av Samordningsförbundet.

Verksamheten erbjuder en kombination av öppen verksamhet och individuellt förändringsarbete för unga med psykisk ohälsa och komplex problematik.

Insatsen erbjuder deltagande i en öppen verksamhet kombinerat med individuellt förändringsarbete, möjlighet till arbetspraktik, individuell coaching, studie- och yrkesvägledning samt social träning. Maximal inskrivningstid är 1 år.

Verksamheten är lokaliserad i Flemingsberg i Huddinge.

Samverkanspartners

Huddinge kommun är huvudägare med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och landstingets psykiatrimottagningar som samarbetspartners.

Målgrupper

Unga vuxna (18-29 år) som befinner sig i en svår livssituation med långvarig och komplex problematik med psykisk ohälsa, och ofullständig skolgång och/eller saknar arbetslivserfarenhet. Många deltagare är i behov av social träning innan en arbetslivsinriktad rehabilitering kan påbörjas.

Mål 2016

- 20 nya ärenden tas emot och 20 ärenden avslutas.
- 50 % av deltagarna ska efter projekttiden fortsätta med arbetsträning/praktik/AF/FK-samverkan eller annan arbetslivsinriktad rehabilitering.

Resultat

Under året har 12 nya deltagare skrivits in på Lyra, varav hälften kvinnor och hälften män. Målet om 20 nya deltagare är därmed inte uppnått. Detta beror främst på personalvakanser under året.

Totalt har 19 deltagare varit inskrivna i Lyra under året (79 % kvinnor respektive 21 % män). 11 deltagare har avslutats, varav 2

personer, motsvarande 18 %, avslutades direkt till arbete/studier. Lyra gör också en uppföljning ett år efter avslutad insats för att mäta självförsörjning och sysselsättning. Mätningen visar att 11 av 18 avslutade deltagare 2015 är i arbete eller studerar ett år efter insats, vilket motsvarar 61 %.

Mål	Resultat 2016	Resultat 2015
20 nya deltagare.	12	18
50 % i arbete/ studier 1 år efter avslut.	61 % (11 av 18)	62 % (8 av 13)

Framgångsfaktorer

Arbets sättet är inspirerat av lösningsfokuserat förhållningssätt och bygger på en kombination av verksamhet i grupp och individuellt förändringsarbete i form av coaching/samtal. Lyra erbjuder också deltagarna olika former av social träning t.ex. studiebesök och utomhusaktiviteter i närområdet.

Insatsen är tidigare utvärderad inom ramen för Grenverket Södertörn. Utvärderingen lyfter fram Lyras individanpassade stöd och goda målluppfyllelse under projektperioden.

Lyras arbetssätt har också uppmärksammats av flera externa organisationer och verksamheten har tagit emot flera studiebesök under året. I sin rapport "In Focus: Mental health among young people" tar Nordens välfärdsråd också upp Lyra som ett lyckat exempel på verkkningsfulla insatser i Norden mot psykisk ohälsa bland unga.

"It's not just because they're professional and have the right resources. It's mainly because I felt that they really do care. It was as though they reached out a hand and said to me 'Come on, this is going to work!'"

Deltagare intervjuad i rapporten: In Focus: Mental health among young people"

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Projektet beviljades en budget på 2 173 tkr för verksamheten 2015. De sammanlagda kostnaderna under året uppgick till 1 642 tkr. Anledningen till avvikelsen och det stora överskottet på drygt 500 tkr beror på personalvakanser.

SamPlan

Metodutvecklingsprojektet SamPlan startade i augusti 2014 och pågick till mars 2016. Projektet syftade till att hitta samverkansmetoder som ska vara till stöd för individer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom, men saknar sjukpenninggrundande inkomst.

Målet har varit att öka möjligheterna för sjukskrivna personer att återgå till arbete alternativt klargöra vilka rehabiliteringsinsatser som kan vara aktuella för deltagaren. Bakgrunden till projektet är att det samordnade rehabiliteringsansvaret för målgruppen har varit otydligt.

Inom ramen för insatsen har handläggare (under 2015 två handläggare och under 2016 en handläggare) från Försäkringskassan arbetat med metodutveckling och informationsinsatser riktade till myndigheterna och hälso- och sjukvården samt samordning kring enskilda deltagare. Projektmedarbetarna har haft sina fasta arbetsplatser på Försäkringskassan, men också funnits på plats hos kommunernas försörjningsstödsenheter.

Samverkanspartners

Försäkringskassan har varit huvudman för projektet. Under projekttiden har kommunerna ingått aktivt i projektet. Arbetsförmedlingen samt vårdcentraler och psykiatrimottagningar har också ingått i samverkan.

Målgrupper

Individer som saknar sjukpenninggrundande inkomst och som behöver samordnad rehabilitering för att återfå hälsa och arbetsförmåga.

Mål 2016

Metodutveckling för bättre samverkan kring personer som är sjukskrivna och saknar sjukpenninggrundande inkomst. Metoden ska prövas på minst 100 personer under projektperioden.

Resultat på deltagarnivå

Huvudsyftet med projektet har varit att stödja metodutveckling och samverkan kring målgruppen. Inom ramen för detta arbete har projektet omfattat totalt 72 deltagare (51 % kvinnor och 49 % män) och erbjudit konsulterande stöd i ytterligare 252 ärenden.

Under projektets avslutsfas 2016 arbetade projektet med totalt 42 deltagare (44 % kvinnor och 56 % män) och ytterligare 86 konsultationer (55 % kvinnor och 45 % män) genomfördes.

Av de sjukskrivna som fick en samordningsinsats via projektet gick ett fåtal ut i arbete, en större andel fick sjukersättning och resterande personer fick en bedömning att arbetsförmågan inte var nedsatt eller att det inte fanns behov av samordnad rehabilitering via Försäkringskassan för återgång i arbete eller studier. Dessa personer rekommenderades då fortsatt arbetslivsinriktat/rehabiliterande stöd via försörjningsstödsenheterna.

Resultat på strukturnivå

Projektet har bidragit till att uppmärksamma behov och lägga grunden för ett strukturerat arbetssätt kring målgruppen. En handläggare från Försäkringskassan har funnits på plats hos kommunerna en gång i veckan för att fånga upp samverkansbehov och ge aktivt stöd i samordningen kring enskilda individer.

Projektet har i sin slutrapport sammanställt rekommendationer till parterna för fortsatt samverkan kring målgruppen. Samtliga tre kommuner har utvecklat sina arbetssätt med sjukskrivna som söker försörjningsstöd. Projektet har bidragit till en ökad kunskap om såväl målgruppens behov som möjliga sätt att hantera dessa individers rehabiliteringsbehov och försörjning.

"Det finns ett stort behov av att få hjälp och stöd med hur jag ska gå vidare med alla sjuka klienter. Det har varit till STOR nytta!"

Enkät svar från handläggare

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Projektet var budgeterat med 165 tkr och har rekvirerat 160 tkr under 2016.

Samverkansteamet Botkyrka

Teamets övergripande inriktning är att fånga upp individer med långvarig/komplex ohälsa och som är i behov av samordnad rehabilitering. I teamet arbetar personal från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Botkyrka kommuns socialtjänst samt en arbetsterapeut från specialistpsykiatri. Deltagarna i projektet erbjuds tre olika former av insatser:

- myndighetsövergripande handlingsplaner,
- individuell vägledning och stöd,
- gruppverksamhet.

Insatsen drevs som projekt under 2009-2013. Därefter har projektet övergått till insats finansierad av Samordningsförbundet som kommer att pågå t.o.m. april 2017.

Verksamheten är lokaliserad i Tumba, Botkyrka.

Samverkanspartners

Botkyrka kommuns socialförvaltning är huvudman för projektet i nära samarbete med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och landstinget.

Målgrupper

Individer som behöver samordnad rehabilitering för att återfå hälsan, och som inte har någon fast förankring på arbetsmarknaden. Projektet prioriterar åldersgruppen 25-45 år samt personer som har försörjningsansvar gentemot hemmaboende barn.

Mål 2016

- 80 personer erhåller stöd under året varav
- 50 avser nya deltagare som tas in under året,
- 15 % har fått arbete vid avslut,
- 15 % är arbetssökande vid avslut.
- 75 % av remittenterna upplever nytta av insatsen.

Resultat

Totalt har 89 personer (71 % kvinnor och 29 % män) tagit del av insatsen under 2016 varav 54 avser deltagare som skrivits in under året. Ytterligare 17 personer remitterades till insatsen, men återfördes efter bedömning att de inte tillhörde projektets målgrupp till ordinarie verksamhet.

26 personer (69 % kvinnor och 31 % män) avslutades under året, varav 2 till arbete och ytterligare 1 till studier. Därutöver har 6 personer avslutats till ordinarie

arbetsmarknadsinsats inom Arbetsförmedlingen eller kommunen, vilket gör att 12 % avslutats till arbete/studier och 23 % som aktivt arbetssökande vid avslut. Den största enskilda andelen avslut (38 %) avser personer som avslutats pga. sjukdom eller omfattande behov av medicinsk rehabilitering.

Mål	Resultat 2016	Resultat 2015
80 deltagare	89	77
50 nya deltagare	54	14
15 % arbete/studier	12 % (3 av 26)	10 % (3 av 31)
15 % arbetsföra	23 % (6 av 26)	23 % (7 av 31)

Merparten av remisserna kommer från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. En deltagare kom på eget initiativ.

Den genomsnittliga inskrivningstiden var knappt två år.

Framgångsfaktorer

I teamet är samtliga fyra myndigheter representerade och deltar aktivt i stödet till den enskilde. Samlokalisering och möjligheten till individanpassat stöd möjliggör för deltagarna att göra stegförflyttningar närmare arbetsmarknaden.

Utifrån målgruppens behov har insatsen utvecklat särskilda gruppverksamheter såsom promenadgrupp, läs- och skrivcirkel och dataintroduktion som en förrehabiliterande insats.

"(...) mentalt känner jag att jag nu tagit ett stort, stort steg i mitt liv och ändrat sättet på hur jag ser på mig själv. Nu tror jag på mig själv och vet att det finns ett jobb som jag klarar av. (...) Nu finns det bara en väg för mig, vägen mot ett fast arbete och egen försörjning."

Deltagare i Samverkansteamet

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Projektet var budgeterat med 3 470 tkr för verksamheten 2016 varav insatsen rekvirerat 3 200 tkr. Det totala utfallet ligger därmed under budget med 270 tkr.

Samverkansteam Huddinge

Insatsen startade 2012 och dess övergripande inriktning är att erbjuda anpassat stöd till personer i åldern 25-64 år som har en diffus problematik och ohälsa och som är i behov av samordnad rehabilitering. Verksamheten består av ett samlokaliserat handläggarteam med handläggare från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och socialtjänsten.

Syftet med insatsen är att skapa förutsättningar för målgruppen att närma sig arbetsmarknaden, ta tillvara sin arbetsförmåga och bli självförsörjande genom arbete. Teamet arbetar utifrån nyckelorden delaktighet och aktivitet, och stödjer deltagaren att undanröja hinder för egen försörjning. I uppdraget ingår att utveckla och optimera fungerande arbetsmetoder.

Verksamheten är lokaliserad i Huddinge centrum.

Samverkanspartners

Verksamheten samägs av Huddinge kommun Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och landstinget.

Målgrupper

Arbetslösa kvinnor och män i åldern 25-64 år med en långvarig och/eller komplex problematik.

Mål 2016

- 50 deltagare erbjuds individuellt stöd
- 20 % avslutas till arbete/studier och ytterligare
- 25 % har gjort stegförflyttning närmare arbete

Resultat

98 personer (66 % kvinnor och 34 % män) har varit aktuella i insatsen under 2016. Totalt tog man emot 64 remisser varav 49 nya deltagare fått individuellt stöd.

Av totalt 42 avslutade deltagare har 10 personer (24 %) fått ett arbete och ytterligare 9 personer (21 %) har gjort en väsentlig stegförflyttning mot arbetsmarknaden (pågår arbetsträning/praktik eller gått vidare till Gemensam Kartläggning via AF/FK).

Detta betyder att det totalt sett är 45 % av deltagarna som gjort en väsentlig stegförflyttning närmare arbetsmarknaden. Den genomsnittliga inskrivningstiden drygt 1 år.

Huddinge kommun och Försäkringskassan har initierat flest ärenden, sammanlagt 35 av 49 remisser kom från någon av dessa parter.

Under året har 15 deltagare genomgått aktivitetsbedömning på Arbetscentrum i Huddinge, 18 har träffat arbetspsykolog, 7 har gjort en neuroscreening och 25 deltagare har fått en samlad medicinsk bedömning avseende diagnos-funktionsaktivitet i möte med konsultläkare. Dessa externa stödinsatser är i många fall avgörande för få till stånd effektiva processer kring deltagarens planering framåt.

Mål	Resultat 2016	Resultat 2015
50 nya deltagare	49	51
20 % till arbete/studier	25 % (10 av 42)	18 % (7 av 39)
25 % har gjort stegförflyttning närmare arbete.	21 % (9 av 42)	5 % (2 av 39)

Framgångsfaktorer

En tydlig trend genom åren är att allt fler deltagare kommer ut i arbete och att teamets arbetssätt, procesståget, är väl anpassat för att möta behovsgruppens förutsättningar att närma sig arbetsmarknaden.

Procesståget utgör en strukturerad arbetsmodell med fyra faser som tydliggör och stödjer såväl deltagaren att ta eget ansvar och vara delaktig i sin planering som för lotsarna att ge ett anpassat och sammanhållet stöd. I modellen ingår även avstämning; "checkpoints" med deltagare och remittent samt ev. andra relevanta aktörer var 4:e månad, då man enkelt kan synliggöra både planering och stegförflyttningar mot arbetsmarknaden.

"Jag har fått träffa personal som tror på mig. Fått tillbaka styrkan att våga mig ut på arbetsmarknaden. På det stora hela är jag mycket positiv till Samverkansteamet Huddinge"
Tidigare deltagare i Samverkansteamet Huddinge.

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Budget för 2016 uppgick till 3 220 tkr. Utfallet blev 2 632 tkr. Anledningen till avvikelserna är personalvakanser.

Slussen

Slussen arbetar att finna vägar till arbete eller studier för arbetslösa unga vuxna, där reguljära insatser visat sig otillräckliga. Arbetet är inspirerat av metoden Supported Employment (SE) och erbjuder även studie- och yrkesvägledning.

I insatsen arbetar personal från kommunen och Arbetsförmedlingen. Verksamheten startade som ett delprojekt i det ESF-finansierade Grenverket Södertörn 2009. Grenverket upphörde i juni 2013 och efter det har verksamheten övergått till att vara helt finansierad av Samordningsförbundet.

Verksamheten är lokaliserad i Huddinge centrum.

Samverkanspartners

Arbetsförmedlingen är huvudägare tillsammans med Huddinge kommun och i samarbete med landsting och Försäkringskassan.

Målgrupp

Unga vuxna (16-24 år) som är arbetslösa och har ett behov av samlat stöd som inte kan erbjudas inom ordinarie verksamhet.

Mål 2016

- 60 nya deltagare.
- 50 % arbetar/studerar vid avslut.
- 95 % av deltagarna ska ha en individuell handlingsplan mot arbete vid insatsens slut.

Resultat

Totalt arbetade Slussen med 115 deltagare (39 % kvinnor och 61 % män) under 2016. Under året tog man emot 66 nya deltagare (42 % kvinnor och 58 % män). Av de unga som aktualiserades under 2016 var 51 % under 20 år.

Sammanlagt 55 deltagare (33 % kvinnor och 66 % män) avslutades varav 21 gick vidare till studier (38 %), och 23 till arbete (41 %).

Totalt sett var det hela 79 % av de avslutade deltagarna som gick till arbete eller studier. Något fler kvinnor än män avslutades till egen försörjning; 84 % av kvinnorna jämfört med 79 % av männen. Män avslutas i högre utsträckning till arbete och kvinnor till studier. 50 % av männen och 32 % av kvinnorna avslutades till

arbete och 53 % av kvinnorna respektive 29 % av männen avslutades till studier.

Elva personer har avslutats till annat än jobb och studier. Vissa flyttar, går till annan insats eller övergår till Arbetsförmedlingens ordinarie insatser. Ytterligare en del hörs inte av och går inte att följa upp.

De flesta deltagarna i Slussen aktualiseras i huvudsak via det kommunala aktivitetsansvaret eller från kommunens försörjningsstödsenhet. 25 % av deltagarna kommer på eget initiativ. Fortsatt visar inflödet av deltagare att fler män än kvinnor remitteras till Slussen.

Mål	Resultat 2016	Resultat 2015
60 nya deltagare	66	59
50 % i arbete/studier	79 % (44 av 55)	86 % (51 av 59)
95 % har individuell handlingsplan	88 %* (22 av 25)	84 % (49 av 58)

*Resultat endast registrerat på 25 av totalt 55 avslutade deltagare.

Framgångsfaktorer

Slussen erbjuder många olika aktiviteter som t.ex. gruppverksamhet och individuellt stöd inspirerat av Supported Employment. I insatsen är personal från Arbetsförmedlingen och kommunens aktivitetsansvar för unga som varken arbetar eller studerar samlokaliserade. Regelbunden samverkan sker också med ungdomshandläggarna inom kommunen.

En väl fungerande samverkan är en framgångsfaktor i arbetet med ungdomarna. Även möjligheten att lägga ner mer tid på möten och uppföljning i arbetet med att träffa ungdomarna ses som en framgångsfaktor.

"Tät kontakt och regelbunden avstämning med Slussen. Gemensamt forum och planering som rör våra kunder"

Enkät svar från handläggare

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Budget för 2016 har varit 2 470 tkr och utfallet 2 285 tkr. Anledningen till de minskade kostnaderna beror på personalvakanser. Arbetsförmedlingen har medfinansierat lokalkostnader som var upptagna i ansökan.

START – Stöd till arbete

Start bedrevs som projekt under 2012 till 2014 med syfte att utveckla samordnade insatser genom metoden Supported Employment (SE) för personer med lindrig utvecklingsstörning, autism och förvärvade hjärnskador.

Sedan 2015 är verksamheten implementerad och samfinansieras av Botkyrka kommun, Arbetsförmedlingen och Samordningsförbundet. Från och med 2017 kommer även Huddinge kommun att delfinansiera insatsen.

Verksamheten syftar till att möjliggöra inträde på arbetsmarknaden för målgruppen genom att matcha dem till subventionerade anställningsformer. När en deltagare börjar i projektet kartläggs färdigheter och funktionsförmåga. Kartläggningen ligger sedan till grund för SE-handledarnas individuella stöd. I projektet arbetar SE-handledare från kommunen och en arbetsförmedlare.

Verksamheten är lokaliserad i Tumba, i Botkyrka kommun.

Samverkanspartners

Botkyrka kommuns arbetsmarknads- och vuxenutbildningsförvaltning är huvudägare i nära samarbete med Arbetsförmedlingen. Övriga myndigheter ingår i samverkan.

Målgrupper

Personer med lindrig utvecklingsstörning, autism eller förvärvade hjärnskador. Unga upp till 29 år är prioriterade.

Mål 2016

- 20 nya deltagare.
- 80 % ska genomföra praktik i tre månader.
- 40 % ska gå vidare till en subventionerad anställning eller studier.

Resultat

Under 2016 har Start arbetat med totalt 52 deltagare (38 % kvinnor och 62 % män). 26 av dessa skrevs in under 2016 och 21 personer avslutades under året, varav 12 till arbete eller studier. Ytterligare 2 personer har avslutats till ordinarie arbetssökande insats och övriga 7 till annan mer lämplig insats, t.ex. Daglig verksamhet eller fortsatt rehabilitering.

Start erbjuder fortsatt stöd till deltagare även efter att de fått anställning. Därför mäter man

även andelen deltagare som behåller sitt arbete efter anställning. 11 av de 18 personer (61 %) som fått stöd under anställning från START har behållit sitt arbete i minst 12 månader.

Mål	Resultat 2016	Resultat projektperioden 2012-2015
20 nya deltagare	23	15
80 % i praktik	61 % (32 av 52)	76 % (38 av 50)
30 % i arbete/studier	57 % (12 av 21)	62 % (29 av 47)

START utvärderades under åren 2012-2014 och en slutrapport redovisades i februari 2015.

Framgångsfaktorer

Den största framgångsfaktorn för START är medarbetarnas engagemang, erfarenhet och kunskap om målgrupp, metod och arbetsmarknad. Gemensam styrning och finansiering mellan flera olika samarbetsparter skapar grund för god samverkan och START har genom åren byggt upp ett stort förtroendekapital och god samverkan mellan de olika samarbetsparterna.

Kontinuerlig verksamhetsuppföljning och uppföljning möjliggör en anpassning till förändringar hos myndigheterna, i målgruppens behov samt arbetsmarknadens förutsättningar.

Fördelen med att insatsen nu är integrerad i Botkyrka kommun Jobbcenter är en samordning av arbetsgivarkontakter samt tillgång till ordinarie insatser som yrkesspår och kommunalt subventionerade anställningar ökat.

"START ger stöd både till arbetsplatsen och till individen under praktikperioden, under övergången till anställning och även efter att personen blivit anställd. En utmaning är att ingen aktör har en långsiktig backupjour då en del av individerna troligen är i behov av livslångt stöd."

Från hemsidan Uppdrag Psykisk Hälsa

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Start har budgeterats med 1 200 tkr varav 1 200 tkr rekviderats under året. Verksamheten har under året samfinansierats av Botkyrka kommun, Arbetsförmedlingen och Samordningsförbundet.

Ungdomsprojektet i Salem

Projektet startade under 2014 för att utveckla arbetsformer för att stärka, effektivisera och förbättra stödet till unga mellan 16 och 24 år som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser.

Det finns två vägar in i projektet. Unga kan komma in antingen via ungdomsstödjarnas uppsökande verksamhet eller genom att någon medverkande myndighet eller aktör lyfter ett ärende i en samordningsgrupp. Deltagandet bygger på frivillighet och är inte tidssatt.

Projektgruppen består av ungdomsstödjare, en projektledare, en studie- och yrkesvägledare och en arbetsförmedlare.

Under året upphandlade Samordningsförbundet externa utvärderare kopplade till Ungdomsprojektet. En första delrapport från uppdraget väntas under våren 2017.

Verksamheten är lokaliserad i Salem.

Samverkanspartners

Projektägare är Arbete och Försörjning i Salems kommun. Projektdelägare är Salems Barn- och Utbildningsförvaltning samt Arbetsförmedlingen i Botkyrka/Salem.

Målgrupper

Målgruppen är ungdomar som av olika skäl hoppat av skolan, saknar gymnasieutbildning, som är arbetslösa och som inte kan försörja sig. Även ungdomar med psykisk och fysisk ohälsa omfattas. Gemensamt är att gruppen behöver samordnat stöd för att komma vidare i livet.

Mål 2016

- 30 deltagare.
- 55 % i egen försörjning.
- 100 % av deltagarna ska uppleva att de kommit närmare arbete eller studier.
- 75 % av samverkande partners ska uppleva att insatsen underlättar deras arbete.

Resultat

Under året har projektet haft totalt 38 deltagare (34 % kvinnor och 66 % män). 20 av dessa skrevs in under 2016 och totalt 26 personer avslutades under samma period.

Elva personer påbörjade studier vid avslut och ytterligare nio personer började arbeta. Detta

innebär att 77 % gått till självförsörjning efter insats. Detta gör att man mycket väl uppnår målet om att stödja unga vuxna ut i arbete/ studier. Därutöver har fyra deltagare avslutats som aktivt arbetssökande och därmed gjort stegförflyttningar närmare arbetsmarknaden.

Det har under året varit ett lite lägre inflöde av deltagare än föregående år, därför har Samordningsförbundet sökt och beviljats medel för ett uppsökande projekt som startar i februari 2017. Förhoppningen är att den uppsökande verksamheten ska möjliggöra så att fler unga kan ta del av projektet. Under slutet av året beslutade även styrgruppen att utöka målgruppen för projektet till att även omfatta unga vuxna mellan 25-29 år.

Flest antal intag till projektet sker på initiativ av ungdomen själv då 14 av de 20 nya deltagarna kommit utan remiss från någon av myndigheterna. Detta är en förändring sedan tidigare år då största andelen deltagare kommit på remiss från kommun och Arbetsförmedling.

Mål	Resultat 2016	Resultat 2015
30 deltagare	38	36
55 % i egen försörjning	77 % (20 av 26)	71 % (12 av 17)

Framgångsfaktorer

Framgångsfaktorerna i projektet är täta kontakter med deltagarna, tillgänglighet, flexibilitet och individuell planering som skapar trygghet för deltagarna. Projektet arbetar aktivt med att utveckla samverkan mellan kommunens arbetsmarknadsinsatser, socialtjänst och utbildningsförvaltning samt Arbetsförmedlingen såväl operativt som strategiskt i det dagliga arbetet och i projektgruppen.

"Sedan knappt två år tillbaka pågår ett projekt för ungdomar mellan 16 och 24 år i Salems kommun i samarbete med Arbetsförmedlingen. Syftet med projektet är att förbättra stödet till unga som är i behov av extra stöd och insatser för att komma igång med arbete eller studier."

Artikel i SödraSidan november 2016

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Projektet beviljades medel med 1 404 tkr varav 1 258 tkr rekvirerades under året. Avvikelsen beror på vissa personalvakanser under året.

IPS-metodstöd

IPS-metodstöd är en strukturinriktad insats som ska bidra till implementering och utveckling av metoden Individual Placement and Support (IPS) hos samordningsförbundets parter.

Stödet i form av handledning och processtöd riktas främst till medarbetare inom kommunernas socialpsykiatriska verksamheter, men informationsinsatser görs även till andra kommunala verksamheter samt inom hälso- och sjukvården samt Arbetsförmedlingen och Försäkringskassa. Inom ramen för metodstödet samordnas även myndighetsgemensamma samverkansmöten kring målgruppen för IPS. IPS metodstöd infördes 2016 och pågår t.o.m. 2017.

Samverkansparter

Metodstödjaren är anställd i Botkyrka kommun men samarbetar även med Huddinge och Salems kommun samt med förbundets övriga parter.

Mål 2016

Bidra till implementering och utveckling av metoden Individual Placement and Support (IPS) hos Samordningsförbundets parter.

Resultat

Insatsen har arbetat enligt plan. Bland annat har man genomfört fem myndighetsgemensamma samverkansmöten och bidragit till en ökad programtrohet i Botkyrkas och Huddinges IPS-verksamheter.

Kommentar till utfallet

IPS-verksamheten i Huddinge omorganiserades under hösten 2016 vilket ledde till färre handledningstillfällen är planerat. I Salem har IPS-verksamheten inte kommit igång ännu, men metodstödjaren har varit verksamheten behjälplig genom att ta fram ett stödmaterial inför uppstart av IPS-stöd.

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Verksamheten beviljades 320 tkr i budget avseende kostnader för motsvarande en halvtidstjänst som metodstödjare. Utfallet för verksamheten blev 273 tkr.

Psykiatriprojektet

Psykiatriprojektet har varit en kartläggande insats som pågått under 2016 och byggt vidare på ett utvecklingsarbete som Försäkringskassan och Huddinge öppenvårdspsykiatri påbörjade i augusti 2014.

Målet har varit att arbeta fram ett förslag till samverkansmodell som gör att fler sjukskrivna når egen försörjning genom arbetslivsinriktad rehabilitering.

Samverkanspartners

Projektledaren för Psykiatriprojektet har varit anställd på Försäkringskassan och haft ett nära samarbete med Specialistpsykiatri. Projektet har samarbetat med brukarföreningar och kommunerna.

Mål 2016

Arbeta fram förslag till en ny modell för samverkan som leder till att personer som är sjukskrivna pga. psykisk ohälsa får stöd att gå vidare till arbetslivsinriktad rehabilitering och egen försörjning.

Kartlägga om myndigheterna och vården har rätt verktyg och samarbetsformer i processen med individerna, både vad gäller rehabiliteringsåtgärder, stödprocesser och sjukskrivningsrutiner.

Resultat

Ett förslag till en modell för samverkan för målgruppen har tagits fram som bygger på fortsatt projektfinansiering från Samordningsförbundet. Förslaget bygger på att Psykiatri sydväst tar över huvudmannskapet och anställer en årsarbetare som får i uppdrag att vara en försäkringsmedicinsk samordnare. Funktionen ska gynna alla samverkansparter i arbetet med personer som är sjukskrivna på grund av psykisk ohälsa.

Utifrån det som framkommit under projekttiden finns även ett förslag att anordna kompetenshöjande insatser till alla samordningsförbundets parter om målgruppen.

Ekonomiskt utfall i förhållande till budget

Projektet beviljades 500 tkr men rekvirerade endast 313 tkr då den ursprungliga projektiden löpte till december 2016, men projektledaren avslutade sitt uppdrag i oktober 2016.

Till
Styrelsen i Samordningsförbundet Botkyrka Huddinge Salem
Fullmäktige i respektive medlemskommun
Fullmäktige i Stockholms läns landsting
Försäkringskassan
Arbetsförmedlingen

REVISIONSBERÄTTELSE för år 2016

Samordningsförbundet Botkyrka Huddinge Salem
Organisationsnummer 222000-3020

Vi har granskat räkenskaperna, årsredovisningen och förbundsstyrelsens förvaltning i Samordningsförbundet Botkyrka Huddinge Salem (organisationsnummer 222000-3020) för verksamhetsåret 2016.

Förbundsstyrelsen ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Styrelsen upprättar en årsredovisning som ger en rättvisande bild samt svarar för att det finns en tillräcklig intern kontroll i verksamhet och räkenskaper.

Vi ansvarar för att pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredställande sätt, om årsredovisningen ger en rättvisande bild och om den interna kontrollen som styrelsen bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter.

Vi har utfört vår granskning utifrån lagen om finansiell samordning, kommunallagen, förbundsordningen, god revisionssed samt revisionsreglementet. Granskning enligt god revisionssed innebär för den auktoriserade revisorn att han eller hon utfört revisionen enligt International Standards on Auditing och god revisionssed i Sverige. Dessa standarder kräver att den auktoriserade revisorn följer yrkesetiska krav samt planerar och utför revisionen för att uppnå rimlig säkerhet att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter. *)

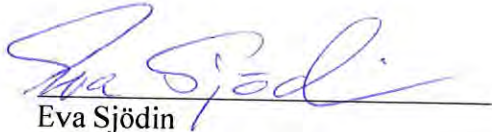
Vi bedömer sammantaget att styrelsen i Samordningsförbundet Botkyrka Huddinge Salem har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen har varit tillräcklig.

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande och att årsredovisningen har upprättats i enlighet med tillämpliga delar av lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed.

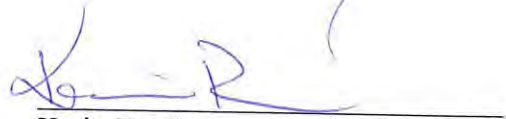
Vi bedömer sammantaget att resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som är uppställda.

Vi tillstyrker att styrelsen och dess ledamöter beviljas ansvarsfrihet.

Huddinge den 31/3 2017

Eva Sjödin
För kommunerna

Karin Brodin
För Stockholms läns landsting

Mats Henriksson
Auktoriserad revisor
Deloitte AB
För staten

*) Vår granskning av årsredovisningen innefattar att genom olika åtgärder inhämta underlag om belopp och annan information i årsredovisningen. Revisorn väljer vilka åtgärder som ska utföras, bland annat genom att bedöma riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Vid denna riskbedömning beaktar revisorn de delar av den interna kontrollen som är relevanta för hur förbundet upprättar årsredovisningen för att ge en rättvisande bild i syfte att utforma granskningsåtgärder som är ändamålsenliga med hänsyn till omständigheterna, men inte i syfte att göra ett uttalande om effektiviteten i förbundets interna kontroll. Granskningen innefattar också en utvärdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen, liksom en utvärdering av den övergripande presentationen i årsredovisningen.

Bilagor:
De sakkunnigas rapport

12

Anmälan av Delegationsbeslut (SN 2017:13)

Beslut

Socialnämnden har tagit del av informationen.

Ärende

Dessa delegationsbeslut anmäls till nämnden.

Socialnämndens presidium

Beslut gällande serveringstillstånd till allmänheten året runt enligt 8 kap 2§ alkohollagen (2010:1622)

Kök & Bar i Tumba AB

Alkoholhandläggare

Beslut om tillstånd enl 8 kap 2 § alkohollagen för servering av alkohol-drycker till slutet sällskap

Kentas Kiosk & Catering, Kiosken Sandviksbadet 2017-04-22

UNIS, Subtopia 2017-05-19

Yugo Klubb, Syrisk Ortodoxa kyrkan 2017-04-29

Anwer Sulaiman, Orhai festlokal/festvåning 2017-04-30

13

Anmälningsärenden (SN 2017:11)

Beslut

Socialnämnden har tagit del av informationen.

Ärendet

Dessa ärenden anmäls till nämnden:

§ 56 KS Svar på revisionsskrivelse: Flyktingmottagning (KS/2016:834)

I sekretessdelen:

Utredning Lex Sarah SN 2017:24

Utredning Lex Sarah SN 2016:27

Utredning Lex Sarah SN 2017:44

Utredning Lex Sarah SN 2016:82